

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YUSUF SITKI MARDİN'İN HAYATI VE ESERLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif ERDOĞAN

Balıkesir, 2012

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YUSUF SITKI MARDİN'İN HAYATI VE ESERLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif ERDOĞAN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Salim ÇONOĞLU

Balıkesir, 2012

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün *Türk Dili ve Edebiyatı* Anabilim Dalı'nda 2003.125.11.004... numaralı *Elif Camurcu Erdoğan*.....'in hazırladığı "*Yusuf Sıtkı Mordir'in Hayatı ve Eserleri*....." konulu DOKTORA/YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca *10.09.2012* tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Başkan

Doc. Dr. Mehmet NARLI

Üye (Danışman)
Doc. Dr. Salim GONUĞLU

Üye

Üye
Doc. Dr. Erten ÖRGEN

Üye

Üye

Üye

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylıyorum.

..10.09./2012

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Yusuf Sıtkı Mardin, şiirleriyle, araştırma ve inceleme yazılarıyla, biyografileriyle, çevirileriyle Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının önemli şahsiyetlerinden birisidir. İstanbul ve Mardin'in önde gelen ailelerine hem anne tarafından hem baba tarafından mensup olan Mardin iyi bir eğitim almış, edebiyatımız açısından önem teşkil edecek eserler ortaya koymuştur. Yazın hayatına şiirle başlayan Mardin, daha sonraları yazdığı düz yazılarda gelenekçi tarzda eserler ortaya koymuştur.

Eserlerini müstakil kitaplarda yayımlayan Mardin, bazı şiirlerini ve araştırma yazılarını *Dolunay*, *Hisar*, *Boğaziçi* ve kurucuları arasında yer aldığı *Yücel* dergisinde yayımlamıştır. Şiirlerinde genellikle bireysel konulara değinen Mardin, düz yazılarında Türk dilinin sorunları, Türk tarihi, Uzakdoğu şiiri, vatan sevgisi gibi konulara yer vermiştir.

Biyografi tarzında ortaya koyduğu eserlerinde ise Türk Edebiyatının temel taşları arasında bulunan Namık Kemal ve Abdülhak Hâmid'in Londra'da yaşadıklarına yer vermiştir. Türk Edebiyatının kadın şairlerinden Şair Şeref Hanım'la ilgili de bir biyografisi bulunmaktadır. Türk dilinin kuralları ve gramer yapısıyla ilgili İngilizce olarak hazırlanmış eserleri de bulunmaktadır.

Bu çalışma, giriş dâhil beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın problemi, amacı, önemi ve sınırlılıkları hakkında bilgi verilmiştir. Yöntem bölümünde ise araştırmanın modeli ortaya konulmuş ve bilgi toplama kaynaklarından bahsedilmiştir.

Tezin gövdesini oluşturan bulgular ve yorumlar bölümü Yusuf Sıtkı Mardin'in biyografisi ile başlamış, eserleri ile devam etmiştir. Öncelikle sanatçının ailesi, doğumu, çocukluğu, gençlik dönemi ve öğrencilik yılları, meslek hayatı ve ölümü ele alınmıştır. Hayatı konusunda en detaylı bilgi kendisi tarafından hazırlanmış *Kocataş Yalısı Anılarım* adlı

eserinden alınmıştır. Cumhuriyet dönemi sanatçılarını ve eserlerini konu edinen pek çok kaynak taranmış ancak kendisi hakkında çok fazla bilgiye ulaşılamamıştır. Bu konuda ailesinin yaşayan fertlerine de ulaşılmaya çalışılmış ancak kendilerinden ümit edildiği kadar bilgi edinilememiştir.

Biyografik incelemeden sonra eserleri ele alınmıştır. Şiir kitaplarıyla başlayan değerlendirme biyografileri ve süreli yayınlarda tespit edilen yazıları ile devam etmiştir. Fakat burada tespit edilemeyen yazılarının da bulunabileceğini söylemek gerekir.

Çalışmanın sonunda Yusuf Sıtkı Mardin'in ulaşılabilen bütün eserlerinin kronolojik listesi verilmiştir. Son olarak yararlanılan kaynakların bulunduğu kaynakça bölümü yer almıştır.

Çalışmamızda emeği geçen ve yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Salim ÇONOĞLU başta olmak üzere bütün bölüm hocalarıma şükranlarımı sunarım. Engin bilgilerini ve mevcut kaynaklarını benimle paylaşan kıymetli şairimiz Bahattin KARAKOÇ'a teşekkürü bir borç bilirim. Maddi ve manevi desteğini daima hissettiğim, gösterdikleri fedakârlıklarıyla beni bugünlere taşıyan sevgili annem, babam ve kardeşime minnetlerimi sunuyorum. Yüksek lisansa başladığım ilk günden itibaren bilgisi ve sabrıyla yanımda olan kıymetli eşim Arş. Gör. Oğuz ERDOĞAN'a, her fırsatta çalışmalarımı engelleyen ancak yaşam ve moral kaynağım olan biricik kızım Melike Filiz ERDOĞAN'a sonsuz teşekkür ederim.

Elif ERDOĞAN

ÖZET

YUSUF SITKI MARDİN'İN HAYATI VE ESERLERİ

ERDOĞAN, Elif

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Salim Çonoğlu

2012, 192 Sayfa

Yusuf Sıtkı Mardin Cumhuriyetin ilk yıllarından doksanlı yıllara kadar geçen sürece şahitlik etmiş, yaşadıklarını ve duygularını yazdığı eserlerinde ortaya koymuş olan bir edebiyat ve kültür adamıdır. Türk toplumunun hızlı değişim geçirdiği bir dönemde yaşamış, gelenek ile yeniliği eserlerinde buluşturmaya çalışmıştır. Bu süreçte başta ailesi olmak üzere tanıdığı ve eserlerini okuduğu pek çok sanatçıdan etkilenmiştir.

Bu çalışmanın amacı Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında önemli bir yere sahip olan ancak gerektiği kadar tanınmayan Mardin'i tanıtmak, hayatı ve eserlerini incelemektir. Şiirleriyle tanınan ancak Türk Edebiyatı açısından büyük öneme sahip düz yazıları da bulunan Mardin'e ait tüm bilgilere elden geldiğince ulaşılmaya çalışılmıştır.

Cumhuriyet döneminin aruz şairlerinden olan Mardin'in şiirleri şekil ve üslup bakımından incelenmiştir. Nesir alanındaki eserleri ise eserlerden alıntı yapılarak açıklanmıştır. Çalışmamız çeşitli dergilerde çıkan yazıların tasnifiyle son bulmuştur.

“Giriş” bölümünde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılıklarına yer verilmiştir. “İlgili alan yazın” bölümünde tez ortaya çıkana kadar yapılan araştırma süreci

ifade edilmiştir. “Yöntem” bölümünde ise araştırmanın kapsamı, yöntem ve tekniği belirtilmiştir.

“Bulgular ve yorumlar” bölümünde Yusuf Sıtkı Mardin’in hayatı kronolojik sıraya göre incelenmiş, sonrasında sırasıyla eserleri tanıtılmıştır. Şiirleri şekil ve muhteva yönünden değerlendirilmiştir.

“Sonuç” bölümünde elde edilen bulgular sonucunda ulaşılan edinilen kanaate yer verilmiştir. Çalışmada yararlanılan kaynak eserlerin ardından Yusuf Sıtkı Mardin’e ait olan ve çeşitli dergilerde yer alan yazı ve şiirler listelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Yusuf Sıtkı Mardin’in Hayatı, Şiir, Biyografi, Cumhuriyet Dönemi.

ABSTRACT

LIFE AND WORKS OF YUSUF SITKI MARDİN

ERDOĞAN, ELİF

Master Degree, Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Associate Professor. Dr. Salim Çonoğlu

2012, 192 Page

Yusuf Sıtkı Mardin is feelings of a man of literature and culture and put in the work of his experiences, also has seen long from the first years of the republic to its appearance in the early nineties. He lived in a period of rapid changing in Turkish society, worked to introduce the works of tradition and innovation. In this process, he was particularly influenced by his family and the Works of artists who reads a lot.

The purpose of this study has an important place in the Republican Period Turkish Literature is to introduce Mardin, but not recognized as necessary, is to examine the life and Works. Knowing with its poems, but has had also of great importance in terms of Turkish literature of Mardin in plain texts were able to obtain all information as possible.

Mardin's poems who was one of the poets in Republican era of style and form that poets in terms of prosody were investigated. The works of prose were explained by the works quoted. Our study was completed with classification which the writings have appeared in the various articles.

In the “Introduction” section of the research problem, purpose, importance and limitations are given. In the “Literature” section of the thesis research process until that has been expressed. In the “Methods” section of the scope of the research, methods and techniques are specified.

In the “Findings and Interpretation” section of the life of Yusuf Sıtkı Mardin is examined in chronological order, respectively, after that the works are introduced. His poems are evaluated in terms of form and content.

In the “Conclusion” section can be reached as a result of the findings obtained are given in the opinion. The writing and poems in various journals which belongs to Yusuf Sıtkı Mardin are listed after the source materials utilized in the study.

Key words: Life of Yusuf Sıtkı Mardin, Poem, Biography, Republic Term.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	1
1.3. Önem	2
1.4. Sınırlılıklar	2
2. İLGİLİ ALAN YAZIN	3
2.1. Kuramsal Çerçeve	3
2.2. İlgili Araştırmalar	4
3. YÖNTEM	6
3.1. Araştırmanın Modeli	6
3.2. Bilgi Toplama Kaynakları	6
4. BULGULAR VE YORUMLAR	9
4.1. Yusuf Sıtkı Mardin'in Hayatı, Sanat-Edebiyat Görüşleri, Siyasi Hayatı, Eserleri ..9	
4.1.1. Hayatı	9
4.1.1.1. Ailesi	9

4.1.1.2. Doğumu ve Çocukluğu	11
4.1.1.3. Gençlik Dönemi ve Öğrencilik Yılları.....	12
4.1.1.4. Meslek Hayatı.....	13
4.1.1.5. Ölümü.....	14
4.1.2. Sanat ve Edebiyat Görüşleri	14
4.1.3. Siyasi Hayatı... ..	16
4.1.4. Eserleri.....	17
4.1.4.1. Şiir Kitapları	17
4.1.4.2. Hatırât ve Biyografileri	17
4.1.4.3. Çeviri ve İnceleme Yazıları.....	18
4.2. Yusuf Sıtkı Mardin'in Edebî Eserleri	19
4.2.1. Şiirleri	19
4.2.1.1. Yapı Bakımından.....	19
4.2.1.1.1. Bir Ad Bulamadım	19
4.2.1.1.2. Mezar Taşları	23
4.2.1.1.3. İki Damla Yaş	26
4.2.1.1.4. Üç Yaprak	28
4.2.1.1.5. Bir Semtini Sevmek.....	33
4.2.1.1.6. Sonelerle Seneler	37
4.2.1.2. Muhteva Bakımından	42
4.2.1.2.1. Mazi Temi.....	42
4.2.1.2.2. Tabiat Temi.....	49
4.2.1.2.3. Aşk Temi	54
4.2.1.2.4. Yalnızlık Temi	60
4.2.1.2.5. İstanbul Temi	62
4.2.2. Hatırât ve Biyografileri.....	67
4.2.2.1. Namık Kemal'in Londra Yılları.....	67

4.2.2.2. Abdülhak Hâmid'in Londrası	90
4.2.2.3. Kocataş Yalısı Anılarım	121
4.2.2.4. Şair Şeref Hanım.....	142
4.3. Kitaplarına Girmemiş Şiir ve Yazılar.....	148
4.3.1. Yücel Dergisinde Yayımlanan Yazıları	148
4.3.2. Boğaziçi Dergisinde Yayımlanan Yazıları.....	150
4.3.3. Hisar Dergisinde Yayımlanan Yazıları	150
5. SONUÇ	153
KAYNAKÇA.....	157
EK 1 YUSUF MARDİN'İN ESERLERİNİN KRONOLOJİK LİSTESİ	162
1. Basılmış Kitapları	162
1.1. Şiir Kitapları	162
1.2. Hatrât ve Biyografileri	162
1.3. Çeviri ve İnceleme Yazıları.....	163
2. Çeşitli Dergilerde Basılmış Şiir ve Düz Yazıları	164
EK 2 BAHATTİN KARAKOÇ'LA YAPILAN “YUSUF SITKI MARDİN” KONULU ROPÖRTAJ.....	174
EK 3 BAHATTİN KARAKOÇ'A GÖNDERİLEN MEKTUPLAR.....	178
EK 4 YUSUF SITKI MARDİN'İN EL YAZISI ÖRNEĞİ	190
EK 5 YUSUF SITKI MARDİN'İN FOTOĞRAFI.....	192

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Bu çalışmanın problemi Yusuf Sıtkı Mardin'in hayatı ve eserlerinin incelenmesidir. Cumhuriyet döneminin sanatçıları arasında yer alan Yusuf Sıtkı Mardin'in eserlerinin bu dönem edebiyatındaki yerinin tespit edilip, değerlendirilmesi de tezin bir diğer problemidir.

Bu amaçla öncelikle sanatçının hayatı, sonrasında da eserleri araştırılmıştır. Kendisine ait şiir kitapları incelendikten sonra çeşitli dergilerde yayımlanan şiir ve düzyazıları tespit edilmiştir. Sanatçının eserlerindeki üslup ve içerikle ilgili fikir edinilmeye çalışılmıştır.

Bu gerçekleştirilirken her sanatçının eserini şekillendiren en önemli unsurun yaşadığı çevre ve olaylar olduğu, yaşamının eserleriyle bir bütün oluşturduğu göz önünde bulundurulmuştur. Yaşadıklarını eserlerine yansıtmada oldukça başarılı olduğu gözlemlenen sanatçının sosyal içerikli düzyazıları da incelenmiştir.

Sonuç olarak araştırılan kaynaklar ve sanatçıya ait eserler incelenerek Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar yaşamış ve pek çok eser ortaya koymuş olan Yusuf Sıtkı Mardin'in hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmeye gayret edilmiştir.

1. 2. Amaç

Bu çalışmanın temel amacı Yusuf Sıtkı Mardin'in hayatı ve eserlerini, eserlerinden hareketle araştırarak sanatçının Türk Edebiyatındaki yerini vurgulamaktır. Bu temel amaç doğrultusunda, aşağıdaki sorulara yanıt bulunmaya çalışılacaktır:

- Yusuf Sıtkı Mardin'in hayat hikâyesi ve bu hikâyedeki önemli dönüm noktaları nelerdir?
- Yusuf Sıtkı Mardin'in edebî eserleri nelerdir?
- Yusuf Sıtkı Mardin'in eserleri şekil ve muhteva açısından hangi özelliklere sahiptir?
- Yusuf Sıtkı Mardin'in eserlerinin oluşumunda etkili olan sosyal ve kültürel faktörler nelerdir?
- Yusuf Sıtkı Mardin'in Türk Edebiyatındaki yeri nedir?
- Yusuf Sıtkı Mardin'in eserleri hangi zamanlarda, hangi dergilerde yayımlanmıştır?

1. 3. Önem

Çalışmanın amacında olduğu gibi önemi de Yusuf Sıtkı Mardin'in hayatının ve eserlerinin incelenmesidir. Cumhuriyet döneminde yaşayıp, aruz ölçüsüyle şiirler yazan ve Türk Edebiyatının en önemli iki sanatçısının Londra'da yaşamlarını konu edinen iki eser ortaya koyan sanatçının hayatı ve eserleri çalışmada tanıtılmıştır.

Yusuf Sıtkı Mardin'in hayatı ya da edebi yönü ile ilgili detaylı herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bundan dolayı çalışmada sanatçının hayatı ve eserleri araştırılmış, diğer araştırmacıların ve Türk Edebiyatının hizmetine sunulmuştur.

1. 4. Sınırlılıklar

Bu araştırma Yusuf Sıtkı Mardin'in hayatı ve eserleri ile sınırlıdır. Ancak gramer ve çeviri kitapları çalışmamızda yer almamıştır.

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2. 1. Kuramsal Çerçeve

Çalışmada Yusuf Sıtkı Mardin'in hayatı ve eserleri, kendisi tarafından ortaya konan ve çeşitli kaynaklarda kendisiyle ilgili olarak verilen bilgiler ışığında değerlendirilmiştir. Çalışmada öncelikle Yusuf Sıtkı Mardin'in hayatı incelenmiştir. Çalışmamızda Mardin'in hayatı; ailesi, doğumu ve çocukluğundan başlayıp gençlik dönemi ve öğrencilik yılları ile devam etmiş, meslek hayatı ve ölümüyle son bulmuştur. Ayrıca sanat, edebiyat alanındaki görüşlerine ve siyasî hayatına yer verilmiştir.

Eserleri kronolojik olarak sıralanmış; şiirleri, hatırat ve biyografileri, çeviri ve inceleme yazıları olmak üzere tasnif edilmiştir. Ardından eserleri, şiir kitaplarından başlayarak tahlil edilmiştir. Şiir kitapları yapı ve muhteva olarak iki bölümde incelenmiştir. Şiir kitaplarının basım yılları ve basımevleri belirtilmiş, kitaplarda bulunan bölüm ve şiir sayısı ifade edilmiştir. Şiirleri şekil özellikleri, kullanılan söz sanatları, içerik ve üslubu yönüyle detaylı olarak irdelenmiştir. Verilen bilgiler şiirlerinden alınan örneklerle desteklenmiştir.

Şiirleri muhteva yönünden de sınıflandırılmıştır. Şair genellikle aşk, ayrılık, tabiat, mazi, İstanbul ve Boğaz temalı şiirler yazmıştır. Bu temaları ne şekilde işlediği yine şiirlerinden örneklerle açıklanmıştır.

Nesir şeklinde yazdığı eserleri de bir bölüm olarak ele alınmıştır. Biyografik tarzda yazdığı eserlerinde yaşanan olaylar karşısındaki duygu ve düşüncelerine yer verilmiştir. Özellikle Namık Kemal ve Abdülhak Hâmid'in eser ve görüşlerinin adeta bir değerlendirilmesi konumunda olan eserleri detaylı şekilde incelenmiştir.

Çeşitli dergilerde çıkan yazıları ve şiirlerine de çalışmada yer verilmiştir. Bunlar şiirleri ve makaleleri olarak tasnif edilmiştir. Süreli yayınlar dışında herhangi bir yerde basılmayan yazılarında ele aldığı konular ve bu konuları değerlendirmesi de çalışmada ifade edilmeye çalışılmıştır. Çalışma bunların kronolojik olarak sıralamasıyla çalışma son bulmuştur. Yapılan bu çalışmayla sanatçının edebi anlayışı ortaya konmaya çalışılmıştır.

2.2. İlgili Araştırmalar

Çalışmamızda öncelikle Yusuf Sıtkı Mardin ile ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Hayatı ile ilgili bölümü oluştururken sanatçımız tarafından bizzat ortaya konulmuş olan *Kocataş Yalısı Anılarım* (İstanbul, 1988) esas alınmıştır. Bunun yanı sıra *Hisar* (“Yusuf Mardin”, 1972) dergisinde yer alan biyografisinden de yararlanılmıştır.

Şükran Kurdakul, *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* (İstanbul, 1999) isimli eserinde Yusuf Mardin’in edebî ve meslekî hayatına yer vermiştir.

Murad Uraz, *Türk Edip ve Şairleri* (İstanbul, 1982) adını verdiği eserinde kısaca eğitim hayatına yer verdikten sonra şiirlerinin şekil ve teması hakkında bilgi vermiştir.

Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* (İstanbul, 1999) isimli eserinde Mardin’in hayatını ve eserlerini kronolojik olarak sıralamıştır.

İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri* adını taşıyan dört ciltlik eserinin üçüncü cildinde (İstanbul, 1988) Yusuf Sıtkı Mardin’in öğrenim hayatıyla ve ailesiyle ilgili detaylı bilgi verdikten sonra karakterini ve eserlerini tanıtmıştır.

Dergâh Yayınlarının *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*’nde (İstanbul, 1986) sanatçının yaşamı ve eserlerine yer verilmiştir.

Yusuf Sıtkı Mardin’le ilgili olarak Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatını konu edinen pek çok ansiklopedi ve şiir antolojisi taranmıştır ancak sanatçıyla ilgili detaylı bilgiye rastlanamamıştır. Sanatçının bulunduğu antolojilerde genellikle aynı bilgilere yer verilmiştir.

Yaşayan akrabaları ile irtibata geçilmeye çalışılmıştır. Ancak üzümlere belirtmeliyiz ki bu konuda Mardin’in ailesi bize pek fazla destek olmamıştır. Amcasının oğlu olan günümüz bilim adamlarından Prof. Dr. Şerif MARDİN’le 25.05.2011 tarihinde telefonla görüşülmüş ancak kendisinden bir diğer amcasının kızı Betül MARDİN’in telefon numarası dışında hiçbir bilgi alınmamıştır. Betül MARDİN de bizimle görüşmeyi kabul etmemiş, kısa bir konuşmadan sonra kız kardeşi Türkan MARDİN’in telefonunu vermiştir. Türkan MARDİN de ciddi rahatsızlıkları nedeniyle yüz yüze görüşmeyi kabul etmemiş, Yusuf Sıtkı MARDİN’in Londra’da ikamet eden eşi Seniha MARDİN’in telefonunu vermiş ancak kendisine ulaşamamıştır. Yeğenleri ve yurtdışında yaşayan çocuklarıyla internet aracılığıyla görüşülmeye çalışılmış ancak bir sonuç alınmamıştır.

Edebî eserleri incelenirken yayımlanan eserleri ile başlanmış, çeşitli dergilerde yer alan yazılarıyla devam edilmiştir. Kendisiyle röportaj imkânı yakaladığımız Bahattin KARAKOÇ’un Mardin’le ilgili görüş ve düşüncelerinin ardından Mardin tarafından kendisine yazılan mektuplara yer verilmiştir.

Çalışmamızı şekillendirirken bize yol gösteren başka kaynaklar olduğunu da belirtmek isteriz. Ramazan Korkmaz’ın, *Sabahattin Ali – İnsan ve Eser* (İstanbul, 1997) adını taşıyan eseri çalışmamızda bize örnek teşkil etmiştir. Eserde Sabahattin Ali’nin hayatı, sanat ve edebiyat görüşleri, eserleri tüm detayları ile incelenmiştir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma biyografi ve eser tahlili olmak üzere iki esas unsur model alınarak hazırlanmıştır. Biyografi bölümünde sanatçının yaşamı ve yetişmesi, eser tahlili bölümünde ise ortaya koyduğu eserlerin yapı ve içerik bakımından incelenmesi temel alınmıştır.

3.2. Bilgi Toplama Kaynakları

Çalışmanın en önemli bilgi toplama kaynakları Yusuf Sıtkı Mardin'in kendi eserleri ve çeşitli dergilerde yayımlanan eserleridir.

Çalışmada kullanılan Yusuf Sıtkı Mardin'e ait eserler şunlardır:

- Şiir Kitapları
- Bir Ad Bulamadım
- Mezar Taşları
- İki Damla Yaş
- Üç Yaprak
- Bir Sementini Sevmek
- Sonelerle Seneler

- Hatırât ve Biyografileri
- Namık Kemal'in Londra Yılları
- Abdülhak Hamid'in Londrası
- Kocataş Yalısı Anılarım
- Şair Şeref Hanım
- Yararlanılan Dergiler
- Boğaziçi Dergisi, İstanbul.
- Yücel Dergisi, İstanbul.
- Hisar Dergisi, İstanbul.
- Dolunay Dergisi, Kahramanmaraş.
- Yararlanılan Diğer Kaynaklar
- Abdullah Özkan, Refik Durbaş, Cumhuriyetten Günümüze Türk Şiiri Antolojisi (1999).
- Ahmet Karataş, Adanmış Şiirler Antolojisi (1998).
- Alpay Kabacalı, Aşk Şiirleri Antolojisi (2004).
- Atalol Behramoğlu, Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi (2001).
- Atilla Özkırımlı, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (1990).
- Behçet Necatigil, Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (1999).
- Emine Tutar, Çağdaş Türk Edebiyatında Unutulmayan Aşk ve Sevda Şiirleri Antolojisi (2002).
- Erdoğan Söyümez, Çağdaş Türk Şairlerinden Aşk ve Sevda Şiirleri Antolojisi (1992).
- Filiz Kılıç, Klasik Türk Edebiyatının Peşinden (2011).
- Gündüz Aydın, Sevgi Yolu Şairler Antolojisi (2005).
- Hasan Ali Kasır, Şiir Defteri Antolojisi (1998).
- Hulusi Geçgel, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı (2006).

- İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri (1988).
- İsmail Hikmet Ertaylan, Türk Edebiyatı Tarihi (2011).
- Kenan Akyüz, Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi (1995).
- M. Kayahan Özgül, Arayışlar Devri Türk Şiiri Antolojisi (2000).
- Mahir Ünlü; Ömer Özcan, 20. Yüzyıl Türk Edebiyatı (2003).
- Mehmet Çetin, Tanzimattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi (2002).
- Mehmet Kaplan, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri (1973).
- Memet Fuat, Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi (1993).
- Metin Celal, Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi (1998).
- Metin Celal, Türk Edebiyatından Aşk Şiirleri Antolojisi (2001).
- Murad Uraz, Türk Edip ve Şairleri (1982).
- Mustafa İsen (Editör), Şair Tezkireleri (2011).
- N. Ziya Bakırcıoğlu, Güldeste – Yirminci Yüzyıl Türk Şiirinden Seçmeler (1996).
- Necat Birinci, Kahramanlık Şiirleri Antolojisi (1990).
- Nihat Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi (1987).
- Ramazan Korkmaz, Sabahattin Ali – İnsan ve Eser (1997).
- Süleyman Yeşilyurt, Resimli Büyük Şiir Antolojisi (1990).
- Şükran Kurdakul, Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (1999).
- Tayyib Canatan, Gönül Şiirleri Antolojisi (1997).
- Talat Sait Halman (Genel Editör), Türk Edebiyatı Tarihi (2007).
- Turhan Bayraktar, Antoloji 91 (1991).
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler, Dergâh Yayınları (1986).

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4. 1. Yusuf Sıtkı Mardin'in Hayatı, Sanat-Edebiyat Görüşleri, Siyasî Hayatı, Eserleri

4. 1. 1. Hayatı

4. 1. 1. 1. Ailesi

Yusuf Sıtkı Mardin anne ve baba tarafından soylu bir aileye mensuptur. Dedesi Necmettin Kocataş zamanın ünlü bilginlerinden Şeyhülislam Turşucu Zâde Ahmet Muhtar Efendi'nin oğludur. Necmeddin Kocataş'ın da dedesi Safranbolulu Bahaeddin Zâde Hacı Mehmet Efendi'nin oğlu Turşucular Kethüdası İbrahim Ağa'dır.

1875 yılında doğan Necmeddin Kocataş, iyi bir hukuk eğitiminin ardından ilk kez Sultan Abdülhamid'e atılan bomba olayında başsavcı olarak başarı göstermiş ve tanınmıştır. 1908'den sonra Bağdat Valiliğine tayin edilmiş ve orada Bağdat Hukuk Mektebini kurmuştur. Hüseyin Hilmi Paşa kabinesinde Adliye Nazırlığı yapmış ve adliye alanında geniş reformlar gerçekleştirmiştir. O dönemdeki Sadrazam İbrahim Hakkı Paşa Avrupa'ya gidince, dönüşüne kadar Sadrazam Vekili olarak Hükümet Başkanlığı görevini yürütmüştür. İttihat ve Terakki Fırkasıyla sıkı ilişki içerisinde olduğundan dolayı Talat Paşa, Fethi Okyar gibi dönemin ünlü isimleriyle yakın dostluk kurmuştur. Mütareke yıllarında Osmanlı İmparatorluğu Meclisinde ve Milli Hükümetin kuruluşundan sonra Büyük Millet Meclisinde Kastamonu Mebusu olarak bulunmuştur.

Büyükbabasının en büyük evladı aynı zamanda Yusuf Sıtkı Mardin'in annesi Bedriye sonra sırasıyla Hayrettin, Fahire, Hasancan ve Mihrimah adını taşıyan beş evladı olmuştur. Necmeddin Kocataş, Yusuf Sıtkı Mardin'in Robert Kolejinde okuduğu yıllarda Kocataş Yalısı'nı satın almış bütün çocuklarını bir çatı altına toplamıştır. Yusuf Sıtkı Mardin bu yalıda yetişmiş, eserlerine ilham veren yalıda yurtdışına gitmek zorunda kalana kadar yakın akrabalarıyla birlikte yaşamını sürdürmüştür. Necmeddin Kocataş, aynı zamanda İstanbul'da ilk defa su ve gazoz fabrikasını kurmuş, meşhur Kocataş suyunu İstanbul'da satışa sunmuştur (Mardin, 1988: 7-12).

Baba dedesi Yusuf Sıtkı Efendi ise Mardinli Müftü Âbid Efendi'nin oğludur. Kazaskerliğe kadar yükselmiş olan Yusuf Sıtkı Efendi 1816-1903 yılları arasında yaşamış, İmam Gazalî'nin *İhyaülulûm* adlı eserini dokuz cilt halinde tercüme ve şerh eden Zemahşerî'den tercüme ve şerh ettiği *Nevabigül-kelîm* adlı eseri Fransızcaya çevrilmiş olan tanınmış hukuk ve din âlimlerindedir (Mardin, 1988: 27).

Babaannesi Behice Mardin, Konya'nın Hadim ilçesinden olan Hadimî ailesinden büyük ilim adamlarından Ebusaidül Hadimî Efendi'nin torunlarından. Babası Bâb-ı Seraskerîde kâtiplik yaptıktan sonra ise önce Yabanâbâd Kaymakamlığında sonra Isparta Mutasarrıf Vekilliğinde, Marmara Adası ve sonrasında Konya'nın hemen hemen tüm ilçelerinde kaymakamlık yapmıştır (Mardin, 1988: 21).

Babası ünlü Mardinizâdelerin oğlu, hukuk profesörü Ebül'ula Mardin'dir. 9 Ağustos 1881 tarihinde babasının memur olarak bulunduğu İşkodra'da doğmuştur. Gördüğü özel bir öğrenimin ardından 1903 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden birincilikle mezun olmuştur. İstanbul Bidayet, Hukuk ve Ticaret Mahkemeleri üyeliklerinde bulunmuş, 1908 yılında Eşref Edip'le birlikte *Sırat-ı Müstakîm* gazetesini çıkarmaya başlamıştır. Daha sonra aynı isimle bir yayınevi kurmuşlardır. 1912 yılında ise *Kelimeyi Tayyibe* adlı on beş günde bir yayımlanan dergiyi kurmuştur.

1909 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve 1910 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesinde öğretim üyesi olmuştur. Osmanlı Mebuslar Meclisinde 1914-1919 yılları arasında Niğde ve 1920 yılında ise Mardin Milletvekilliği yapmıştır. 1922'de ise Türkiye Büyük Millet Meclisi danışma kurulunda görev almıştır. 1915 yılında Yusuf Sıtkı Mardin'in annesi Bedriye Hanım ile evlenmiş üç çocuk sahibi olmuştur. 1923 yılında kadıların yetişmesi

için açılan Medresetülkuzzat'ta müderris olmuş, çeşitli adliye memurlukları yaptıktan sonra Türkiye'de ilk kez *İlmiye Salnamesi* adlı bir eser ortaya çıkartıp, 124 tane şeyhülislamın hayat öykülerine ve kendi el yazılarıyla fetvalarına yer vermiştir. Daha sonra Meşihat Müsteşarlığına atanmış, 1927'de Tapu Kadastro Umum Müdürlüğü Müttehassis Müşavirliği vazifesini yapmıştır. 1910 yılından itibaren İstanbul Üniversitesinde medenî hukuk ve toprak hukuku derslerini okutmaya başlamıştır. Tam elli iki yıl devlet hizmetinde bulunmuştur.

İsviçre Medeni Kanununu bünyemize ve ihtiyaçlarımıza göre adapte etmek üzere kurulan ilmî komisyonların tümünde yer almıştır. Boğaziçi Vapurları İşletmesinde yönetim kurulu üyeliğinde bulunmuş, Darüşşafakada başkan vekilliği yapmıştır. 13 Ocak 1957'de vefat etmiştir (Mardin, 1988: 27-34).

Annesi ise devrin ileri gelen zenginlerinden Necmeddin Kocataş'ın büyük kızı Bedriye Mardin'dir. 1899 yılında doğmuştur. Bedriye Mardin, 1915 yılında Arnavutköy Amerikan Kız Koleji lise birinci sınıftayken, öğrenimini tamamlayamadan Ebül'ula Mardin'le evlendirilmiştir. Üç çocukları olmuştur. 10 Kasım 1966'da vefat etmiştir (Mardin, 1988: 34-38).

Yusuf Sıtkı Mardin'in iki kız kardeşi olmuştur. Hatice Mardin, 1918 yılında doğmuştur. Doğuştan astım hastası olan Hatice Mardin, English High School'a gitmiş ve bir dönem yargıçlık yapan Dr. Kemalettin Utku ile evlenmiştir. Bir çocuğu olmuştur. 1 Temmuz 1973 tarihinde İstanbul'da oksijen çadırında vefat etmiştir (Mardin, 1988: 186-188).

Türkan Mardin ise Amerikan Kız Kolejinde eğitim görmüştür. Başarısızlıkla sonuçlanan iki evliliğinden iki çocuğu olmuştur (Mardin, 1988: 189-190). Kendisi hala hayattadır. İstanbul'un Cihangir semtinde ikamet etmektedir (MARDİN, Türkan, Telefon Görüşmesi, 25.05.2011).

4. 1. 1. 2. Doğumu ve Çocukluğu

Yusuf Sıtkı Mardin eski tarihle 3 Mart 1916, yeni tarihle 16 Mart 1916 tarihinde İstanbul'da doğmuştur (Mardin, 1988: 35; Kurdakul, 1999: 444; Uraz, 1982: 99; Necatigil, 1999: 245; İnal, 1988: 1719-1721; Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 1986: 145-146).

Çocukluğunun ilk yıllarını Sultanahmet'te geçiren Mardin, dedesinin Sarıyer'de büyük bir yalı almasından sonra bu yalıya yerleşmiş; çocukluk ve gençlik yıllarını burada geçirmiştir (Mardin, 1988: 17). Necmettin Bey'in beş çocuğunu da alarak bu yalıya yerleşmesiyle birlikte Mardin, akrabalık ilişkilerinin yoğun olarak yaşandığı ve kalabalık bir evde olmanın verdiği hareketliliği özümsemiştir.

Hem dedesi hem de babaannesi şiire meraklıdır. Küçüklüğünden itibaren babaannesi Behice Hanım'ın okuduğu Farsça şiirleri ve onların yorumlarını dinleyen Mardin'deki şiir tohumları bu dönemde atılmış, Robert Kolejinde ise bu tohumlar filizlenmeye başlamıştır. Büyükbabası tarafından sürekli olarak dîvan okumaya teşvik edilmiştir (Mardin, 1988: 25).

4. 1. 1. 3 Gençlik Dönemi ve Öğrencilik Yılları

Yusuf Sıtkı Mardin, eğitimine Beyazıt'taki Fevziye Okulu'nda başlamış ancak ailenin Rumelihisarı'na taşınmasıyla birlikte Kayalar İlkokulu'na devam etmiştir. Ailenin Şişli'ye taşınmasıyla Şişli Terakki Lisesi'ne devam eden Mardin, bu değişikliklerin etkisiyle eğitimine kötü bir başlangıç yapmıştır. Sık okul değiştirmiş olması başarısını olumsuz yönde etkilemiştir. On yaşındayken dördüncü sınıfa geçtiği sırada büyük babasının kararıyla 1926-1927 eğitim yılında Robert Kolejine yatılı olarak gönderilmiştir. Edebiyata olan ilgisi Robert Koleji yıllarında başlamış, pek çok dünya ve Türk klasiğini o dönemde okumuştur (Mardin, 1988: 19). 1940 yılında ise İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur.

Son derece duygusal ve duyarlı bir yapıya sahip olan Mardin, yalısındaki kalabalık hayatı sevmiş; akrabaları ile sürekli diyalog halinde olmuştur. Yalısındaki kalabalık yapının etkisiyle acılar ve mutluluklar bir arada yaşanmış, Mardin her olayda yakınlarının duygularını onlarla paylaşmıştır.

Eşi Seniha Hanım'la tanışmaları Boğaziçi vapurunda olmuştur (Mardin, 1988: 174). Hukuk eğitimi aldığı yıllar boyunca arkadaşlıkları devam etmiştir. Ailesi Mardin'in eğitimi üzerinde böyle bir ilişkinin olumsuz tesir yapacağını düşünerek onu uzaklaştırmayı

denemişler ancak başarılı olamamışlardır. Mardin yaşadığı yerden ayrılıp bir süreliğine yurtdışına gitmiş ancak Seniha hanımı unutamamış, bilakis sevgisi perçinlenmiştir (Mardin, 1988: 175).

Seniha Hanım 15 Mart 1920 doğumludur. Arnavutköy Kız Koleji'nden mezun olmuştur. 27 Temmuz 1940 tarihinde nişanlanmışlardır. 8 Mayıs 1941 tarihinde nikâhlanmış, 17 Mayıs 1941'de düğünleri olmuştur. Kızı Zerrin 1942 yılında, oğlu Ebül'ula Muti ise 9 Haziran 1946'da dünyaya gelmiştir (Mardin, 1988: 179-183).

Askerliğini 3824 yaka numarasıyla Yedek Subay Okulunda muharebe subayı olarak İstanbul'da yapmıştır (Mardin, 1988: 184).

4. 1. 1. 4. Meslek Hayatı

Yusuf Sıtkı Mardin, Şirket-i Hayriye'de İşletme Müdür Muavinliği yapmış, aynı zamanda Robert Kolejinde tarih, yurt bilgisi ve tercüme öğretmenliğine atanmıştır. 1942 yılında İstanbul Amerikan Koleji (Robert Koleji)'nde Genel Sekreterlik ve Hukuk Müşavirliğine atanmıştır. Aynı zamanda 1943 yerel seçimlerinde Sarıyer ilçesinden şehir meclis üyeliğine seçilmiştir. Bir süre serbest avukatlık yapmış, Türk Eğitim Derneği Yenişehir Lisesinin Ankara Koleji haline getirilmesinin planını hazırlamıştır. Bir süre kolejnin eğitim müşavirliğini yürütmüştür (Mardin, 1988: 182-183).

1949 yılında Mardin Milletvekiliği yapmış, 1957 yılında Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğüne intisap ederek Londra Basın Ataşeliği yapmıştır. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı kurulunca Londra Turizm ve Tanıtma Bürosu müdürlüğüne tayin edilmiştir. 1969 yılı Haziran'ında Washington Büyükelçiliği Basın Müşavirliğine atanmıştır. Bir süre Ankara Turizm Müdürlüğüne atanmış, 1969'ta Washington Müşavirliği yapmıştır (Mardin, 1988: 153). 1970-1972 yılları arasında merkezde genel müdür müşavirliği ve sonrasında genel müdür yardımcılığı yapmıştır. 1973 yılında ise Bonn Büyükelçiliğine basın müşaviri olarak atanmış, bu vazifeyi iki yıl sürdürmüştür. 1975 yılında ise emekli olmuştur (Mardin, 1982: 1).

Emekliye ayrıldıktan sonra yaşamını Londra'da sürdürmüŖ, oradaki enstitülerde Türkçe dersleri vermiŖtir (MARDİN, Betül, Telefon Görüşmesi, 25.05.2011).

4. 1. 1. 5. Ölümü

Yusuf Sıtkı Mardin, 1994 yılında Londra'da bir üniversitede Türkçe dersi verirken geçirdiği kalp krizi sonrası vefat etmiŖtir (MARDİN, Betül, Telefon Görüşmesi, 25.05.2011).

4. 1. 2. Sanat ve Edebiyat Görüşleri

Yusuf Sıtkı Mardin almıŖ olduğu eğitim ve aile çevresiyle küçük yaşlardan itibaren sanat ve edebiyatla iç içe olmuŖtur. Aristokrat bir aileye sahip olması onun pek çok imkâna sahip olmasını sağlamıŖ, aynı zamanda da duyarlı ve hassas karakteri bu imkânlarla birleşince edebî eserlerini ortaya koymuŖtur.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında çocukluğunu yaşamıŖ ve Türk toplumunun Cumhuriyet'in ilanını ile başlayan hızlı değişimine gençlik yıllarında tanık olmuŖtur. Bu hızlı değişimin Türk toplumunda uyandırdığı buhranları Mardin de yaşamıŖtır. Birden başlayan yenilik hareketleri geçmiŖe sünger çekme çabasıyla birleşmiŖ, değişim hızlanmıŖtır. Tabii her yeniliğin eski bazı Ŗeylere zarar vermesinin kaçınılmaz olduğu gerçeği, Mardin'de geçmiŖe yönelme ve maziyle mutlu olma Ŗeklinde makes bulmuŖtur. Özellikle kırklı yaşlarından itibaren bu düşünceenin zirve yaptığını görmek Ŗiirlerinde fazlasıyla mümkündür. Sonuç olarak sanata, edebiyata, dile ait görüşleri her zaman klasik ve gelenek yanlısı olmuŖtur.

Küçük yaşlardan itibaren babaannesinin ona okuduğu Farsça Ŗiirler sayesinde aruz kulaklarında yer etmiŖtir. Daha sonrasında aralarında az yaş farkı bulunan Refia teyzesinin Ŗiire olan merakı da Mardin'deki Ŗiir sevgisini perçinlemiŖtir (Mardin, 1988: 25). Aruza duyduğu meyilinin o günlerden kaldığı söylenebilir.

Şekilde daima gelenekçiliği savunmuştur. Bu görüşünü Yücel dergisinde yer alan kendisinin otobiyografisinde de vurgulamıştır. Hukuk Fakültesinde öğrenciyken Muhtar Enata ile birlikte kurdukları derginin ilk sayısında kendilerini tanıtan birer paragraf yazmışlardır. Yusuf Sıtkı Mardin (1935) burada şu ifadeye yer vermiştir: “Şiire girebilecek her ruh yeniliğinin klâsik şekiller içinde mümkün olacağına inanıyorum.”

Yusuf Sıtkı Mardin’in ortaya koyduğu hemen hemen tüm eserlerinde gelenekçiliği savunduğu söylenebilir. Hatta yalnızca eserlerinde değil hayatının her alanında köklerine bağlı kalmayı tercih etmiştir. Bu noktada kendisi için *Yahya Kemal* örnek bir şahsiyettir. Aruzla şiir yazması, tarihine ve köklerine sıkı sıkıya bağlı olması, şiirlerinde sözcük seçiminde titiz olması ve ahenge önem vermesi gibi yönlerden Yahya Kemal’i kendine oldukça yakın bulmuştur. Hatta onunla görüşüp, şiirleri hakkında fikrini alma imkânı da bulmuştur (Mardin, 1988: 250-259).

1981 yılında yayımlanan, *Sonelerle Seneler* adını taşıyan şiir kitabının girişinde yer alan *Şiire Dair* ismini taşıyan bölümde şair, kendisine bir gencin sorduğu “Şiir ve şiir konusundaki görüşlerinizi söyler misiniz?” sorusuna verdiği cevapla bize bu konudaki düşüncelerini açıklamıştır.

Nasıl müzik sözlüklerde ‘duyguları ya da hayalleri anlatmak için sesleri melodi, harmoni, polifoni gibi şekillerle düzenleme sanatı’ diye tanımlanmışsa, şiir de ‘vezin, kafiyeye, ses uyumu gibi duygulandırıcı öğelerle süslenmiş olup güzel imgeler taşıyan sanatlı söz ve deyiş’ olarak anlatılmıştır.” dedikten sonra, Ahmet Hâşim’in ağzından: “Şiir, bulutlu bir ekim gününde, uzakta çalınan bir keman gibi olumlu hiçbir şey söylememekle beraber, bütün güzü, yakınlığı ve uzaklığıyla, sesleri ve bulutlarıyla, kuşları ve rüzgârlarıyla akla uğramadan doğrudan doğruya giden bir dille anlatıyor” karşılığını vermiştim. Sözlerimin gönül kandırıcı olmadığını gencin bakışlarındaki belirsizlikten anladığım için, kendisine, konusu önceden belirlenmiş toplantıda böyle bir soruyu ele almanın yetersizliğine ve zaten toplantı süresinin de yetersizliğine dikkatini çekerek, “Bekle! Şiirlerimi topladığım zaman bir ön söz yazar, düşüncelerimi ifade etmeğe çalışırım!” demiştim. Şimdi aradan uzun yıllar geçtikten sonra, Sonelerimi bir kitap halinde toplarken, sırf vermiş olduğum bu sözü tutmuş olmak için şiire dair bazı düşüncelerimi burada saptamaktan kendimi alıkoyamadım (Mardin, 1981: 5).

Sözcükler arasındaki uyuma çok fazla önem veren Mardin, *Abdürrahim Karakoç*'un şiirlerini İngilizceye çevrildiğinde sözcüklerin ahengini kaybedeceği düşüncesiyle şiirlerin çevirisini yapmamıştır (Bahattin Karakoç'a gönderdiği 29 Aralık 1983 tarihli mektubu).

Türk dilinin çok özel bir dil olduğunu, konuşulurken ve yazarken en iyi şekilde kullanılması gerektiğini ifade etmiştir. Söz dizimi yanlışlığı, yabancı sözcüklerin kullanımı gibi hataların yapılmaması gerektiğini belirtmiştir. Özellikle ortaya konan eserler, radyoda yapılan konuşmalar gibi halk tarafından yararlanan sanatsal etkinliklerin dilinin son derece düzgün olması gerektiğini söylemiştir (Yusuf Mardin, "Dile Dair", Hisar, S. 125, Mayıs 1974, s. 12-13). Bu konuda Bahattin Karakoç'a yazdığı mektubunda, onun şiirlerinde yabancı sözcükleri kullanmış olmasından duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir (Bahattin Karakoç'a gönderdiği 19 Nisan 1993 tarihli mektubu).

Şairlik mesleğinin bilgi gerektirdiğini ancak sadece bilmenin yeterli olmadığını, bilgiyi yerli yerinde kullanmak gerektiğini düşünmekte olan Mardin, yeni yetişen şairlerin kendilerinden önceki şairleri örnek alarak belli kurallar dâhilinde eser ortaya koymaları gerektiğini belirtmiştir (Mardin, 1976: 13-15).

4. 1. 3. Siyasî Hayatı

Yusuf Sıtkı Mardin siyasete pek fazla girmemiştir. Konumu ve çevresi göz önünde bulundurulduğunda siyasete uzak kalmayı tercih etmiştir denilebilir. Sadece yalılarına yüzlerce siyasetçi konuk olmuş, sosyal yaşamında da bu tarz çevrelere girmiş ancak konuk olarak katılmayı tercih etmiştir.

Demokrat Partinin yeni kurulduğu dönemde Celal Bayar (1883-1986), Kocataş Yalısı'na Necmeddin Bey'le görüşmek üzere gelir. Kendisine kapıyı dedesinin verdiği talimatla Yusuf Sıtkı Mardin açar. Bir saat süren ziyaretin ardından Celal Bayar'ı uğurlayan Necmeddin Bey kolunu Yusuf Sıtkı Mardin'in omzuna atarak, Demokrat Partinin iyi bir parti olacağını söyler ve kendisinin de bu partiye yazılıp milletvekili olmasını salık verir.

Bu fikir başta Mardin'e çok cazip gelir ancak Atatürk'ün kurduğu bir partinin seçimlerde başarısız olup, iktidardan düşebileceğine ihtimal vermediği için Demokrat Partiye katılmaktan vazgeçer. Babasının eski dostlarından Başbakan Şemsettin Günaltay'ın teşvikiyle seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisinden Mardin Milletvekili olarak adaylığını koyar ve seçilir. 14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde büyükbabasının söyledikleri gerçek olur ve Yusuf Sıtkı Mardin 574 oy alarak seçimi kaybeder. Mardin'den üç Demokrat, üç Halk Partili ve bir de bağımsız milletvekili çıkar. Yusuf Sıtkı Mardin sekizinci sıradadır ve seçimi kaybeder. Daha sonra da herhangi bir partiye dâhil olmaz. Hızlı başlayan siyasi hayatı ani bir şekilde son bulur (Mardin, 1988: 275-276).

4. 1. 4. Eserleri:

4. 1. 4. 1. Şiir Kitapları

BİR AD BULAMADIM, Şirket-i Mürettibiye Matbaası, İstanbul, 1934.

MEZAR TAŞLARI, Nebioğlu Yayınevi, İstanbul, 1946.

İKİ DAMLA YAŞ, Yücel Yayınevi, İstanbul, 1947.

ÜÇ YAPRAK, İstanbul, 1948.

BİR SEMTİNİ SEVMEK, Ajans-Türk Yayınları, Ankara, 1972.

SONELERLE SENELER, Ajans-Türk Yayınları, Ankara, 1981.

4. 1. 4. 2. Hatırât ve Biyografileri

NAMIK KEMAL'İN LONDRA YILLARI, Milliyet Yayınları, 1974.

ABDÜLHAK HAMİD'İN LONDRA'SI, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1976.

KOCATAŞ YALISI ANILARIM, Güryay Matbaası, İstanbul, 1988.

_____, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2012.

ŞAİR ŞEREF HANIM, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994.

_____, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995.

4. 1. 4. 3. Çeviri ve İnceleme Yazıları

ROMEO VE JÜLYET, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1943.

_____, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1945.

_____, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997.

COLLOQUIAL TURKISH, Routledge And Kegan Paul, London, 1961.

_____, Routledge And Kegan Paul, London, 1968.

_____, Routledge And Kegan Paul, London, 1996.

TURKISH PHRASE BOOK, Routledge And Kegan Paul, London, 1970.

_____, Routledge And Kegan Paul, London, 1984.

BOSPHORUS THROUGH THE AGES, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.

_____, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995.

THE POCKET BOOK OF TWENTIETH CENTRY TURKISH POETRY, Ministry Of Cultre,
Ankara, 1990.

4. 2. Yusuf Sıtkı Mardin'in Edebî Eserleri:

4. 2. 1. Şiirleri

4. 2. 1. 1. Yapı Bakımından

4. 2. 1. 1. 1. Bir Ad Bulamadım

Yusuf Sıtkı Mardin'in ilk şiir kitabı *Bir Ad Bulamadım*'dir. Eser 1934 yılında Şirket-i Mürebbiye Matbaası'nda basılmıştır. Eserde toplam 34 şiire yer verilmiştir. Şiirlerin teması genel olarak yalnızlık, karamsarlık ve aşktır. Eser 88 sayfadan oluşmaktadır.

Eserin başında bir dördlükten oluşan *Bir Ad Bulamadım* şiirine yer verilmiştir.

*Şiirime takacak bir kanat bulamadım,
O kanatsız uçarak karanlıklara daldı
Burada şiirimin sadece gölgesi kaldı;
Gölgeye de koyacak ben bir ad bulamadım. (Mardin, 1934: 5)*

Eserin içerisinde *Ördüğüm Ağlar; Göl ve Dere; Hayalini Öldürdüm; Gel Sevgilim, Bana Gel!; Haber, Akşam, Son Posta* ismini taşıyan beş bölüm bulunmaktadır.

“Ördüğüm Ağlar”da *Aranan Mazi, Martı, Hıçkırıklar, Saadet Perisi, Ümidim, Vardan Yoğa, Beş Satır* adını taşıyan şiirler; “Göl ve Dere”de *Bir Geceydi, Güneş ve Rüzgâr, Telgraf Direkleri, Gümüş Yol*; “Gel Sevgilim Bana Gel!”de *Sevgilim Sen de Uyu, Sone, Zannetme ki, Bilmem ki Bilemem ki, Kalbimin Kalbime Aktığı Anda, Mendil, Son Arzu, Kendimden Geçiş, Ağlıyorum, Ağlıyorsun, Ağlıyor, Bari Sen Gitme Anne*; “Hayalini Öldürdüm”de *Gölgen, Allah Zaman Perisine Öyle Emretmişti, Perdeler, Dağda Papatyalar, Düşünce*; “Haber, Akşam, Sonposta”da *Haber, Akşam, Sonposta, Bir Hatıra, Kırmızı Gül, Bambudan Sandal* şiirleri yer almaktadır.

Şiirlerde aruz ölçüsü kullanılmış; şiirler dörtlük, beyit, sone, serbest şekillerde ortaya konmuştur. Kafiye düzeni genellikle abab şeklindedir. Beyit şeklinde yazılmış şiirler aa, bb, cc ya da ab, cb, db... şeklinde kafiyelenmiştir.

Şiirlerde genellikle zengin, tam kafiye kullanılmış, yarım uyağa az da olsa yer verilmiştir. Şiirler çoğunlukla aruz ölçüsüyle yazılmış ancak hece ölçüsü ve serbest ölçüyle yazılmış şiirlere de yer verilmiştir.

Kitabın sonunda *Kırmızı Gül* ve *Bambudan Sandal* ismini taşıyan şiirler mensur şiir şeklinde ortaya konmuştur. Şiir *Kırmızı Gül*'ü beş bölüme, *Bambudan Sandal*'ı ise altı bölüme ayırmıştır.

Şair şiirlerinde sevgiliye kavuşamayan, sevgiyi bulamayan karamsar bir ruh haletindedir. Bu ruh halini sembolleştirerek anlattığı *Göl ve Dere* isimli uzun şiiri ilgi çekicidir. Dere sevgilinin, göl ise aşğın temsilcisidir. Göl kendi halinde, kimseye bir zararı olmadan durmaktadır. Bir gün içine -şaire göre sinesine- bir derecik akmaya başlar. Göl halinden memnundur ancak bir müddet sonra derenin suları kabarmış ve artık bir nehir halini almış. Fırtınalı bir gecede yönünü değiştirip başka bir göle sularını akıtmaya başlamış. Göl çaresiz kalmış ve derenin mutlaka bir gün geri döneceğine inanıyormuş. Şair beyitlerle yazdığı şiirini şu dörtlüklerle bitirmiştir:

*Sordum onu köylüye, sordum onu çiftçiye,
Sordum onu karşıma çıkan her bir kişiye.
“Orası bir insanmış, kalbi gölmüş” diyorlar;
“Dereymiş gözyaşları... Artık ölmüş” diyorlar... (Göl ve Dere, s. 23-26)*

Vardan Yoğa isimli şiirinde teşbih sanatına başvurarak, son nefesini vermek üzere olan bir adamı adeta canlandırmıştır (Mardin, 1934: 17). Şiirlerde teşhis, teşbih, istiare sanatlarına sıklıkla başvurulmuştur.

*Yükseldi sessizce ay, karyolamın üstünden,
Bana baktı ve güldü, bir tül gibi döküldü (Sone, s. 43)*

*Pancuruma dayanmış bakıyorum denize
Duvardaki saatim yorgun, yorgun vuruyor. (Kendimden Geçiş, s. 51)*

*Bir geceydi: Ay yoktu, pek yalnızdı bulutlar;
Hiçbir yerde ses yoktu, susmuştu dağlar, taşlar;
Ağaçlar boyun eğmiş, divan duruyorlardı,
Bütün gece kuşları sanki uyuyorlardı. (Bir Geceydi, s. 27)*

Şiirlerde yer verilen bir diğer sanat da istifham sanatıdır.

*Neden böyle mahzundu, neden böyle bikesti?
Neden onu kaplıyan sade hüznün ve ye'sti? (Bir Geceydi, s. 28)*

*Bilmem ki, bilemem ki, ne gün beni sevecek?
Benden kaçan gözleri bana ne gün dönecek? (Bilmem ki Bilemem ki, s. 45)*

*“Korkuyor musun?” Neden? Ne dedin? “Ölümden” mi?
Bizi birleştirecek o mukaddes şeyden mi? (Gel! Sevgilim, Bana Gel!, s. 39)*

“Göl ve Dere” adını taşıyan bölümdeki şiirlerde yer alan varlıklar kişileştirilmiş ve adeta bir insanmışçasına duyguları dile getirilmiştir. Telgraf direkleri, güneş, rüzgâr, yol, gece, ay, fener... Tüm bu varlıklar âşık olmuş ancak sevdiğine bir türlü kavuşamamış bir insanı sembolize etmektedirler.

“Gel! Sevgilim, Bana Gel!” başlıklı bölüm “Ölüm Döşeginde Bir İhtiyarın Söylediği Son Sözler” açıklamasının yer aldığı, aynı isimli şiir ile başlamıştır. Ölüm döşegindeki ihtiyar sevdiğini bir ömür boyunca beklemiş fakat o gelmemiştir. Şair son kez bir ömür beklediği sevgiliyi çağırır ancak bu çağırış nafiledir. Son nefesini vermeden önce sevgiliyi birlikte ölmeye çağırır ancak sevgilisine kavuşmadan ölür.

Genel itibariyle sevgiliye seslenişlerden oluşan bu bölüm çaresiz aşığın vefasız sevgiliye bir tür serenadı niteliğindedir. Tüm şiirlerde gidip de dönmeyen sevgiliye seslenilmiştir.

*Ninniyle pırlldıyor denizin mavi suyu;
Deniz sessiz uyuyor, sevgilim sen de uyu! (Sevgilim! Sen de Uyu, s. 41)*

*Bekledim orda senin gökten inip gelmeni,
Bekledim “seni hâlâ seviyorum” demeni,
Gelmedin, söyle niye?... Leylâklar gene mordu;
Gene yıldızlar suda titreyip ağlıyordu; (Sone, s. 43)*

Bu bölümün son şiirinde şair annesine hitaben bir şiir yazmış, tüm sevdiklerinin birer birer gittiğini bari annesinin gitmesini istemediğini ortaya koymuştur.

*O seneymiş coşkunkluk, artık geçti o günler;
Bir yaz günü açılıp kalbime dolan güller
Bir yaz günü gittiler. Kalbimden döküldüler;
Onlar gittiye gitti, bari sen gitme anne!* (Bari Sen Gitme, Anne!, s. 55)

“Haylini Öldürdüm” başlıklı bölüm beş şiirden oluşmaktadır. Bu bölümdeki şiirlerin ortak özellikleri serbest ölçüyle ancak kafiyeli olarak yazılmış olmalarıdır. Şairimiz bu bölümde alışlagelmiş şiirlerinin dışına çıkarak ölçüyü bir kenara bırakmış ve özgün şiirler ortaya koymuştur. *Haylini Öldürdüm* isimli şiirde sevgilinin vefasızlığı ve aşkın verdiği ıstırap dile getirilmiştir.

Allah Zaman Perisine Böyle Emretmişti isimli şiir Çingene bir kızla ilgili tasvirlerin yer aldığı bir şiirdir. Şair bu şiirin başlığının altına parantez içinde “fantazi” notunu düşürmüştür. (s. 65)

Perdeler adını taşıyan şiirde de başlıktan sonra “Edip Necmi gibi” notu düşülmüştür. Bu şiirde de farklı renk perdelerin ruhunda uyandırdığı hislere yer vermiştir.

Manzum bir üslupla yazılmış *Haber, Akşam, Sonposta* isimli şiirinde de “Bir Rondeau” notu düşürülmüş, sokaklarda gazete satan küçük bir çocuğa yer verilmiştir. (s. 78)

Kitabın son kısmında *Kırmızı Gül* ve *Bambudan Sandal* adını taşıyan iki mensur şiir yer almaktadır. *Kırmızı Gül* beş, *Bambudan Sandal* altı bölümden oluşan birer aşk şiiridir.

*Bir gün, güneş kırmızı saçlarını dünyaya dökerken, gökte pembe, beyaz, kırmızı bulutlar rüzgârla hafif hafif ilerlerken; kırmızı, kan kırmızı bir gül toprağa düştü...
Sevgilim! Senin aşkın da böyle geldi ve benim kalbime göçtü...*
(Kırmızı Gül, s. 83)

Bir akşam, kızıl güneşin batarken, mavi, yeşil sular üzerinde hareler çizdiği bir akşam, yeşil yapraklarla örtülmüş bambudan bir sandal gibi, sallanarak, suyu hafif hafif buruşturarak geldin ve kalbime girdin!...
(Bambudan Sandal, s. 85)

4. 2. 1. 1. 2. Mezar Taşları

Eser, 1945 yılının Ekim ayında Çituri Biraderler Basımevinde basılmıştır. Dağıtım yeri ise Nebioğlu Yayınevi'dir. Yusuf Sıtkı Mardin bu eserini “Âbit Yumar” takma adıyla yayınlamıştır. Eserde 41 adet şiir bulunmaktadır. Şiirler genellikle bentler halinde ve serbest nazımla ortaya konmuştur.

Eserin başında *Prolog* adını verdiği iki bölümden oluşan iki şiir yer almaktadır. Bu şiirler eserin adeta ön sözü niteliğindedir. Çünkü eserde ana tema ölmüş kimselerin hayat hikâyeleri ve ölüm şekilleridir. Bu şiirlerde ise ölümün insanda uyandırdığı hisler ve mukadder bir son olduğu teması işlenmiştir. Birinci şiirde şair, dünyanın güzelliğinin ardından gelen ölümü bir deprem olarak nitelendirmiştir. Dünya kurulu bir düzende dönmekte, mevsimler bir biri ardına devam etmekte ancak ölüm ne zaman olacağı bilinmeyen bir zamanda gelip ve bir deprem gibi evleri yıkar geçmektedir.

*Bir deprem olur ve sonra bir bir
Evler yıkılır göçer bir anda:
Hiç bir mahlûk cihanda
Allahı gözüyle görmemiştir. (Prolog I, s. 5)*

İkinci şiirde ise ölenlerin dünyada kimi iyi kimi kötü bir hayat sürdürdükten sonra kaçınılmaz sona uğradıklarını, bunların gidişinin ardından üzülmemek gerektiğini, asıl üzüünecek kimselerin kötü bir hayat sürdürdüğünün farkında olup da konuşmayan kimseler olduğunu söylemiştir. Asıl onlar için matem tutulması gerektiğini ifade etmiştir.

İlk şiirinde tüccarlık yapan, şairin “Bizim Esat” diye hitap ettiği bir “yolcu”ya yer verilmiştir. Sonra birbiri ardına tanıdığı ölmüş kimselere yer vermiştir. Ölen kişilerin hayattayken yaptıkları işler ve kişilikleri hakkında bilgi vermiştir. Yaşamları boyunca ne iş yaparlarsa yapsınlar, nasıl bir karakter sergilerlerse sergilesinler sonlarının hep aynı olduğunu vurgulamıştır. Çamaşircısı da gemicisi de, yazarı da havzacısı da, uysalı da asisi de aynı sona uğramıştır. Bu insanların ortak iki özelliği vardır: Birincisi hayatlarını bir şekilde sürdürmek, ikinci ise onları bekleyen son.

Muharrir Fethi Azmi isimli şiiri dikkat çekicidir. Gazeteci Fethi Azmi, hayatı boyunca basın hürriyeti için mücadele etmiş, her zaman olayları tüm gerçekliğiyle ortaya koymaya çalışmış bir kimsedir. Ancak gazetelerde ölüm sebebi bir kelebeği yakalamak isterken dengesini kaybetmesi sonucu evinin balkonundan düşmesi olarak yazılmıştır. Oysa o öldüğünde şubat ayıdır. Yusuf Sıtkı Mardin hayatı boyunca gerçek haber peşinde koşmuş bir gazetecinin ölümünün doğru olarak yazılmadığına işaret etmiştir.

Şairin sayfa on altı ve on yedide yer alan şiirleri de ilginç ve acı doludur. Sayfa on altıda yer alan şiir de “Melek” adında bir genç kız hastalanıp, doktor tarafından yanlış tedavi sonucu hayatının baharında ölmüştür. Sayfa on yedide ise Melek’e yanlış tedavi uygulayan “Doktor Halideddin”i kendi duygularıyla anlatmıştır.

*Yolu üstüme düşenler,
Tükürün mezar taşına!
Bir melek öldürdüm,
Kurban gitti yanlışıma!*

...
*Bu âzâb; bu âzâb
Bırakmadı peşimi;
Hâlâ kemirmektedir
Ayaklar altındaki leşimi.* (Doktor Halideddin, s. 17)

Yusuf Sıtkı Mardin şiirlerinde ölümü bir yolculuk olarak nitelendirmiş, ölmüş kimseleri de yolcu kimselere benzetmiştir.

*Nihayet kız, ikinci kış
Çıktı uzun bir yolculuğa;
Tanyanlar ağlıya ağlıya,
Baktılar arkasından* (Melek, s. 16)

*Ağlarken onun yanında herkes
Etrafına güldü, güldü yolcu!
Buldum dedi yeryüzünde lezzet.* (Rı’fat Hoca, s. 31)

Ölümü uykuya benzettiği şiirleri de bulunmaktadır.

*Uyuyor burada Şükrü!
Yelkenleri toplanmış
Limanda yatan bir gemiydi ömrü...* (Şükrü, s. 18)

Şiirlerinde ölümün bir sonsuzluğa gidiş olduğunu ve ahret inancını da belirtmiştir. Ölüm kaçınılmaz bir sondur ve her canlının akıbetidir.

*Bildim ki bu ömrün ardı vardı ahret
Bir dünya var öbür tarafta:
Yüzyıllar o yerde sanki bir gün,
Sonsuz yaşamak bir orda mümkün. (Ri'fat Hoca, s. 31)*

*En çok hisseden kalbi
Bile bir gün sükût mühürler,
Bu değişmez bir hükümdür.
Nihayet anladı ki,
İnsanların ebedî
Şekli ölümdür. (Romancı Şermin, s. 32)*

*Hayat bin kapılı bir saraydır,
Bütün kapıları sürmelesen
Ölüm gelir insanı bacadan çıkarır! (Deli Tosun, s. 38)*

Şair şiirlerinde teşbihe sıklıkla yer vermiş özellikle ölen kimselerin tasvirinde bu sanata başvurmuştur.

*Bahar rüzgârı gibi hayat dolu,
Yeni açılmış bir gül kadar taze,
Denize akseden erguvanlar gibi
Güzeldi. (Melek, s. 16)*

*Siyasette bir askerî muharrir kadar
Engin bilgisi vardı.
Bütün kâğıt oyunlarında usta,
Kaybetmedi asla. (Tüccar Hakkı, s. 21)*

Şiirlerde tekrar sanatına da başvurulmuştur.

*Kimi para ister, kimi yemeği,
Kimi bir eş ister, kimisi çocuk;
Kimini bitirmiş hava parası,
Kimini soldurmuş gönül yarası.
Kimi kendisine iyi iş arar,
Kimi yapmak ister yüzde beş yüz kâr. (Topal Emin, s. 23)*

Şiirlerde Allah inancına ve ölümün Allah'tan geldiğine pek çok defa yer verilmiştir.

*Son oyununu Tanrıyla oynadı;
Kaybederek bütün varlığını
Şu toprağın altını boyladı. (Tüccar Hakkı, s. 21)*

*Tamamlamaktansa eksik yanımı,
Aliverdi Tanrı benim canımı.
Herkesi ahrette güldüren Tanrım,
Bana da borcumu verir sanırım. (Topal Emin, s. 23)*

Eserde dikkati çeken bir diğer nokta şairlerde ölümleri anlatılan kimselerin birbirleriyle olan ilişkileridir. Sayfa on birde yer alan “Bir Çamaşırıcı Kadın”ın oğlu sayfa on ikide yer alan “Çeleb Ahmet”tir. Sayfa on altıda yer alan “Melek”in ölümüne sebep olan hastalığına yanlış teşhis koyan sayfa on yedideki “Doktor Halideddin”dir. Sayfa on dokuzda yer alan “Hafız Hamdi”nin kızı “Tiyatrocu Neriman”dır. Sayfa yirmi beşte yer alan “İsmail Ağa”nın oğlu sayfa yirmi altıda yer alan “Şöför İdris”tir. Sayfa otuz dörtte yer alan “Güzel Elmas”ın oğlu onu namus yüzünden öldüren “Ali Bayrak”tır. Sayfa otuz dokuzda yer alan “Avukat Fahir”in amcası sayfa kırkta yer alan “Tahir Amca”dır.

Eser ölümün Allah’tan gelen ve kaçınılmaz bir son olduğunu hatırlatan *Epiglog* isimli bir şiirle son bulmuştur.

4. 2. 1. 1. 3. İki Damla Yaş

Yücel Yaynevinden 1947 yılında çıkmış olan eser İstanbul’da basılmıştır. 63 sayfadan oluşmaktadır. Eser şair tarafından, sekiz bölüme ayrılmıştır ve eserde 47 şiir bulunmaktadır.

Eserin giriş kısmında Halit Ziya Uşaklıgil, H.Cahit Yalçın, Murat Uraz, Mehmet Behçet Yazar ile Behçet Kemal Çağlar, Orhan Burian, Haluk Şehsuvaroğlu’nun Yusuf Sıtkı Mardin’in şiirleri için yazdıkları birer paragraflık tenkit yazıları bulunmaktadır.

Şiirlerin çoğunda doğayla birleştirdiği insanı yalnızlık ve karamsarlık duyguları ile işlemiştir. Ölüme ve kadere boyun eğiş de yine diğer şiirlerinde olduğu gibi karşımıza çıkmaktadır. Şairimiz “hüzün, gece, yalnızlık, sessizlik, kimsesizlik” ifadelerini sıklıkla

kullanmış, baharı umut edici olarak tanımlamıştır. Zaten şairlerine verdiği isimler de bu durumu ortaya koymaktadır: Harb Sonu İnsanı, Yalnızlıkla Başbaşa, Sarıyerde Akşam, Akşam Garipliği, Özlenen, Boş Yalı, Gece İçinde... vb.

Şiirlerde ele alınan bir diğer tema ise geçmişe duyulan özlemdir. Şairin yetiştiği zaman ile şiirlerini yazdığı zaman arasında fazla bir fark yoktur. Ancak cumhuriyetin ilanının ardından toplumda yaşanan hızlı değişim süreci daha doğrusu toplumda yaşanan dejenere şairi karamsarlığa sürüklemiş; bu karamsarlık da onu yalnızlığa sürüklemiştir.

Şiirlerinde aruz ölçüsünü tercih etmiş, serbest ölçüye de yer vermiştir. Şiirlerini dörtlükler, beşlikler, bentler şeklinde yazmıştır. Genellikle tam ve zengin uyak kullanılmış, yarım uyağın bulunduğu şiirlere de yer verilmiştir.

Şiirlerinde tarihsel, mitolojik unsurların da bulunduğu şairimiz, kendini geçmişinden ayrı düşünmemekte, gelecekte ise herhangi bir beklentisi olmayan insan profilini çizmektedir. Şiirlerinde yaşadığı bunalımı, içsel kargaşayı ifade etmiş her mısrasında okuyucuya bu ruh halini hissettirmiştir.

Şair kaderci bir kişiliğe de sahiptir. Yaşananların yaşanacakların Allah'ın takdiri oluşuna kuvvetle inanmaktadır. İstifham sanatına sıklıkla başvurmuştur.

*Ne kadar yüksek çıkarsa çıksın sesleri,
Sor, karanlık ve yağmuru dindirmiş mi? (Havaya Kalkan El, s. 9)*

*Leylak nedir? En içlisi elbet çiçeklerin
Şebnem nedir? O sonsuzun üstünde damladır. (İki Damla Yaş, s. 11)*

Niçin kırlarda sükût var, insanlarda yok? (Rüyadan Fazla, s. 23)

*Bir kere de sen söyle, hayatın aslı bu mu?
Nelerdi bu söylenmemiş sözler kim bilir?
Hayal mi, hakikat mi? Bir hazin vaka mı? (Resmi Karşısında s. 26)*

Şair birinci bölüme “Harb Sonu İnsanı” adını vermiştir. *Bu Baş, Havaya Kalkan El, İki Damla Yaş, Ölüm Düşüncesi* isimli şiirleri bu bölümde bulunmaktadır. İkinci bölüm “Dağılan Sis” adını taşımakta; *Sessizlik, Gece İçinde, Güzellik, Boş Yalı, Dağılan Sis* şiirleri yer

almaktadır. Üçüncü bölüme “Hislerin Ördüğü Masal” adını vermiştir. *Hislerin Ördüğü Masal, Açılmayan Kapı, Tesadüfler, Rüyadan Fazla, Darağacı, Resmi Karşısında* şiirleri bulunmaktadır.

“Rüya Kıyısında” ismini taşıyan dördüncü bölümde ise *Seni Sevmek, Yolculuk Hasreti, Eylül, Gönlüm Yine Rüyalara Dalmış, Bahar, Rüya Kıyısında, Eylül Akşamı* isimli şiirler; “Yalnızlıkla Başbaşa” adlı beşinci bölümde ise *Atlıkarınca, Yalnızlıkla Başbaşa, Karanlığın Sesi, Yarıda Kalan Konuşma, Yolculuk Vakti*; altıncı bölüm “Vücut ve Ruh” isminde, *Akşam Garipliği, Orda, Sarıyerde Akşam, Sonbahar Yaprakları, Bir az Sessizlik Bir Parça Zaman, Uçan Uçmuş, Vücut ve Ruh* şiirleri yer almaktadır.

Altıncı bölüm “Bir Dünya Var” isimlidir. Bu bölümde *Bir Dünya Var, Bir Gün Yaşamak Denen Rüyadan, Quo Vadis, Mezarlıktan Gelen Ses, Beyhude*; yedinci bölüm olan “Merdivenler”de *Hisarda, Ziyaret, Mersiye, Özlenen..., Saray Kayıklarında, Gölge, Merdivenler* isimli şiirleri yer almaktadır.

Eserin son kısmında *Mersiye* adını taşıyan şiir şairin eniştesi Münir Erteğün’ün ölümünün ardından yazılmıştır. Bu şiir epik tarzda yazılmış, Osmanlının şanlı tarihine atıfta bulunan bir kahramanlık şiiridir.

4. 2. 1. 1. 4. Üç Yaprak

1948 yılında İstanbul’da basılmış olan eser, 47 sayfadan ibarettir.

Şiirlerini üç gruba ayıran şair; birinci yaprağa “Sevgi Şebnemleri”, ikinci yaprağa “Hüzün Dantelleri” üçüncü yaprağa ise “Eski Masal” ismini vermiştir. Birinci ve ikinci yaprakta on iki, üçüncü yaprakta ise on sekiz şiir bulunmaktadır.

Şiirlerde aruz ölçüsünü kullanan şair, şiirlerini bentlerle dörtlüklerle kurmuştur.

Tema olarak aşk, ölüm, geçmişe duyulan özlem, tarihe verilen değer, İstanbul, sevgiliye duyulan özlem yalnızlık, karamsarlık, işlenmiştir.

Şiirlerinde doğa tasvirlerini sıklıkla kullanmış, özellikle teşbih ve teşhis sanatlarına sıklıkla yer vermiştir.

*Batmakta güneş mor tepelerde
Körfezde sular siyah bir örtü
Rıhtımda fener bir gümüş iğne
Bir sis gibi hicran Suya inmiş...
Sesler ve ışıklar ki silinmiş
Bir hatıranın bestesidirler... (Boş Yalı, s. 14)*

*Sevdamıza bir beste fısıldardı çiçekler
Bilmem ki niçin bize bahsetti kederden
Gülden güle hasretle uçan kelebekler... (Kelebekler, s. 16)*

Şairin karamsar iç dünyasının örnekleri bu şiir kitabında da yer almıştır. Yaşamı pek çok üzüntüyle dolu olan Mardin'in şiirleri tıpkı Haşim'in şiirlerinde olduğu gibi karamsar, mutsuz bir üslupla karşımıza çıkmaktadır. Şiirlerinin çoğunda gelecekte tüm ümidini kesmiş, beklentisiz bir kişi ile karşılaşmaktadır.

*Bir sonbahar üzüntüsü gönlümde hıçkırır
Yapraklar öyle gayesiz uçtukça caddede
Mevsim dönüşleriyle tükenmektedir sabır
Hırçınlaşır tahammülün isyanı gitgide... (Bir Sonbahar Üzüntüsü, s. 20)*

*Yoktur ne hayal, şüphe, karanlık,
Yoktur ne ümid ne korku
Gitsek uzak iklimlere doğru
Mademki hayatın sonu boştur... (Uzak İklimler, s. 22)*

Hemen hemen her şiirinde kendi ruh hali ile doğadaki birtakım olayları birleştiren şair, Allah'a olan inancını da vurgulamıştır. Şaire göre, ölüm yeni bir başlangıçtır. Öldükten sonra gidilen yeri "uzak iklimler" şeklinde isimlendiren şair ahret inancı taşımakta ve ölümün kaçınılmaz bir son olduğunu vurgulamaktadır. Yaşamın bir mücadele olduğunu söyleyen şair, ölümü de uykuya benzetmiştir.

*Sâkinleri gayretli çalışkan,
Sevdikleri Hakk'ın dili Kur'an
Bir belde ki her istediğin var:
Rûyâdaki rûyâ mıdır onlar! (Rûyâ mıdır Onlar, s. 24)*

*Yorgun süzüldüler kapıdan başka âleme:
Kalmış ne varsa arkada, bitmiş mücadele; (Öldüler, s. 27)*

*Bir yükselen hilâl gibi aksinle gel suya,
Son yolculuk yapılmadan evvel son uykuya... (Gel Gayri, s. 28)*

Şair *Eski Masal* isimli iki dördlükten oluşan şiirinde mısraların arasına serpiştirdiği bazı kelimeleri büyük harfle yazmış ve okuyucuya bunları yukarıdan aşağıya okunabileceğini ifade etmiştir. Burada ömrü şu şekilde özetlemiştir:

“BÜTÜN ÖMÜR Kİ BİR AN BİR TAHASSÜR VE HİCRAN”

Yusuf Sıtkı Mardin bu kitabında *Gazel* ismini verdiği iki gazelinde de geçmişe duyduğu özlemi derin bir tahassürle dile getirmiştir. Genel itibariyle karamsar bir yapıya sahip olan şairimiz birinci gazelde ümidini kaybetmemiş ancak ikinci gazelde gelecek adına tüm ümitlerini yitirmiş bir psikoloji ile karşımıza çıkar.

*Mevsim denen hayalleri anmak zamanıdır
Maziye söyleyip de oyalanmak zamanıdır.
Gitmiş bahar ömrümün artık, önümde kış
Bir başka yaz gelir diye konmak zamanıdır. (Gazel I, s. 35)*

*Güneş gurub edivermiş ziyası kalmıştır,
Nasıl ki insanın ancak riyâsı kalmıştır;
Zamâne devri bu, dostun vefâsı hiç yoktur,
Yol üstü söylenilir merhabâsı kalmıştır. (Gazel II, s. 36)*

Gazel II'nin son kısmı gerçekten dikkat çekici bir yergidir. Divan şiirindeki “hiciv” tarzında yazılmış olan bu şiirde Divan şiirinin ve şairlerinin önemini yitirmiş olmasından yakınılmaktadır. Bu geçici dünyada şiire verilen önemi “zahmet” olarak niteleyerek tariz yapmıştır. Kendi yazısını da kum üzerine yazılmış olarak nitelendirmiş, suyun kum üzerindeki yazıları silmesi gibi zamanın ve ilgisizliğin Divan şiirinin önemini yitirmesine atıfta bulunmuştur.

*Götür de şîrini Üstad Kemal'e bir dinlet.
Onun geçer sözü sırf iltiması kalmıştır.
Nedîme, Nâbîye uymak merakı ruhunda
Şiirlerinde o nazmın hatâsı kalmıştır,
Değer mi hiç, boşa zahmet şu köhne dünyada
Bu san'atın dahi kaç müptelâsı kalmıştır.
Yusuf, sularla silinmiş yazın kum üstünden
Gönülde sadece bir hoş sadâsı kalmıştır. (Gazel II, s. 36)*

Yusuf Sıtkı Mardin bu şiir kitabında sevgiliye ve aşka çok yer vermemiştir. Yalnızca ilk birkaç şiirde sevgiliden bahsetmiştir. Burada da sevgili hep özlenen ve kavuşulamayan veya kavuşulmuşsa bile yine kaybedilendir.

*Çıkmak gecelerden sana doğru,
Mâzîye akan kahkahalarla..
Çıkmak sana avucumda emeller,
Çıkmak sana gönlümde baharla... (Seni Sevmek, s. 6)*

*Uçmak sana pervaneden ürkek,
Zannetmek ölüm gönle uzaktır..
Sevmek ki o yalnız seni sevmek;
Ölmekse o sensiz yaşamaktır.. (Pervane, s. 7)*

Nedim Gibi ismini verdiği iki şiirinde ise “sevgili”ye yer vermiş ve güzellik temasını işlemiştir. Burada şair üslup olarak divan tarzını benimsemiştir. Sevgili tıpkı Divan Edebiyatında olduğu gibi aşığa yüz vermez, kibirlidir.

*Belki vuslat vereceksin bana hicrânım için
Belki bir tath devâ hâli perişânım için;
Ne uzaklarda durursun, geri dön, cânım için
Bana bir çâre getir hâli perişânım için. (Nedim Gibi I, s. 38)*

Şarkı, Beykozda, Yûşâ'da, Bir Uzak Hatıra, Böyle Her Akşam gibi şiirlerinde de geçmişe duyduğu özlem ve bu özlemin hissettirdiği hüznün dile getirilmiştir. Şair içinde bulunduğu zamandan ve mekândan sıkıldıkça geçmişe yönelmiş, o günde bulamadığı mutluluğu geçmişte aramıştır.

*Birlikte geçen günleri bir hüznile andım,
Rüzgârla uğuldarken uzun gölgeli yollar;
Körfezde ağaçlar silinen ismini saklar.
Dallarda öten bülbülü duydum seni sandım... (Beykozda, s. 8)*

*Gönlümde belirmiş bir uzak hâtıra duydum.
Kumsalda beyaz rengini çizdikçe köpükler...
Halâ mı o derd ortağı aşkınla doluydum.
Halâ beni kalbim niye mâzîye sürükler? (Bir Uzak Hâtıra, s. 10)*

Bu şiir, şarkı nazım şekline uygun olarak yazılmıştır. Birinci dördlükte ikinci ve dördüncü mısralar aynen tekrar edilmiş, her dördlüğün son dizesi nakaratla bitirilmiştir.

Son dördlükte sevgiliyi güle, sümbüle benzeten şair sevgilinin kâküllerinin rüyalarına girdiğini söylemiş, Divan Edebiyatı mazmunlarını ortaya koymuştur.

Nedim Gibi II adını verdiği dört dördlükten oluşan şarkı da aynı formatta yazılmıştır. Şair Divan tarzı yazmış olduğu bu şiirlerde aruz ölçüsünü kullanmış, tıpkı Divan şairlerimize nazire yazar bir yol izlemiştir.

Kitabın son bölümünde ebcet hesabını kullanarak tarih düşürmüştür. İlk tarih düşürmeyi babası için yapmıştır. *Babama* isimli şiirini babası Ebül'ula Mardin'in 66. doğum yıldönümü için yazmıştır. Babasının derin bir ilmi olduğunu, ilminin nesilden nesile geçeceğini ifade etmiş, kendisini sevmeyen bir güneşe ve ateşe benzetmiştir.

Kocataş Çeşmesine isimli şiirini çeşmenin açılışı için yazmış, ebcet hesabıyla 1946 tarihini düşürmüştür. "Su"ya tarihi düşürdüm getirip "bin dereden" mısrası ile tevriye sanatına başvurmuştur.

Ahmet Cevdet Paşa Adlı Eser Üzerine isimli şiirinde ise 1946 yılında bu eserin yayınlanması ile Ahmet Cevdet Paşa'nın yeniden doğduğunu ifade etmiştir.

Mezartaşına isimli şiirini Cemal Nadir'in ölümü için yazmıştır. Onun ölümünü gökten bir yıldızın kayışına benzetmiştir. Şiirin son bölümünde de yine tevriye sanatına yer vermiştir.

Yeğeni ile oğlunun doğumu ve eşiyle evlilik yıldönümleri için de tarih düşürmüştür.

Kitabın son bölümünde aruz ölçüsü ile yazılmış altı adet kıt'a bulunmaktadır. Bu kıt'aların konusu da ölüm ve aşktır. Son olarak hayatın boşluğunu, ifade ettiği *Nedamet* isimli şiirle noktalamıştır.

Nedamet

*Mademki başarmadan, ölüm var,
Öyleyse neden bu gamlı yıllar?
Bomboş bir ömürde var mı hikmet;
Kuşlar ne için, neden bu gonca?
Gönlümde genişliyen nedamet;
Bir pişmanlık, ömür boyunca! (s. 47)*

2. 1. 1. 5. Bir Semtini Sevmek

Eser 1972 yılında Ankara'da Ajans-Türk Matbaacılık Sanayii'nde basılmıştır. Eserde ön söz yerine Talât S. Halman tarafından yazılmış "Yusuf Mardin: Güzellikler ve Öz Duygular Şairi" isimli bir metin yer almaktadır. Bu metinde Talât Halman, Türk şiirinin gelişimine ve Yusuf Sıtkı Mardin'in bu gelişimdeki önemine yer vermiştir. Metnin bütününde "şiirde gelenekçiliği" savunmuş olan Halman, sözlerine Ezra Pound'dan aldığı bir cümleyle başlamıştır: "Gelenek, canlı tuttuğumuz bir güzelliştir, elimizi kolumuzu bağlayan bir zincir değil." (Mardin, 1972: 3)

Türk şiirinde gelenekçi olan veya geleneğe karşı çıkan pek çok şair bulunduğunu ancak bunların en başarılılarının geleneğe bağlı olan şairler olduğunu vurgulamıştır. Yirminci yüzyılda Türk şiirinin değişmeye başladığını ve Türk Edebiyatına kazandırılan en güzel eserlerin kendi geleneklerimizi sürdüren eserler olduğunu söylemiştir. O dönemde Yahya Kemâl'in "Kökü mazide olan âti" sözünü kendisine ilke edinen ve köksüz yenilenilemeyeceğini kabul eden pek çok şair olduğunu ifade ettikten sonra Yusuf Sıtkı Mardin'in de bu şairler arasında önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamıştır. Yusuf Sıtkı Mardin'i öz, saf ve yoğun şiirin ustası olarak nitelendirmiştir. Onun aruz veznini Yahya Kemal'i, Faruk Nafiz'i bile kıskandıracak kadar güzel kullandığını ve seçtiği sözcüklerin birbiriyle müthiş derecede ahenkli olduğunu şiirlerinden verdiği örneklerle belirtmiştir.

Yusuf Sıtkı Mardin için Hüseyin Cahit Yalçın'ın "Yusuf Sıtkı, dünyaya sâkit bir hüznün ve melâl ile bakıyor... Görüşleri şeniyetin parça parça ayrı varlıklarından derhal bir terkip yapıp timsal şekline yükselmek istidadına delalet ediyor... Manzumelerin çoğunda timsalciliğe doğru bir akış var." sözlerine ve Mehmet Behçet Yazar'ın "...Şair, cemiyet hayatından uzak ve ekseriya perilerle meskûn ve esrar dolu bir rüya ve masal âleminde yaşamakta ve ferdî ve şahsî duygularının sade bir dil ve genç bir zevkle terennüm etmeğe muvaffak olmaktadır... Zarif fanteziler kaleme almakta türlü hünerler gösteren Yusuf Mardin sevgiye dair terennümlerinde munis ahengini bulmaktadır..." şeklinde ifade ettiği düşüncelerine yer vermiştir (Mardin, 1972: 5).

Halman'a göre, Mardin şiiirlerinde hiçbir şekilde siyasete yer vermeyen, Atatürkçülük inancı ve tarih şuuruna sahip, titiz, duygulu, hassas, mükemmeliyetçi bir Türk şairidir. İngilizceyi en iyi bilen Türklerden biri olduğunu; yaptığı *Romeo ve Jülyet* çevirisiyle herkesi etkilediğini ortaya koymuştur. Son olarak *Bir Semtini Sevmek* isimli kitabın Yusuf Sıtkı Mardin'in şiiirindeki en iyi eser ve Türk lirik şiiirinin doruklarından olduğunu ifade ederek sözlerini sonlandırmıştır (Mardin, 1972: 7).

Eser altı bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin isimleri sırasıyla şunlardır: Boğazın Dost Işıkları; Yaprak, Çiçek ve Kuş; Son Bahçelerde; Çeşme; Mevsim Sonu ve Üç Gümüş Damla.

"Boğazın Dost Işıkları" isimli bölümde on iki dördlük; "Yaprak Çiçek ve Kuş" isimli bölümde on dördlük; "Son Bahçelerde" isimli bölümde on dördlük; "Çeşme" isimli bölümde beşlik, altılık, yedilik bentlerden oluşan yedi bent; "Mevsim Sonu" isimli bölümde yedi tane iki kıtadan oluşan şiiir, son bölümde ise bentlerden oluşan sekiz şiiir bulunmaktadır.

Eserin genelinde doğa ve yalı tasvirleri bulunmaktadır. Yalnızca *Yıllar Sonra*, *Düşünce*, *Mızrak* ve *Lâle İle Yurd Özlemi* şiiirlerinde tarih ve memleket sevgisiyle ölüm temasına yer vermiştir. Doğa tasvirinde ise genellikle İstanbul Boğazı'na yer vermiştir. Şiiirlerde boğazın kıyı kesimi ve koruluk alanları detaylı şekilde tasvir etmiştir.

*Gökte sarkan güneş avizesini
Sallar enginde mavi bir rüzgâr;
Uyku mahmurluğunda öğlesini
Yalının içlerinde nûra boğar...* (Boğazda Yaz, s. 18)

*Suda yaprak, ışık kırıntısı var,
Ayrılık türküsüyle yaslı dere...
İçli mahmurluk indi göklere;
Bir hayal özlüyor Güzelcehisar... (Güzelcehisar, s. 22)*

Şiirlerde teşhis, mübalağa teşbih, tenasüp gibi sanatlara yer verilmiştir.

*Kâh hayalî bir ordu heybeti var,
Kâh umutsuz bir anne hıçkırığı
Seslerin türlü türlü çağıladığı
Başka evren bu yemyeşil korular (Korular, s. 17)*

*Bir martı döner şimdi denizden,
Yapraklar uzun uykularında,
İççekmede özlem dolu akşam;
Orman yine yağmurla hüznü... (Anı, s. 58)*

Şiirlerde ölüm temine de yer veren şair, ölümü kaderci bir anlayışla kabullenmiştir. Ölümü özgürlüğe açılan bir yolculuk olarak gören Mardin, tabutu da bir kayığa benzetmiştir.

*Kıyısından bu ömrün ağlayarak
Ayrılanlar, tabut kayıklarına
Binerek gittiler mi hep yarına,
Sonrasızlık denizlerinde, uzak?... (Düşünce, s. 47)*

*Martılar yükselirdi mavi sudan
Pupa yelken geçirdi çektiriler;
Hangi iklime yolculuk bu sefer?
İşte ruhum senin de geldi sıran... (Yolculuk, s. 49)*

*Çok geçmeden susup gidecektir öten şu kuş;
Ancak ölenlerin bu saadet, bu hür oluş... (Kasım, s. 69)*

Şairin genel olarak tüm eserlerinde ve şiirlerinde yer alan *mazi* temi burada da karşımıza çıkmaktadır. Şair için geçmişe yönelmek ruhunu dinlendirmektir. O günü yaşayan şair, geçmişe yönelmekte, geçmişini adeta yaşamaktadır.

*Kâh asırlık hayli yâde dalar;
Perdelerden delişmen, uslu, ağır
Dökülür parça parça hatıralar... (Yalılar, s. 54)*

*Vardır geçmişlere özlem dolu çağrış
Sahilde köpürmüş çınarın ürperisinde...
Çırpıntılı esmer suda yüzdükçe Küçüksu
Bir eski ömür özlemi kaplar yine rûhu... (Küçüksu, s. 55)*

Şair “Mevsim Sonu” başlıklı bölüme Yahya Kemal’in bir mısrasından alıntı koyarak başlamıştır. Mısranın içinde yer alan “mevsim sonu” söz grubunun koyu puntıyla yazılmış olması, bu mısradan etkilenildiğinin bir göstergesidir.

*“Mevsim sonu öyle bir zaman ki
Gâîp bir mûsikîydi sanki.” (Mevsim Sonu, s. 61)*

Bu bölüm dördlükler halinde yazılmış; mazi, aşk ve özlem temalı şiirlerden oluşmaktadır. Bu duygular Boğaz mekânlarıyla perçinlenerek ortaya konulmuştur. Tasvirlerle geniş yer verilmiş; duygularla mekânların tasvirleri özdeşleştirilmiştir.

*Gece sessizliğinde darmadağın
Suya düşmüş gümüşlenen bir ağın
Göze mahmur akisleriydi vuran...
Geçti titrek pırıltılarla zaman... (Titrek Pırıltılar, s. 65)*

Şair bu bölümde aynı türden varlıkları karşılaştırma yoluna gitmiştir. Kavramları birbiriyle kıyaslayarak ve çoğu kez onları kişileştirerek duygularını ifade etmiştir.

*Bir caminin ıslak saçağından
Bezgin bakınır yerlere kumru...*

*Gönlünde umut göklere doğru
Dallardan uçar bir iki serçe... (Kumru ve Serçe, s. 68)*

*Leylakla şebnem aşkını söyler bayır ve dağ,
Ceylan hızıyla ömre denildikçe elveda... (Leylak ve Şebnem, s. 73)*

4. 2. 1. 1. 6. Sonelerle Seneler

Eser, 1981 yılında Ajans-Türk Matbaasında basılmıştır. 80 sayfadır. Üç bölümden oluşmaktadır. Şair yazdığı şiirleri tarihlerine göre sınıflandırmış; 1939-1950, 1954-1974 ve 1975-1981 yıllarında yazdığı şiirlerinden bölümler oluşturmuştur. 1939-1950 yılları arasında yazılmış 22 şiiri, 1954-1974 yılları arasında yazılmış 43 şiiri, 1975-1981 yılları arasında yazılmış 2 şiire yer verilmiştir.

Kitabın giriş bölümünde şiirle ilgili görüşlerini dile getirdiği üç sayfalık bir bölümün ardından *Dilek* isimli 1978 yılında yazılmış bir şiire yer verilmiştir. “Şiire Dair” ismini taşıyan bu bölüme şair, kendisine bir gencin sorduğu “Şiir ve şiir konusundaki görüşlerinizi söyley misiniz?” sorusuna verdiği cevapla başlamıştır.

Nasıl müzik sözlüklerde ‘duyguları ya da hayalleri anlatmak için sesleri melodi, harmoni, polifoni gibi şekillerle düzenleme sanatı’ diye tanımlanmışsa, şiir de ‘vezin, kafiye, ses uyumu gibi duygulandırıcı öğelerle süslenmiş olup güzel imgeler taşıyan sanatlı söz ve deyiş’ olarak anlatılmıştır.” dedikten sonra, Ahmet Hâşim’in ağzından: “Şiir, bulutlu bir ekim gününde, uzakta çalınan bir keman gibi olumlu hiçbir şey söylememekle beraber, bütün güzü, yakınlığı ve uzaklığıyla, sesleri ve bulutlarıyla, kuşları ve rüzgârlarıyla akla uğramadan dorudan doğruya giden bir dille anlatıyor” karşılığını vermiştim. Sözlerimin gönül kandırıcı olmadığını gencin bakışlarındaki belirsizlikten anladığım için, kendisine, konusu önceden belirlenmiş toplantıda böyle bir soruyu ele almanın yetersizliğine ve zaten toplantı süresinin de yetersizliğine dikkatini çekerek, “Bekle! Şiirlerimi topladığım zaman bir ön söz yazar, düşüncelerimi ifade etmeğe çalışırım!” demiştim. Şimdi aradan uzun yıllar geçtikten sonra, Sonelerimi bir kitap halinde toplarken, sırf vermiş olduğum bu sözü tutmuş olmak için şiire dair bazı düşüncelerimi burada saptamaktan kendimi alıkoyamadım (Mardin, 1981: 5).

Daha sonra şiirin tanımını yapan Carl Sandberg, James Reeves, Abdülhak Hamid, Archibald Mac Leish, Lord Byron, Goethe, Matthew Arnold, Wordsworth, Victor Hugo gibi önemli edebî şahsiyetlerin tanım ve şiir konusundaki görüşlerine yer vermiştir. Daha sonra kendi şiiriyle alakalı bir değerlendirmede bulunmuştur.

Sadece kendi şiirlerime bakarak, demek istiyorum ki, belki Victor Hugo gibi, ‘Quand je vous parle de moi, je vous parle de vous’ inancıyla hareket ettiğimden kendimi sosyal fonksiyonu kutsal düş görücü (réveur sacré) olan insanoğluluyla Tanrının arasında bir aracı olarak düşünmek istediğimden, şiirlerimde öbür âlemin huzursuzluğuyla kuşkusundan etkilenen duygularımın

güçlü sesi zaman zaman titreşimler yapıyor. Olabilir ki bir iç evrenin kişileri ve yerleriyle tedirgin edilen nostaljik bir şair olarak Gerard de Nerval misali düşlerle mistik deneyleri büyüsel dönüşe bir anahtar olarak görmekteyim (Mardin, 1981: 6).

Charles Baudelaire, Paul Valéry gibi sanatçıların şiirin fonksiyonu ve ahengi ile ilgili görüşlerine yer verdikten sonra niçin şiir yazarken aruzu tercih ettiğini açıklamıştır.

Vaktiyle Abdülhak Hâmid de böyle düşünmemiş miydi? Ölümsüz makberini vezinsiz yazmış olsaydı, yaratacağı etki ne kadar güçsüz olurdu. Yahya Kemal Beyatlı da şiiri anlatırken şöyle demiyor muydu: ‘Şiir bir duyusu deyiş haline getirmektir; şiir kelimeyle ifade edilir, beşerîdir. Şiir bir bestedir vezinler müzik âletleri gibi birer âletten Başka bir şey değildir. Ama aruz vezniyle şiir daha ahenkli oluyor. Bu sebepten arûzu tercih ettim (Mardin, 1981: 7).

Daha sonra Yahya Kemal’in aruzla ilgili görüşlerini desteklemiş, aruzun edebiyatımızda vazgeçilemez bir unsur olduğunu vurgulamıştır. Recaizâde Mahmut Ekrem’in şiir tanımına yer vermiş ve onun tanımı doğrultusunda şiirde ölçü ve kafiye ile ilgili görüşlerini dile getirmiştir. Son olarak Ahmed Hâşim’in şiir konusundaki düşüncelerine yer vererek onun görüşlerini biraz genişletmiştir.

Ahmed Hâşim’in ‘şiir anlaşılmaq için değil, duyulmaq için söylenilmiş söz’ünü, ben şiir hem anlaşılmaq, hem de duyulmaq için söylenilmiş diye haddim olmayarak genişletmek istiyorum. Ama üstadla beraber şiirin sözle müzik arası ve sözden çok müziğe yakın ve şairle insanlar arasında ortak bir üzüntü dili olduğuna inanıyorum. Üstad her şeyden önce şiirde önemi olan kelimenin anlamı değil cümledeki söyleniş değeridir, diyor, ben ise kelimenin mısradaki okunuşu ve öbür kelimelerle uyuşması kadar anlamımın da değer taşıdığı kanısındayım. Ama, şiirin kalbden geçen bir olayın dil halinde beliriş, duygunun birdenbire dil oluşu ve dil halinde kalışı olduğunu unutmamak gerektiği düşüncesinde Yahya Kemalle birleşiyorum (Mardin, 1981: 7).

Kitabın ilk bölümü on dört mısrayla yazılmış bentlerden oluşmaktadır. Şairin şiirlerinde işlediği konu ise diğer şiirlerinden farklı olmayarak; aşk, özlem, mazi, karamsarlık, doğa, ayrılık, ölüm gibi konulardır. Bu bölümde şiirler genellikle –a – b –a –b veya –a –a –b – b şeklinde kafiye örgüsüyle yazılmıştır.

1954-1974 yıllarını kapsayan ikinci bölümdeki şiirler şekilsel olarak aynı özelliklere sahiptir. Ancak bu bölümde maziye olan sevgisi biraz daha ağırlık kazanmıştır. Özellikle

bölümün başındaki *În Nubibus* ve *İnter Nos* isimli şiirleri doğayla maziye buluşturduğu şiirleridir.

*Ûrperir gölgeli mor tüyleri, sessiz düşünür
Bükerek boynunu estikçe derinden rüzgâr:
'Ne için' der, 'Sürüden böylece ayrıldı ömür?'
Nerde yaz mevsiminin gittiği çiğdemli diyar? (În Nubibus, s. 22)*

*Uyku: O düşlere giden yolun kapısı,
Lâlenin alı, çiğdemün ölgün sarısı,
Leylâkın moruyla süslü küçük bahçemde,
Aramağa çıktım seni özlem içimde...
Biz düşlerde beraberiz, işte yolumuz,
Sesimizden mutluluğu işitiyoruz; (İnter Nos, s. 22)*

Tek – Çok isimli şiirinde Tanrı sevgisine yer vermiştir. Tanrı'nın tek olduğunu, her ne isterse bir ondan isteneceğini ifade etmiş, Tanrı'nın ona verdiklerine rağmen şükür etmediğini hatta bazen verilenlerin kadrini bilmediğini söylemiştir.

*Yıllarca çok şey istedim ısrarla Tanrıdan:
Şiirimde gökkuşaklarının nurlu rengini;
(...)
Yalvardım içli göklere, düşmüş minareden,
Olmazlık öfkesiyle gözümde çakan hışım:
Bir TEK'ten istedim 'ÇOĞU' —yıllar boyunca ben... (Tek-Çok, s. 23)*

Yine bu bölümde babası Ebü'ulâ Mardin'in doğumunun 100. yıl dönümüne ithafen yazdığı şiiri yer almaktadır. Babasının bilim adamı kimliğini ön plana çıkarttığı bu şiirde, babasının ölümüyle kendisinin babasız kaldığı gibi ilim ve fennin de babasız kaldığını ifade etmiştir. Şiir 13 Ocak 1957 – Hicri 1367 tarihinde yazılmıştır.

*İnsanlığın vakar dolu, görkemli çehresi
Seçkinliğiyle herkese örnek Ebül'ulâ,
İslâmın ince nûrunu emmişti benliği,
Allah adıyla dersine başlardı dâima;
İlmin vefalı hadimi, hakkın müdafii,
Üstün fazilet öğreten aydın bir evliya. (Ebül'ulâ Mardin, s. 24)*

Bu bölümde bir de Kıbrıs için yazdığı bir şiir bulunmaktadır. Kıbrıs'ı düşündükçe içi sızlamaktadır. Güzelliğini cennetle eş değer tuttuğu Kıbrıs'ın bir zamanlar Namık Kemal'in sürgün yeri olduğuna da atıfta bulunmuştur.

*Dallarda ürperir yüreğimden gelen sızı,
Matemli bahçelerde düşündükçe Kıbrısı;
İzmir kadar güzel, o yeşil Bursa'dan yeşil,
İstanbul'un zarâfeti işlenmiş ufkuna;
(...)
Namık Kemal'in azmidir alnında parlıyan,
Özgürlük aşkı fıskırıyor bak Magosa'dan ... (Kıbrıs, s. 25)*

Birinci bölümde *Boş Yalı* ve *Eski Yalıda* şiirlerinde yer alan mekân ve Boğaz tasvirleri bu bölümde *Sarıyer, Yalı, Düşlü Sular* ve *İstinye* şiirleriyle karşımıza çıkmaktadır. Şair geçmişten bu yana duyduğu Boğaz sevgisini, bu şiirlerinde yer alan detaylı tasvirlerle dile getirmiştir.

İstinye şiirinin altına Şeyhülislam Yahya'dan bir alıntı koymayı da şair ihmal etmemiştir.

*“Ko kafes nalesini mevsimi peyderpeye gel!
Râyegân dinliyelim bülbülü İstinyeye gel!” (İstinye, s. 30)*

Yine bu bölümde T.S. Eliot'un ölümü üzerine 1965 yılında yazdığı *Şaire* isimli şiiri yer almaktadır. Şiirinin sonunda Eliot'un *In my end is my beginning* mısrasına atıfta bulunmuştur.

*Hiç sönmiyen güneş sana sunmuş bu gerçeği,
Akşam fısıldamış gümüş ay tanrısal düşü,
(...)
Yalnızlığın şu boşluğu, bir selvi gölgesi,
Bitmiş mi günlerim deme, başlangıcın sonun! (Şaire, s. 34)*

Cumhuriyet'in ellinci yıl dönümünde *Ren Kıyısında* isimli şiirini ortaya koymuştur.

*Bir mavilik –bu Van gölü, sessiz uzar gider;
Bir pembelik –bu Ankara'nın eski halidir.
Akşam yakar ışıkları derken birer birer,
Artık pırıl pırıl donatılmış büyük şehir..
Ren sahilinde böyle düşündükçe geçmişi,
Sessizce ürperir vatan aşkıyla her kişi... (Ren Kıyısında, s. 40)*

Bu şiirin hemen ardından Milli Mücadele’de sanki erkekmişçesine dirayet ve fedakârlık gösteren Türk kadınını anlattığı *Türk Kadını Anarken* şiiri yer almaktadır. Kardeşi Hatice’nin ölümü üzerine yazdığı *Hatice’nin Ardından* şiiri yine bu bölümdedir. Bu şiire *Kocataş Yalısı Anularım* isimli eserinde de yer vermiştir.

Daha sonra eser aşk, geçmiş özlemi ve yalnızlık temalı şiirleriyle devam etmektedir. 1978 yılında yazılan “M” ve “S” isimli şiirlerinde m ve s aliterasyonuna yer vermiştir.

*Mahmûr umutlu mutluluğun tüm melekleri
Mehtâba maviden menevişlerle yükselir;
Örter derin melâl mozayiklerle mermeri,
Mağrur Hisar’da rûhuma mâzilerim gelir... (M, s. 59)*

*Sisli ormanda ayak seslerimin yankısı var
Savrulur safrana bastıkça serinlik kokusu,
Sarmaşık sanki salıncak gibi daldan sarkar,
Silkinişlerle serinler setin üstündeki su... (S, s. 59)*

Kitabın içindekiler kısmında 1975-1981 arasında yazdığı şiirler ayrı bir bölüm olarak görünse de kitabın basımında böyle bir ayrıma gidilmemiştir. Şiirlerin çoğu farklı yıllarda yazılmış olmasına rağmen karışık bir biçimde yayınlanmıştır.

Şairin şiirleri arasında en dikkat çekenlerden birisi de ölümünün 90. yıldönümüne binaen Namık Kemal’e yazdığı *Namık Kemal’e Sesleniş* isimli şiiridir.

*Yüce şair süzül ufkunda vatan beldesinin,
Millet aşkıyla bu toprakların üstünde dolan!
Çınlasın yankısı umman gibi coşkun sesinin!
Tanrısız volkana benzer kabaran rûhundan
Lav dökermiş gibi saç yurda vatan sevgisini!
...
Kalk uyan! Dön bize dinlenme yerinden Şair!
Türke tekrar vatan aşkıyla atan kalbi getir! (Namık Kemal’e Sesleniş, s. 65)*

Bu bölümde *Uyanmıyor, Mezarlıktan Geçen Yol, Ölümden Sonra Diriltme, Sokak Kapıma, Sen – Ben ve Ölüm Düşünceleri, Karacaahmet’te, Düşen Yaprakta Geçmişe Serilen Seccade, Seneler Sonra* gibi şiirlerinde ölüme yer vermiş, ölüm ve ölümün getirdiği ayrılığı ele almıştır. Onu sevdiklerinden ayıran ölüm, kişiyi ebedî bir âleme götürmektedir. Şair içindeki ahret inancıyla sevdiklerine ölünce kavuşacağını vurgulamaktadır.

Ölümle ilgili şiirlerinin ardından da *Câmide* isimli şiiri yer almıştır. Bu şiirde camiye gittiğinde hissettiklerini ifade etmiş; caminin, içine verdiği huzur ve dinginliği tasvir etmiştir.

*Her gittiğinde câmiye gönlümde bir düğüm
Arzular öyle sırrını tanrım çözümlmek;
Gökten sızan ışıktta yüzen belki bir melek,
Peygamberin mi yoksa bu boşlukta gördüğüm?... (Câmide, s. 69)*

Kitabın son kısmında ise *Tanrıya* isimli 1976 yılında yazılmış bir şiir bulunmaktadır. Bu şiirle Tanrı'nın varlığını hissedişini ve bu hissedişin şükürünü ortaya koymuştur. (s. 80)

4. 2. 1. 2. Muhteva Bakımından

4. 2. 1. 2. 1. Mazi Temi

Edebiyat tarihimize bakıldığında maziyle ilgili eser ortaya koymayan sanatçımız neredeyse yok gibidir. Romancılarımız, hikâyecilerimiz, şairlerimiz geçmişe bir vesileyle yönelmişler, günümüz ile karşılaştırmışlardır. Edebi eserler incelendiğinde geçmişin şairlere daha esrarlı ve güzel geldiği görülür. Geçmişte yaşanmış olaylar, tanınmış kişiler, gidilmiş yerler her zaman daha değerlidir. Herkes için geçerli olan bu durumu sanatçılar daha etkili bir biçimde dile getirmişlerdir. Toplum olarak elimizdekilerin kıymetini, onları kaybedince anlayan bir yapıya sahip olduğumuzu söylersek yanılmış olmayız. Tabii bir de insan karakterinin etkisiyle içinde bulunduğumuz şartları hiçbir zaman beğenmediğimizi de göz önünde bulundurunca geçmiş hepimiz için daha cazip hale gelmektedir.

Geçmişin bugünümüz ve geleceğimiz üzerindeki etkisi de elbette ki yadsınamaz. İyi değerlendiremediğimiz zamanlar, kaçırdığımız fırsatlar, yaptığımız hatalar, “keşke”ler... Geçmiş, şimdi gözümüzün önüne geldiğinde gözümüzde daha önemli bir hal alıyor.

Geçmişini önemseyen, derinliklerine dalıp bir yerden maziyi gün yüzüne çıkarmaya çalışan pek çok sanatçımız olduğu muhakkaktır. Burada konumuzla da ilgili olduğu için verebileceğimiz en iyi örnek Yahya Kemal'dir. Yahya Kemal yaşadığı dönem ve coğrafya itibarıyla pek çok olaya tanıklık etmiş, bunları eserlerinde dile getirmiştir. Yahya Kemal'de çöken imparatorluğun durumunun uyandırdığı ıstırap ve bundan şanlı tarihe kaçış etkili olmuştur. Her şeyden önce, bir Osmanlı kenti olan ancak daha sonra kaybedilen Üsküp'te dünyaya gelmiş, ancak yaşadığı toprakları hatta annesinin kabrini bırakarak memleketinden koparılmıştır.

Türk Edebiyatının en lirik şairlerinden biri olan Yahya Kemal'deki *geri dönmek arzusu* ideolojik etkilerle kaleme alınmamıştır. Ondaki bu şiddetli his tamamen ferdî ve romantik bir özellik göstermektedir. Yahya Kemal duygusal bir bakış açısıyla tarihin başlangıcını 1071 Malazgirt Zaferi olarak değerlendirirken Osmanlı devrini şiirlerinde destanlaştırmıştır. Osmanlı'nın fetih devirlerinde yaşayan şair hülyalarında sık sık bu yıllara gidip birçok hadiseyi yerinde izlemiştir. Onun şiirlerinde her an bir savaş resminin içine dalmamız mümkündür. Yahya Kemal fetih günlerinin hayranıdır. İstanbul'un fethedildiği mutlu günü görememenin daima üzüntüsünü yaşar. Aradan beş yüz sene geçmesine rağmen o manzarayı hayal ettikçe gözlerinin önünden Haliç'e indirilen gemiler, bu gemileri karadan kol kuvvetiyle çeken askerler geçer. Osmanlı Devleti'nin birçok coğrafyasında özellikle Anadolu'da ve Balkanlarda yaşanan her macera onun şiirlerine konu olmuştur. Mohaç Ovası'nda şehit düşen, Tuna boylarında at koşturana, İstanbul surlarına Türk bayrağını çeken cedlerimizi unutmaz. Onların kanlarının damarlarında dolaştığını hisseder. Bu his o kadar güçlüdür ki onlardan söz ederken "biz" zamirini kullanır.

Yahya Kemal, şiirlerinde zaman kavramını değerlendirirken milletini ve içinde yaşadığı toplumu kapsayan muhafazakâr zihniyetinin ve gelişmiş tarih bilincinin yanı sıra şahsî duyarlılığıyla da hareket eder. O, şahsî duyarlılıkla yazdığı şiirlerinde zamana rindane bir bakış açısıyla yaklaşır. Yahya Kemal'in his dünyasında mazi kaybedilmiş günlerin loş mahzeni olduğu için hüznle eş anlamlıdır. Bir su gibi akan zaman onu alıp dönülmez bir akşamın koynuna atmıştır. Ömrün bitimini gösteren bu son fasıldan artık dönüş de yoktur. Yahya Kemal artık geçmişe dönme umudunu yitirmiş, geleceğe dair bir umudu kalmamış olarak karşımıza çıkar. Artık zaman geçmiş, her insan gibi o da kendini bekleyen sona yaklaşmıştır. Ancak o kişinin değil hayallerin ölümünün daha acı olduğunu, asıl ölümün bu olduğunu söyler.

Kendi Gök Kubbemiz'deki şiirlerin önemli bir kısmında Yahya Kemal'i şiire sevk eden temel dinamiklerin başında, kendi hayatına ait hatıra ve hatırlamalar gelir. Daha önceden yaşanmış olayların, tanınmış veya birlikte olunmuş insanların, görülmüş mekânların, derinden hissedilmiş duyguların herhangi bir vesile ile hâlde hatırlanması, söz konusu şiirlerin var oluş sebebidir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın tespitiyle Yahya Kemal'de yaşanan zaman, “*daima arkada kalana doğru*” hareket eder. Bir başka ifadeyle büyük şiirin ana temaları (aşk, ölüm, ihtiyarlık gibi) karşısında onun zihni, “*zihni mekanizmanın en şairane tarafı olan hatırlama*” ile çalışır. “*Bu sebeple onun İlhamının her kımıldanışında bir mazi parçası canlanır. Onda yaşanan zaman daima arkada kalana doğru akın eder. Denilebilir ki, ilhamının her kımıldanışında bir mazi parçası canlanır.*” (Tanpınar, 1977: 355)

Her satırda geçmişi yâd eden ifadeler Tanpınar'da da karşımıza çıkmaktadır. Çünkü Tanpınar sanatı maziye uzanmada bir yol olarak görmüş, içinde yaşadığı boşluğu geçmişe yönelmekle doldurmaya çalışmıştır. Tanpınar'ın mahcup bir dille ifade ettiği gibi mazi, insanların kalplerinde sürekli kanayan bir yaradır, ne denli görmezden gelseler ve unutmaya çalışsalar da bu yaranın kanamasını bir türlü durduramazlar ve mazi hayatın en önemli bir dönemecini oluşturur. (Gürbilek, 1988: 103)

“Neden mazi?” sorusunun cevabını edebiyat tarihimizin bir diğer önemli ismi Abdülhak Şinasi Hisar da şu şekilde özetlemiştir:

Mazimiz, çocukluğumuz ve gençliğimizle birlikte sevgili ölülerimizle bulduğumuz mukaddes bir diyardır.(...) İhtimal ki bu geçmiş zamanları hayalimde büyülterek daha ziyade güzelleştirmiş, güzelliklerini mübalağa etmişimdir. Zaten bu da ihtimaldir ki yaşadığımız zamanların bir neticesidir. Zira bu zamanlar bizi hep mübalağalara sevk ediyor.(...) Mazi öyle bir zamandır ki ruhumuzun kâinatında ziyan olup geçmez. Mazi ihtiyarlayıp bunamayı, bozulup heba olmayı bilmez. Mazide gül solmayı, mehtap azalıp bitmeyi bilmez!

Maziye yerinden oynamadığı ve kımıldamadığı için severiz. Zira analar, babalar ölür; sevgililer gider; vücut ihtiyarlar, ruh yıpranır. Fakat yere eğilen, yere düşen adamın hafızasında ve yâdındaki mazi cennetine bir şey olmaz. Ölmüş bütün akrabalarımız, sönmüş bütün aşklarımız, geçmiş bütün ihtiraslarımız yerine bize ancak bu mazi cenneti kalır (Hisar, 1967: 276-280).

Yusuf Sıtkı Mardin'in yaşamına bakıldığında hep kalabalık bir aile hayatının içinde yaşadığı görülmektedir. Özellikle kendini bilmeye ve duygularını ifade etmeye başladığı dönemde dedesi Necmettin Kocataş'ın kocaman bir yalı alıp bütün ailesini bir çatı altında toplamasıyla birlikte kendini adeta tek bir sofraya oturan apartman sakinlerinin içerisinde bulmuştur. Şair bu kadar kalabalık bir aileyle yaşamının avantajları olduğu kadar dezavantajlarını da yaşamıştır. Onların her türlü mutluluk anlarında yanlarında olan Mardin, acılarını da paylaşmış hatta acılar yaşayan aile fertlerinin teskin edilmesi görevi bizzat kendisine verilmiştir. Bu kalabalık ailenin hastalıkları, ölümleri, boşanmaları, yalıdan ayrılışları esnasında hep yanlarında olmuş, duygusal kişiliğinin de etkisiyle yaşananlardan ciddi manada etkilenmiştir.

Ailenin ve Mardin'in ilk ciddi yıkımı Hasancan dayısının ölümüyle yaşanmış, bunu teyzesinin eşi Sadık Ağabeyi'nin ölümü izlemiştir. Karamsar bir yapıya sahip olan şaire bu dönemde teyzesini teselli etme vazifesi verilmiştir. Daha sonra kız kardeşi Hatice'yi kaybeden Mardin, zamanla aile fertlerinin yavaş yavaş yalıdan ayrılmaya başlamasıyla geçmişte yaşadıkları o güzel günlerin özlemiyle yanıp tutuşmuştur. Bu acılar yaşanmadan önce Kocataş Yalısı'nın her günü bir bayram nizamı ve neşesinde geçmektedir. Ancak yaşanan ölüm ve boşanmaların etkisiyle yalının nüfusu her geçen gün azalmıştır.

Yusuf Sıtkı Mardin'in şiirlerinde mazinin hatırlanmasının bu yüzden hep ıstırap verici olduğu gözlenmektedir. Hatırladıkça duyduğu ıstırapa rağmen Mardin şiirlerinde geçmişe sıklıkla dönmüş, yaşadığı o güzel günleri mısralarında dile getirmiştir.

*Bir uykudan uyanırken rüya gören bu yapı,
Bir eski kahkaha duymak dilersiniz yalıda
Geçen zamanı fısıldar düşük kanatlı kapı.
Ararsınız güvelerden korunmamış halıda*

(Eski Yalıda, Sonelerle Seneler, s. 17)

*Mevsim denen hayalleri anmak zamanıdır;
Maziyi söyleyip, oyalanmak zamanıdır.* (Gazel I, Üç Yaprak, s. 35)

Yusuf Sıtkı Mardin'in şiirlerinde geçmiş hep özlemle anılan, erişilmesi mümkün olmayan bir "hayal"dir. Şiirlerinde geçmişi hep bir hayale benzetmiştir. Bu hayalin geçmişte kaldığının farkındadır ancak bu zamanları yeniden yaşama isteğiyle dolu olan gönlünde sanki

gelecekte yaşanması istenen bir hayal gibi tasvir etmiştir. Geçmişini hatırladığında kendisini sanki bir hayal ve rüya âleminde gibi hissetmektedir.

*Herşey ve hepsi şimdi silinmiş masal gibi;
Gördüklerim hayâl ama gerçektir eskisi...*
(Eskiye Uçmak, Sonelerle Seneler, s. 27)

*Zamanla hâtıra sinmiş derin ve loş sofalar...
Elemli tahtalar esner sönen hayallerle* (Eski Yalıda, Sonelerle Seneler, s. 17)

*Bilmem neden Mayısları birden hatırladım;
Artık solan hayallere bir perdedir Kasım,* (Kasım, Bir Semtini Sevmek, s. 69)

*Mevsim denen hayalleri anmak zamanıdır;
Maziyi söyleyip, oyalanmak zamanıdır.* (Gazel I,Üç Yaprak, s. 35)

Yukarıdaki mısralardan da anlaşılacağı gibi Mardin için geçmiş ulaşılmazdır ve onu andıkça içinde müthiş bir üzüntü duymaktadır. Bu üzüntüyü bir kimseyi kaybetmekle eş tutmuş, duyduğu acıyı da çoğu kez matem acısına benzetmiştir. Geçmişini her andığında duyduğu ıstırabı mısralarında şu şekilde ifade etmiştir:

*Gece andıkça geçen günleri kalbim sızlar:
Bir vatan semtine sessizce dağılmış yer yer
Nerdedir sevgime meydan okuyan sevgililer?
Nerdedir boş yere harcettiğim eşsiz yazlar?*
(Seneler Sonra, Sonelerle Seneler, s. 76)

*Kar, yollara, rûyâ gibi yorgun dökülürken,
Yûşâ'da geçen günleri matemle hatırla!
Kalmış mı uzun hâtıranın sindiği gürgen?
Kalmış mı o coşkunun gezdiği tarla?* (Yûşâ'da, Üç Yaprak, s. 9)

Geçmişini hatırladıkça bu kadar üzülen Mardin'i teselli eden geçmişte yaşama düşüncesidir. Sürekli mazideki günlerini anarak yaşamını devam ettiren Mardin, geçmişe neden bu kadar dönmek istediğine bazen kendisi de anlam verememektedir.

*Yaşamak kabil olsa ah! Tekrar
Yeni baştan o eski günlerimi;
Sevgilim gel, götürmeden rüzgâr,
Bizim olsun bu lezzet iklimi...* (İstek, Bir Semtini Sevmek, s. 32)

*Gönlümde belirmiş bir uzak hâtıra duydum.
Kumsalda beyaz rengini çizdikçe köpükler...
Halâ mı o derd ortağı aşkınla doluydum.
Halâ beni kalbim niye maziye sürükler?* (Bir Uzak Hâtıra, Üç Yaprak, s. 10)

Mardin, geçmişine döndükçe Kocataş Yalısı'nı ve o yalıda geçirdiği o güzel günleri anmaktadır. Çocukluğunun ve gençliğinin en güzel günlerini bu yalıda geçiren Mardin hayatı bu yalıda tanımış, bu yalıda evlenmiş ve baba olmuştur. Hayatının en önemli olaylarını yaşadığı bu mekân zamanla aile fertlerinin ayrılmasıyla eski neşesini ve cazibesini kaybetmiş, dedesi Necmettin Kocataş'ın ölümünden sonra da adeta çürümeye terk edilmiştir. İşte Mardin yalının geçmiş ve o günkü halini düşündükçe üzülmemektedir. Yalıdaki değişimi ifade etmek için sıklıkla tasvirlerle yer vermiş, her yanında bin bir anı saklayan yalının örümcek ağlarıyla kaplanmış halini etkili ifadelerle dile getirmiştir.

*Geçen zamanı fısıldar düşük kanatlı kapı.
Ararsınız güvelerden korunmamış halida
Elemli, öfkeli, titrek çekingen ellerle
Çocukluk öğlelerinden dökülmüş ilk anıyı.
Gümüş bir ağla örümcek değer yabancı yüze,
Getirmez öyle dilekler geçen zamanı geri,
Melal rutubeti damlar bu yerde gönlünüze...*
(Eski Yalıda, Sonelerle Seneler, s. 17)

*Susmuş yıkık dökük yalı, durmakta şimdi boş,
Gittikçe küf kokan odalar kimsesiz ve loş;
Pancurlar artık önlemez olmuş ta rüzgârı,
Arsızca sarmaşıkları sarmış duvarları;
Herşey ve hepsi şimdi silinmiş masal gibi;
Gördüklerim hayâl ama gerçektir eskisi...*
(Eskiye Uçmak, Sonelerle Seneler, s. 27)

Yusuf Sıtkı Mardin, pek çok sanatçıya da maziyle ilgili şiirlerinde yer vermiştir. Özellikle yaşadıkları devrin önemli isimleri Bâki, Nedim, Yahya Kemâl, Tevfik Fikret, Cenap Şehabettin gibi sanatçıları zikretmiş, onların eserlerinden ilham almıştır. Mardin onların eserlerinin layığına değer bulmamasından, anlayamamasından şikâyetçidir. Onların yaşamlarını da masala benzetmiştir ve fikirlerinin yalnızca kitaplarda kalmasından dertlidir. Her biri zamanın çok önemli sanatçısıyken kaçınılmaz son olan ölümü tatmışlar ve unutulmuşlardır. Mazi bu kıymetli değerleri sakladığı için değerlidir.

«Eşsiz Kemal! Şerefli hayalin derindedir,
Senden kalan o levhada herşey yerindedir!»
Tül tül civara çökmeden akşam garipliği
Bir cami avlusunda gezen yaşlı kuş gibi

(Yıllar Sonra, Bir Semtini Sevmek, s. 77)

Gökler çınlatan sesiyle engin ufuktan
Davalacıro heybetiyle Hâmid gelir...
Gömer onu bir lâhzada âdemden umman...
Sonra sular üzerinden bir «SİS» yükselir:
“Milyonla barındırdığın ecdad arasından
Kaç nâsiye vardır, çıkacak pâki dırahşan!”
Elinde rûbap duyulur Fikret'in sesi,
Fikret ki çınlatmıştı bu mağmum mahbesi;
Çatlak, sağır divarları inletmişti o,
Binlerce kalbe sesini dinletmişti o!.. (Ziyaret, İki Damla Yaş, s. 54)

Bu geceleri duyulan suyun sesidir:
Bu Itrî'dir, bu Dede'nin son bestesidir!..
(...)
Şimdi göklerden dökülen bin bir peridir,
Yalı üstünde yılların gölgeleridir.
Kâh Bâkî'dir, kâh Nedim, kâh Itrî, kâh Dede;
Bazen gül, bazen karanfil, bazen de lâle

(Saray Kayıklarında, İki Damla Yaş, s. 59)

Götür de şiirini üstad Kemal'e bir dinlet.
Onun geçer sözü, sırf iltiması kalmıştır.
Nedime, Nâbîye uymak merakı ruhunda
Şiirlerinde o nazmın hatâsı kalmıştır,
Değer mi hiç, boşa zahmet, şu köhne dünyada
Bu san'atın dahi kaç müptelâsı kalmıştır.
Yusuf, sularla silinmiş yazın kum üstünden
Gönülde sadece bir hoş sadâsı kalmıştır. (Gazel II, Üç Yaprak, s. 36)

Geçmişini birçok şiirinde farklı nesnelere benzetmiş ve geçmişte yaşadığı günleri en ince ayrıntılarına kadar tasvir etmiştir. Mazi şiirlerinde bazen anı yüklü bir hamak bazen sektirdiği taşlar bazen ürkek bir kelebek bazen kapağı açılmış sedef bir kutu bazen bir dağ çiçeği bazen de veremli bir hasta şeklini alır. Geçmişe yönelik pek çok şiiri bulunan şairin aradığı ve yaşamak istediği hep geçmiştir. Geçmişe dönemeyeceğini kendisi de bilmektedir ancak o günlere hayalin de bile olsa dönmek ruhunu dinlendirmektedir.

Onu geçmişine en fazla götüren mekansız Boğaz'dır. Bu yönüyle de Yahya Kemal'i çağrıştıran Mardin, Boğaz'ın eşsiz güzelliğini gördükçe mazisine daha fazla özlem duymaktadır.

*Gönlümle buluş gel, Boğazın şen düğününde,
Nisanla beraber Sarıyer dönmeni bekler..* (Bir Uzak Hatıra, Üç Yaprak, s. 10)

Yusuf Sıtkı Mardin'in yaşadığı dönem Osmanlı İmparatorluğunun son yılları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarını kapsar. Toplum hayatındaki bu hızlı değişim Mardin ve eserleri üzerinde etkili olmuştur. İhtişamlı Osmanlının hazin sonu ve ardından verilen mücadeleyle birlikte kurulan Cumhuriyetin heyecanı Mardin'in eserlerine yansımıştır. O dönemdeki karmaşık durumu mısralarında şu şekilde dile getirmiştir:

*Harpten evvelki dünyanın seyrine dalmış,
Belliki istikâmetsiz, şaşırıp kalmış
Bir hengâmenin hüznünlü eteklerinde,
Gurub vakti yaşaran gözbebeklerinde
Bir boşluğun denizleri dalgalanırken
Kapatıyor gözlerini boşluğa birden,
Hâtıralar getiriyor parlak bir deniz.*

(Harb Sonu İnsanı, İki Damla Yaş, s. 7)

4. 2. 1. 2. 2. Tabiat Temi

Tabiat temi edebiyatımızda eserlerde yer alan önemli temlerden biridir. Sanatçılar yaşadıkları ortamla yaşanan olayları ve duygularını çoğu kez özdeşleştirmişler, tüm detaylarıyla tasvir etmişlerdir. Sonsuz bir değişim içinde bulunan tabiat, sanatçıların duygularını ifade etmede kullandıkları en önemli hammadde biridir. Melankolik ruh hali sanatçıların tabiatı hem zevk almalarını hem de bu zevki eserlerine yansıtmasını sağlamıştır.

Tabiattaki varlıklarla kendilerini öylesine özdeşleştirmişlerdir ki onları çoğu kez kişileştirmişlerdir. Dertlerini paylaştıkları bir dosttan, hiçbir zaman kavuşamadıkları sevgiliye

kadar tabiattaki varlıklara farklı anlamlar yüklemişlerdir. Tabiatın ilkbaharda canlanmasıyla coşmuş, sonbaharda sararmasıyla hüzünlenmişlerdir.

Her şairde olduğu gibi Yusuf Sıtkı Mardin de tabiata şiirlerinde geniş yer vermiştir. Yaşadığı tüm duyguları tabiatla özdeşleştirmiştir. Tabiat bazen yaşadığı üzüntülere teselli kaynağı bazen yaşadığı mutlulukların ortağı olmuştur. Şiirlerinde genellikle melankolik bir üslup ortaya koyan Mardin çoğu kez tabiatı da bu melankoli içerisinde tasvir etmiştir. Tabiat tasvirlerinin birçoğunda doğayı kişileştirdiğini söylemek mümkündür.

*Uçsuz bucaksız, kara katran gibi bir deniz,
Fakat üstünde beyaz köpüklü dalgalar var.
Dalgaların üstünden yorgun argın kimsesiz,
Kanadını çırparak ufak bir martı uçar. (Martı, Bir Ad Bulamadım, s. 11)*

*Servilerin üstünden mahmur mahmur bakan ay,
Kaçısan bulutlarla sanki alay ediyor,
Servilerin altından pırıldayıp akan ray,
Kıvrılarak gidiyor, kıvrılarak bitiyor (Ümidim, Bir Ad Bulamadım, s. 16)*

Tabiattaki olayların doğal seyirinde gerçekleşmesini genellikle farklı bir sebebe bağlamıştır. Bu yönüyle sık sık hüsnü talil sanatına başvurduğunu görülmektedir.

*Bir göl vardı eskiden, ayna gibiydi yüzü...
İçi boştu... Severdi hem geceyi gündüzü...*

*Altın gibi olurdu güneşi o içince
Akşam meyas solardı güneş kaçıp gidince*

*Gece, ay yükselince, bu gölcüğü arardı,
Onun pak aynasında saçlarını tarardı.
(Göl ve Dere, Bir Ad Bulamadım, s. 23)*

*Bir geceydi: ay yoktu, pek yalnızdı bulutlar;
Hiçbir yerde ses yoktu, susmuştu dağlar, taşlar;
Ağaçlar boyun eğmiş divan duruyorlardı,
Bütün gece kuşları sanki uyuyorlardı. (Bir Geceydi, Bir Ad Bulamadım, s.27)*

Tabiat tasvirini Mardin'in mensur şiirlerinde de görmek mümkündür. Bu şiirlerinde tabiat karamsar bir üslupla betimlenmiştir. Melankolik ve bedbin duygularına tabiatı adeta ortak etmiştir diyebiliriz.

Bülbülün ağlayarak, hıçkırarak, dikenleri üzerinde göğsünü yaralayıp, kanıyla kırmızıya boyadığı gülü, bir gün, kurtlar ve böcekler yemeğe başladılar... Yediler, titreyen, dökülen, kırmızı, kan kırmızı gül mahvoluyordu...

Bir gün, kıskançlık kurtları da benim kalbimi, beynimi yemeğe başladılar.. Yediler! Aşkın da yavaş yavaş kan kırmızı bir gül mahvoluyordu...

(Kırmız Gül, Bir Ad Bulamadım, s. 83)

Kızıl güneşin mavi gökü pembeye boyadığı, bulutların üzerine kırmızı benekler serptiği anda; tatlı bir renkle kusuru kapanan sakat kanatlarını çırparak uçan ve kızılıklar arasında kaybolan bir kuş gibi aşkım sana uçtu ve kalbinin yakıcı kızılığında kayboldu...
(Bambudan Sandal, Bir Ad Bulamadım, s. 86)

Tabiatta bulunan ahenge ve varlıkların birbirleriyle olan ilgisine de değinmiş ve bunu yaparken yine kişileştirmeye sıklıkla yer vermiştir.

*Gurub vakti yaşaran gözbebeklerinde
Bir boşluğun denizleri dalgalanırken
Kapatıyor gözlerini boşluğa birden,
Hâtıralar getiriyor parlak bir deniz.
Güneşiyle, uzun ışık dalgalarıyla,
Ağaçları büyüliyen şen rüzgârıyla
Yeniden alevleniyor sararmış beniz;* (Harb Sonu İnsanı, İki Damla Yaş, s. 7)

*Ufuktan günü getiren bir sürü leylek
Rüzgârlara kanat açan güvercinlerle
Gelir sabrımın üstüne gölge çizerek...
Artık yalnızlık başımdan gitmek üzere,*
(Yalnızlıkla Başbaşa, İki Damla Yaş, s. 35)

Tabiat tasvirlerinde kişileştirmeden sonra en çok kullandığı ifade tekniği benzetmedir. Hemen hemen her şiirinde benzetmeye yer vermiştir.

*Vagonlar dumanlı gara dizilmiş yer yer:
Ay yıldızlı camlarında kurumun kiri;
Bir bahar akşamı bizi beklemekteler
Kelebek olup uçacak kozalar gibi...* (Yolculuk Vakti, İki Damla Yaş, s. 39)

*Yapraklardan -yıldızların tozu uçmuştur,
Ay, enginlerde kaybolan bir beyaz kuştur...*
(Yalnızlıkla Başbaşa, İki Damla Yaş, s. 35)

Her temada olduğu gibi, Mardin tabiat temini de büyük bir karamsarlık içinde ele almıştır. Tabiat tasvirinde genellikle gece ya da akşam zaman dilimine yer vermiştir. Şiirlerin genelinde bir bedbinlik ve mutsuzluk sezilmektedir.

*Karanlığın değirmeni çevrilmektedir:
Öğütülen bulutlar düşer damla damla...
Ağaç iskeletlerinin yüzdüğü nehir
Ufku buzlu ışıkları önünde sema.* (Havaya Kalkan El, İki Damla Yaş, s. 9)

*Bir sis buğusuyla nemli dallar
Ölgün tülü şimdi yırtıyorlar;
Her yer gene öyle loş ve sessiz...* (Dağılan Sis, İki Damla Yaş, s. 18)

*Göklerde yüzer pembe bulutlar,
Akşamla solar defne ve çamlık;
Söyler gene bir besteyi rüzgâr
Sessiz yayılır sonra karanlık...* (Sarıyer'de Akşam, Üç Yaprak, s.19)

Tabiat olaylarından en kaçınılmazı elbette zamanın hızla akışıdır. Yusuf Sıtkı Mardin tabiatın bu yönüne de değinmiş, bu durumdan duyduğu rahatsızlığı mısralarında ifade etmiştir.

*Üstümdeki yeşil bulut sarardı bir gün,
Başımı tekrar kaldırıp baktım Allah'a;
Beni her gün ona yaklaştıran ömürümün
Çiğnedim yapraklarını bir sene daha!*
(Sonbahar Yaprakları, İki Damla Yaş, s. 43)

*Bir işaretiyle gelir boğmağa beni
Pembeleşen ufuktan bir sürü hâtıra,
Gönlümü örter mercandan bir deniz gibi.
Damlaların oluklarda şarkısı başlar,
Bir orman halini alır divarlar sonra;
Susar dallarda bülbüller, susar kurbağlar,
Tül tül dökülür içime sessiz bir rüyâ...*
(Yalnızlıkla Başbaşa, İki Damla Yaş, s. 35)

Mardin, kendi mutsuzluğunu tabiatın da yaşadığını düşünmektedir. Kendi ruh haletiyle tabiatın görüntüsünü özleştirmiş, tabiatı kasvetli ve bulanık bir biçimde algılamıştır.

*Bir martı döner şimdi denizden,
Yapraklar uzun uykularında,*

*İççekmede özlem dolu akşam;
Orman yine yağmurla hüznü (Anı, Bir Semtini Sevmek, s. 58)*

*Gördüm ki bu eylül akşamında;
Dallar kurumuş, sular elemli,
Hergünkü yerin civarı tenha,
Sahilleri boş, seması nemli. (Eylül Akşamı, İki Damla Yaş, s. 33)*

Mardin, her âşıkta olduğu gibi sevgilisinin gelişini büyük bir umut ve özlemle beklemektedir. Yine kendisi gibi tabiat da sevgilinin yolunu gözler.

*Bahçende kızıl lâlelerin açtığı günde,
Sen, nazlı hayalin gibi bir şekle bürün de,
Gönlümle buluş gel, Boğaz'ın şen düğününde,
Nisanla beraber Sarıyer dönmeni bekler. (Üç Yaprak, Bir Uzak Hatıra, s. 10)*

*Coşkun kıyı, düş rengi sular, nazlı doruklar,
Rihtim boyu yollar, yalılar, şen koruluklar
Hep aynı güzellikte bu esrarlı görüntü;
Yok nafile gönlüm fakat aşkın heyecanı.
(Sektirdiğimiz Taşlar, Sonelerle Seneler, s. 50)*

Tabiat her insanda olduğu gibi Mardin'de de çok farklı duygular uyandırmakta, farklı çağrışımlar yapmaktadır.

*Kâh haylî bir ordu heybeti var,
Kâh umutsuz bir anne hıçkırığı
Seslerin türlü türlü çağladığı
Başka evren bu yemyeşil korular... (Korular, Bir Semtini Sevmek, s. 17)*

Yusuf Sıtkı Mardin tabiatın kaçınılmaz gerçeği *ölümü* de bu temle birlikte işlemiştir. Her canlı aynı sonu yaşamaktadır ancak ölüm onun için bir yok oluş değil bir şekilde özgürlüğe kavuşmak olmuştur. Bu durum Mardin'in güçlü ahiret inancına da bağlanabilir. *Mezar Taşları* adlı eserinde hep ölmüş kimselere yer vermiş ancak onları yok olmuş gibi değil de yeni bir hayata başlamış ya da bir uykuya yatmış olarak değerlendirmiştir.

*Bilmem neden Mayısları birden hatırladım;
Artık solan hayallere bir perdedir Kasım,
Çok geçmeden susup gidecektir öten şu kuş
Ancak ölenlerin bu saadet, bu hür oluş... (Kasım, Bir Semtini Sevmek, s. 69)*

*Gece ıslaklığında küflü hava
Kokan ıssız denizleşen mezarın
Loşluğundan göründü pembe kayık;
Bir bahar özlemiyle göğsü açık
Parçalanmış yosunlu tahtaların
Yatmış üstünde sonsuz uykusuna...*

(Kayıkhanede, Bir Semtini Sevmek, s. 56)

4. 2. 1. 2. 3. Aşk Temi

Aşk sözcüğünün Arapça aslı *ışk* olup “şiddetli ve aşırı sevgi; bir kimsenin kendisini tamamen sevdiğine vermesi, sevgilisinden başka kimseyi görmeyecek kadar ona düşkün olması” demektir. İnsanoğlu yaratıldığından bugüne kadar aşkı beraberinde getirmiştir. Bu duyguyu etrafında gördüğü veya göremediği tüm nesnelere için beslemiştir. Hakiki anlamıyla bir kimsenin sevdiğine karşı duyduğu hissi karşılımış, bir süre sonra mecazi bir anlam kazanarak Allah sevgisi anlamında da kullanılır olmuştur. Tasavvufta kâinatın aşk üzerine yaratıldığı rivayet edilmiştir (Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, IV, İstanbul 1991, s.11-16). *Aşk, tüm yaradılış şifreleri aşk üzerine kodlanmış olan kâinatta, insan olabilmenin ve insan kalabilmenin ilk şartıdır* (Ceylan, 2004: 17).

Yüzyıllardır tüm sanatçıların vazgeçemedikleri temalardan biri de *aşktır*. Sanatın en iptidai dönemlerinden bugüne dek eserlerin temelini teşkil eden *aşk*, çok farklı üsluplarda işlenmiş ancak netice hiç değişmemiştir. Âşık olan duyduğu aşktan hem acı hem zevk duymaktadır. Hangi dilde, hangi millette, hangi yaşta olduğu bu sonucu hiç değiştirmemiştir. Sanatçılar bu tarifsiz duyguya birçok anlam yüklemişler, her biri özgün biçimde aşkı işlemeye, tarif etmeye çalışmışlardır.

Her şairde olduğu gibi Yusuf Sıtkı Mardin’de de aşk tarifsiz bir güzellik, sevgili de özlenmeye ve kavuşulmamaya mahkûmdur. Sevgiliye duyulan aşk çoğu zaman sevgiliden gizlenir, âşık tüm duygularını kendi içinde yaşar. Genel olarak şiirlerde sevgili tıpkı Divan Edebiyatında olduğu gibi ulaşılmazdır. Âşık ise sürekli sevgiliyi bekleyen, onun hasretiyle yanıp tutuşan ancak sevgiliye bir türlü ulaşmayı başaramayan bir müptela karakterindedir. Âşık sevgiliye duyduğu özlemi, sevgiyi kendi içinde yaşamaktadır.

*Sevda: Gümüş ay rengi kanatlı
Ufkumda uçan martıdan ürkek...
Son yıldızı tutmuş gibi bir his
Sevmek; seni bir sır gibi sevmek... (Seni Sevmek, İki Damla Yaş, s. 27)*

*Çok sevdiğim ismin dudağımda,
Aksin suyun üstünde gülümser;
Gönlümde sebepsiz bir üzüntü:
Sensiz geçecekmiş gibi günler... (Eylül, İki Damla Yaş, s. 29)*

Şair sevgilisiyle yaşadıkları geçmiş zamanlara özlem içerisindedir. Bir zamanlar yanında olan sevgilisinin artık yanında olmadığını düşündükçe hüznlenir. O günleri yeniden yaşamak ister ancak yaşayamayacağını bildiğinden o günleri hatırlamakla gönlünü avutur.

*Çıkmak gecelerden sana doğru,
Maziye akan kahkahalarla...
Çıkmak sana avcumda emeller
Çıkmak sana gönlümde baharla... (Seni Sevmek, Üç Yaprak, s. 6)*

*Birlikte geçen günleri hüznile andım,
Rüzgârla uğuldarken uzun gölgeli yollar;
Körfezde ağaçlar silinen ismini saklar,
Dallarda öten bülbülü duydum seni sandım. (Beykozda, Üç Yaprak, s. 8)*

Şair sevgilisi olmadan yaşamayı ölmeye benzetmiştir. Nasıl ki ölüm yok olup gitmekse ve hayatın sona ermesiye sevgili olmadan yaşamak da Mardin için aynıdır.

*Uçmak sana pervaneden ürkek,
Zannetmek ölüm gönle uzaktır...
Sevmek ki o yalnız seni sevmek;
Ölmekse o sensiz yaşamaktır... (Pervane, Üç Yaprak, s. 7)*

Sevgilisinin döneceğine olan ümidini kaybetmemiş, yine eski günlerde olduğu gibi birlikte olacaklarının hayalini kurmaktadır. Burada şairin kendisinin beklediği gibi Sarıyer'in de onu beklediğini belirtmiştir. Çünkü sevgilisiyle en güzel zamanlarını Boğaz'da yaşamışlardır.

*Bahçende kıvıllâlelerin açtığı günde,
Sen, nazlı hayalin gibi bir şekle bürün de,
Gönlümle buluş gel, Boğaz'ın şen düğününde,
Nisanla beraber Sarıyer dönmeni bekler. (Bir Uzak Hatıra, Üç Yaprak, s. 10)*

Sevgilisi dönmekte, zaman da hızla akıp geçmektedir. Şairin endişesi sevgilisi dönünceye kadar ölümün gelmesidir.

*Artık kemiklere müzminleşen hüznün;
Gelmez de beklenir gene hasretle gündüzün!
Ruh öyle aldanır ki uzaktan görüp bunu,
Te'vil eder barış diye harbin sükûtunu.
Sen gelemeden görünmeğe başlar ömrün sonu!*

(Gel Gayri!, Üç Yaprak, s. 28)

Mardin, sevgilisinden ayrı kalmasına anlam verememektedir. Sevgilisinden ayrı geçirdiği zamanı bir rüyaya benzetmiştir. Bu rüyanın ne zaman bitip de kavuşacaklarını bilmemek onu huzursuz etmektedir. Uykusu sona erdiğinde yeniden eski günlere dönüp, sevdiğiyle birlikte olmak için sabırsızlanmaktadır.

*Yollarda bugün bir iki yaprak,
Sessiz dolaşan yaşlı güvercin;
Bir sır gibi hiç kimsesiz olmak
Sensiz yaşamak, söyle, bu niyçin? (Yollar, Üç Yaprak, s. 12)*

*Bekler dururum böyle her akşam,
En sevgili resmin avucumda...
Yetmez mi, bu rüyâdan uyansam,
Bulsam seni tekrar başucumda!... (Böyle Her Akşam, Üç Yaprak, s. 11)*

Bazen de sevgilinin döneceğinden ümidini kesmiş, melankolik bir âşık olarak karşımıza çıkar.

*Yine gönlüm
Sezerek martıda bir gizli haber,
Senin aşkınla solan gözlere, "Bir gün
Gelecektir yine akşamla beraber!"
Diyecek;
Seni hasret gideren sevgili rüyaları bekler
Gibi hep bekliyecek... (Yine Akşam Olacak, Sonelerle Seneler, s. 10)*

Her şairde olduğu gibi Mardin de hüsnü talil sanatını sıklıkla kullanarak, doğada gerçekleşen bazı olayları sevgilinin yokluğuyla bağdaştırmış ve zaten gerçekleşmesi gereken hadiseleri sevgilinin yanında olmayışına bağlamıştır. Sevgilinin olmayışının aşığına verdiği acıyla yarası olan gocunur misali her olumsuzluğu kendi acısıyla özdeşleştirmiştir.

*Mardin'in sevgilisine duyduğu hasretten
Akşam gibi vâdiye inerken tepelerden,
Sevdamıza bir beste fısıldardı çiçekler;
Bilmem ki niçin bizlere bahsetti kederden,
Gülden güle hasretle uçan mor kelebekler!* (Kelebekler, Üç Yaprak, s. 16)

Sevgiliden ayrı perişan hale gelmiş olan âşık için onun dönmesi bir derman, bir çaredir. Sevgilinin dönüşü aşığın tüm dertlerini giderecektir. Divan Edebiyatında sıklıkla karşımıza çıkan bu mazmun Yusuf Sıtkı Mardin tarafından da kullanılmıştır. Dert de derman da sevgilinin bizzat kendisidir.

*Belki vuslat vereceksin bana hicrânım için
Belki bir tatlı devâ, hâli perişânım için;
Ne uzaklarda durusun, geri dön, cânım için
Bana bir çâre getir hâli perişânım için.* (Nedim Gibi I, Üç Yaprak, s. 38)

Aşığın kendini en mutlu hissettiği yer sevdiğinin yanıdır. Âşık kaçınılmaz bir son olan ayrılığı, sevdiğiyle sevişmeden yaşamak istemez. Onun bir nebze yanında olduğunun hayali bile aşığı sevindirir.

*Lezzetle ürperen güle benzer dudakların,
Vaz geçme sevgilim, ne olur gel biraz yakın,
Yaptıklarından habersiz gelir yarın,
Ayrılmak istemez gönül elbet sevişmeden.* (Nedim Gibi II, Üç Yaprak, s. 39)

Her sevgili-âşık ilişkisinde olduğu gibi sevgili âşığa naz etmededir. Âşık daima kovalayan, sevgili de kovalanmaktan hoşnut olarak kaçan durumundadır. Bu kovalamacanın sonu hep ayrılıkla neticelenir ve âşık üzüngüdür.

*Mahmur mahmur bakan ay: Sevdiğim biricik kız;
Bekliyorum gelmiyor; benle alay ediyor.
Pırıldayıp akan ray: En son ümit, en son hız
Kıvrılarak gidiyor, kıvrılarak bitiyor... (Ümidim, Bir Ad Bulamadım, s. 16)*

*Aldırmazlar geçse de seneler, birer birer
Aşkla dolu onların her dakika yürekleri...
Bizim aşkımız söner; sevdiğimiz kız gider
Ayrılık ne bilmezler telgraf direkleri...
(Telgraf Direkleri, Bir Ad Bulamadım, s. 32)*

Sevgili hep beklenen, özlenen; âşık beklemeye mahkûmdur ve sevgilisiyle yalnız kalabilmeyi kollamaktadır. Sevgilinin hayali bir an bile olsa sevdiğinin gözünden gitmemektedir.

*Sevgilim, gel, gidelim seninle uzaklara
Melekler gibi hem de bürünerek aklara.
Sevgilim, gel, bekledim, ömrüm geçti gelmedin,
Ömrüm geçti bir lahza gözümde silinmedin;
Sevgilim, gel, bâri o dünyada birleşelim
Yükselterek seninle biz arşa erişelim...*

(Gel! Sevgilim, Bana Gel!, Bir Ad Bulamadım, s. 39)

Sevdiğinden ayrılan âşık çaresizlik içinde kendini teselli eder. Şaire göre aşk derdinin dermanı yine âşktır. Bu durum yine Divan edebiyatını hatırlatmaktadır.

*“Kabil mi, nasıl olur?” diye sakın ha! sorma.
Belki cevabım sana fena bir tesir yapar.
Başkasını mı sevdi?” diye aklını yorma;
Zehire şifa zehir; yarayı yara kapar. (Zannetme ki, Bir Ad Bulamadım, s. 44)*

Yusuf Sıtkı Mardin sevgilinin âşıkla buluşmasını kıskananları da unutmaz. Her mutlu birlikteliği kıskanan, çekemeyen olduğu gibi onların bu mutlu hallerinden kederlenenlerin de olduğu muhakkaktır.

*Ben mahzun bir yanda, sen şen bir yanda,
Aramızda akan çağlıyanlar var.
Kalbimin kalbine aktığı anda
Kıskançlıktan keder bağlıyanlar var.*

(Kalbinin Kalbime Aktığı Anda, Bir Ad Bulamadım, s. 46)

Yusuf Sıtkı Mardin’in *sevgiliye* bakışı genel olarak Divan Edebiyatını andırır. Sevgili her zaman naz makamındadır. Pek çok aşığı vardır. Onları bilir ancak onlardan habersizmiş gibi davranarak, onları görmezden gelir. Bu durum aşığı daha da kahretmektedir.

*Bir gün haber aldım ki uzaklara gitmişsin,
Mendilin için nice genci kurban etmişsin,
Ah! Seni gidi seni, ne de çok sevilmişsin.*

*Her gün anarım seni,
Sayarım günlerini...*

*Sonra: Sanki öpermiş gibi senin elini
Öperim mendilini. (Mendil, Bir Ad Bulamadım, s. 47)*

Yine Divan Edebiyatının vazgeçilmez mazmunları gül ile bülbüle manzum şiirlerinde yer vermiş, onların dillere destan ilişkilerini özgün bir üslupla ifade etmiştir.

.II.

Uçarak, sıçrayarak; sekerek, düşerek, durmadan öten bir bülbül geldi. Kurak, çok kurak bir çölün ortasında bir kuyu bulmuş kadar sevindi, sevindi ve yerde yatan kırmızı, kan kırmızı gülün yanına indi. Orada gülün yanında öttü, ağladı; ağladı, öttü kalbindeki bütün nağmeleri kan kırmızı güle döktü...

Ben de senin aşkına böyle yanık nağmeler söyledim. Ben de bülbül gibi ağladım, güldüm hıçkırdım, sevindim...

.III.

Bülbülün ağlıyarak, hıçkırarak, dikenleri üzerinde göğsünü yaralayıp, kanıyla kırmızıya boyadığı gülü, bir gün, kurtlar ve böcekler yemeğe başladılar... Yediler, titreyen, dökülen, kırmızı, kan kırmızı yaprakları yediler. Artık, kırmızı, kan kırmızı gül mahvoluyordu...

Bir gün, kıskançlık kurtları da benim kalbimi, beynimi yemeğe başladılar... Yediler!. Aşkın da yavaş yavaş kan kırmızı gül gibi mahvoluyordu...

(Kırmızı Gül, Bir Ad Bulamadım, s. 83)

Doğa teminde olduğu gibi aşk teminde de zaman genellikle akşam saatleridir.

.I.

Bir akşam, kızıl güneşin batarken, mavi, yeşil sular üzerinde hareler çizdiği bir akşam, yapraklarla örtülmüş bambudan bir sandal gibi, sallanarak, suyu hafif hafif buruşturarak geldin ve kalbime girdin!..

.III.

Gece korkunç seslerle uğuldayan sık ve karanlık ormanda yolunu kaybetmiş bir zavallı gibi kıvranıyor, ve yol arıyorum. Sonra birden gözlerim, ağaçların arasından renksiz gökte yürüyen turuncu ayı görüyor. Gördüğüm turuncu ay: Sensin!..

(Bambudan Sandal, Bir Ad Bulamadım, s. 86)

Âşık sevgilisiyle eski günlerini yeniden yaşamak istemektedir. Sevgilinin her an gitme ihtimalinin korkusuyla zamanı iyi değerlendirmek istemektedir.

*Yaşamak kabil olsa ah! Tekrar
Yeni baştan o eski günlerimi;
Sevgilim gel, götürmeden rüzgâr,
Bizim olsun bu lezzet iklimi... (İstek, Bir Ad Bulamadım, s. 33)*

*Çok sevdiğim ismin dudağında
Yansın suyun üstünde gülümser;
Gönlümde sebepsiz bir üzüntü:
Sensiz geçecekmiş gibi günler...* (Eylül, Bir Ad Bulamadım, s. 63)

Bu hayatın sonu muhakkak ki ölümdür. Sevdiğine kavuşamayan âşık hiç olmazsa öldükten sonra aşklarının dillerde yaşamasını arzular. Çünkü onun aşkı dillere destan olacak kadar fazladır.

*Bir yaz sabahı, şebnemi bir nûr öper gibi
Uçmuş, yazık, gönül gülü üstünden aşkımız;
Bir gün, ölüm götürmiye görsün bu sevgiyi,
Destanlaşıp yaşar mı ki dillerde şarkımız?..*
(Zaten Zaman, Sonelerle Seneler, s. 57)

4. 2. 1. 2. 4. Yalnızlık Temi

Yalnızlık temi edebiyatımızın vazgeçilmez temlerinden birini teşkil etmektedir. Şairlerin ruhundaki melankoli yalnızlıkla zirveye ulaşmış, duyguların samimane bir şekilde ortaya konmasıyla mısralara yansımıştır. Edebiyatımızda yalnızlık temi farklı şekillerde işlenmektedir. Çoğu insan yalnızlığı sevmezken sanatçıların çoğu yalnızlıkta ruhlarını dinlemiş, duygularını daha iyi ifade etmiştir. Bazı şairler yaşadıkları bazı olaylar neticesinde hayata küsmüş ve yalnızlıkla huzur bulmuşlardır; yalnızlık kendi seçimleridir. Bazı şairler ise yalnızlıktan, duygularını ifade edebilecekleri bir dost bulamamaktan şikâyetçidirler. Yalnız olmayı istemezler ancak yalnız olmak zorunda kalırlar.

Yalnızlık temi pek çok şairde olduğu gibi Yusuf Sıtkı Mardin'de de önemli bir yere sahiptir ve kalabalık bir çevrede yetişen şairimiz genel itibariyle şiirlerinde yalnızlık ve kimsesizlikten şikâyetçidir. Yalnızlıktan duyduğu rahatsızlığı pek çok şiirinde ifade etmiştir.

*Fakat sensiz geçen günler öyle boş, öyle ıssız;
Ne olur bir şey unutmuş gibi vapurdan in de
İçimdeki korkularla bırakma beni yalnız!..*
(Sensiz Kalmak, Sonelerle Seneler, s. 11)

*Beykozda dolaştım geçen akşam yapayalnız,
Eşsiz Boğaz'ın gökte yanan rengine baktım;
Her insana bîgâne ve her derde uzaktım,
Rûyâ gibi bir beldede durgun, heyecansız* (Beykoz'da, Üç Yaprak, s. 8)

Yusuf Sıtkı Mardin genelde olayları değerlendirirken karamsar bir bakış açısına sahiptir. Ancak bu şiirinde sevgilinin olmayışını ve kimsesizliğini iyimser bir üslupla değerlendirmiştir.

*Güzellik büyüdü bir el baharda
Sâkin bir denize gurubu çizen;
Güzellik kimsesiz geçen anlarda
İssız kıyılardan görünen yelken...* (Güzellik, İki Damla Yaş, s. 16)

Şair kimsesiz olmaktan duyduğu rahatsızlığı adeta bir başkaldırıyı anımsatan şu mısralarıyla da ifade etmiştir:

*Bağırды var kuvvetiyle: “Açın, kapıyı açın!
Fakat loş merdivenlerden hiçbir kimse inmedi.
Ansızın bir baykuş öttü dalında bir ağacın;
Kafeslerin arkasında bir hayal gezinmedi...*
(Açılmıyan Kapı, İki Damla Yaş, s. 21)

Mardin yalnızlığı genellikle tasvir etmeye çalışmış, bunu yaparken teşhis sanatından da yararlanmışır. Kendi yalnızlığı ile etrafında gördüğü nesnelere yalnızlığını bağdaştırmıştır.

*Öyle tarif edilmeyen bir hayranlıkla
Yalnızlık gelir karşıma seyrime bakar:
Der ki: Cömertçe yaşadın, parmaklarından
Ömrünün renkli günleri sel gibi aktı,
Kum misali avucunda çizgi bıraktı...*
(Yalnızlıkla Başbaşa, İki Damla Yaş, s. 35)

*Bir geceydi: Ay yoktu, pek yalnızdı bulutlar;
Hiçbir yerde ses yoktu, susmuştu dağlar, taşlar;
Ağaçlar boyun eğmiş, divan duruyorlardı,
Bütün gece kuşları sanki uyuyorlardı.*

*Bir geceydi: Ben yalnız, yürüyor, yürüyordum,
Bazen yerimde sayıp, bir şey düşünüyordum.
Gösteriyordu yolu bana mezar taşları*

Geçiyordum durmadan dağları, yamaçları...

(Bir Geceydi..., Bir Ad Bulamadım, s. 27)

Yalnızlıktan büyük üzüntü duyan şair, kendisini çok garip hisseder. Bu garipliğin etkisiyle kendini bile bilemeyecek hale gelir. Böyle durumlarda geçmişini düşünür. Buradaki hislerini Mardin'in geçmiş yaşantısında yalındaki kalabalık hayattan birbiri ardına sevdiği insanları kaybedip, yalnız kalmasıyla bağdaştırabiliriz. O yıllar çok güzeldir, adeta rüya gibi geçmiştir.

Öyle garip hisseder ki kendini insan

Göğsünde vuran ahenge bile uzaktır..

En fazla özlediği şey gönlünün bu an,

Akan yılların rüyâsına ağlamaktır.. (Akşam Garipliği, İki Damla Yaş, s. 40)

Ey uçan kuşlara ad takmış olan merd insan,

Çeşmelerden dökülen ses gibi yalnız kaldın:

Belki mânâsını söylerdi derin duyguların

Ürperen güllere sinmiş tilsim rayihâdan... (Kendine, Üç Yaprak, s. 30)

Yusuf Sıtkı Mardin insan ruhunun yalnızlığa ve bu yalnızlıkla kendini dinlemeye olan ihtiyacını da göz ardı etmemiştir. İnsanın bazen yalnız kalmaya, dinginliğe de ihtiyacı vardır.

Bir az sessizlik olsun ara sıra

Ağaçlar rüzgârsız, gece yıldızsız.

Bir az huzur nasîb olsun ruhlara

Avuç dolusu kadar sükûn yalnız;

Mücadele kızgınlığından uzak

Gürültülerden ötede yaşamak!

(Bir Az Sessizlik Bir Parça Zaman, İki Damla Yaş, s. 44)

4. 2. 1. 2. 5. İstanbul Temi

Edebiyatımızın klasikleşmiş bir diğer temi de İstanbul'dur. Aslında İstanbul sadece edebiyatımızın değil tüm sanatların gözde kentidir. Her sanat kolunun bir parçası olabilen bu nadide şehir sanatçılar için her zaman bir cazibe merkezi olmuştur.

Yüzyıllar boyunca edebi eserlere konu ve mekân olan İstanbul, büyüleyici güzelliğini anlatabilmek için şairlerin adeta yarıştığı bir şehirdir. Özellikle 18. yüzyıldan itibaren mısralara semt semt girmiştir. O dönemde her haliyle gazellere, kasidelere giren İstanbul popülaritesini edebiyatımızın Batı tesirine girmesiyle de yitirmemiş, tarihiyle, kültürüyle, çevresiyle, folkloruyla, ananesiyle edebi eselerde yaşamıştır. Dede Korkut Hikâyelerinden Battal Gazi Destanlarına, Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nden Tanzimat Dönemi romanlarına konu olmuştur. Tanzimat'tan sonra da Türk basın-yayın hayatında ve edebî toplulukların teşekkülünde merkez olmuştur. Romandan öyküye, şiirden denemeye her tür edebi eserde İstanbul mekân olmuştur. Özellikle Batılılaşmanın Türk insanı üzerindeki etkisi İstanbul'un semtleriyle bağdaştırılmıştır. Özellikle Servet-i Fünun Dönemindeki eserlerde İstanbul'un Beyoğlu, Şişli, Kadıköy gibi Batılı hayata daha yatkın semtleri adeta sokak sokak anlatılmıştır. II. Meşrutiyet döneminde İstanbul kötü insanlarıyla, kenar mahalleleriyle biraz kötü bir imaj kazanmış olsa da Milli Mücadele ve Cumhuriyet Döneminde eserlerde güzelliğiyle yerini almıştır (Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, XXIII, İstanbul 1991, s. 285-289).

Yusuf Sıtkı Mardin'in hayatında İstanbul bambaşka bir yere sahiptir. İstanbul'da doğmuş, İstanbul'da yaşamış, İstanbul'da âşık olmuş, İstanbul'da sevdiklerini kaybetmiştir. Çocukluğunun ve gençliğinin en güzel zamanlarını İstanbul'da geçirmiştir. Ailesinin maddi imkânlarını da göz önünde bulunduracak olursak sadece İstanbul'da yaşamamış, en güzel günlerini İstanbul'un da en güzel yeri olan Boğaz'da geçirmiştir. Dolayısıyla şiirlerinde İstanbul'a ve özellikle de Boğaz'a sıklıkla yer verdiği görülmektedir.

*Kandilli'den Küçüküsu'ya, ordan Emirgân'a
Gitse gümüşlü yolda uzandıkça gölgeler,
Yalnız kürek sadası gelen bir kayıkta biz;
Leylak, karanfil, erguvan açmış şu bahçeden
Tenha yamaçlar altına sindikçe bir keder
Mısraların midir o hafif sesle yükselen ;
Bin hatırayla perdelenir her hüznü his...
Dalsak coşup giden denizin mûsikîsine
İstinye'den Çubukluya aktıkça biz yine...
(...)
Uçsam Hisar'da güller açarken mezarına;
Gelmiş midir acep sana sorsam yolun sonu,
Vuslat yakın mı ömrümüzün sonbaharına ?...*

(Yıllar Sonra, Bir Semtini sevmek, s. 77)

Boğaz'ın güzelliğini adeta bir rüyaya benzetmiştir. Hemen hemen her şiirinde Boğaz'ın tasvirini yapmıştır.

*Rüyadan rüyaya akan şu Boğaz gibi,
Karanlıktan karanlığa süzülen zaman
Hakkında fikir yürüten binlerce insan,
Söyleyin zaman'a dair, söyleyin tekrar!
Muhteşem kuleleriyle yükselen Hisar,
Akşam kızılığı, toprak ve benim için,
Ne söylemek isterseniz açık söyleyin!* (Hisarda, İki Damla Yaş, s. 52)

Akşam saatlerinde Boğaz'ın görüntüsünün insana adeta ilham veren bir kaynak olduğunu, bu manzaranın gören herkesi etkilediğini ifade etmiştir. Güneşin batarkenki kızılığını ise ilahi bir ışığa benzeterek yüceltmıştır. Bu güzelliğin gökteki yıldızları bile etkileyecek güçte olduğunu söylemekten kaçınmamıştır.

*Beste dökülür kalbdeki derinliklere
Her ruhta kızıl güneşin battığı yere;
İlâhî nûr gibi iner mavi Boğaz'a,
Çıkar bulutlar içinde, duran yıldız;
Çıkar tâ ki yakın şeyler üstünde tekrar
Aynı tesir ve kudretle yanana kadar.*
(Saray Kayıklarında, İki Damla Yaş, s. 59)

Boğaz'ın tarihine değinen Mardin, altmış günde yapılan Rumeli Hisarı'nın İstanbul'un fethindeki önemine değinmiş; altmış günle asırları aşan şanlı zaferi ifade etmiştir.

*Fatih Mehmet dolaşmıştı burda vekarla.
Belki iki bini bulan divarcılarla
Altmış günde yapılmıştı bu ölmez Hisar;
Altmış günde aşılmış meğer asırlar!..* (Hisarda, İki Damla Yaş, s. 52)

Yusuf Sıtkı Mardin şiirlerinde İstanbul'un çeşitli semtlerine yer vermiştir. Dikkati çeken nokta, bu semtlerin hep Boğaz'ın kıyısındaki yerler olmasıdır.

*Beykozda dolaştım geçen akşam yapayalnız,
Eşsiz Boğaz'ın gökte yanan rengine baktım;
Her insana bîgâne ve her derde uzaktım,* (Beykozda, Üç Yaprak, s. 8)

*İçli mahmurluk indi gölgelere;
Bir hayal özlüyor Güzelcehisar...* (Güzelcehisar, Bir Semtini Sevmek, s. 22)

*Göçmüşler uzak âleme şimdi
Bir boş yalı kalmış Sarıyerde...* (Boş Yalı, İki Damla Yaş, s. 17)

Şiirlerde mekân olarak Boğaz'ın etrafında bulunan koruluklara da yer vermiştir. Korulukların tasvirini yapmıştır.

*İç çeken serviler güneşli buğu,
Koku, ses kervanydı karşı koru;
Suda kûfi yazıydı sanki yüzen
Yarı saydam Hisar'ların burcu*
(Öğleden Sonra, Bir Semtini Sevmek, s. 19)

*Dün nasıl elma kokan yağmurda
Sarılıp beklipedurduk şurda;
Gel, şu camdan görünen günlere bak
Korular hatıra yaprak yaprak...* (Koru, Bir Semtini Sevmek, s. 36)

Yusuf Sıtkı Mardin'in çocukluğu Boğaz'ın hemen kıyısındaki Kocataş Yalısı'nda geçmiştir. Boğaz denilince hemen akla gelen *yalılar* Mardin'in şiirlerinde de önemli bir yere sahiptir. Şiirlerinde bu yalılara geniş tasvirlerle yer vermiştir.

*Gece durgunluğunda loş yalılar
Bir mum ürpermesiyle kâh uyanır,
Kâh asırlık hayali yâde dalar;
Perdelerden delişmen, uslu, ağır
Dökülür parça parça hatıralar...* (Yalılar, Bir Semtini Sevmek, s. 54)

*O, şimdi, dalgın, dönüyor her zamanki yerine,
Havada ihlamurların alaycı kokusu var.
İhtiyar âşıklar gibi yaslanıp birbirine
Tatlı rüyalara dalmış rihtim boyu yalılar...*
(Açılmıyan Kapı, İki Damla Yaş, s. 21)

*Eşsiz, doyum olmaz Boğaz'ın bir köşesinde
Dinlenmedeyim sezmemişim sanki zamanı,
Herşey duruyor nurlu, zarif çerçevesinde:
Coşkun kıyı, düş rengi sular, nazlı doruklar,
Rihtim boyu yollar, yalılar, şen koruluklar*
(Sektirdiğimiz Taşlar, Sonelerle Seneler, s. 50)

Ailesinin zamanla dağılmasından sonra kendisinin de yurt dışına tayinin çıkmasıyla yalıdan ayrılmak zorunda kalan Mardin, bu duruma çok üzölmüştür. Zamanla boş kalan ve yıpranan yalının hali, Mardin gibi geçmişine çok önem veren bir insanı oldukça etkilemiştir. Yalının eski hali ile bugünkü durumunu karşılaştırmıştır.

*Susmuş yıkık dökük yalı, durmakta şimdi boş,
Gittikçe küf kokan odalar kimsesiz ve loş;
Pancurlar artık önlemez olmuş ta rüzgârı,
Arsızca sarmaşıkları sarmış divarları;* (Yalı, Sonelerle Seneler, s. 29)

*Bir ince nem buğusundan benekli perdeleri,
Zamanla hâtıra sinmiş derin ve loş sofalar...
Elemli tahtalar esner sönen hayallerle
Bir uykudan uyanırken rüya gören bu yapı,
Bir eski kahkaha duymak dilersiniz yalıda
Geçen zamanı fısıldar düşük kanatlı kapı.*
(Eski Yalıda, Sonelerle Seneler, s. 17)

*Manolyanın kokusundan nakışlı gölgeleri
Tavanların ne, de içlendiren güzelliği var
Bir ince nem buğusundan benekli perdeleri
Zamanla hatıra sinmiş, derin ve loş sofalar
Elemi, tahtalar esner sönen hayallerle
Adım adım uyanırken bir uykudan bu yapı.*
(Eski Konakta..., Bir Sementini Sevmek, s. 77)

*Yok şimdi eski kahkahalar, hisli şarkılar,
Yerlerde yılların dolaşır sâde tozları;
Çökmekte ihtiyar yalı, çatlak bütün dıvar,
Nu yüklü bembeyaz boyalar kirli bir sarı...*
(Kocataş Yalısı II, Sonelerle Seneler, s. 64)

Son derece hassas ve içli bir şair olduğunu görmekte olduğumuz Mardin, Boğaz'ın gençliğindeki hali ile şiirlerini yazdığı dönemdeki durumunu karşılaştırarak, maziye duyduğu özlemi bir kez daha vurgulamıştır. Zaman geçmiş ve her şey değişmiştir. O ise mutluluğu geçmiş zamanlarını düşünerek yakalamaya çalışmaktadır.

*Kar, yollara, rûyâ gibi yorgun dökülürken,
Yûşâ'da geçen günleri matemle hatırla!
Kalmış mı uzun hâtıranın sindiği gürgen?
Kalmış mı o coşkun sesinin gezdği tarla?* (Yûşâ'da, Üç Yaprak s. 9)

*Yaprak misali kendimi saldıķça rüzgâra
Gönlümde canlanır senelerden kalan dilek;
Tekrar uçup ta eskiye dönmek Hisar'lara,
Gaz lâmbasıyla sonra oturmak ve dinlemek*

(Eskiye Uçmak, Sonelerle Seneler, s. 27)

Bu temalar dışında tarih şuuru ve aile sevgisi temalı şiirleri de vardır.

4. 2. 2. Hatırât ve Biyografileri

Tanınmış kişilerin hayat hikâyelerini anlatan bir tür olan biyografi, başlangıçta tarih içinde yer alan bu tür, zamanla bağımsız bir bilim dalı halinde gelmiştir. Batı Edebiyatında da Doğu Edebiyatında da oldukça önemli bir yere sahiptir. Özellikle Doğu'da Hz. Peygamber'in hayatının anlatılmasının öneminden dolayı oldukça gelişmiştir.

Anadolu'da da halk tarafından beğenilen, sevilen kimselerin unutulmaması amacıyla biyografi yazma işi gelişmiş, bu tür eserlere tezkire adı verilmiştir. Özellikle XIV. ve XV. yüzyıllarda sanatçıların gelecek kuşaklar tarafından tanınmasını sağlayan bu tür yaygınlık kazanmıştır. XVI. yüzyılda Divan Şiirinin zirveye ulaşmasıyla tezkirecilik de oldukça gelişmiştir. Sonraki dönemlerde bu görevi edebiyat tarihçileri üstlenmiş, edebiyatımızdaki şahsiyetleri gelecek nesillere tüm yönleriyle tanıtmayı bir görev bilmişler, bu doğrultuda araştırmalar yaparak yayımlamışlardır (İsen, 2011: 10-18).

4. 2. 2. 1. Namık Kemal'in Londra Yılları

Eser Milliyet Yayınları arasında 1974 yılının Nisan ayında basılmıştır. 267 sayfadan oluşan eserin girişindeki ilk bölüm "Paris'e Veda" ismini taşımaktadır. Eserde Yusuf Sıtkı Mardin'in üslubu gerçekten dikkat çekicidir. Sanki Namık Kemal'in yanındaymışçasına onun

yalnızca gördüklerini ve yaşadıklarını değil duygu ve düşüncelerini de detaylarıyla anlatmıştır.

Eser Namık Kemal ve Ziya Paşa'nın Fransız Dâhiliye Nazırı Marquis de la Valette ile görüşmeleri ile başlar. Namık Kemal ve Ziya Paşa Londra'ya gitmek üzere hazırlık yaptıkları esnada nazırlığa çağrılmışlardır.

Namık Kemal (1840-1888) ve Ziya Paşa (1825-1880) memleketi zulüm ve baskı yönetiminden kurtarmayı amaçlamışlar, 17 Mayıs 1867'de Mustafa Fazıl Paşa'dan gelen çağrıyla Fransız Büyükelçiliğine gitmişlerdir. Büyükelçiyle yemek yemişler ardından da Tophane rıhtımında bekleyen *Isere* adlı vapura binerek Fransa'ya doğru yola çıkmışlardır. Daha sonra yanlarına Ali Suavi, Reşat, Nuri ve Mehmet Beyler de katılmışlardır (Mardin, 1974: 9-11).

Paris'te bir ay kaldıktan sonra III. Napolyon 1867 Beynelmîlel Barış Sergisi düzenlemiş, Sultan Abdülaziz de aldığı davet üzerine 21 Haziran 1867 tarihinde yola çıkmıştır. Bu olay üzerine Namık Kemal ve Ziya Paşa Paris'te daha fazla kalamayacaklarını anlayıp Londra'ya gitmek üzere hazırlıklarını yapmışlardır. Zaten Dâhiliye Nazırı da hükümetin konukları rahatsız edecek her şeyi azaltmak istediğini kendilerine bildirmiştir.

Büyük hayallerle geldikleri Paris'te yalnızca bir ay kalabilmişlerdir. 28 Haziran 1867'de Londra'ya gitmişlerdir. Namık Kemal'in ilk işi babasına sıhhatte olduğunu ve gidişini ailesine bildirmesini isteyen bir mektup yazmak olmuştur. İngiltere'ye vardıklarında *Viktorya Çağı* tüm ihtişamıyla yaşanmaktadır. Aynı adı taşıyan bölümde Ziya Paşa ve Namık Kemal'in Londra'yı görünce duydukları hayranlık dile getirilmiştir (Mardin, 1974: 13-14).

Yusuf Sıtkı Mardin eserin bu kısmında İngiltere'de Viktorya Çağı ve sosyal yaşam hakkında bilgi vermiştir. 1867 yılı yazında Londra'ya gelen Namık Kemal ve Ziya Bey, İngiltere'yi en zengin ve en rahat dönemlerde görmüşlerdir. Eserde Fransa, Lüksemburg, İskandinav Krallıkları, İspanya gibi ülkelerin siyasî ve sosyal yapılanması hakkında fazla detaya girilmeden tarihî bilgiler verilmiştir (Mardin, 1974: 15-21).

Londra'ya gelir gelmez kendilerine ev arayan ikili, Paris Büyükelçiliğinde görevli imam Hoca Tahsin Efendi'den Fanton'un adresini almışlardır. Özellikle Namık Kemal;

İngilizce, hukuk, iktisat gibi alanlarda yeni bilgiler öğrenmek amacıyla Fransız Yardım Cemiyetinin başında bulunan bu kişiyi sık sık ziyarete gitmiştir.

Tanışır tanışmaz kendilerine öncelikle ev bulmaları gerektiğini söyleyen Fanton, öncelikle Kemal'in çeşitli konulardaki görüşlerini alır. Çalışmalarını ne zaman ve nerede yapacaklarını konuşurlar.

Ertesi gün buluşup Kemal'le birlikte ev aramaya koyulurlar. Buldukları ev Fanton'un evine yakın ve Kemal'in bütçesine uygundur. Güzel bir salonu ve üç yatak odası bulunan evin, banyosu dışında Kemal için gayet uygun olduğu söylenebilir. Hamam tarzına alışık olan Kemal, ayda bir Türk hamamına gitmeyi ihmal etmez.

Yusuf Sıtkı Mardin, Namık Kemal'in Londra'daki bu ilk evinin eseri yazdığı zamanki haliyle ilgili bilgi vermeyi de ihmal etmez. Ev o dönemde üniversite öğrencilerine yurt vazifesini görmektedir.

Namık Kemal, zamanla bu eve alışmaya başlar. Yusuf Sıtkı Mardin burada onun sadelikten yana genç kişiliği hakkında da bilgi vermiştir (Mardin, 1974: 22-26).

Kravata, 'boyanmış cellât kemendi' adını takmış, kolalı yakayı 'kızgın sacayak' diye adlandırmıştı. Süslü, tomruk vafına şayan dar potin giymesini de sevmezdi. Hele koku filan kullanmaktan hiç hoşlanmazdı (Mardin, 1974: 27).

Namık Kemal artık bu yeni evinde hocası Fanton'dan iktisat ve hukuk dersleri almaya başlayacağı için heyecan içinde tüm hazırlıklarını tamamlamaktadır. Fanton ise Namık Kemal'e bir şeyler öğretmekten ziyade ondan bir şeyler öğrenmek istemektedir. En büyük merakı ise Osmanlının bu kadar büyüyüp üç kıtaya hükmettikten sonra nasıl bu kadar gerileyiştir. Bu soru karşısında Kemal *Türkistan'ın Esbabı Tedennisi* başlıklı makalesini yazmıştır (Mardin, 1974: 28).

Daha sonra Fanton'a memleketin geri kalmasının asıl sebebinin bilimde ilerleyememiş ve gaflet olduğunu detaylarıyla açıklamıştır. Fatih'ten Kanunî dönemine kadar olan devri değerlendirmiştir. Avrupa'nın bilim sayesinde hızla ilerlerken bizim çalışmak ve üretmek şöyle dursun bu yeniliklere duyarsız kalışımızdan dolayı Osmanlının bu halde olduğunu söylemiştir (Mardin, 1974: 28-31).

Londra Uyanıyor isimli bölümde ise Viktorya Çağı İngiltere'si ile ilgili değerlendirmelerde bulunulmuştur. Sınıflara ayrılmış toplumun günlük yaşantısı hakkında bilgi verilmiştir. Eğitimden mimariye, sosyal yaşantıdan giyime her yönüyle İngiltere bu bölümde Yusuf Sıtkı Mardin tarafından adeta Namık Kemal'in gözüyle değerlendirilmiştir.

Üçüncü Napolyon'un 1867'de Uluslararası Paris Sergisine Sultan Aziz'in katılması Babıâli tarafından uygun görülmesi, 21 Haziran 1867'de Sultan Aziz yanına aldığı heyetiyle birlikte Sultaniye gemisiyle Fransa'ya yola koyulmuştur. 29 Haziran'da Toulon'a ulaşan gemi büyük bir törenle karşılanmıştır. Paris'te on iki gün kalan Sultan Aziz, 11 Temmuz 1867'de Kraliçe Viktorya'nın davetlisi olarak Londra'ya gitmiştir. Sultan Aziz Londra'ya geldiğinde Ziya Bey Brighton'a gitmiş, Namık Kemal ise Londra'da kalmayı tercih etmiştir (Mardin, 1974: 37-42).

Ziya Bey Mabeyni Hümayun'da önemli vazifelerde bulunmuş, kendisinin Fuat Paşa'nın sadrazam olmasında emeği geçmiştir. Ancak Ali Paşa hayranlarının kurnazca oyunları neticesinde görevinden alınmış; önce Zaptiye Müsteşarlığına, sonra Atina Sefaretine, daha sonra da Kıbrıs Mutasarrıflığına atanmıştır. En sonunda ise Amasya Mutasarrıflığı ile İstanbul'dan uzaklaştırıldığından, 1862 yılından sonra Sultan Aziz'i görememiştir. İngiltere'ye gelmesiyle kendini tutamamış ve görmeye gitmiştir. Beş yıl sonra hakanını sessizce görebilmek şerefine ermekten çok mutluluk duymuştur (Mardin, 1974: 38-39).

Namık Kemal ise bu ziyaretin kendisini Fransa'dan ayırmak zorunda bıraktığı gibi İngiltere'den de ayrılmak zorunda bırakıp bırakmayacağını görüşmek üzere Osmanlı'nın Londra Büyükelçisi Musurus Paşa'nın Başşehbenderi Gadban Efendi'yle görüşmüş, İngiltere'nin özgürlükler ülkesi olduğu cevabını alınca rahatlamıştır (Mardin, 1974: 40-42).

Kendisi de Sultan'ı görmek üzere Charing Cross istasyonuna, yanına Agâh ve Suavi'yi alarak gitmiştir. Daha sonra Sultan'ın ziyaret edeceklerini bildiği Crystal Palace Sergi Salonu'na gitmişlerdir. Burada Sultan onları fark eder. Hariciye Nazırı Keçecizâde Fuat Paşa'yı yanına çağırıp bu üç feslinin kim olduğunu sorunca şu cevabı alır: *Mustafa Fazıl Paşa kulunuzun kurduğu muhalif fırkaya mensup üç genç...* (Mardin, 1974: 41)

Eser daha sonra Fanton ile Namık Kemal'in *Doğu Sorununu* tartışmalarıyla devam etmiş, Namık Kemal'in bu meseleyle ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Namık Kemal aslında böyle bir sorunun bulunmadığını; meselenin, bünyesinde çok farklı din ve milleti bulunduran Osmanlının herkesi kucakladığını ancak ne zaman bir olay yaşansa Avrupa'nın ayaklanıp, Hıristiyanlara sahip çıkan tavırlar sergilemesinden kaynaklandığını ifade etmiştir (Mardin, 1974: 43-45).

Mr. Fanton bu esnada Namık Kemal'e Osmanlının cumhuriyet şeklini almasını gerekli bulup bulmadığını sormuştur. Namık Kemal ise İslamiyet'in başlangıcında bulunan ve o yüzyılda en beğenilen yönetim şekli olan cumhuriyetin Osmanlıda uygulanamayacağını ileri sürmüş, en sağlıklısının Avrupa parlamentolarını taklit eden meşrutiyet sistemi olduğunu savunmuştur. Bu bölümde bir diyalog da Namık Kemal'in Osmanlıya bakış açısını göstermesi açısından önemlidir.

«KEMAL, ne biliyorsun? Belki hasta adam dedikleri Osmanlı Devleti son günlerini yaşamaktadır! Belki ömrünü tamamlamak üzeredir!»

«Böyle bir düşünceyi kabul etmiyorum. Öyle İbni Haldun'un dediği gibi devletlerin doğal yaşamları diye bir şey de yoktur. Osmanlı Devleti doğal gereklere göre hareket ettiği takdirde sağlığına kavuşur, güçlenir ve dünya durdukça da ömür sürer. Zaten Tanzimat'la Avrupa uygarlığını benimsemeye ve ilerleme yoluna girmeye başlamadık mı? Tanzimat, Mecelle, düzgün asker, mükemmel bir donanma, modern silâhlar, demiryolları ve şoseler bu yoldaki ilerlememize tanıklık eder.

«Peki, Kemal, mademki saydığın bu ilerlemeler olmuştur, o halde neden yakınmıyorsun?»

«Yakınmam, daha hızlı ilerleyememekten. Harp Okulumuz bir hayli subay, Tıp okulumuz bir hayli doktor yetiştirdi. Ama sayısı yine az. Uyanmalıyız, kendimizi toparlamalıyız, ve işimize gücümüze dört elle sarılmalıyız. Daha fazla yol, daha fazla demiryolu, daha fazla bilim adamı, daha fazla ticaret, daha iyi askerlik, daha iyi öğretim, daha iyi memur, daha iyi devlet adamı.»

«Sözünü kesiyorum ama, acaba İslâm dininin bu ilerlemeye engel olduğu yolunda söylenen sözlere ne dersin?»

«Diyeceğim şu ki, İslâm dini, bütün konusu ve kurallarıyla hiç bir şekilde uygarlığa engel değil, tam tersine ilerleme ve uygarlığı öngörüp desteklemektedir. Hıristiyanlıkla çelişmediği de ortadadır. İslâm dini ahlâk üzerinde iyi etkiler yaratan bir dindir. O kadar ki, bugün Osmanlı Devletinde ahlâk Avrupa'ya oranla daha az bozulmuşsa, nedeni İslâm dinidir. Din fanatiklerini, din ruhunu biçimde arayan yobazları bu ulus başından silkip attığı sürece ilerleme ve uygarlıkta Batıyla yarışabilir. Batı dünyasının bugün yararlandığı birçok eserler İslâm uygarlığının, vücuda getirdiği eserlerdir.»

«Peki Kemal, Osmanlı devleti içerisinde bu kadar çeşitli eleman bulunuyor. Bunların bir arada yaşayabilmesi mümkün müdür? Bu aynı cinsten olmayan kavimler birleşik olabilir mi?»

«Cins, dil ve din ayrılıklarına rağmen, Osmanlı toplumunun içersindeki bu ayrılıkların ve çeşitliliklerin tam tersine yararlı olduğu kanısındayım. Bir elin parmakları birbirine benzer mi? Ama o beş parmak birleşirse, bazen yumruk olur, bazen öyle bir şekilde tuttuğunu tutar ki, ilerlemeyi o yaratır. Bütün sorun bu değişik toplumlar arasında düşünce birliğini kurup yaşatmaktadır. Birleştirmekse kılıcın değil, akıl ve zekânın yapacağı iştir.»

«Kemal, sana hak veriyorum ama bu işin kolay olmadığını sen de fark ediyorsun ya! Böyle bir düşünce birliği nasıl sağlanabilir?»

«Kendimizi tanıyarak ve Avrupalılara tanıtarak.»

«Pek anlayamadım.»

«Ne gariptir ki yıldızlarda insan var mıdır, yok mudur diye araştırmalarda bulunup teoriler ortaya atan binlerce bilgin yetiştirmiş bu kadar ulus, gözlerini çevreleyen kirpikler kadar yakınlarında yaşayan bizlerin halinden habersizdirler. Hakkımızdaki bilgilerinin kaynağı birtakım sözde dostların iftiralarından başka bir şey değildir.. Sözgelisi bir İngiliz İstanbul'a gelmiş, yangın topunu işitmiş, yanında olan Rum tercümanından nedenini sormuş. Tercüman, Beyazıt kulesinde olan sepetleri göstermiş: 'İşte bak, iki adam asmışlar, onun için şenlik ediyorlar' demiş. Şimdi birçok kimse arasında kule darağacı sanılıyor. Türkler daima adam asarlar ve astıkça neşelerini ilân ederler inancında bulunuluyor. Sen olsan bu İngiliz'in yerinde, ve bu Rum tercüman sana durumu böyle anlatsaydı ne yapardın?»

«Ben de inanırdım.»

«Dahası var! Hikâyecinin biri birtakım masallar uydurmuş, onun kandırmasıyla Harem daireleri odalıklar, kapatmalarla dolu bir eğlence ve zevke düşkünlük yuvası, bir sefahat sediri olarak biliniyor. İki çapkın bazı neşriyata başarı göstermiş, onların etkisiyle burada Müslüman olmayanların hayat ve hukuku Rusya ya da İngiltere sayesinde korunduğu sanılıyor. Birkaç ikbale tapar kimse kamuoyunu uygarlık âleminin seviyesinden yoksun kılmak için Müslümanlara bağnaz süsü vermiş. Türk adı anıldıkça Haçlı Ordusu kıyıcılarına (zalimlerine) benzer dünyanın altını üstüne getirmeyi isteyen bir vahşî aşiret düşünülüyor» (Mardin, 1974: 47-50).

Eser bu şekilde Namık Kemal'in Osmanlı hakkındaki görüşlerini Mr. Fanton'la paylaşmasıyla devam eder. Namık Kemal, Gadban Efendi'nin kendisine parlamentoyu ziyaret edebilmesi için bir davetiye sağlamasıyla parlamento binasına girme imkânına kavuşmuştur.

Gadban Efendi aracılığıyla Hasun Efendi'yle tanışır. Gadban Efendi kendisine parlamento binasını gezdirmek üzere Hasun Efendi'yi görevlendirmiştir. Hasun Efendi, British Museum'da Doğu kitaplarını tasnif ve katalogların düzenlenmesi işini yapmakla görevli bir kimsedir (Mardin, 1974: 57-60).

Daha sonra Hasun Efendi Namık Kemal'i British Museum'a davet eder. Namık Kemal müzeyi gezmiş ve müzeye hayran olmuştur (Mardin, 1974: 65-66).

Bir müddet sonra Fanton'la yaptıkları derse ara vermek zorunda kalırlar. Yeni Osmanlılar Cemiyeti üyesi olarak Paris'te bulunan Türk Devrimcileri arasında çıkan anlaşmazlıktan dolayı Ziya Paşa ve Namık Kemal aceleyle Paris'e giderler. Aralarında çıkan anlaşmazlıkları düzeltmek için Ziya Bey ve Namık Kemal çok çaba harcarlar. Bu arada Namık Kemal tifoya yakalanır. Hastalığı boyunca arkadaşları yanından ayrılmazlar (Mardin, 1974: 67-69).

Nekahet devresindeyken, on yıldan beri *Alexander Dumas Pere*'nin özel sekreterliğini yapmakta olan Kayserili Rum aydınlardan Teodor Kasap aracılığıyla Alexander Dumas Pere ile tanışma imkânı bulur. Hatta Dumas'ın bizzat hazırladığı yemeklerle misafiri olur (Mardin, 1974: 69-70).

Suavi'nin Muhbir gazetesinin mürettibi İstanbulu Rum'un Babiâli tarafından kandırılarak kaçtığı haberini alması üzerine, Namık Kemal'le Suavi hemen Londra'ya döner. Hastalığını tam atlatmadan yaptığı bu deniz yolculuğuna *Akif Bey* adlı eserinde yer vermiştir (Mardin, 1974: 73).

Maddi açıdan da Fransa'yı Londra'ya göre daha zor bulan Kemal, burada *Hürriyet* gazetesini çıkarmak için çalışmalara başlar. Matbaa, idarehane ve mürettip bulmakla işe başlayacaktır. Fanton matbaa ve idarehane bulacak, Namık Kemal de İstanbul'dan mürettip getirecektir. Ancak yaklaşan Noel dolayısıyla işler istedikleri hızla devam etmemiştir. Noel dolayısıyla Ziya Bey'le yeniden Paris'teki arkadaşlarının yanlarına dönmüşlerdir. Haftalık olarak yayımlanan *Hürriyet* gazetesi ancak 29 Haziran 1868 tarihinde çıkarılır. Gazetenin adresi olarak Rupert Street verilir (Mardin, 1974: 77-84).

Yusuf Sıtkı Mardin burada bir ayrıntıya dikkat çekmiş ve bu cadde üzerindeki 4 numarada o gün tuğla renginde bir yapı olduğunu P. Bellini adlı bir İtalyan göçmeni tarafından Trattoria Romantica isimli bir lokanta şeklinde işletildiğini ifade etmiştir (Mardin, 1974: 84).

İstanbul'dan Melik isminde bir mürettip getirirler. Melik aynı zamanda Namık Kemal'in ihtiyaçlarını da almakla görevlidir. Kendisini çok seven Melik, Namık Kemal'in her türlü nazına katlanır. Namık Kemal gazete basılmadan önceki son tashihleri yapar. Bu

tashihler hem kendi yazıları hem de Ziya Bey'in yazılarını kapsar. *Hürriyet* gazetesi ilk başlarda Yeni Osmanlılardan Reşat Bey'in üzerinde görülür. Ancak 3 Ağustos 1868'den sonra Namık Kemal artık gazetesini Reşat adının arkasına gizlenmeden çıkarmaya başlar (Mardin, 1974: 85-86).

Yusuf Sıtkı Mardin daha sonra *Hürriyet* gazetesinin çıktığı dönemde İngiliz basını ve basın özgürlüğü ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur. O dönemde yayınlanan gazetelerle ilgili bilgi vermiştir (Mardin, 1974: 87-88).

Namık Kemal, hocası Fanton'la birlikte Fanton'un muhabirliğini yaptığı *Times* gazetesini ziyaret etmiştir. *Hürriyet*'in çıkışı bizzat Mustafa Fazıl Paşa'nın Ziya Bey ve Namık Kemal'e verdiği direktifle gerçekleşir. 13 Haziran 1868 tarihli *Hürriyet*'te Namık Kemal'in Reşat Bey'e yazdığı mektup aynen yayınlanmıştır. Namık Kemal daha sonra da Reşat Bey'e mektuplar yazar. Eserde bu mektuplara yer verilmiştir. Bir müddet sonra ekonomik sıkıntıların etkisiyle Namık Kemal'le Reşat Bey'in araları açılır (Mardin, 1974: 90-95).

Ziya Bey o dönemde yayınlanan hiciv ve mizah dergilerinin etkisiyle *Zafernâme* isimli eserini ortaya koymuştur. Eserini kendi ağzından değil, İzmit Mutasarrıfı Bosnalı Mehmet Fazıl Paşa'nın ağzından kaleme almıştır. *Zafernâme* Yeni Osmanlıların aleyhinde bulunanları hedef seçmiştir (Mardin, 1974: 96-98).

Yusuf Sıtkı Mardin esere *Zafernâme*'den otuz bir beyitten oluşan bir parça koymayı ihmal etmemiştir (Mardin, 1974: 98-101).

Ziya Bey *Zafername*'yi ortaya koymakla da kalmamış, Karantina Dairesi memurluğundan emekli Hayri Efendi'ye tahmis ettirmiştir. Zaptiye Müşiri Hüsnü Paşa'ya kasidenin ve tahmisin düzgün yazı olarak şerhini yaptırmıştır. Yusuf Sıtkı Mardin eserle ilgili şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

Ziya Bey'in İngiliz mizah ve hicvinden de yararlanarak kaleme aldığı 'Zafername' edebiyat tarihimizde önemli bir aşama, hiciv edebiyatımızın bir başyapıtıdır. Yalnız Âli Paşa'yı değil; devrinin toplumsal bozukluklarını şiddetle yeren bu üç buutlu satirik eserin İngiltere gibi hiciv ve ince alayın memleketi sayılan bir ülkede yazılmış olması başka bir değer taşır.

Kemal, Zafername'yi okuduktan sonra: «Benim eserim olsaydı, onunla da âdeta Rüya kadar iftihar ederdim. Bence Galip Divanı'ndan da makbuldür, çünkü merhumun eseri eski edebiyat mesleğinde, berikisiyse yeni yolda ve fakirin istifade edebileceğim surettedir» demiştir. (Mardin, 1974: 102)

Ziya Bey bir müddet sonra Sekizinci Henry'nin sarayı Hampton Court Palace'in Thames nehrine bakan sıralarına oturup hayallere dalarak *Rüya* isimli eserini ortaya koymuştur. Yine Londra'da meşhur “*Terkib-i Bend*”ini ve “*Veraset Mektupları*” isimli eserlerini yazmıştır (Mardin, 1974: 102-103).

Eserin bu bölümünde Yusuf Sıtkı Mardin Londra'da çıkan Türk gazeteleri ile ilgili de şöyle bir değerlendirme yapmıştır:

Yeni Osmanlılar Cemiyeti adına Londra'da ilk yayınlanan gazete ilk sayısı 31 ağustos 1867 cumartesi günü Hammersmith'de George Bertrand Basımevinde çıkmıştı - Ali Suavi'nin 'Muhbir'i olmakla beraber, Kemal ve Ziya Beyler, Ali Suavi'nin bencil, hırçın ve huysuz halleriyle bağdaşamayarak 'Hürriyet'i Yeni Osmanlılar Cemiyeti adına çıkartmakta *yarar* görmüşlerdi. Gerçekten Avrupa'da çıkarılan Türk gazetelerinin en değerlisi de Hürriyet oldu. Çünkü Kemal bu gazetede 'Hürriyet', 'Yaşasın Yeni Osmanlılar', 'Meşrutiyet mektupları' gibi ateş dolu makalelerini yayınladı (Mardin, 1974: 104).

Eserde daha sonra Ziya Bey'in hayatı hakkında kısaca bilgi verildikten sonra yaptığı memurluklar sıralanmıştır.

Eserin *Ali Paşa-Fuat Paşa* ismini taşıyan bölümünde ise onların hayatlarına ve yaptıklarına yer verilmiştir. Yusuf Sıtkı Mardin ilk paragrafta onların sanıldığı kadar yeteneksiz ve zararlı olmadığını aksine “*Osmanlı'nın güç bir döneminde Türk'ün vekar ve onurunu korumaya hayatlarını adayan yetenekli kişilerdir.*” ifadesiyle önemli kişiler olduklarını vurgulamıştır (Mardin, 1974: 105).

İki devlet adamını kıyaslayan Mardin, Fuat Paşa'nın Batılı görüşe açık, Ali Paşa'nın ise son derece tutucu olduğunu söyler. Fıtratları da birbirinden oldukça farklıdır. Mardin, Sultan Aziz'le aralarında geçen şu diyaloga da yer vermiştir:

Sultan Aziz'in, Fuat Paşa'ya, Âli Paşayla aranızda ne fark vardır? Şeklindeki sorusuna, Fuat Paşa'nın: «Âli Paşa'yla ben mahallebiye benzeriz. O nefis mahallebi yapar, fakat satmasını bilmez. Ben yapmasını bilmem ama satmasını pekiyi bilirim» diye karşılık verdiği söylenir (Mardin, 1974: 108).

Mardin, Yeni Osmanlıların Ali ve Fuat Paşalara açmış oldukları savaşın kişiliklerine değil makamlarına oluğunu ifade etmiş; sonradan bu makamlara gelen kimselerin, Genç Osmanlılara gelenin gidene arattığını ifade etmiştir.

Daha sonra bu düşüncelerini destekleyen, *İbret* gazetesinin 16 Ocak 1873 günü 95 sayılı nüshasında Namık Kemal tarafından bu görüş doğrultusunda yazılmış bir makaleden alıntı yapılmıştır.

Ziya Bey’le Kemal Tiyatrolarda başlıklı bölümde ise Namık Kemal’le Ziya Bey’in sosyal hayatlarına yer verilmiştir. Buradan anlaşılmaktadır ki Ziya Bey eğlenmeye Namık Kemal’den daha düşkündür. Kendisi bilardo oynamayı çok sevmektedir. Namık Kemal’i horoz dövüşlerine götürmektedir ve o dönemde 42 tiyatrosu bulunan, dünyanın tiyatro merkezi sayılan Westend’de birlikte tiyatroya gitmektedirler. Yine Namık Kemal’i Ziya Bey müziklere ve kafelere de götürmektedir. Namık Kemal tiyatrolardan çok hoşlanmış, toplumun ilerleyebilmesi adına tiyatroların faydalı olabileceğini düşünmüştür. Yusuf Sıtkı Mardin, Namık Kemal’in bu konu hakkındaki düşüncelerine yer veren alıntılar yapmayı da ihmal etmemiştir.

«Bir milletin konuşma gücü edebiyat ise, edebiyat türünün yaşayan konuşması da tiyatrodur. Tiyatro fikrin hayallerine vicdan, vicdanın ululuğuna can, canın yaşamına dil verir.»

«Tiyatro aşka benzer; insanı hazin hazin ağlatır; fakat verdiği şiddetli tesirlerde de bir lezzet bulunur.»

«Tiyatro cihanın aynıdır; insanı doya doya güldürür; fakat hatıra getirdiği tuhaflıklar bile doğanın eksimini gösterdiği için bundan izlenimde bulunanlara gülerken ağlamak için arzu doğurur.»

«Tiyatro eğlencedir; fakat eğlencelerin en faydalısıdır. Çünkü meramını anlatırken, dış duyguların şiddetli kızgınlık ve süratli anlayışta tümüne üstün olan gözle görüşü, kulaklarla duyuşa kattığı için fikir ve vicdana iki araçla etkisini yürütür. Bu yönden tiyatrolar eğlencelik niteliğinden ayrılmamakla beraber uygar memleketlerin devrimleriyle ilerlemelerine basın yayının tümünden fazla hizmet etmiştir...»

...

«Birinci tarzda yazar için birtakım şartlara esir olmak gerekir. Bu şartlardan biri 'Konunun birliği' dedikleri kayıttır ki tiyatronun tasvirinde konunun akımına doğrudan doğruya lüzumu olmayan türlü olaylardan ve hatta türlü kelimelerden bütün bütün kaçınmak yüküdür. İkincisi 'Zaman Birliği' dedikleri kavramdır ki, anlatılan hikâyenin süresince 24 saatten fazla bir zamana ihtiyaç olmamak zorunluluğudur. Üçüncüsü 'Yer birliği' dedikleri olayı bir odada geçirmek mecburiyetidir. Bu koşullar vaktiyle Fransa'nın en tanınmış şairleri

tarafından benimsenmiş olduğundan, bunların yokluğu halinde oyunun tabî olmaktan çıkacağı savunulmuştur. Oysa ki tam tersine oyunu doğallıktan çıkaracak ve hayalleri parçalayacak bir şey varsa o da bu üç koşulun varlığıdır. » (Mardin, 1974: 114-115)

Eser Ziya Bey ve Namık Kemal'in Londra'nın muhtelif yerlerine yaptıkları geziler ve oralardan elde ettikleri izlenimlerle devam eder. Daha sonra Ziya Bey'le birlikte Namık Kemal, Ziya Bey'in ısrarı ile İngiltere'nin sayfiye şehri Margate'e giderler.

Namık Kemal Sultan Aziz'in Fransa ve İngiltere gezilerinden etkilendiği için sürekli Londra ile Paris'i karşılaştırmıştır. Bu defa bu gittiği Margate ile diğer sayfiye şehirleri olan Brighton ve Bournemouth şehirlerini karşılaştırmıştır.

Bu sefer her üç şehirde gördükleri arasında fazla bir ayrılık bulamadı. Bir kere gençlerin giyiniş tarzları hep birbirine benziyordu. Erkekler bol bağlanmış bir kravat, kadife ceket ve dizde son bulan bir pantolona iltifat ediyorlardı; kadınlar ise balon kollu bol giysileri tercih ediyorlardı. Ama denize girerken kadınlar boyundan bileklerine kadar kapalı mayolara büründükleri gibi içlerine bellerini ince göstermesi için korse giyiyorlardı. Kemal'le Ziya Bey'i şaşırtan tek özellik Fransa ve Belçika'dan İngiltere'nin ayrıldığı fark ise İngiliz erkeklerinin denize çıplak girmeleri olmuştu. 1880 yılına kadar İngiltere'de erkeklerin mayosuz olarak denize girdiği, günün kitaplarında yazılı bulunmaktadır (Mardin, 1974: 121-128).

Birbirlerine Karşı Duyguları başlıklı bölümde ise Namık Kemal ile Ziya Paşa'nın birbirleri hakkındaki düşünceleriyle ilgili değerlendirmelere yer verilmiştir.

Ömürleri boyunca en çok birleştikleri yer olan Londra'da dostlukları iyice perçinlenmiştir. Namık Kemal'in, Ziya Bey'in olaylara bakışı ve olaylar karşısında tutulacak yolu seçmedeki ileri görüşlülüğü hoşuna gitmektedir. Özellikle Ziya Paşa halkın sıkıntılarını dile getirdiğinde, çektiklerini anlattığında ve halkı savunduğunda Ziya Paşa'yı çok beğenmektedir. Namık Kemal ise bu meselelere daima uzak kalmayı tercih etmiştir.

Ülkesine döndükten ve Magosa'ya sürüldükten sonra Ziya Paşa'nın Harâbât'ına sinirlenerek Zeynelabidin Reşit Bey'e bir mektup yazarak düşüncelerini ifade etmiştir.

«Hârâbât sahibinin sözlerine gülmekten başka söyleyecek bir söz bulamadım. Hürriyet mesleğinde sebat göstermek için Hidiv tarafına geçmek, ya da Napolyon'a kurşun atan heriflerin elini, kolunu sallayarak gezdiği Londra'da hapis olacak kadar ahmakça yayında bulunmak, ya da saltanatın

görevlerine ilişkin yazılar yazarken rüyamda padişahın ayağına kapandığını itina ile neşretmek gibi hallerde bulunamam. Bendeniz Avrupa'dan döndüm. İbret'teki, Diyojen'deki yazıları yayınladım; Beyfendi de döndüler: Harâbât'taki övgüleri söylediler. Hangisi hürriyet mesleğinde sebat etmeye delil ise orasını tayin etmek hiç kimse için güç bir şey olmasa gerektir.» (Mardin, 1974: 134).

Ziya Paşa ise Namık Kemal'in bu çıkışlarına rağmen kendisini sevdiğini bilmektedir. Onu Magosa'dan kurtarmak için saray başkatipliğinden atılmayı bile göze almaktadır. 1877 yılında adını açıklamadan Namık Kemal'e 2500 kuruş göndermiştir. Namık Kemal ise Ziya Paşa'yı yermişse de ona leke sürülmek istenmesine şiddetle karşı çıkmıştır.

«Ziya Paşa'ya dair söylenen sözlerin topunun hezeyandan ibaret olduğunu temin ederim. Ziya Paşa, rüşvet almaz. Öyle rüşvet almak gibi, hak iptali gibi bir haline, ama gayet ufacak bir delilcik görsem kendisiyle boğaz boğaza gelirim.» (Mardin, 1974: 135)

Bu iki dostun Londra'dan sonra birleştikleri ikinci konu anayasadır. İlk Türk anayasasının hazırlanması için çalışmışlar ve bu anayasanın çıkması için didinen Mithat Paşa'ya şu şekilde düşüncelerini ifade etmişlerdir:

«Biz böyle pejmürde kanun istemeyiz. Ya kanun tanzim edildiği gibi kabul edilmeli ya da ilânından vazgeçilmeli. Kabul edilmemiş olan bentlerin noksanı, hele 113'üncü maddenin eklenmiş olması, kanunu hükümden ıskat eder. 113'üncü maddeyle Anayasa'nın Anayasa denecek hali kalmamış. Bundan böyle hükümet istediği sorguyu dilediği gibi yaptırıp istediğini yurt dışına çıkarmak için Anayasa'ya dayanacak. Böyle meşrutiyet kanunu nerede görülmüştür?»

Mithat Paşa bu sözlere şu şekilde karşılık vermiştir:

«Siz çocukluk ediyorsunuz. Mecliste bana refik olacak iki üç kişi bulamıyorum. Hüviyetine güvendiklerim hep bana karşı çıkıyorlar. İşte Rüştü Paşa bile Cevdet Paşa'nın fikrine sığınmaya başladı. Çektiğimi bir ben bilirim. Kanun her ne suretle düzeltmeye uğrasa, bunu noksaniyle beraber kabul etmek lâzımdır. Metinde görülecek noksanlıkları ve fazlalıkları Parlamento koymaya da kaldırmaya da muktedirdir. Benim maksadım ve reyim her ne olursa olsun bu kanunu esasen kabul ettirmekten ibarettir ve böyle olmalıdır. Çocukluk lâzım değil. Darılıp da memleketi daha sonra bundan yoksun etmek hiç uygun düşmez.» (Mardin, 1974: 135-136)

Kızdığında, Namık Kemal'in kullandığı kelimeler ölçüsüzdür. Ancak Ziya Paşa'ya hiçbir zaman ağzı bozuk yazılar yazmamıştır. Kızdığında ağzının ne denli bozulduğuna ise Ebuzziya Tefvik Bey'e yazdığı bir mektup iyi bir örnektir.

«Çatla! Patla, elinden gelen boku ye!», «Senin küçük evceğizde bahçe yoktu; eğer bir bahçeli eve girdin de, o bahçeye mutlaka sarmısak ekmeyi murad ettinse, çalışmalarının emeği olan sarmısaktan bir baş al, git, Mithat'ın g..... ye!... Hay burnunun kanburuna çifte hörgüçlü develer yestehlesin! Hınzır musibet! Yine tekrar edeyim sakal-gözlük! Ben sana öyle sitem, ima filan hezeyanımdan etmem. Kemal, dünyada Tefik'e de istediği gibi ağız dolusu sövemeyecek olduktan sonra ne helva çiğner; kendi mezarına yestehler. Cehennem ol bok sen de!» (Mardin, 1974: 136-137)

Bu bölümde Yusuf Sıtkı Mardin, Ziya Bey ve Namık Kemal'in Londra'da başlarda aynı evi paylaştıklarını, ancak daha sonraları Namık Kemal'in başka bir ev tutmasıyla ayrıldıklarını ve Ziya Bey'in bu eve gidip gitmediğinin belli olmadığını ifade etmiştir. Ziya Bey'in Brighton'a gitmesinin ise Sultan Aziz'e görünmemek değil Kemal ve diğer hürriyetçilerle bir arada bulunmak istemeyişinden kaynaklandığını söylemiştir.

Bir yandan Hürriyet gazetesinde hiciv dolu makaleler yazan Ziya Bey, şiir yazmaya da bir yandan devam etmiştir. Yusuf Sıtkı Mardin, Ziya Bey'in ülkesine dönebilmek için 26 sayfalık dilekçe yazdığını belirtmektedir. Kıbrıs Mutasarrıfıyken yakalandığı hastalıklar, çocuklarının ve babasının ölümü nedeniyle ikinci kez Kıbrıs Mutasarrıflığına gitmemek için Avrupa'ya kaçtığını ifade etmiştir (Mardin, 1974: 140-142).

Yusuf Sıtkı Mardin, eserin ilerleyen kısımlarında Namık Kemal'in Türk diline ettiği hizmetlere yer vermiştir. *Edebiyat Hakkında Bazı Mülahazat* başlıklı bir yazısına yer verilmiştir.

«Edebiyat millî bağlardan biridir. Halbuki Türk edebiyatı halka hitap edemeyen dili yüzünden bu görevini yapamamıştır. Mesela, Arab dili, yayıldığı alanlarda eski Yunanca gibi güçlü bir kültür dilini yenilgiye uğrattığı halde Türkçemiz hâlâ alfabesi bile olmayan Arnavut ve Laz dillerini unutturamamıştır.

Türk dili sözde üç lisanın birleşmesiyle meydana geldiği halde, yazıda hâlâ bu üç ayrı dile ait özellikleri muhafaza etmektedir.

... Oysa Türkçemiz dünyanın en birinci dilleri arasındadır. Onda üç iklimin ve üç dilin güzellikleri toplanmış, onu konuşan halk, dünyanın en nefis tabiatı üzerinde yaşamıştır. Edebiyatımızın böyle bir tabiatın ürünü olması gerekir. Bunun için de; Dilin kurallarını mükemmel suretle tespit etmek gerekir. Kelimelerimiz tüm halkın, kamunun kullandığı sözcükler olmalıdır. Dilin birimleri, yazı ve anlam bakımından görünüşte değil, gerçekte birleştirilmelidir. Dil her bakımdan tabiileştirilmek ve bu doğa güzelliğe engel olan külfetli sanatlardan uzaklaştırılmalıdır.» (Mardin, 1974: 142-143)

Namık Kemal Türkçenin Arapça ve Farsça sözcüklerden kurtarılmasını istemekte ve bunun için çaba sarf etmektedir.

Ziya Bey de Londra'dayken Namık Kemal'in bu düşüncelerinden etkilenecek dilimizin ve edebiyatımızın özüne dönmesi gerektiğini savunan *Şiir ve İnşa* isimli makalesini yazmış ancak *Harâbât*'ta bu düşüncelerin tam tersini savunmuştur. Bu olay Namık Kemal'i çok üzmüştür. Bir yandan *Tahrib-i Harâbât*'ı yazmış bir yandan da Abdülhak Hâmid'e dilimizin sadeleşmesi ve hece ölçüsünün kullanılması ile ilgili tavsiyelerde bulunmuştur. Hatta kendisinin hece ölçüsüyle yazdığı bir şiir denemesini Hamid'e göndermiştir.

«Ağla, âşık kanlar ağla!
Coşkun sular gibi çağla!
Gönlünü ateşle dağla!
Yâr el koynunda yatıyor
Kolu boynunda yatıyor!» (Mardin, 1974: 144)

Daha sonra Yusuf Sıtkı Mardin, Namık Kemal'in *Besalet-i Osmaniye ve Hamiyet-i İnsaniye* başlığını koyduğu ünlü *Hürriyet Kasidesi*'ne bazı kısaltmalar yaparak yer vermiştir.

Yusuf Sıtkı Mardin, Kraliçe Viktorya'nın kızlarından biriyle Sultan Aziz'in Avrupa gezisi esnasında evlenmek niyetine giren ve Fransa İmparatoru III. Napolyon'un eğitmek için Paris'te alıkoyduğu söylenen Şehzade Murat'la yaşadıklarına yer vermiştir. Namık Kemal Şehzade'yi sevmekte ve ona edebiyat dersleri vermektedir. Şehzade kendisine para göndermek vaadinde bulunmuş ancak göndermemiştir. Kendisinin bazı siparişlerine de para harcayan Namık Kemal'in ciddi sıkıntı yaşadığını, saatini bile rehin vermek zorunda kaldığını Yusuf Sıtkı Mardin dile getirmiştir. Saati rehinden, Mustafa Fazıl Paşa'nın *Hürriyet* gazetesini çıkarması için gönderdiği paralarla kurtarmıştır. Namık Kemal şehzadeye yaptığı yardımlardan dolayı Magosa'ya sürülmüştür. Yusuf Sıtkı Mardin, Şehzade Murat'ın Namık Kemal'e yaptığı tek iyilik ve yardımın kendisini 38 ay kaldığı Magosa zindanından getirtmek olduğunu belirtmiştir (Mardin, 1974: 146-148).

Mısır Sorunu başlıklı bölümde Mehmet Ali Paşa'nın yaptıklarına ve yaşanan olaylara yer verilmiştir. Namık Kemal ve Ziya Bey de Mısır Hidivi'nin bu davranışlarını protesto etmişler ve Osmanlı Devleti'ni bu noktada haklı bulmuşlardır. Ancak Hidiv İsmail Paşa durmadan çalışarak bağımsızlığını sağlamanın yollarını aramıştır. Hatta 1869 yılında yapımı

tamamlanan Süveyş Kanalı'nın açılışına devlet başkanlarını davet etmek için Avrupa'yı dolaşmıştır.

Namık Kemal ve Ziya Bey Hidiv İsmail Paşa'nın, hamileri Mustafa Fazıl Paşa'nın hak ve hukukunu çiğnemiş olmasından ve Osmanlı Devleti'ni hiçe saymasından oldukça rahatsızdır ve bunu yazılarında ifade etmişlerdir. Özellikle *Hürriyet* gazetesinin her sayısında bu olayın üstüne gitmişlerdir. Hidiv İsmail onların yazıları yüzünden planlarını uygulayamamıştır. İngiltere Başbakanı Disraeli, Hidiv İsmail'in zaafı sonucu aşırı borçlanmasıyla tüm hisselerini satın almıştır (Mardin, 1974: 148-151).

Kemal'de Tarih Yazma Merakı Uyanıyor başlıklı bölümde ise isminden de anlaşılacağı gibi Namık Kemal'in tarihe karşı ilgisine yer verilmiştir. İngiltere ve Fransa'da tarihe yönelik kitapların ilgi görmeye başladığı bir dönemde Namık Kemal de Avrupa'da ün yapmış Fransız tarihçilerini takip etmiştir. Bunlar Agustin Thierry(1795-1855), François Mignet (1796-1884), Adolphe Thiers (1797-1877), Jules Michelet (1798-1874), Henri Martin (1810-1883) ve Guizot (1787-1874)'tur.

Bunların içinde gerçeklere daha çok yaklaşan Guizot en hoşuna gidendir. Bu tarihçilerin ortak özellikleri, asıl mesleklerinin yanında gazetecilikle uğraşmalarıdır. Namık Kemal de gazeteci kimliğinden dolayı bunlarla kendi arasında bir bağ kurmakta ve ileride yazacağı *Osmanlı Tarihi Mukaddimesi* ve *Osmanlı Tarihi* için hazırlık yapmaktadır. Kemal, bu tarihçilerden etkilenerek tarih yazmanın doğru ve gerçek yolunu bulmuş; başarılı bir şekilde benzetmeli ve eleştirmeli bir yöntemle tarih yazmıştır.

Yusuf Sıtkı Mardin, Namık Kemal'in o günkü anlamda ileri görüşlü bir gazeteci olduğunu, gazeteciliğiyle övündüğünü ve bu yolla ülkesinde büyük hizmetlerde bulunduğunu ifade etmiştir. Bu bölümde Namık Kemal'in kendi gazetecilik yönünü anlattığına bazı alıntılarla yer verilmiştir. Bölüm Namık Kemal'in basının tarihçesini anlattığı makalesinden alıntılarla devam etmektedir. Daha sonra da basındaki sansür uygulaması ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Burada basının önemine değinen Namık Kemal, basın yoluyla her düşüncenin her olayın dünyaya yayıldığını ancak sansürün basının gelişmesini engellediğini ileri sürmüştür. En basit meselelerle ilgili yazıların bile devlet sansüründen geçmeden ortaya konulmadığını ifade etmiştir. Fuat Paşa'nın *Tasviri Efkar*'da köpeklerle ilgili çıkan makaleyi

düzeltilmesi, *Ceride-i Havadis*'in Avusturya devletine bir kere *Nemçe Devleti* ifadesini kullanmasından dolayı kapanma tehlikesine düştüğünü söylemiştir.

Bölümün sonunda Yusuf Sıtkı Mardin, Namık Kemal'in bugünkü basınımızı görse yapmış olduğu dikkat çekmelerin boşa gitmediğine çok sevineceği yönünde bir değerlendirmede bulunmuştur (Mardin, 1974: 152-157).

Kemal'in Aile Konusundaki Düşünceleri adlı bölümde ise Namık Kemal'in eşler ve çocuklarla ilgili görüşleri sıralanmıştır. O dönemde Osmanlı toplumunda -aslında günümüzden pek de farklı olamayan- babanın, annenin ve evladın sosyal statüsünü ve görevlerini nüktedan bir üslupla ifade ettikten sonra toplum bireyelerine şu şekilde seslenmiştir:

«Ey habersiz koca! Yuvanda bir eştir türemiş; niçin ailenin yükünü bütün bütün kendi üzerine alır da yalnız kendi sıkıntı ve zorluğunu o zavallıya yüklersin?»

«Ey nasipsiz baba sebep nedir ki, kendin insanken, dünyaysa ömrünün yadigarı ve yaşamın sonucu olan, yavrularının terbiye edilmiş hayvan gibi, kaşının gözünün oynayışından düşüncelerini ve duygularını öğrenmesi uğruna bütün öğretim zamanını yitirirsin?»

«Ey hevesler anası ev sahibi! Sana evinde eşinle, yavrularınla, sağlığını, rahatınla geçinmek nimeti ve gençliğinde yüz güzelliği ve yaşını aldıktan sonra, çoluk çocuk ziyneti yetişmez mi ki, iki lokma yemek ya da dört arşın bez parçası için daima bir acı ve üzüntüyü seçersin de gerek kendine ve gerek yanında olanlara nimeti zehir ve rahatı haram eylersin?»

«Ey bahtsız anne! Derdin ne ki, vücudundan ayrıldığına üzülecek kadar düşkün olduğun ciğer parçanı kendi istediğin ve onun istemediği bir yabancının yatağına vermek için dinlendirici yatak odanı pamuk şiltelerden kara topraklara çevirmeye sebep olursun? Ya da babanın yanında halinden söz etmeye utanan örtülü kadını adliye memurlarına gönlünün en aziz olan sırlarını açmaya zorlarsın?»

«Ey insafsız evlât! Sen vücudunun müsaadesi, gençliğinin kuvveti vaktinde utanmaz mısın ki bütün zamanını gönlünü eğlendirmeye sarfedersin de ailenin geçim zorunluğunu yaşlı babanın ağarmış başına ve bükülmüş boynuna bırakırsın?»

«Ey insaniyetsiz erkek kardeş! Dünyaya geldiğin zaman ananın rahmini, sütünü kanaat göstererek bölüşmeye razı olduğun, kardeşinle evinin taşını, duvarını, dükkânını, mülkünü îradını neden paylaşmadın ki zavallıyı canı gibi, hükümet kapılarında sürükleyerek hem onu, hem kendini, hem de insanlığını rezil rüsva edersin...» (Mardin, 1974: 160-161)

Daha sonra bu kişilerin ne şekilde davranmaları gerektiğini ifade etmiştir.

Politika, Uygarlık ve Devletlerin Tutumu başlıklı bölümde Namık Kemal'in muhtelif konulardaki fikirlerine yer verilmiştir. Uygarlığa zahmet çekmeden ulaşamayacağını ifade eden Kemal, uygarlıksız yaşamayı ecelsiz ölmeye benzetmiştir. Uygarlık için Avrupa'yı taklit etmenin gerekmediğini, insanların çalışarak istedikleri seviyeye gelebileceğini, kendi ahlakımızı kaybetmeden uygarlaşabileceğimizi vurgulamıştır.

Köken itibariyle uygar yaşamaya istekli ve yetenekli bir toplum olduğumuzu söyleyen Kemal, halkın tutuculuk duygusundan dolayı ilerleyemediğimizi ifade etmiştir. Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde yaşayan ırkları bir bütün olarak görmüş, Tanzimat'la başlayan ilerlemenin Avrupa'nın uygar ülkeleri ile yarışabilecek bir konuma gelebileceğini savunmuştur. Bir isteği olan insanımızın önce hükümetten sonra Tanrı'dan gerçekleşmesini istemek yerine istekleri için çabalaması gerektiğini ortaya koymuştur (Mardin, 1974: 166-171).

Sultan Abdülaziz'in israfına da değinilmiş, bu durum tenkit edilerek Fransız imparatorunun harcamaları ile Abdülaziz'in harcamaları karşılaştırılmıştır. İki devlet hükümdarının hazineden aldıkları pay ve hazineyi kullanma biçiminin birbirinden ne kadar farklı olduğu vurgulanmıştır (Mardin, 1974: 172-173).

Namık Kemal, Babiâli'nin politikasının amacının Hıristiyanları ve Avrupa'yı hoşnut etmek olduğunu, bu amaçla vilayetlere özel tüzük hazırlandığını, bunun da en iyi uygulayıcısının Mithat Paşa olduğunu söylemiştir (Mardin, 1974: 173-174).

Eser, Namık Kemal'in İngiltere'de gördüğü bazı olayları değerlendirmesiyle devam eder. Londra'daki arabacıların yolcu almak için istasyona vergi ödediklerini, bundan dolayı grev yaptıklarını görmüştür. Bu dönemde *Victor Hugo*'nun, *Charles Dickens*'in eserlerini okumuştur. Öğretmeni Fanton'un tavsiyesiyle İngiltere'yi daha iyi tanıyabilmek için İngiliz Edebiyatının önemli eserlerini okumuştur. Okuduğu bu kitaplar kendisini oldukça etkilemiştir. İngiltere ve İngilizlerle ilgili çeşitli değerlendirmelerde bulunmuş ve amacının Londra'da gördüklerinin aynının Türkiye'de görmek olduğunu vurgulamıştır (Mardin, 1974: 175-181).

Lord Stanley başlıklı bölümde, İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Stanley'in 23 Kasım 1868'de parlamentoda Doğu sorunuyla ilgili yaptığı konuşmayı Fanton'la birlikte Namık Kemal *Hürriyet* gazetesinde yayımlanmak üzere tercüme etmişlerdir.

Namık Kemal'e göre Lord Stanley'in parlamentoda Doğu sorununa yer vermiş olması güzel bir gelişmedir. Osmanlıya destek vermeyi savunan bakan, devletin bir uçuruma sürüklenmekte olduğunu ifade etmiştir (Mardin, 1974: 182-184).

Namık Kemal, Londra'da hocası Fanton'la gittiği bir kulüpte zamanında elçilerin elçisi diye anılan, Osmanlı Devleti'ni Batı uygarlığı düzeyine çıkarmak için çırpınan İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Sir Stafford Canning ile de tanışır. Sonradan lordluğa yükseltilerek Lord Stafford de Redcliffe adını almış, 1842-1858 yılları arasında 16 yıl büyükelçilik yapmıştır. Yusuf Sıtkı Mardin, onun Sultan Abdülmecid'e ve Mustafa Reşit Paşa'ya yardımlarda bulunduğunu, Kırım Savaşı'nda İngilizlerle Fransızları Osmanlı Devleti'nin müttefiki olarak Ruslara karşı birleştirdiğini, Tanzimat Fermanı'nın Koca Reşit Paşa tarafından kaleme alınması esnasında yardımcı olduğunu ifade etmiştir (Mardin, 1974: 185-188).

Eser Namık Kemal'in kadınlar hakkındaki görüşleriyle devam eder. O dönemdeki İngiliz kızları ile ilgili çeşitli dergilerde yayımlanan yazılara yer verilmiştir. Dana sonra Namık Kemal bu kızlarla Türk kızlarını kıyaslamış, Türk kadınının adeta bir çalgı veya mücevher gibi zevk alma aracına dönüştüğünü ifade etmiştir. Ona göre Osmanlı toplumunda kadına yeteri kadar değer verilmemektedir. Kadınlar da sonu olmayan istekleriyle, süse ve israfa olan meyilleriyle erkekleri evlenmekten kaçınmak zorunda bırakmışlardır. Toplumun ilerlemesi için, çocukların eğitilmesi için kadına ciddi rol düşmektedir. Ancak Türk kadını Avrupa'ya özendirilmektedir (Mardin, 1974: 188-191).

Namık Kemal, Londra'da kendisine bir bayan arkadaş edinmiş ancak eserde onun hakkında detaylı bilgi verilmemiştir. Hatta onunla dolaşırken İstanbul'daki eşinin bir erkek çocuk dünyaya getirdiğini ve isminin de Ali Ekrem konulduğunu babasından gelen bir mektupla öğrenmiştir. Ancak o, kızı Feride'yi düşünmekte, kolundaki İngiliz'le bile Feride kolundaymış gibi gezmektedir (Mardin, 1974: 191-194).

Yusuf Sıtkı Mardin eserde bu bayandan bahsederken *Nedimeî Vicdan* ifadesini kullanmış, *Cezmi*'deki Perihan ve *İntibah*'taki Dilâşub'u anlatırken bu bayanı düşünerek yazdığını iddia etmiştir (Mardin, 1974: 199).

Kemal, Shakespeare'e hayranlık duymaktadır. Eserlerinden çok zevk aldığı bu büyük şahsiyeti ziyaret etmek ister. Bayan arkadaşı ile birlikte Straford'a Shakespeare'i ziyarete gider. Önce doğduğu evi sonra da oturduğu evi, okuduğu okulları ziyaret ederler. Namık Kemal gördüğü manzaralardan oldukça etkilenir. Burada gördüğü manzaralar Yusuf Sıtkı Mardin tarafından tasvir edilmiştir (Mardin, 1974: 203-205).

Namık Kemal vatanını çok özlemiştir. Bayan arkadaşı kendisine evlilikten söz edince kızcağızı haklı bulmuş ancak onunla evlenmeyi hem Nesime Hanım'a hem de vatanına ihanet saymıştır. Zira o Londra'ya vatanına hizmet için gelmiştir.

Eserde dikkati çeken bir diğer bölüm ise Namık Kemal'in Abdülhak Hâmid'e yazdığı mektuplardır. Namık Kemal, Abdülhak Hâmid'i beğenmiştir ve onun örnek alınabilecek bir yazar olduğunu düşünmüştür. Bazen mektuplaşıp, onu eleştirmiş veya teşvik etmiştir. Ancak Hâmid'in sevgiliye olan düşkünlüğüne kızmaktadır. Kendisi için gerçek sevgili vatandır. Bu düşünceyle ona şu satırları yazmıştır:

Benim de nedime-i vicdanlarım oldu. Hayal takımı yokluk dünyasına, gerçek takımı ise unutulmuş ülkesine göç etti. Gözlerimin önünde vatandan başka bir şey kalmadı. Gerçekten kalması gereken de odur.

Memedeki çocuklar beşiğini, çocuklar eğlendiğini, gençler para kazandıkları yeri, ihtiyarlar her şeyden el etek çektikleri köşelerini, çocuk annesini, baba ailesini ne türlü duygularla severse, insan da vatanını o duygularla sever. Bu duygular, sırf nedensiz bir doğal kalıptan ibaret değildir. İnsan vatanını sever, çünkü hayat vatan havasını teneffüsle başlar. Çünkü doğanın armağanlarının en göz alıcı olan bakış ilk açılışında vatan toprağıyla ilgilenir; çünkü vücudun maddesi vatanın bir parçasıdır; çünkü vücudunun maddesi vatanın bir parçasıdır; çünkü çevresine baktıkça her köşesinde geçmekte olan ömrünün bir acıklı anısını doğmuş gibi görür. İnsan vatanını sever çünkü özgürlüğü, rahatı, hakkı, çıkarı vatan sayesinde ayakta durmaktadır; çünkü varlığının nedeni olan atalarının sessiz mezarları ve yaşantısının sonucu olarak yavrularının doğacağı yer vatandır (Mardin, 1974: 211-212).

Onu en çok üzense ülkesinden haber alamamaktır. Akşamları hep karısını, kızını, şiirlerini ezberlediği şairleri, Türkiye'deyken çalıştığı mekânları, yaptıkları toplantıları düşünmektedir. Ancak uzun bir süre babası Mustafa Asım Bey'den bir mektup alamaz. Kendisine çok ağır bir mektup yazar (Mardin, 1974: 216-217).

Eser daha sonra Fevziye Abdullah Tansel'in *Kemal'in Mektupları* adını taşıyan 1867-1870 tarihleri arasında yazdığı 66 mektubundan Londra ile ilgili kısımlardan yapılan alıntılarla devam eder.

«Londra bir memleketdir ki burayı görmeyen rahatın manasını bilmez.»

«Londra'da incirin bahçesi dolu dolu, fakat iptizali cihetiyle rağbete sayan değil, yahut bana göre öyle. Geldiğimiz vakit hep arkadaşlardan sorar öğrenirsiniz ya... Melek gibi geçiniyorum. Çok ismetli, çok sebatlı herifmişim. Allah muradımızı versin de mevudatın hepsi olur. Buranın konyakları pekâlâ... Hele Londra'da günde yarım şişe konyak içilmedikçe, midedeki yemekleri hazmetmek mümkün olamıyor; bereket versin ki koleraya vaktinde alışmışız...»

«Londra sıcak değil, âdeta serin... Allah belâsını versin bir fena hali var, on günde bir kere güneş görünmüyor... »

«Londra'ya gel de gözlerin karı görsün, tiyatro görsün. Alimallah Victor Hugo'nun Les Miserables romanından çıkma bir dram oynuyorlar, dünyada böyle parlak şey olmaz!» (Mardin, 1974: 220-221).

Eser Mustafa Fazıl Paşa'yı anlatarak devam etmektedir. Mustafa Fazıl Paşa'nın karakteri ikiz kardeşi Hidiv İsmail Paşa'dan tamamen farklıdır. Mustafa Fazıl Paşa Osmanlıyı güçlendirip uygarlaştırmak için elinden geleni yapmaktadır. Sultan Aziz'in Avrupa gezisi esnasında da yaptıklarıyla onun affını kazanmıştır. Ziya Paşa ve Namık Kemal, Sultan Aziz'in ülkesine dönünce meşrutiyetin sadrazamlığının kendisine vermesini beklemiştir. Ancak Mustafa Fazıl Paşa'nın ülkesine dönünce Âli Paşa ile yıldızı barışmış, onun hükümetinde Maliye Nazırlığını kabul etmiştir. Ziya Bey bu duruma çok kızmış ve Hidiv İsmail'i tutmaya başlamıştır. Namık Kemal ise Mustafa Fazıl Paşa'yı hala sevmektedir ve onun sadrazam olacağına inancı devam etmektedir. Geçimini onun gönderdiği para ile sağlamaktadır. Ziya Bey ise Hidiv'in tarafına geçmiş, onun aleyhine yazmadığı için Hidiv İsmail'in gönderdiği para ile geçinmektedir. Kararsızlık dönemi geçiren Namık Kemal, ruhsal yönden çok sarsılır (Mardin, 1974: 235-237).

Kemal bu durumu Babiâli'nin barış saldırısı olarak nitelendirmiştir. Ona göre Âli Paşa, Mustafa Fazıl Paşa'ya Maliye Nazırlığı görevini vererek onu zararsız hale getirmiştir. Daha sonra da Ziya Bey ve kendisini elde edeceklerini düşünmüştür.

Âli Paşa maddi sıkıntı çeken gazeteye iki üç bin liralık yardımda bulunmuş, Sultan ve Babiâli aleyhine yazı yazmamalarını istemiştir. Namık Kemal, bu durumdan duyduğu rahatsızlığı babasına yazdığı bir mektupta dile getirmiştir. Ekmek yediği kapıya ihanet etmekten de Mustafa Fazıl Paşa'nın kendileri yüzünden zor duruma düşmesinden de son

derece endişe duymaktadır. Bu dönemde sıkıntılı günler geçirir ve sonunda Hürriyet'ten ayrılmayı Mustafa Fazıl Paşa'nın sevgisini bırakmaya tercih eder (Mardin, 1974: 238-239).

Ancak yurda dönüşünden beş yıl sonra Mustafa Fazıl Paşa Hakk'ın rahmetine kavuşur. Namık Kemal, Mustafa Fazıl Paşa için biri oğluna biri damadına olmak üzere iki mektup yazar. Yusuf Sıtkı Mardin eserde her iki mektubun da tamamına yer vermiştir (Mardin, 1974: 241-243).

Paris Büyükelçiliğinden ayrılan Kani Paşazâde Rıfat Bey sonradan Yeni Osmanlılara katılmıştır. 3 Ağustos 1868'de gönderdiği mektubu Kemal basmayınca sinirlenerek Yeni Osmanlılara ve Ziya Paşa'ya çatan bir broşür hazırlar. O dönemde *Hürriyet*'ten ayrıldığı için bu yergilerden Namık Kemal nasip olmaz ancak Ziya Paşa bu saldırılara cevap vermeyerek Namık Kemal'e mahcup olma cezası vermiş olur. Çünkü Rıfat Bey'e kefil olan Namık Kemal'dir.

Yusuf Sıtkı Mardin, bölümün sonunda Ziya Paşa ile Namık Kemal'in fitrat farklılıkları ile ilgili bir değerlendirmede bulunmuştur. Namık Kemal hemen her insana inanan, güvenen, hislerini herkesle paylaşabilen bir fitrata sahiptir. Oysaki Ziya Paşa, herkese güvenmemekte, karşısındakini çeşitli denemelerden geçirmeden arkadaş kabul etmemektedir (Mardin, 1974: 244-246).

1869 yılında soğuk bir Şubat günü Namık Kemal'le Ziya Bey, Chelsea'da Cheyne Row'da bir zamanlar İkinci Şarl'ın kraliçesi Catherine of Bragonza'nın, o gün ise ünlü İngiliz Şairi Dante Gabriel Rossetti'nin yaşadığı evin önünde bir sıraya oturup dertleşirler. Mustafa Fazıl Paşa'nın söylediklerini hatırlayıp gerçeklerle yüzleşirler.

Ziya Paşa memleketi için kendilerinin Avrupa'ya çağrıldığını ancak Mustafa Fazıl Paşa'nın sultanın peşine takılıp ülkesine dönmesinden duyduğu rahatsızlığı ifade eder. Namık Kemal'se hâlâ onu savunmaktadır. Ziya Paşa'yı Kıbrıs zindanlarından, kendisini Erzurum'un soğuşundan kurtaran Mustafa Fazıl Paşa'dır. Birbirlerine takılarak yaptıkları sohbet Mustafa Fazıl Paşa'nın Maliye Nazırı olmasıyla birlikte bir masal olarak kalır. Çünkü bu iki şahsiyetin yolları 28 Şubat 1870'de Namık Kemal'in *Hürriyet*'ten ayrılması ile birlikte ayrılır (Mardin, 1974: 249-253).

Babıâli'nin isteği üzerine İngiltere Hükümeti Ziya Bey'i tutuklayarak mahkemeye verir. Ziya Bey kefalete bağlanarak serbest bırakılır. Avukatının tavsiyesiyle arkadaşlarını da alarak İsviçre'ye gider. *Hürriyet*, 3 Nisan 1870 tarihinden itibaren Cenevre'de taş basması olarak çıkarılmaya başlar.

Ülkesine dönen ancak kendisine verilen mevkiden memnun olmayan Mustafa Fazıl Paşa Namık Kemal'e şu mısraları yazar:

«Bir milleti kâfi idi ihyâya bu insan,
İnsanlara salmakta idi sâye bu insan,
İnsan idi, insan idi, insan idi amma,
Birkaç köpeğe olmasa sermâye bu insan» (Mardin, 1974: 257)

Bu dönemde Londra'da bulunan Namık Kemal bir gece gördüğü rüyanın etkisiyle Londra'da *Kur'an-ı Kerim* bastırmaya karar verir. Mustafa Fazıl Paşa'ya bu işin tutarını ve kütüphanesinde bulunan Hafız Osman yazması bir Kur'an'ı kendisine hediye etmesini yazar. O da varlığını yeniden duyurmanın arzusuyla Kemal'in bu isteğini kabul eder.

Fanton'un kafasında Türkiye ile ilgili birtakım çıkarlar bulunmaktadır. Demiryolu imtiyazı, kâğıt ve şarap satışı, tabanca ithali gibi bazı kazanç sağlayacak menfaatler düşünülmektedir. Ailesini Namık Kemal'e emanet ederek İstanbul'a gider. İstanbul'dan Kemal'e türlü emirler gönderir. Kemal bir yandan Fanton'un isteklerini yapar bir yandan da Kur'an basma işiyle ilgilenir. Ancak iş sandığı kadar kolay olmaz. Önce bir nüsha prova hazırlatarak Babıâli'ye gönderir ancak arabazocular litografya mürekkebinde domuz yağı olduğunu ileri sürerek bu işi engellemek ister. Kemal bu mürekkebin özel olduğunu, domuz yağı kullanılmadığını ispatlar. Daha sonra metnin yanlışsız ve eksiksiz olduğunu belgelemek için Kur'an hafızları tarafından incelenmesi gerçekleştirilmiş, böylelikle teneke kutular içinde vapur güvertesinde taşınan Kur'an-ı Kerimler satışa sunulmuştur (Mardin, 1974: 257-260).

Ancak Fanton İstanbul'da boş durmayıp Namık Kemal'in adını söyleyerek her türlü mekâna ve topluma girmiş hatta Sadrazam Ali Paşa'ya kadar sokulup kendisine dördüncü rütbeden bir Mecidî nişanı ve iki yüz altın sağlamıştır.

Sonunda Ali Paşa'dan Kemal'in dönmesi için izin aldığını müjdeleyen bir mektup yazar. Son mektubu ağustos başında gönderdikten sonra Londra'ya dönmüş, ailesini ve

Namık Kemal'i alarak 25 Kasım 1870 Cuma, Ramazan'ın ilk günü İstanbul'a gelmiştir. Namık Kemal'in babasının Beylerbeyi'ndeki köşklerinin arkasındaki küçük haremlik kısmında üç yıl ailesiyle birlikte yaşamış, Kemal'in Magosa'ya sürülmesinin ardından Sultan Aziz'in istibdadıyla İstanbul'da barınamayacağını anlayınca memleketine dönmüştür (Mardin, 1974: 260-262).

Namık Kemal'in *Hürriyet* gazetesiyile ilgisi kalmadığına dair hazırladığı mektubu Ziya Paşa *Hürriyet*'te basmayınca ilan *Terakki* gazetesinde yayınlanır. Bunun üzerine Zaptiye Müşiri Hüsnü Paşa, Namık Kemal'i İstanbul'a çağırır. Daha sonra *British Medical Journal*'da Londra'nın havasının oksijen bakımından fakirleştiği de yayımlanınca Kemal İstanbul'a dönme kararı alır. Yusuf Sıtkı Mardin burada şöyle bir değerlendirmede bulunmuştur:

Kemal'in, Londra yıllarında olgunlaşan vatan, ulus ve özgürlük duyguları vatana dönünce meyvelerini vermeye başlamıştı. 48 yaşında hayata gözlerini yumuncaya kadar, Kemal sürüldüğü Ege adalarında, 38 ay yattığı Kıbrıs Magosa zindanında vatan ve özgürlük için didine didine kendini bitirdi. Kimseye kaside yazmayan Kemal, yalnız vatan için, ulus ve özgürlük için yazmıştır. Memleketimizin yetiştirdiği ilk milliyetçi, ilk Türkçü Kemal'dir. Düşüncede, edebiyatta, yönetimde, politikada daima yeniliği savunan o olmuştur (Mardin, 1974: 264).

Doktor Rıza Nur'dan da bir alıntı yapmıştır.

Namık Kemal zuhur etmeseydi, Türk milleti padişahların istibdatlarıyla kölelik altında, yobazların şırınga ettikleri köhnelik ve taassup morfini uykusu içersinde ölüp gidecekti. Namık Kemal'dir ki Türk'ü bu ölümcül hastalıktan kurtarmıştır (Mardin, 1974: 264).

Londra'ya kaçtıkları 17 Mayıs 1867 gününün on üçüncü yıldönümünde 17 Mayıs 1880 Pazartesi günü vefat eden Ziya Paşa'nın ardından çok ağlamış, fotoğraflarının arkasına şu satırları yazmıştır:

«Hem muarız hem muvafıktı Ziya ile Kemal
Şûleyi berkiyyede mevcut iki kuvvet gibi.
İttihâd olmazsa hasıl noktai maksûtta

Çehreler makûs idi şu gördüğün suret gibi.

İttihâd ettikçe amma başına zalimlerin

Yıldırımlar yağdırırdık berki hürriyet gibi.

Bir 'Ziya'dır hâke düştü arşa etti in'itaf

Mazharı bu hâk olan bin nûru ülviyyet gibi.

Nûru Hakka iltihak etti, 'Kemâl' zârını

Tek bıraktı yeryüzünde sevdiği millet gibi.» (Mardin, 1974: 264-265)

Namık Kemal de zatürre ve kronik bronşitten Sakız adasında yattığı sırada Victor Hugo'nun *Sefiller* isimli eserini okurken 2 Aralık 1888 Pazar günü Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Yusuf Sıtkı Mardin eserini şu şekilde sonlandırmıştır:

«**Millet dedi, millet dedi, millet dedi öldü**» dedikleri Kemal'in son sözü:
«Biraz dinleneyim! » olmuştur.

Ölümünden otuz yıl sonra, Kurtuluş Savaşı sırasında, bir başka Kemal:
«**Vatanın bağına düşman dayadı hançerini
Yok mudur kurtaracak bahtı kara mâderini?**»

beytini, Meclis kürsüsünde haykırmış ve aynı beytin iki kelimesini değiştirerek Kemal'e ve Kemal'in âşık olduğu ulusa şöyle demiştir:

«**Vatanın bağına düşman dayasın hançerini,
Bulunur kurtaracak bahtı kara mâderini!**»

Nitekim Atatürk, 'Millet' diye ölen Kemal'in rüyasını ve ulusun var olmasını gerçekleştirerek onun ruhunu kutlu kılmasını bilmiştir.” (Mardin, 1974: 264-266)

Eser kaynakça kısmı ile son bulmuştur.

4. 2. 2. 2. Abdülhak Hâmid'in Londra'sı

Eser 1976 yılında İş Bankası Kültür Yayınları arasında basılmıştır. Eser 383 sayfadan oluşmaktadır. Eserin giriş kısmında şairin eşi Seniha Mardin için yazılmış bir şiir

bulunmaktadır. *Namık Kemal'in Londra Yılları* isimli eserde olduğu gibi Mardin, Hâmid'i ve yazdıklarını anlatırken onu görüyormuş hatta onunla konuşuyormuş edasıyla yazmıştır.

Kar henüz yağmadığı halde, Hâmid yine de böyle bir kalabalık içerisinde olmayı gönlünden geçirdi. Canı pek sıkılıyordu. Üstelik bir aya yakın bir süreden beri ailesinden haber alamıyordu. Sinirli adımlarla odasını arşınladıktan sonra, masasının başına oturup bir mektup yazmak istedi. Eline kalemi aldığı sırada gözlerinin önünden annesi ve kardeşleri geçti. Nur yüzlü annesi gülümsiyen bakışlarıyla sanki kendisini çağırıyordu (Mardin, 1976: 21).

Eserin birinci bölümü *İngiltere* ismini taşımaktadır. Abdülhak Hâmid'in Fatıma Hanım'ı kaybetmesinden sekiz ay sonra İngiltere'ye gidişini anlatmaktadır. Bu yolculuk esnasında Abdülhak Hâmid, Fatıma Hanım'a olan sevgisini sorgulamakta, geçmiş günleri yâd etmektedir. Ölümle ilk kez 14 yaşında babasını kaybetmesiyle tanışmıştır. O günleri düşünür, babasıyla ilgili hatırladığı son anılarına yer verilir. Derin düşünceler içerisinde ve Fatma Hanım'a karşı duyduğu suçluluk hissiyle yola çıkar. Londra'ya 6 Aralık 1885 tarihinde Londra Büyükelçiliği Başkâtipliğine atanmış olması sebebiyle gitmiştir (Mardin, 1976: 2-5).

1885 Sonunda İngiltere başlıklı bölümde İngiltere'nin o dönemdeki sosyal ve siyasi yapısı hakkında bilgi vermiş, İngiltere'nin dünya devletleri arasındaki yeri ile ilgili değerlendirmelerde bulunulmuştur. Daha sonraki bölümlerde ise Hâmid'in bu sosyal ve siyasi yapıyla ilgili değerlendirmelerine yer verilmiştir.

Hâmid, işe başladığı ilk hafta Londra Başkonsolosu Gadban Efendi'yle görüşür. Gadban Efendi daha önce Namık Kemal ve Ziya Beyleri de tanımış, Londra'da buldukları dönemde kendileri ile ilgilenmiştir. Hâmid, Gadban Efendi'yle çeşitli konularda görüşmüştür. Özellikle o dönem vefat etmiş bulunan, İngiltere'nin önemli yöneticilerinden Disraeli hakkında bilgi almıştır. Yusuf Sıtkı Mardin, bunu Hâmid'in *Zeynep* adlı eserinin bir dostu tarafından Disraeli'ye benzetilmesine bağlamıştır. Disraeli başarılı bir devlet adamı olduğu kadar aynı zamanda edebî yönü olan, roman yazarı bir şahsiyettir (Mardin, 1976: 9-13).

Mardin, Hâmid'in 2 Ocak 1887 tarihli Recaizâde'ye yazılmış mektubundan alıntılar yaparak Londra ve Londra'daki insanların –özellikle bayanların- yaşam tarzı hakkında bilgi vermiştir.

“Zarif İngiliz kadınlarının şehirden uzakta, kır hayatının melankolik yaşantısında, adeta serde yetiştirilen eşsiz bitkiler gibi serpilip geliştiğini sanıyordum.”

"Yok, artık kadınlar, kırın ölüm sessizliğinde, şatonun ısınmak bilmez koridorlarında ömür çürütmiyeceklerdir. Belki aşağı tabakadan olan kızlar, kuşaklar boyunca toplanıp duvarları süsliyen sanat şaheserleri arasında dolaşmak, ya da kar yağdıktan sonra masmavi bir gök altında kırlarda gezinmek ya da at yarıştırmak rüyasını görürler. Ne var ki, daha ilk dişini çıkarttığı günden beri bu konfora malik bahtsız bayanlar böyle yaşamaktansa bir eski Londra faytonunda sokaklarda dolaşmayı ve vitrinleri seyretmeyi daha çekici buluyorlar (Mardin, 1976: 25).

Hâmid Londra'dayken Türk Edebiyatına ve basımına da uzak kalmamış, eserlerinin basımını ve hakkındaki tenkitleri yakinen takip etmiştir. Sahip Molla Zâde Osman Bey'e yazdığı mektubunda bunu görmek mümkündür.

Saadet gazetelerinin gelmeğe başladığını geçen hafta haber verdiğimden şimdi tekrara hacet yoktur. Ancak bana gelen nüshalarda Makber'in Mukaddimesi için bir takım hezeyan yazılmıştı. Asıl kitap için yani manzum tarafları hakkında yazılan edebî eleştirileri kapsıyan nüshaları görmedim. Onları da göndersen ve özellikle bu edepsizlerin gazetesinde bana dair bir söz gördüğün vakit o nushayı bağlı olarak buraya gönderirsen çok sevinirim. Gayret'in onuncusundan sonrasını almadığımı da lütfen Tahir Bey'e söyler misin kardeşim (Mardin, 1976: 27).

Zamanla Londra sosyetesine dâhil olmaya başlayan Hâmid, yüksek sosyete mensup bir bayan sayesinde tiyatro, balo, parti gibi aktivitelere kendisini davet ettirerek, parasız eğlencenin yolunu bulmuştur (Mardin, 1976: 30-31).

Bu arada Hâmid bir İngilizce öğretmeni ile kısa süreli bir gönül ilişkisi yaşamıştır. İngilizcesini ilerletmeye çalışan Hâmid'in kıza karşı ilgisi her geçen gün artar. Daha sonra ağabeyi Nasuhi Bey'e yazdığı mektuptan anlaşıldığı üzere Hâmid önceleri bu kızla evlenmeyi düşünmüş sonra vazgeçmiştir. Yusuf Sıtkı Mardin burada bir karşılaştırma yapar.

Namık Kemal'in "Nedime-i vicdanı" nasıl Kemal üzerinde derin etkiler bırakmağa başlamışsa, "Muallime-i Bihemta" da aynı şekilde Hâmid'i etkisi altında bırakıyordu (Mardin, 1976: 33).

Kızın ailesi bu meseleye karşı çıkar ve kızı Hâmid'den uzaklaştırmak için İsviçre'ye gönderirler. Bu sırada Hâmid'in farklı gönül maceraları olur. *Muallime-i bihemtasından* ayrıldığı için üzülmemekte ancak bu ayrılık günlerini de boşa geçirmemektedir. Arada bir Fatıma

Hanım'ı düşünüp hüzünlense de Londra'daki hayata kendini kaptırıp gitmektedir (Mardin, 1976: 34-36).

Hâmid ilerleyen günlerde Gadban Efendi'yle yine buluşur, sohbet eder. Özellikle Yahudiler ve İngilizlerin Yahudilere bakış açısı konusunu görüşür. Eser Hâmid'in Londra'nın önemli parklarından biri olan Kew Gardens'la ilgili izlenimleriyle devam eder (Mardin, 1976: 42-45).

Hâmid Londra'da bulunduğu zaman içerisinde yalnızlıktan çok sıkılmıştır. Sürekli Fatıma Hanım'la geçirdiği günleri düşünerek, o günlere özlem duymaktadır. Özellikle pazar günleri çalışmadığı zamanlarda bu sıkıntı ve özlemi daha fazla hissetmektedir. Yine bir pazar günü Namık Kemal'in kendisine yazdığı mektupları düşünür.

Hâmid "Finten" isimli eserini bu duygular içerisinde ortaya koymuştur. Yaşadığı sıkıntı ve azabı Davalaciro'nun ağzından kâğıda dökerek ifade etmiştir.

Dalgalar siz kılın imdaad ki yandım nâre...

Dalgalar uymayınız siz de sakın rüzgâre... (Mardin, 1976: 52)

Zeynep adlı eserini yazarken Hâmid İsviçre dağlarında mektuplaştığı benzersiz öğretmeni *Miss Goris* ile Yunan güzeli *Miss Calorty* diye adlandırdığı ilgi duyduğu diğer kadınlarla olan ilişkisini hayalinde genişletir ve ikisinin de kendisi için beslediği sevgiyi ve bu sevgiden doğan kıskançlığı hayal etmiştir. Bu eseri, bu duyguları genişleterek ortaya koymuştur.

Daha sonra gittiği bir operadan da etkilenerek *Zeynep*'e şekil verdiğini Mardin şu ifadelerle belirtmiştir:

6 Temmuz 1876 gecesini Paris'te operada seyrettiği Faust hakkında Sami Paşa Zade Damadı Şehriyari Necip Paşa merhuma yazdığı mektupta : "Akşam Fehim ve Ata Beyler'le operaya gittik. Faust var idi. Ben bu oyunu Chatel Roux ve Lyric'de seyretmişim. Grand Opera'da başka oluyor. Dört yüz şu kadar kız hep birlikte çıkıyor." derken bunun ilhamıyla *Zeyneb*'i bir dişi Doktor Faustus halinde yaratmayı belki aklından geçirmiyordu. Ama üç kerre seyredilen bu oyunun bilinçaltında işlediği ele su götürmez bir gerçektir. Nitekim Drayton Gardens 30 numaralı evde, yazı masası başında oturmuş, bir yandan evin küçük arka bahçesinde yeni yeşermeğe başlayan filizi yapraklarıyla at kestanesi

ağacında, küçük beyaz kandilli ehramlara benzeyen çiçeklerinde gözlerini gezdirirken, öbür yandan Zeyneb'e vereceği şekli düşünüyordu. Zeyneb'i Doktor Faustus'un yerine koymak ve yanındaki Atiye ile Maziye adlı meleklerin ağzına da Mephistopheles'in sözlerini aşlamak iyi bir çözüm yolu olacaktı. Hatta şöyle konuşurabilirdi:

'İşte bir yanda doğa üstü güçler, melek iyeliği, ruhsal güç, Tanrısal Bilimler iyeliği, ölümsüz yaşantı, her şekil ve biçme girme yeteneği, her maksatta zafer, kısaca yokluğun olmayacağı sonsuz bir yaşam, öbür yanda ise, sevginizle geleceği bilinmiyen bir kavuşma dakikası, bir buluşma anı. Bu ikisinden hangisini seçerseniz seçin!'

Fikrini beğenen Hâmid, buna göre yapıtını işlemeye koyulmuştu. Zeynep şöyle diyordu:

"Pek başka yaratmış beni Mevlâ,
Ben kimselere benzemem asla.
Senden ne büyük ben ne de alçak,
Bir şey değilim, başkayım ancak!" (Mardin, 1976: 55-56)

Hâmid eserindeki Zeynep ile Ceyran çekişmesini ilgi duyduğu iki kadının sevgisi ve çekişmesi gibi hayal ediyor; bu sevginin kendisine olmasını istiyordu. Yusuf Sıtkı Mardin'in yorumuyla Hâmid "Fatıma Hanım'ın üç yıl matemini tutmaktan yorulmuştu." (Mardin, 1976: 57)

Eserde Yusuf Sıtkı Mardin, Hâmid ve Namık Kemal'in vatan sevgisini karşılaştırmıştır. Namık Kemal'in kendisini vatan meseleleriyle ilgilenmekte yetersiz ve yavan olduğu tenkidine Hâmid, *Zeynep*'te cevaben Abdülhâmid'i ve icraatlarını tenkit etmiş ve eserin sonunda hükümdarı darağacında kendi ipini çeker pozisyonda tasvir etmiştir.

Hâmid, yaptığı alegorizm ile bütün zalim hükümdarların sonunun böyle biteceğini ve ilâhi adaletin yerine geleceğini belirtiyor ve Namık Kemal'e vaid ettiği gibi susmadığını, zamanı gelince böyle gülle gibi ineceğini ve yıldırımlar gibi gürliyeceğini gösteriyordu. Ne var ki, Namık Kemal'in üflenmiş, ıslıl ıslıl yanan bir kor halindeki vatan sevgisi, Hâmid'de, sanat külleriyle örtülmüş derinden derine, yanan bir ateş parçası gibiydi. Bir yanardağdan fişkırان lav gibi yaktı, öbürü bulutlar arasından görünen bir nur gibi parlayıp aydınlattı. Böyle olmakla beraber, Hâmid yakasını jurnalden ve sansür kurulunun hakkındaki olumsuz hükmünden kurtaramadı (Mardin, 1976: 58).

O dönemde bilindiği gibi Abdülhâmid basında sansür uygulamasına gitmiş ve basılacak olan her tür eserin bir heyet kontrolünden geçmeden basılmamasına karar vermiştir. Bir diğer uygulama da Osmanlı elçilerinin başlıca vazifesinin buldukları memleketin basınının Abdülhamid hakkında olumsuz bir şey yazmamalarını sağlamaktır. Ancak Hâmid,

vazifesinin tam tersini yaparak Abdülhâmid'i kendi eseriyle bizzat tenkit etmiştir. Bunun sonucu olarak 24 Haziran 1888 tarihinde Londra Büyükelçiliğindeki vazifesine son verilmiştir.

Yusuf Sıtkı Mardin, *Hamid İstanbul'da* başlığını taşıyan bölümde Hâmid'in bu olay üzerine hemen İstanbul'a dönüşünü anlatmıştır. Onu karşılamaya gelen Piri Zâde İsmail, İbrahim ve Osman Bey'lerin nüktelerine karşılık başına gelenlerin müsebbibinin *Zeynep* olduğunu söyler.

Hiç vakit kaybetmeden Mabeyn Başkâtibi Süreyya Paşa ile görüşüp, eserinin yanlış anlaşıldığını, hiçbir şekilde padişahı kastetmediğini ifade eder. Süreyya Paşa, kendisinden edebiyatla uğraşmayacağına dair yazılı bir tezkere alır ve bu talebinin sonucunu kendisinin takip etmesi gerektiğini söyler. Birkaç gün sonra Babiâli'ye giden Hâmid, başta dilekçesinin neticesinde Bombay'a görevlendirildiğini öğrenerek çok üzülür. Daha sonra Süreyya Paşa'dan yine Londra'ya vazifelendirildiğini öğrenir ve çok sevinir (Mardin, 1976: 60-63).

Londra'ya doğru yeniden yola çıkar. Ancak kalbinde Fatıma Hanım'dan sonra bir başka büyük acı daha duymuştur: *Namık Kemal'in ölümü*. Onunla ilk karşılaşmasını ve sonraki görüşmelerini düşünür. Namık Kemal'in kendisine verdiği öğütleri, sohbetleri, mektupları aklından geçirir.

“Sahra'yı neşretmişsin, isterim, çünkü bahar yaklaştığında gündüz tabii dolaşmak ile, gece tabiatın bana özel bir armağanı olan Sahra'da hayalimi dolaştırmakla eğleneceğim. Sizin memuriyetin gittiğini haber verdiler: canım sıkıldı. Saffet Paşa'nın adam kayırmak için böyle bir garip harekete giriştiğine şaşıtm. Şimdilik benim tarafımdan öğüt, bir memuriyetle her ne tarafa olursa olsun çekilmeğe gayret etmeliğindir. Senin yürek gücüne İstanbul'un havası yaramaz. Sen bir yere gitmezsen gönderirler. Ekrem, Allah'a emanet, güzel tahammül ediyor. İkimizin yaşça ortasına tesadüf etmiş. Vapurun ortası sallanmadığı gibi, o da olay dalgalarının vuruşlarından korunmuş olarak duruyor... Fakat o duruş senin benim işimiz olmasa gerek...” (Mardin, 1976: 66-67)

Mektuplaşmalarını düşünür. Namık Kemal onun hayatında büyük ve önemli bir yere sahiptir. Onu kendisine yol gösteren bir ağabey gibi gören Hâmid, onun ardından gözyaşı dökmekte ve kendisini “kolu kanadı kırılmış” gibi hissetmektedir. Bu ruh haliyle Namık Kemal'in oğlu Ali Ekrem Bey'e mektup yazar ve üzüntüsünü ifade eder.

“Nuru didem Ekremciğim,

Aldığım kara haber, bana şu bulunduğum mahşeri bir makber etti diyebilirim. Seni yeminle temin ederim ki, ben de senin kadar avutulmaya muhtacım. Fakat heyhat, devlet ve millet için, insanlık âlemi için en büyük yitik olan bu bağır yakan trajedinin tecellisi yaratılmamıştır. O gelecek adamı, geleceğe gitti. Yakında kendisini o yolda da izliyeceğimizi düşünmekten başka fikir ve tedbire mahal yoktur. Bu acının şiddeti gittikçe artmak tabiat ve yaratılış gereğidir. Fakat merhum ki tarihin şaşırılması mümkün olmıyan doğru ve açık yolunda yolcu, az bulunur deha gibi, hayatında değeri bilinmemiş çağının biriciğiydi.” (Mardin, 1976: 71)

Eserde daha sonra İngiltere hükümetinin dışişleri ile ilgili politikasını, yönetim şekli anlatılmaktadır. Yazar dışişleri bakanlığını tanıttıktan sonra Abdülhak Hâmid’in izlenimlerini de ortaya koymuştur. Hâmid yaz Londra’sı ile kış Londra’sını karşılaştırır ve kış Londra’sının dinginliği canını sıktığını söyler. Cambridge’e gitmek fikrini uygular ve buradaki izlenimlerini anlatır.

Hâmid Londra’dayken maaşların düzgün ödenmemesi nedeniyle çok ciddi maddi sıkıntılar yaşamış, çocuklarına harçlık gönderememiştir. Ailesi de geçim sıkıntısı yaşamış, hatta ağabeyi Nasuhi Bey bir gazel yazarak durumu ifade etmiştir.

“Kalmadı bitti paremiz, yârab!
Oldu muhtel idaremiz, yârap!
Çillemîz yetti haddi pâyâna
Geçmez oldu dübaramız, yârap!
Bizi mecburu inziva kıldı
Camei pare paremiz yârap...
Ne kilerde zahiremiz kaldı,
Ne dolaplarda faremiz, yârap!
Niye mâlik isek bütün sattık
Kaldı hali sahâremiz yârap!
Şem'imiz mahitâptır geceler
Ne siyahmış sitâremiz, yârap!
Ne sebepten bozuk gider bilmem,
Baht ile böyle âramız, yârap!
Senden eyler Nasuhi istîmdâd
Gör bizim neyse çâremiz, yârap!..” (Mardin, 1976: 81-82)

Hâmid de Gadban Efendi’den aldığı paralarla geçimini idame ettirmeye çalışmaktadır. Gadban Efendi kendisine özellikle parasal olarak ciddi destek vermiştir. Ancak Hâmid, ağabeyine ve ailesine yeterli desteği sağlayamadığı için üzüntü duymaktadır.

Her geçen gün kötüleşen bütçesini kardeşlerine yazdığı şu mısralarla ifade etmiştir:

Hallolunmaz halli müşkül hâlimiz,
Hangi sâat sâati ikbâlimiz?
Çünkü yoktur nakdimizle mâlimiz.
Hâsıl olmazsa ne var âmâlimiz;
Olduk âlâmı fakrile sersem
Nola yar sunsa bir piyâlei sem! (Mardin, 1976: 87)

Hâmid bu arada başbakanın düzenlediği *Garden Partye* katılmak amacıyla Hatfield House'a gitmiştir. Orada gördüğü ihtişam onu hayranlığa düşürür. En ince ayrıntısına kadar asaletle döşenmiş bu yerde Hâmid kendisinden geçer.

O yıl Ramazan ayı Hâmid'in Fatma Hanım'ı kaybettiği nisan ayına denk gelmektedir. Hâmid yaptığı çapkınlıkların, Fatma Hanım'a ettiği ihanetlerin bedelini ödemek üzere oruç tutmaya karar vermiştir. Orucunu tutabilmek için kendini oyalamak istemekte, evinden uzaklarda zaman geçirmektedir. Bu amaçla Tintagel Kal'asını ziyaret etmek üzere yola çıkar. Hâmid yine kendini büyüleyen bir ortama girmiştir. Bir yandan mekânı gezmekte bir yandan da daha önce burada yaşamış insanları hayal etmektedir. Hâmid dışarı çıkınca duyduğu dalga sesleri ve yosun kokusuyla Hindistan'ı hatırlar (Mardin, 1976: 91-92).

İş yerinde olduğu bir gün kendisini ziyarete Esat Cemal Bey gelir. Onu gördüğünde çok sevinen Hâmid, Esat Cemal Bey'in kendisine sorduğu soru üzerine politika ile ilgili görüşlerini şu şekilde özetlemiştir:

“...Benden politika havadisi almak istiyorsun. Bugünkü günde politikanın ne olduğunu, o politikayı yapanlar bile bilmiyorlar. Herkes aklına gelen hezeyanı söylüyor. Lord Salisbury'nin nutkundan görenler de bir şey anlamadı. Zaten Muhafazakârlar da, Serbestler de Bulgaristan sorununu bertaraf etmek değil, şimdiki 'hali teşevvüş ve tezebzübünde bırakmak' düşüncesinde olduklarından ve bu düşüncüyü gizlemekle birlikte eylemleriyle kendileri kanıtladıklarından Bulgaristan işlerinde de İngiltere'den ben hiç bir yardım ummam. Bu sorunu böyle sürüncemede bulundurmamak isteyişleriyse, Mısır'da bütün bütün yerleşmek arzusunda bulduklarındandır. Kim ne derse desin inanma! Benim kanıma güven! Bize kendimizden başka hiçbir devletten imdad olacağı yoktur. İngilizler güya şimdi Mısır'ın boşaltılması sebeplerini düşünmekte olduklarını bize söyleyip durmaktaysalar da bunlara inanmak için insanın bunamış ya da İngiliz olması gerekir. Şimdi işe başka devlet karışırsa direniriz, boşalmayız fakat Osmanlı Devleti'yle birlikte görüşmeler sonucu

boşaltmaya razıyız, diyorlar. Bu sözü ise İskenderiyye'nin yıkıldığı gündenberi söylüyorlar...” (Mardin, 1976: 95)

Hâmid sonraki zamanlarda İngiliz sosyetesinin düzenlediği programlara katılmış, kendisiyle Hindistan'dayken görüşmeyen Sir James Ferguson'la bir görüşme yapmıştır.

Eserde Abdülhak Hâmid'in Londra Kal'ası'na yaptığı geziye de yer veren Mardin, kalenin tarihini de anlatmış, tarihsel bilgilere yer vermiştir.

Eserin ilerleyen kısımlarında Hâmid'in dışişlerindeki bir arkadaşıyla çıktığı bir öğle yemeğinde, Londra'daki arkadaşının özel hayatı değerlendirdiğini görmekteyiz. Fuhuş yerleri ve düşmüş kadınlarla ilgili gözlemleri bu bölümde yer almaktadır. Arkadaşının söyledikleri Hâmid'in merakını uyandırmış, uzun zamandır bir güzelle birlikte olmayışı dikkatinin tamamen bu yöne kaymasına sebep olmuştur. Bu can sıkıntısıyla Hâmid hafta sonunu kendini oyalayacak bir otelde geçirmeye karar verir.

Gittiği *Tilbury Oteli*'nde tam da hayal ettiği gibi *Nelly* isminde bir bayanla tanışır. Orada kendisine evlenme teklif eder. Nelly kısa bir tereddütten sonra Hâmid'in bu teklifini kabul eder ve elçilik imamı Recai Efendi'nin kıydığı nikâhla evlenirler.

Hâmid bundan sonraki günlerini yeni eşiyile birlikte Londra'yı gezerek geçirir. Sonraki günlerde Hâmid *Osmanlı Şiirinin Tarihi* isimli bir eser yazan Elias John Wilkinson Gibb'le tanışmıştır. Gibb ona Türkçeyi öğrenmesini ve Türk şiirine ilgisinin nasıl başladığını anlattıktan sonra Türk Edebiyatıyla ilgili görüşlerini ifade eder ve ona kitaplığını gösterir. Hâmid bu görüşmeden sonra Recaizâde'ye bir mektup yazar.

“...dostumuz Mr. Gibb, Edebiyatı Osmaniye Tarihini yazmakla meşgul olduğundan ve senin namım zikredeceği yerde eserlerinden de bir iki örnek basacağından örnek olabilecek şeyleri bizzat senin seçip göndermeni rica ediyor. Benden de bazı şiirler istedi. Sanırım ki 'Kürsü İstiğrak'dan başka verilmeğe, teşhir edilmeğe değer eserim yoktur. Onu da bu meyanda gönderdiğim zaman sen beğenmiştin de onun için lâyük buluyorum. Bir de Gibb, senin Talime girmiş olan 'Tıflı Naim' manzumesinin sahibi yeni ve eski Pertev'lerden hangisi olduğunu tahkik edememiş, bizlerden anlamak istiyor. Benim bildiğime göre, manzume Kemal Paşa biraderi Pertev Paşa'nındır. Halbuki Gibb onu bir risalede eski Pertev Paşa'ya mensup görmüş. Gerçeği senden sorar gibi oluyorsam da, cevap verir misin, vermez misin bilemiyeceğim tabiidir...” (Mardin, 1976: 152)

Hâmid, Nelly ile mutluluk dolu günler geçirirken ülkesinden aldığı bir haberle sarsılır. Annesi Münteha Hanım felç geçirmiştir. Annesinin durumuna çok üzülen Hâmid, gelişmeleri mektupla takip ederken annesi, onun Londra Büyük Elçiliği Müsteşarlığına atanmasından sonra vefat etmiştir.

Mardin, Nelly Hanım ile evliliğini 4 yıl imam nikâhıyla yaşadktan sonra resmileştiren Hâmid'in bu durumdan duyduğu sevince ve bunun yanında annesinin durumunun onu huzursuz ettiğine değinmiştir. Hâmid'deki sıkıntı yalnızca annesi değildir. O mesleğinde ilerleyememekten, yerinde saymaktan da oldukça rahatsız olmuştur. 27 Temmuz 1310 (1894) tarihli mektubunda da bu konudaki girişimlerini ifade etmiştir.

“...Madrid sefaretini açılmış olduğundan, Hacı Bey'e bir mektup yazıp adım Sultan'a arzetmesini rica edin! Ricamı kabul ile arzeder mi ve ederse, Sultan uygun görür mü, görmez mi, bilmem. Başkasını atadıkları takdirde, biraz sitem etmeğe hakkım olacağından ona göre hareket olunur. Zaten buradaki halim tahammül edilecek surette değildir. Yani almakta olduğum para haysiyetimi koruyarak geçinmeğe yetmiyor. Gelecek umudu da yoktur. İşte Elçi izinle Almanya'ya gitti ve Morel Bey'i maslahatgüzar bıraktı. Kendisini değiştirmek söz ve işareti de görülüyor. Demek ki biz burada boş boşuna bekleyip arasıra İstanbul'da çıkmakta olan fırsatları da yitireceğiz. Onun için burada boş bekleyip oturmakta bir münasebet görmüyorum. Bilmem bu konuda sizin düşünceleriniz nedir? Elbette rey ve fikirlerinizi yazarsınız. ... Beyefendimize söyleyiniz ki Dışişleri Bakanını lütfen görüp Madrid'e tayinimi tavsiye ederlerse etkisi olur sanırım...” (Mardin, 1976: 163-164)

Hâmid, parlamentodaki muhafazakâr safında Türk dostu olarak bilinen Early Percy ile Savoy Otelinde buluşmuştur. Burada enteresan bir sahneye de tanık olmuştur. Kendilerine yakın bir masada sarışın bir genç dikkatini çeker. Az sonra içeriye orta yaşlı bir adam gelir. Adamın konuşmalarından bu sarışın gencin *Oscar Wilde*, içeriye girenin de onun sevgilisi olduğunu öğrenir.

Bir süre sonra Hâmid'in Londra'daki vazifesinde bir değişiklik olması ihtimali doğmuştur. Kendini kıskanan ve ezmeye çalışan Londra Elçisi Rüstem Paşa'nın yaptıklarına karşılık görevini hakkıyla ifa etmeye çalışmıştır. İngilizce ve Fransızca gazeteleri günü gününe takip edip, basın raporları hazırlayarak, Mabeyne ve Sadarete ayrı ayrı sunmuş olması kendisine çok fazla puan kazandırmış, elçi muavinliğine atanmıştır. Ancak bu durumdan rahatsız olan Rüstem Paşa, Dışişleri Bakanlığına bir yazı göndererek Hâmid'in bir işe

yaramadığını, eşinin de hafif meşrep bir kadın olduğunu belirtmiştir. Hemen ardından Hâmid'in Ebuzziya Tevfik'le yazıştığını tespit eden Rüstem Paşa, bu durumu da hemen gerekli yerlere bildirmiştir. Bunun üzerine Hâmid 1895 yılında geri çağrılır.

Büyük bir şaşkınlıkla ülkesine dönen Hâmid, kendisine her zor durumda destek çıkan Nasuhi ağabeyiyle Sultan Abdülhâmid'e bir dilekçe yazar. Sultan Abdülhâmid, kendisine söz verdiği için edebiyatla uğraşmayı yedi yıldır bırakan Hâmid'in dilekçesindeki üslubu beğenir ve kendisini yeniden görevine gönderir. Bu arada Rüstem Paşa'nın yaptıklarını duyan Sultan, Rüstem Paşa'yı görevinden azleder ve 1895 yılında Hâmid'i terfi ettirerek Lahey Büyükelçiliği'ne atar (Mardin, 1976: 172-177).

Hâmid Lahey'de ilk günlerini otelde geçirir. Eşini yanına almış, oğlu Hüseyin'i Londra'da bırakmıştır. Bu arada maddi sıkıntısı her geçen gün artmakta, annesinin durumu da kötüleşmektedir. Bir müddet sonra ev tutarlar ancak bu evi döşemesi için ödenek gelmediği gibi maaşını dahi alamamakta, sıkıntılı günler geçirmektedir.

Bu arada Osmanlı içi de çalkalanmaktadır. Ermeni sorunu her geçen gün artmaktadır. Sonunda Ermeniler Osmanlı Bankasının İstanbul Şubesini bombalar ve Türkler de buna karşılık verir. Üç gün süren kargaşanın sonunda yüzlerce Ermeni'nin öldürüldüğü ileri sürülür. Hâmid de olayları endişe içinde takip etmektedir.

Bu arada yedi aylık maaşı gönderilir ancak Hâmid bunu borçlarına yatırmak durumunda kalır. Hatta lojman durumunda tuttukları evin kirasını bile kendi maaşından öder. Maddi sıkıntılar yüzünden midesinden olan rahatsızlığı bağırsaklarına doğru iner. İçkiyi bırakmak zorunda kalır (Mardin, 1976: 180-183).

Hâmid Lahey Elçiliği'ni sürdürürken İngiltere'de tiryakisi olduğu *Times*'ı okumaya devam etmektedir. Sekreteri *Times*'ı neden bu kadar önemseydiğini sorduğunda, ona *Times*'ın her vatansız İngiliz'e ilham veren asil ve İngiliz sosyetesinin en sağlam sütünü olduğunu hiçbir kötü olaya, söze, şakaya, kimseye yer vermediğini söyler. Hâmid'e göre, bir kimsenin yaptığı konuşmaya noktasına, virgülüne kadar sadık kalınması ve olayları fikirleri bir fotoğraf nesnellğinde okuyucuya sunması *Times*'ı önemli kılan bir diğer özelliğidir (Mardin, 1976: 193-194).

Daha sonra Hâmid hem Londra'da annesinin yanında bıraktığı eşini görmek hem de Kraliçe Viktorya'nın jübilesinde hazır bulunmak amacıyla 1897'de Lahey'den Londra'ya gelir. Kraliçe Viktorya için yapılan ihtişamlı törenleri seyrederek. Hâmid daha sonra o gün yaşananları Kraliçe Viktorya'nın kaleminden okur.

Kraliçe Viktorya'nın jübilesinin ardından Paris'e geçen Hâmid burada başka bir vazife ile görevlendirildiğini ve İstanbul'a gelmesini gerektiren bir telgraf alınca, kâtibini Lahey'den Paris'e çağırır. Hâmid, onunla bu yeni görevinin ne olabileceğini tartıştıktan sonra yeni görevinin Atina elçiliği olduğu sonucuna varır. Ancak Atina'yı Avrupa'dan saymayan Hâmid, büyük bir üzüntüyle eşinin rahatsızlığına da iyi geleceği düşüncesiyle İstanbul'a doğru yola koyulur. İstanbul'a geldiğinde hayatının en büyük piyangosu ve sevinci saydığı Londra Elçilik Müsteşarlığına atandığını öğrenir. Artık Lahey'le Londra arasında gidip gelmekten, bölük pörçük bir hayat yaşamaktan kurtulacaktır (Mardin, 1976: 195-199).

Eserin bundan sonraki bölümünde Mardin, Hâmid'in Dışişleri Bakanı Lord Salisbury hakkındaki görüşleri ve o dönem hakkında bilgi vermiş, Hâmid'in İngiliz Dışişleri Bakanlığı politikasına bakış açısına ve değerlendirmelerine yer vermiştir.

Eser Hâmid'in bulduğu dışişleri ile ilgili bazı bilgiler ve raporlarla devam etmektedir. Bu belgelerin çoğu İngiliz-Rus ilişkileri ile ilgilidir. Bu ilişkiler Osmanlı'yı da ilgilendirmekte, Hâmid de özellikle bu noktaya dikkat çekmektedir. Hâmid ciddi ve yoğun bir şekilde çalışarak İngiliz Dışişleri ile ilgili birçok mahrem belgeyi ele geçirip elçiye sunmaktadır. Bu belgelerde özellikle Rusların ve İngilizlerin Osmanlı ile ilgili görüş ve planları bulunmaktadır. Osmanlının kötü gidişatının onlar da farkındadır ve bu durumdan en iyi şekilde yararlanmak istemektedirler. İngilizler biraz daha temkinli davranırken Ruslar hiçbir şeyden korkmamakta ve Akdeniz'e inmek için Osmanlının sonunu hazırlayacak her şeyi göze almaktadırlar. Bu gizli belgeleri padişaha sunmak üzere Büyükelçi Kostaki Paşa hemen İstanbul'a yola çıkar. Bu belgelerin sonucunda Hâmid çok istediği büyükelçilik vazifesine atanacağını bekletisindedir (Mardin, 1976: 200-207).

Eser daha sonra İngilizlerin Ortadoğu hakkındaki görüşleri ve politikaları ile devam etmektedir. Tabii ki İngilizlerin Ortadoğu'nun kapısı olarak gördükleri ve içten içe kaynadığına inandıkları Osmanlı bu noktada önemli bir yere sahiptir. Hâmid ise bir araya

geldiği insanlarla sürekli bu politikayı konuşmaktadır. Elbette ki bu durum Rusların Akdeniz'e inmeleri, Hindistan bölgesindeki sömürgelerle irtibatını etkileyeceği gibi önemli sebeplerden dolayı İngilizlerin işine gelmemektedir.

1898 isimli bölümde ise Hâmid'in özel hayatı biraz daha ön plandadır. Kızı Hamide evlenmekte ancak o yanında olamadığı için üzülmemektedir. Üstelik eşi Nelly'nin rahatsızlığı da her geçen gün artmakta ve Hâmid onun verem olabileceği endişesini taşımaktadır. Zira Nelly öksürük krizlerinden uyuyamamaktadır. Bir sabah Hâmid ani bir karar alır. Artık evlerine içki girmeyecektir. Bu Nelly için de oğlu Hüseyin için de iyi olacaktır. Çünkü Nelly'e baktıkça Fatıma Hanım'ın zayıf vücudunu görmekte ve onu da aynı rahatsızlıktan kaybetme endişesi yaşamaktadır (Mardin, 1976: 225-228).

Ayrıca bu tarihte Hâmid'i çok sevindiren bir gelişme daha yaşanır. Bu gelişme sadece Hâmid değil tüm Müslümanlar açısından sevindirici bir gelişmedir. Ünlü rahip, Türk düşmanı Hıristiyan milliyetçisi Glastone ölmüştür. Hâmid onu ülkemizde yaşanan pek çok sıkıntının nedeni olarak görmektedir.

Bu arada Gibb kendisinden biyografisini istemiş, Hâmid de otobiyografisini manzum bir şekilde yazmıştır.

“Gelip İrandan olup hane-nîşîn
Paris'e gittiğim eyyama değin
Ki dokuz on senelik meydandır,
O da bir medresei irfandır:
Onda üstadü kerimü azam
Sami Paşa vü Kemal-ü Ekrem...
Etmedim başkaca bir fen tahsil
Çok mesailde olundum teşhil.

Badehu 'Duheri Hindu' çıktı,
Ki hataiyat ile memlu çıktı;
İki ya üç yeri vardır ancak
Bence tağyire seza olmayacak.
Basılıp sonra 'Nazife' manzum
Oldu noksanı bidaam malum.
Yirmibeş yaşlarına vasıl idim
Sahibi aile ba hasıl idim,
Olmak ister idi nefsi galip
Bir sefarette ikinci katip;
Oldu ihsan olunup ol hizmet

Bir daha Paris'i görmek kismet.
Anda Corneille'le Racine'ler, Musset'ler
Hele Victor Hugo, Voltaire, Moliere,
Eyleyüp arzı kemalat bana,
Aczimi kıldılar isbat bana!
Bunların şiirine ettim dikkat:
Ya hakikat idi yahut hikmet.
Hem de gayetle tabii ve selis.
Gahi tesirde manendi nesis
Geldi hayret bana kaldım mahsur,
Düşünüp kendimi oldum meftur.
Buna taklit değilken haddim,
Başka bir yolda yazarken ceddim,
Eyleyip ye's ile bir gün cür'et,
Tarzı garbi dedim olsun adet!
O zaman yazmış idim 'Sahra'yı,
Keşfedermişce yeni dünyayı.
Sonra Paris'te yazıp 'Nesteren' i
Eyledim tecrübe şiiri köheni:
Yani Türki'de olan vezni heca
Ki odur ma'raz için tarzı beca!
Geldim İstanbul'a 'Tank' çıktı,
İki üç yıl kadar ettim rahat
Ki o esnada bulup bir fırsat
'Tezer' i, 'Eşber' i neşrettimdi.
Bunları hiç te beğenmem şimdi!
Yok idi tab'ına imkanı diğer,
Daha yazdımsa da bir hayli eser,
Sonra Berlin'e oldum memur:
Olmadı gitmek o semte makdur.
Poti şehbenderi oldum gittim:
Anda üç ay kadar aram ettim.
Golos'a sonra gidip şehbender,
On sekiz mah bulundum bu sefer;
Gelerek Bombay'a andan encam,
Otuzüç sinnimi ettim itmam.
Bilirim tercümei halimden,
Geriyim bütün amalimden..." (Mardin, 1976: 232-233)

Hâmid'le Nelly'nin İstanbul Gezisi başlıklı bölümde ise Hâmid'in Nelly'nin hastalığının ilerlemesinden duyduğu endişeyle ona boğaz havasının iyi geleceğini düşünüp, bu sebeple İstanbul'a gelişini anlatır. Nelly'nin sonunun Fatıma Hanım gibi olacağından korkan Hâmid, büyükelçiden izin alarak İstanbul'a gelir. Bölümün başında bu geliş oldukça masumdur.

Ancak Yusuf Sıtkı Mardin bölüm ilerledikçe Hâmid açısından bu kadar masum bir gezi olmadığını söyler. Amacı son zamanlarda kendisine musallat olan ve kendisinin de duygularına kayıtsız kalamadığı Mrs. Achilles'i unutmaktır. Mrs. Achilles, arkeoloji ve edebiyata ilgi duyan bir duldur. Hâmid'e karşı ilgi duymakta ve bunu açıkça dile getirmektedir. Hâmid ise Nelly'e ihanet etmek istememekte ancak bu kadına da karşı koyamamaktadır. İşte İstanbul'a gelişinin ardında asıl yatan sebep budur. Nelly'nin hastalığı sebebiyle annesine gittiği bir zamanda, Mrs. Achilles Hâmid'i Chelsea'daki evine götürmüş ve Hâmid iradesine karşı koyamayarak geceyi orada, onunla birlikte geçirmiş, unutamayacağı dakikalar yaşamıştır. Bu kadından daha sonra *Yabancı Dostlar* ismini verdiği eserinde bahsetmiştir (Mardin, 1976: 240-244).

“Yabancı Dostlar” eserindeki İngiliz kız ise, sonradan eşi olan Nelly Hanım'ı yaşatmaktadır. Küçük adı Eliza, kısaca Lizi olan Nelly ile bu şiiirde Tilbury Hotel'de değil de Battersea Park'ta karşılaşıyorlar. Hâmid eserinin birinci manzarasını şöyle sunuyor: ‘Londra'da Battersea Park'ta geçmektedir. Kenarda bir sedir bank —seher tenhaliği— mevsim yaz. Hazır bulunanlar bir genç kula oldukça yaşlı bir erkek. Kız elinde kitap, sedirde oturmuş okuyor. Erkek henüz gelmiş, elinde baston, ayakta duruyor. Bunlar yekdiğerine yabancı ve bu ilk tesadüf. Kız sade kıyafetli fakat kibar halli. Sarışın benzi uçuk, erkek oldukça şık, düşünür ve düşündürür bir yüz. Sakalında siyahtan çok beyazlık, fakat saçları serapa kumral. Halinde bir mahmurluk. Kız yirmisekiz yaşlarında, müzikholde küçük adı Lizi.” (Mardin, 1976: 247)

Hâmid kendini ve içinde bulunduğu ruh haletini mısralarında şöyle dile getirmiştir:

"Kocamazmış gönül, ne doğru bu söz,
Doymuyor aç demek içimdeki göz...
Bilirim ben ki Don Juan değilim,
Yaşlı olsam da pek yavan değilim...
Eşi yok görmedim bu Londra'da,
Ona benzer o var bugün burada.
İşte bir gölge, bir güneş —gölge —
Sarışın, kendisiyle eş gölge;
Bakıyor, söylüyor da hiç sesi yok.
O güze gözler ki görmesi yok.
Gölge uykumda gördüğüm gündüz,
Uçacak bir güzel, uçuk bir yüz!
Bir konuşsam seninle başbaşa ben,
Bil ki bakmazdın erdiğim yaşa sen!" (Mardin, 1976: 248)

Hâmid yaşının ilerlemiş olmasına rağmen, gönlünün hala taze olduğunu, sevmek ve sevilmek istediğini aynı eserde şu mısralarla ifade eder:

“Bence sevmek, ne geç ne erkendir;
Gündüz gece denilmeyip sevilir.
Sevginin arkasından içki gelir.
İçerim, isterim kadın sevmek;
Gece gündüz, bugün yarın sevmek;
Düşünüp bir güzel, sever, içerim,
O güzeldense sonra vazgeçerim.
Çünkü ondan güzel gelir birisi...” (Mardin, 1976: 248)

Hâmid, eşi Nelly Hanım’la sevgilisi Mrs. Achilles arasında bocaladığı günleri hatırlamakta ve ikisi arasında bir seçim yapması gerektiğini düşünmektedir. Nitekim sonraki mısralarda terazi kefesinin Nelly Hanım tarafından ağır bastığı sezilmektedir:

“Yine karşımda İngiliz kızı var!
Yine böbreklerimde bir sızı var.
O soyulmaz da İngilizlikten,
Ben yıkansam derim temizlikten!
Kimbilir hey zavallı Türk! Yarın
Olacaktır senin o belki karın!..

Ah! Lizi,
Bilirim ben ki nasıl sevmeli bir İngilizli!” (Mardin, 1976: 249)

Hâmid sonra yine bir bunalımlı döneme girer ve tekrar Mrs. Achilles'e yönelir:

“Mahbubelerin faide yok İngiliz’inden
Ayrılmıyayım İrlandalının bari izinden!
Ben hâlbuki asla olamam sıtkile aşık,
Bir Rus kızı bulsam, ona olsam müteâşık.” (Mardin, 1976: 249)

Hayatta olduğu gibi eserinde de, Hâmid eşi Nelly Hanım’a döner ama gözü hala güzellerdedir. Yukarıdaki şiir örneklerinde görüldüğü gibi Hâmid’in karakterinden kaynaklanan bir hercailik söz konusudur. Durumun yanlışlığının o da farkındadır ancak bundan vazgeçememektedir.

Viktorya’nın Ölümü isimli bölüm ilginç bir şekilde başlar. Sanki Yusuf Sıtkı Mardin ölen kraliçe Viktorya’nın yanındadır ve onun neler hissettiğini anlatmaktadır.

“Üzeri kadife sayfan, büyük yatağında yaşlı ufak tefek bir kadın uyuyordu. Bir ara iç çekti ve yüzünde hüznü bir gülümseme ışıldadı. Doktorlar, çocukları, torunları 1901 yılının Ocak ayında o sabah hareketsiz ve sessiz karanlıkta oturuyorlardı. Uyanmak üzere olduğu kanısıyla hepsi ileri doğru eğildi, heyecanla o anı bekledi. Ne var ki, o an gelmedi. O, şu anda çok

uzaklardaydı. Artık idrak ettiği yeni yüzyılı düşünmüyor, küçüklüğüne uzanan günlerin rüyasını görüyordu: Napolyon'un St. Helena adasındaki yılları, İngiltere Kralları Dördüncü Jorj ve Dördüncü William'ın hüküm sürdüğü ve Duke of Wellington'un başbakan olduğu zamanları. Düşünceleri henüz 18 yaşını sürdüğü 1837 yılına birden gidiyor. Sanki Kensington Palace'daki odasında amcası William'ın öldüğü ve kendisinin artık İngiltere Kraliçesi olduğu haberiyle uyandırılıyor. Sonra aradan üç yıl daha geçiyor. Artık Alman kuzeni Prince Albert'in gelini olmuştur. Ömrünün en mutlu zamanını görüyor. Kendisini ne büyük bir şefkat ve rikkatle sevmiştir. Yirmi yıl beraber yaşamışlar ve kendisine dokuz çocuk doğurmuştu. Zamansız ölümü şu anda kendisine artık üzüntü vermiyor, çünkü kırk yıl kadar süren ayrılık ve dulluğun yalnızlığı sona ermek üzeredir. Sanki Albert omuzlarında derin derin nefes alıyor. Çocuklarından üçü kendisinden önce ölmüştü ve sevgili kızı Vicky kendisi gibi dul kalmıştı. Ama Vicky'nin oğlu, en gözde torunu Almanya İmparatoru Kaiser Wilhelm II başucunda ve sevgili oğlu Bertie de yanında bekliyor. Artık Bertie İngiltere kralı olacaktır. Çok uzun bekledi zavallı. Gençliğindeki başıboşluğu, aylaklığı Danimarka Prensesi Alexandra ile evlendikten sonra sanki hiç kalmadı. Düşünceleri, uzun süren hükümdarlığının dostlarına ve danışmanlarına gidiyor. İlk yıllarında kendisine karşı son derece nazik ve müşfik davranmış bulunan Lord Melbourne, Sir Robert Peel, Duke of Wellington, Lord John Russel, Lord Derby, Lord Beaconsfield ve Mr. Gladstone. Hepsinden uzun yaşamıştı. Ama artık kendi zamanı da dolmuştu. Az sonra tarih kitaplarında bir isim olarak kalacaktı.

O gün Kraliçe Viktorya hiç acı çekmeden, huzur içerisinde ve torunu Kaiser Wilhelm'in kolları arasında göçtü (Mardin, 1976: 250-251).

Bu bölümde kısaca *Viktorya Çağı* diye adlandırılan tarihi geçmişin kısa bir özeti yapılmış, o dönemde yaşanan önemli olaylara yer verilmiştir. Kraliçe'yi kaybetmenin İngilizler açısından değerlendirmesini yapmış, Kraliçe'nin onlar için ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır.

1901-1902 Yılları başlıklı bölümde ise Güney Afrika savaşının sona ermesiyle İngiliz politikasında yaşanan önemli gelişmelere ve değişimlere yer vermiştir. Bu savaşın bitiminin ardından yaşanan olaylar ve bu olayların halkın üzerindeki etkisi anlatılmıştır.

Bu bölümde Yusuf Sıtkı Mardin *Halil Halit* isimli bir gence yer vermiştir. *Halil Halit*'in ailesi Ankara'dan İngiltere'ye gelmiş ve Sultan Abdülhâmid kendisine tehlike olabileceğinin endişesiyle geri dönmesini istemiş ve Büyükelçi Rüstem Paşa tarafından İstanbul'a dönmeye ikna edilmiştir. İstanbul'a döndükten sonra Ermeni casuslarla işbirliği yapması istenmiş ancak o vatan sevgisiyle jurnalcılık yapamayacağını anlayarak tekrar Londra'ya dönmüştür.

Halil Halit bir süre sonra Londra'da *The Diary of a Turk* adlı bir eser hazırlamış ve Hâmid'le görüşerek ona eserini henüz bastırmadan sunmuştur. Hâmid'e eseri hakkındaki düşüncelerini sormuştur.

Hâmid esere şöyle bir bakarak tenkitlerini dile getirmiştir. Ona daha sosyal bir eser ortaya koymasını, mesela Hristiyanlıkla İslamiyet'i karşılaştırmasını salık vermiştir. *Halil Halit*, Hâmid'e böyle bir eser hazırlayacağına söz vererek görüşmeden ayrılmıştır. *Çerkeş Şeyhi Zâde Halil Halid Efendi* bu sözünü tutmuş ve 1907 yılında *The Crescent Versus The Cross* adlı bir yapıt ortaya koymuştur (Mardin, 1976: 255-257).

Yine bu bölümde Hâmid'in eşi Nelly Hanım'la Mrs. Achilles arasında bocalayışına değinilmiştir. Eşine sadakatsizlik etmek istemeyen Hâmid'i, Mrs. Achilles'le her görüşmelerinde onun şiire ve edebiyata olan ilgisi büyülemektedir. Tam bu esnada Hâmid, İstanbul'dan güzel bir haber alır. Kızı Hâmide bir kız evlat dünyaya getirmiştir yani kendisi dede olmuştur.

Bu gelişmeler yaşanırken Hâmid'in büyükelçi ile iyi olmayan arası iyice açılır. Büyükelçi daha önce görüştüğü Halil Halit Efendi'nin kendisi hakkında olumsuz şeyler yazdığı gerekçesiyle azlini isteyen bir dilekçe yazmasını ister. Ancak Hâmid bu olaya karışmamak düşüncesiyle bu isteği kabul etmez. Bu olay iyice aralarının açılmasına ve büyükelçinin kendisi hakkında çeşitli hile ve oyunlara başvurmasına sebep olur. Hâmid olanları görmezden gelmeye çalışsa da bunlara çok üzülmemektedir (Mardin, 1976: 259-260).

1901 yılında Hâmid'i üzen bir hadise daha yaşanmıştır. Osmanlı Edebiyatı Tarihi üzerine çalışmakta olan arkadaşı Mr. Gibb, bulaşıcı bir hastalığa yenik düşmüş ve henüz 44 yaşındayken ebedî istirahatgâhına çekilmiştir.

Hâmid bu olaya çok üzülmüş Cambridge Üniversitesi Türkçe okutmanlarından Çerkeş Şeyh Halil Halid Bey ve o sırada tesadüfen İngiltere'de bulunan arkadaşı Abdulhalim Memduh Bey'le birlikte kilisede gerçekleştirilen cenaze törenine katılmıştır.

Gibb'in yarım kalan dev yapıtının Cambridge Üniversitesi profesörlerinden müsteşrik Edward G. Browne yorulmak, usanmak bilmez azmiyle ve 28 Mart 1904 yılında yayınlanan üçüncü cilde yazdığı ön sözde 'Londra Büyükelçiliğinde bulunan yeni şiir okulunun en parlak ve en büyük

temsilcisi Abdülhak Hâmid Bey ve Cambridge'de Türkçe okutmanı ve müteveffa Gibb'in çok yakın dostu Halil Efendi ile birlikte çalışsam bile böyle bir işi başarabileceğimi sanmıyorum' dediği halde, 1909 yılında tamamlayabilecekti. Ne var ki, Gibb gayet güzel yazısıyla yapıtı hazırlamış, sadece geriye baskı işi kalmıştı. Çok sevdiği Hâmid hakkında şöyle demişti:

“Modern Osmanlı Şiiri 'Sahra'nın yayınlanmasıyla başlamıştır. Namık Kemal de güzel şiirler yazmıştır. Ama nesre olan eğilimi şiirini gölgede bırakmıştır. Hâmid'in açtığı çığrı gören Kemal kendisini teşvik etmiş ve onu izlemiştir.” (Mardin, 1976: 262).

Hâmid de, takdir edip saydığı Gibb'in arkasında şu dördlüğü söylemiştir:

“Cümle yaranı vefasıyla ederken tatyip,
Kendi ömründe vefa görmedi ol zatı edip;
Genç iken olmuş idi evci kemale vasıl
Ne olurdu yaşamış olsa idi Mister Gibb!” (Mardin, 1976: 23)

Londra'da Sosyal Yaşantı ismini taşıyan bölümün başında ise Hâmid'in oğlu Hüseyin, Esat Cemal Peker ve İmam Recai Efendi ile birlikte katıldığı bir yemekten bahsedilmiştir.

Daha sonra Kral Yedinci Edward'ın kral tahtına oturmasından ve o dönemde yaşanan sosyal ve siyasî gelişmelere değinilmiştir. İngiltere'nin diğer büyük ülkeler arasındaki konumu değerlendirildikten sonra halkın günlük yaşantısına yer verilmiştir. Sokaklar, parklar, insanlar ve Hâmid'in ilgisini çeken yerler anlatılmıştır.

Çok dalgın olduğu bir gün Hâmid Hyde Park'ta oturmuş, etrafı seyretmektedir. Derin düşüncelere dalmıştır, iskemle memurunun kendinden para istemesiyle kendine gelir.

Bu o kadar Hâmid'i etkilemişti ki, Londra'da yazdığı ve “eserlerimin en edebi kılıklısı” diye övdüğü Finten'de İrlanda yerlisi İskemle Memuru ile Finten arasında şöyle bir konuşma geçmektedir:

Finten, Hyde Park'ta bir iskemleye düşer gibi oturur. İskemle memuru gelir:

İskemlenizin bileti!

— Parkta olduğumu unutmuştum. İyi hatırıma getirdiniz, eve gidiyordum!

— Bilet parasını vermeğe, bu bir mani değildir. Bir peni vereceksiniz!

— Ben o kadar çok, öyle ağır bir meblağ taşıyamam!

— O halde isminizi, ikamet mahallinizi sormağa mecburum!

(Lord Dick bu sırada gelir ve bir peni yerine bir sterlin verir. Üstünü almaz, bahşiş der. Buna cevaben İskemle memuru şöyle der:)

— Akılca bana bahşış veriyor. Allah akıllar versin! Bu bahşış vermek değil, azamet satmaktır. Bahşış nezaketle beraber olmayınca bir para etmez! Ben İrlandalıyım, My Lord! Ben senin bahşışını götürüp şu sırmalı arabacılarına vereceğim!” (Mardin, 1976: 266)

Londra’daki ulaşımı ve alışveriş mekânlarını kısaca tanıtan Mardin daha sonra Londra’nın büyük otellerini anlatmıştır.

1902 yılında İngiltere Dışışleri Bakanı Salisbury emekliye ayrılır. Geçirdiği ciddi rahatsızlıklar sonrasında vazifesini bırakmak zorunda kalmıştır. Bu, Hâmid için son derece önemli bir gelişmedir. Salisbury vazifesini Lord Lansdowne’a bırakmıştır. Eserde Lansdowne’m İngilizlerin dış ilişkilerindeki politikasına, o dönemdeki gelişmelere de yer verilmiştir.

Bu dönemde Costaki Anthopoulos Paşa büyükelçilikten ayrılmıştır. Hâmid yerine kendisinin atanacağı umuduna kapılır ancak “kendiliğinden olan şeylerin istenilerek husule gelen şeylerden daha hayırlı olacağı” düşüncesiyle herhangi bir talepte bulunmaz (Mardin, 1976: 270-272).

Abdülhâmid ise kendisini daha farklı bir işle vazifelendirir. Hâmid bu işi başarırca büyükelçi olabileceği düşüncesine yeniden kapılır. Sultan’ın Hâmid’den isteği şudur:

“Paris'te ermeni ihtilâlcilerinden birinin yarı Fransızca veya yarı ermenice olarak çıkartmakta olduğu bir ihtilâl gazetesi, Yıldız'ın Fransa Cumhuriyeti nezdindeki girişimi üzerine, Fransız Hükümetinin Osmanlı Devleti'ne bir cemilesi olarak, kapatılmış; ne var ki, sözkonusu ermeni bunun üzerine Londra'ya geçerek gazetesini İngiltere'de yayınlamağa başlamıştır. İhtilâl gazetesinin kapatılması için sizi Londra Dışışleri Bakanlığı nezdinde bütün nüfuzunuzu kullanmağa memur ediyorum.”

Hâmid hemen Dışışleri Bakanı Lord Lansdowne ile görüşür ve Sultan’ın isteklerini belirtir ancak Lansdowne’dan beklemediği bir cevap alır:

“Fakat Hâmid Bey! Galiba unutuyorsunuz. Fransa'da Cumhuriyet var. Burada ise Hürriyet var!” (Mardin, 1976: 273).

Bu cevaptan sonra büyükelçi olma ümidi tamamen kaybolur. Zaten hemen ardından eski Londra Büyükelçilerinden Kostaki Musurus Paşa ailesinden Stefani Musurus Paşa bu görevi ifa etmek üzere Londra'ya gönderilir.

Stefani Musurus Paşa ilk görüşmelerinde Hâmid'e birkaç soru sorar. Hâmid'den aldığı cevaplar Hâmid'in meseleye ne kadar hâkim ve işine ne kadar bağlı olduğunu ispatlar. Bunun üzerine büyükelçi Hâmid'i adeta yardımcısı ilan eder ve hemen her konuda görüşlerini alır. Bu dönemde elçilik üç kez bina değiştirir. Hâmid bu dönemde oldukça yoğun çalışır. En sonunda halen Londra Büyükelçiliğinin ikametgâhı olan Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın Londra'yı ziyaret ettiği sırada Kraliçe İkinci Elizabet'i ağırladığı binaya taşınılır.

Daha sonra Musurus Paşa Hâmid'den Dışişleri Bakanlığında görevli kimselerle ilgili bilgi ister. Hâmid bu konuyla ilgili bir rapor hazırlayarak Musurus Paşa'ya sunar. Bu rapor paşa tarafından memnuniyetle karşılanır (Mardin, 1976: 275-278).

Çok İngiliz'in Ağzı Gülerken Yüzü Gülmez başlığını taşıyan bölümde ise Hâmid'in İngilizlere bakışı, onları toplum hayatı ve sosyal hayat açısından tahlil edişine yer verilmiştir. Bölümün başında Hâmid'in İrlandalılara ve onlara İngilizlerin bakış açısına yer verilmiş daha sonra da İngiliz toplumu değerlendirilmiştir.

“İngiliz kavmi kibar kavimlerdenidir. Her ferdinde garabetle karışık bir seçkinlik görülür. Tarz ve tavırların da kibir ve azamete benzer bir hal vardır ki, edep ve hicaptan başka bir şey değildir. Ahlâk ve ülfet yönünden bakılınca İngilizler böyledir. Ayak takımında bile adilik görünmez. Fakat öteki kavimleri aşağı görmek gibi bir eksiklikleri vardır. Sadece kendilerine has bildikleri iyi huyları, çalışma kabiliyetini, düzen ve prensibe bağlılığı biri yabancı ırka aşılıp bir çiçek gibi bunun tutmasını gördükten sonra duyulan bir övünç ve gurur içersindedirler. 'Birisini daha adam ettik' dercesine övünçle süzerler. O kimse, şayet onların adam etmesinden önce bu güzel huylara sahip bulunmuşsa, o zaman da, 'Bu zat kusursuzdur, niye yarar ki İngiliz değildir!...' 'Şu adam gayet zenginmiş, yazık ki, İngiliz doğmamış...' Bu kadın olağanüstü güzel, ne var ki, İngiliz değil!' derler.” (Mardin, 1976: 280).

Bu bölümün sonraki kısımlarında ise İngiliz siyasetine yer verilmiştir. İngilizlerin siyasette haddinden fazla nankör, açgözlü ve riyakâr olmalarını acımasız bir şekilde tenkit etmiştir. Ona göre, İngilizler kendinden başkasını düşünmeyen, kendinden başka herkesi küçük gören çıkarıcı, acımasız bir toplumdur.

Bölümün sonunda İngilizleri tanıtan paragrafı Mardin, Abdülhak Hâmid'in *Duhteri Hindu ve Finten* isimli eserlerden almıştır.

“Eğer, bir Hintli'ye sorarsanız, size İngiliz'i şöyle anlatır: Keşke kaplanların pençesinde gebereydik de, İngiliz'in eline düşmiyeydik! Bir çiçek tarlasında gezdiğin zaman yılandan çekindiğin kadar çekin! Bir nehir kıyısında rastlarsan, timsahtan kaçtığın gibi kaç! Baktın ki, bir ağacın dibinde yatmış, seni bekliyor. Yıldırım düşmüşse de yanma yaklaşma! Gördün ki, bir ormanda oturmuş sana işaret ediyor, canavardır diye öbür tarafından dolaş! Arkadan mı geliyor? Bil ki, maksadı kendi selâmeti için seni delil etmektir. Önüne mi düşüyor? Hiç şüphe etme ki, muradı senin yolunu kesmektir. Baktın ki, sana doğru geliyor, sakın doğruluğuna kapılma! Emin ol ki, ok gibi ya bağrını ya göğsünü delmeğe geliyor. Sana ekmek verdiğini mi gördün? Sakın aldanıp sadakat etme! Bil ki, ekmek verışı seni köpek saydığındandır; seni köpek saydığı halde beslemesi ancak kendine muhafızlık ettirmek içindir.”

“İngiltere'nin büyüklüğünden yana düşünce ve görüşüm bu merkezde olduğunu söyledikten sonra, Finten'i yazmak için kullandığım hokka bir Atlas Okyanusuydu diyebilirim. Çünkü ben onu koca ve yüce Londra şehrinde yazmıştım. Hakim bulunduğu ülkelerde güneş batmıyan fakat sokaklarında ve ufuklarında karanlık bir güzellikle buğulanmış bir rüzgâr esen, o uçsuz bucaksız başkent hayretler verici çerçevesinde gördüğüm çeşit çeşit büyüklükler gökyüzü boyunda sayfalara bile yazılsa hakkıyla anlatılmış, gösterilmiş olmaz!” (Mardin, 1976: 284).

Hâmid, ağabeyi Nasuhi Bey'den aldığı iki mektupla yeniden Bombay ve Beyrut günlerine döner. Çünkü oralarda bulunduğu sıralarda hep yanında olan Fatıma Hanım'ı birlikte defnettikleri emektarları Ahmet Ağa vefat etmiştir. Onun vefat haberini alan Hâmid yeniden maziye döner ve ölümü hatırlar. Aynı gecede Mr. Gibb'e söz verip de tamamlamadığı otobiyografisinin başına oturur ve kendisiyle ilgili şu satırları yazar:

“Mütereddit, mütelevvin hem de
Hiç bir şey yapamam alemde!
Fırsatı halk ile icad ederim,
Kaçırıp sonra da feryad ederim,
Bir de gayretle inadım vardır,
Ben de bilmem ne muradım vardır..
Hiddetim halime ekser galip
Ki olur aklımı bazen salıp.
Eyleyip çok kişiye önce itap,
Çekerim sonra nedametle azap!
Halk ile ruyu siyahım yoktur:
Nezdi halikte günahım çoktur!
Pak halketmiş iken Hallakım,
Sonradan oldu fena ahlâkım.

Hep hatiat bu gümrahındır,
Hasenatım ise Allah'ındır!
Bilirim hayli büyük Mevlâ'yı,
Severim Hazreti Mevlânâ'yı.
Varsa bir behrei şiri bende,
Bir meziyettir o fitrı bende.
Kalbimi aklıma tercih ederim,
Fikrimi hissile tashih ederim.
Düşmanım zalima, mazluma rahim,
Yaşarım fikri sefaletle elim.
Bana ilka eder, etsem dikkat,
Pirlere, bir de çocuklar rikkat.
Görürüm bir de nisayı mazlum:
En günahkârı gelir en masum!
Dokunur bunlara pek serd ile germ:
Daha âlem katıdır, anlar nerm!
İsterim zulmü îsârı sürmek
Sâli hazırda tebeddül görmek...
Geçemem hiç güzel kızlardan,
Bir de kuşlar ile yıldızlardan
Severim hepsini hayvanatın,
Hep tesvirini mevcudatın.
Olamam vesveseden azade,
Birgün olmazsam eğer tenhade.
Bir de zihnimde melekler dolaşır:
Derim insanlara, onlar yaraşır!" (Mardin, 1976: 287-288)

Ertesi sabah Hâmîd, Times gazetesinde kendini sarsan bir ölüm haberi daha alır. Londra'ya geldiği ilk yıllarda kendisini şatosuna davet eden Lord Stanley of Oldorlay vefat etmiştir. Hâmîd Lord Stanley'i çok sevmekte ve takdir etmektedir. Evinde geçirdiği hafta sonunu unutmamış hatta bu geziyi Türkiye'deki birkaç dostuyla da paylaşmıştır. Lord Stanley katı bir Hıristiyan ailede yetişmiş ancak daha sonra İslamiyet'i benimsemiş ve Müslümanların savunucusu olmuştur. Hâmîd bu sebepten de kendisine bir muhabbet duymuştur.

Londra'da Güz adını taşıyan bölümde adından da anlaşılacağı gibi Londra'da güz mevsiminin güzelliği ve insana verdiği huzur ifade edilmiştir. Uzun güz tasvirlerinden oluşan bu bölümde, Londra'daki kültürel yaşamın bu mevsimdeki hareketliliğine de dikkat çekilmiştir. Sosyal bilimler kongresi, tıp kongresi, arkeoloji, ulaşım kongresi gibi önemli kongreler bu mevsimde yapılmakta, yine İngilizler için önem teşkil eden yortu av mevsimi de bu dönemde bulunmaktadır.

Hâmid'in bu mevsimle ilgili bir diğere tespiti de bu mevsimin aynı zamanda hırsızlar mevsimi de olmasıdır. Hırsızlar bu dönemde organize olmakta ve büyük malikânelere soyulmaktadır. Yine bu mevsim İngilizlerin gezi mevsimidir. Ren vadisine, Alplere, Endülüs'e, İtalya'ya yapılan doğa ve tarih gezileri bu mevsimde yoğunlaşır.

İngilizler için son derece öneme sahip olan bu mevsim parlamenterlerin de harekete geçtiği mevsimdir. Parlamentoda yapılan görüşmelerin halk arasına yayıldığı, uzun söylevlerin parlamenterler tarafından yapıldığı bu mevsim, aynı zamanda en çok kitabın piyasaya sürüldüğü mevsimdir. İngilizlerin en sevdiği tür olan gezi kitapları bu dönemde büyük ilgi görmektedir (Mardin, 1976: 295-299).

Bir sonraki bölümde İngiliz Hükümeti'ndeki değişikliklere yer verilmiştir. Seçimlerden önce Lansdowne, Dışişleri Bakanlığı kadrolarında önemli değişiklikler yapmıştır. Dışişleri Bakanlığına Sir Edward Grey getirilmiştir.

Yusuf Sıtkı Mardin, Sir Edward Grey'in Dışişleri Bakanlığı dönemi İngiliz siyaseti ve Grey'in kişiliği ile ilgili ayrıntılı bilgi vermiştir. Grey'in bu göreve gelene kadar ne vazifelerde bulunduğuna ve kişiliğindeki zaafılara yer verdikten sonra onun daimi müsteşarı Hardinge'ye de bir bölüm ayrılmıştır. Hardinge'in önemi baktığı alanların Almanya, Rusya ve Türkiye olmasından kaynaklanmaktadır. Amacı, Alman-Türk ortaklığını baltalamak olan İngilizler için, bu müsteşar son derece uygun ve kabiliyetlidir (Mardin, 1976: 300-302).

1906 yılının başlarında İngiliz hükümeti ile Türk hükümeti arasında Mısır ve Sina Yarımadası krizi yaşanır. Büyükelçi Musurus Paşa ile Abdülhak Hâmid bir araya gelerek konuyu görüştüğünden sonra Musurus Paşa, Dışişleri Bakanını ziyarete gidip Türk Hükümeti ve Abdülhamit'in konuya ilişkin görüşlerini iletir.

Daha sonra yeniden değişen İngiliz hükümeti ve başbakanı hakkında bilgi verilmektedir. Yeni başbakanın kim olacağı konusunda yapılan tartışmalar ve bakanlıklarda yapılan değişikliklere yer verilmiştir. Dışişleri bakanlığındaki Grey'in görevinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır (Mardin, 1976: 303-305).

Grey Hâmid'e karşı sempatisini gizlememektedir. Yusuf Sıtkı Mardin, İsmail Habib Sevük'ün Hâmid'den bizzat dinlediği bir anekdota yer vermiştir.

“Birgün Şap Denizindeki Hüdeybiye limanımıza bir İngiliz zırhlısı gelmiş — saray telâş içindedir. Bu savaş gemisinin derhal limanımızdan ayrılması için İngiliz Dışişleri Bakanlığında gerekli girişimlerde bulunulmasına dair Hâmid Saraydan heyecanlı bir telgraf alır. O zaman Grey, Dışişleri Bakanı. Önerisinin gülünç olacağını bilen Hâmid işi önce Müsteşarıyla görüşmek istiyor. Müsteşar haklı olarak: 'Bunda telâş edecek ne var? Su vesair ikmal zarureti ile bir gemimiz limanınıza uğradı!' Doğru, Hâmid ne desin? 'Hakkınız var. Yalnız söyleyeceğim şey belki pek diplomatik olmayacak ama çok doğrudur. Bizim Padişahımız kendi çürük ve meflûç donanmasından bile korkarak onu Halic'e hapsetti. Hiç, dağ gibi İngiliz zırhlısından korkmaz mı?' Müsteşar derhal kendisini Bakana çıkarır. Sir Edward Grey gülerek: 'Bu sözünüzü konuşma tutanağına geçirelim mi?' der. Hâmid de karşılık verir: 'Beni bir daha karşınızda görmek istemiyorsanız, geçiriniz!'"(Mardin, 1976: 307)

Grey Hâmid'le Brüksel Büyükelçiliği döneminde görüşmüş her hafta sonu Brüksel'den Londra'ya gelen Hâmid'e kendisini daimi Londra'da görmek istediğini söylemiştir. Hâmid'in içinde ise Londra Büyükelçiliği bir uhde olarak kalmıştır. Grey, Hâmid Nelly'yi kaybettikten sonra da kendisine başsağlığı dilemiş, onu teselli etmeye çalışmıştır.

Baharda İskoçya nekahetiyle biraz kendine gelen Nelly'nin sağlık durumunun düzelmesi Hâmid'in edebiyat aşkını yeniden alevlendirmiştir. Hâmid bu etkiyle *İlhan*'ı yeniden yazmaya başlar. Hâmid *İlhan*'da, Bahadır Han'la Emir Çoğan oğullarının ona baş kaldırmasını anlatan tarihten alınmış, gerçek bir olaya yer vermiştir. Özellikle aynı erkeği seven hala-yeğen arasındaki kıskançlığı büyük bir başarıyla dile getirmiştir (Mardin, 1976: 309).

Bir müddet sonra Hâmid çok eski ve çok sevdiği dostu Ziver Paşa Zâde Bahattin Bey'den bir mektup almıştır. Mektubun içindeki resimle birlikte Hâmid eski günlere dalar. Paris günleri aklına gelir. Paris'te yaşadığı yalnızlığı ve maddi sıkıntıyı bu arkadaşıyla samimi bir şekilde paylaşmıştır.

“...Şimdi siz dersiniz ki: ‘Hâmid Paris'te safa sürüyor, her eğlencesi mükemmel. Bir de oturmuş da benden mektup istiyor’. İyi biliniz ki, benim burada bulduğum şeyler gerçekten aradığım şeyler değildir. Gerçekten aradığım sizin gibi kardeşlerimin mektuplarıdır ki, iki aydanberi bulamadım. Vücutlarımız ayrıldıysa, gönüllerimiz de mi birlikte ayrıldı? Vatan için garipsem, kardeşlerim için yabancı mı oldum? Paris'e geldiğim için Fransızlık mı ettim? Ne garip adamlar, ne vefasız ya da kayıtsız kardeşlersiniz! Ben sizlerden mektup almazsam kimden bekliyeyim ki, familyasız bir adam olsam yardımına baş

vuracak sizi bulurdum. İşte böyle! Size ve Necip Kardeşime güvenmedim diyemem...” (Mardin, 1976: 313)

Hâmid, aradan yıllar geçmiş olmasına rağmen en son Lahey Elçiliğine atandığı zaman mektuplaştığı arkadaşıyla yıllar sonra yeniden irtibata geçebilmenin mutluluğunu yaşar. Zira o, İstanbul’a gittiği dönemde kendisini ziyaret etmek istemiş ancak adresini bilmediğinden kendisiyle görüşememiştir. Şimdi kadim dostu sağırılık tehdidiyle karşı karşıyadır ve kendisinden yardım istemektedir. Hâmid konuyu bir müddet araştırdıktan sonra kendisine cevap yazar. “*Memleketin durumu ve memleketle ilgili duyulan haberler karşısında insanın sağır olası geliyor.*” nüktesini yapmayı da ihmal etmez (Mardin, 1976: 314-315).

Hâmid daha sonraları *İttihat ve Terakki Cemiyeti*’nin, Selanik’te kurularak yurdun iyi bir yönetime ve hürriyete kavuşması için çalışmalar yapan ve bunun için de padişahın istibdat dönemine son vermesi gerektiğine inanan bir cemiyetin varlığından haberdar olur. Bu cemiyete içten sempati duyar. Nelly Hanım’ın nekahetinden dolayı İstanbul’da bulunduğu bir dönemde, bu komitenin 22 Temmuz 1908’de Sultan’a çektiği bir telgraf gazetelerde yayımlanır. Telgrafta Sultan’ın anayasayı yürürlüğe koyması ve millet meclisinin açılması istenmekte aksi takdirde bir harekete geçileceği ifade edilmektedir. Bunun üzerine 23 Temmuz 1908’de Abdülhamit anayasayı ilan etmek zorunda kalmıştır (Mardin, 1976: 316-318).

Hâmid olayların yabancı basına yansımalarını izlemeye başlar. Abdülhâmid’in anayasayı ilan etmesi bununla kalmaz ardından pek çok değişikliği de getirir. Artık işler Abdülhâmid’in değil İttihat ve Terakki’nin istediği gibi yürümeye başlamıştır.

Yusuf Sıtkı Mardin, eserin bu bölümünde yabancı gazete haberlerine ve yapılan yorumlara yer vermiştir. Tarihi olaylar hakkında da bilgi verilmiş, Osmanlı idaresindeki değişim açıklanmıştır.

Bu gelişmeler karşısında Hâmid geçmişini gözden geçirir. Aklına Namık Kemal’le birlikte İslam birliğini savunduğu günler gelir. İslam’ın ve şeriatın gereklerinin eserlerine nasıl yansıttığını düşünür.

Eserlerinde zulüm ve istibdadın islâmlığa aykırı düştüğünü, halifenin kendisi de bizzat şeriata uygun şekilde hareket etmeğe zorunlu olduğunu

belirtmemiş miydi; 'Tarık' adlı yapıtında, Tarık'a 'Ben âmir değilim, âmirimiz şeriatır', 'Halife görevini yapmazsa, onun terbiyesini de şeriat verir' dedirtmemiş miydi? Hâmid düşünüyordu. Yurt sevgisini, millet sevgisini de Namık Kemal gibi övmüştü. 'Milletimi seviyorum' demenin yeterli olmadığını, millet sevgisinin, milletin geleceği, birlik ve beraberliği, refah ve mutluluğu, ahlâk törelerinin düzeltilmesi, kültürün yayılması ve gelişmesi yolunda çalışmakla belli olacağını savunmuş ve gerçek milliyetçiliğin bu olduğunu söylemişti. Demek ki bu düşünceleri kamuoyunda etkili olmuştu. Demek önderliğini yaptığı bir cereyan sonunda hürriyet için herşeyi gözüne almıştı (Mardin, 1976: 320).

Abdülhak Hâmid'in kafası çelişkilerle dolmuştur. Bir ülkenin hükümdarının aynı zamanda halife unvanını da taşıdığı halde halkını ezmiş olmasına, hiçe saymasına anlam verememiştir. Yusuf Sıtkı Mardin bu durumu şu ifadelerle dile getirmiştir:

Halifenin ideal bir hükümdar olması için ne yolda hareket etmesi gerektiğini kamuoyuna açık saçık belirtmişti: "Hükümdar her zaman adil davranmalıdır. Kral ve Kraliçe her zaman bulunur, asıl olan millettir. Eğer bir Kral ya da Kraliçe barış zamanında halkı için çalışmaz, zulmederse, savaş gününde de halk onu yalnız bırakır, peşinden gitmez; böylece memleket mahv olur. Milletine zulmeden hükümdarlar sonunda yok olmağa tutsaktırlar. Halk hükümdarlar için değil, hükümdarlar halk içindir. Bir hükümdar daima adil davranarak halkın yararına işler görmelidir. Halkı düşünmeyen zalim ve düşkün hükümdarlar, böyle yapmakla tab'alarının kinini üzerlerine çeker ve milli birliği bozarlar. Bu tür hükümdarların yok edilmesi yerinde ve de gereklidir!" Bütün bu söyledikleri İttihad ve Terakki'nin Sultan Abdülhâmid'e karşı takındığı tavırda, tutumunda sezilmiyor muydu? (Mardin, 1976: 321)

Hâmid'in İsmail Bey'e yazdığı mektup da enteresandır.

"... zaten ıslahat birdenbire meydana gelmez. Birdenbire yapılmak istenilen şeylerde beka olamaz. İstibdattan kurtulup hürriyete kavuşmaklığımız ancak otuz şu kadar yılda kısmet olabildi. Derece derece ilerlemeyle herşey yoluna girer. Kısacası benim sızlanışlarım bu kargaşalıkta beni hiç arayıp soran olmadığı içindir. Yoksa siyasal yönden inkılâptan memnun olmamaklığım düşünülemez. Ötedenberi felâket ve gaileye düşmeme neden olan ve Tefik Paşa adıyla anılan kavak ağacı eğer bu vatan toprağında yetişmemiş ve benim yetişmekliğime engel olmamış olsaydı, ben bugün meyva veren bir ağaç olurum ve toplumumuz da eserlerimden yararlanırdı. Buraları anlıyan, gören, düşünen olmadı da onun için yerindim. Ah! İsmail Bey bu milletin edebiyatına emeği geçen. Abdülhak Hâmid, bu devletin politika işlerine de yararlı olabilirdi..." (Mardin, 1976: 323)

Eserin bundan sonraki kısmı Hâmid'in eserde pek yer almayan kız kardeşi Mihrünnisa Hanım'la yazışmalarıyla devam etmektedir. Hâmid kız kardeşinin iyi bir evlilik yapmadığını,

mutsuz olduğunu bilmektedir. Hatta kendisine boşanmasını önermiş, arkadaşı Übeydullah Efendi'yi de ona layık gördüğünü açıkça söylemekten kaçınmamıştır.

Hâmid 9 Mayıs 1908 tarihinde Londra'daki vazifesini bırakarak Brüksel Elçiliğine gider. Hafta içini Brüksel'de geçiren Hâmid Londrasız yapamadığından hafta sonları Londra'ya gitmektedir. Gözü hala Londra Büyükelçiliğindedir ve İttihat ve Terakki'nin kendisini bu vazifeye getireceğinden umutlanmıştır.

Hâmid Brüksel'de boş durmamış, yasaklanmış eserlerin yeniden basılacağı düşüncesiyle *Finten* ve *Zeynep*'e ön söz hazırlamıştır. Özellikle *Finten*'in ön sözünde bazı siyasî görüşlerine yer vermekten de çekinmemiştir. *Zeynep* ismini taşıyan eserinde bazı ithaflar bulunmaktadır.

“Sayın Üstadım KEMAL! Bu kitap senin feyzinle yazılmıştır. Kapsadığı şiirleri tüm manzume yapamadım. Tüm düzyazı yazmağı ise başaramadım. Öğrencin Hâmid'in bu kusurunu bağışla! Kemal'inin yüksek güneşinden bir parlaklık indirilmesine razı ol ki, eserim unutmanın karanlıklarında sona ermesin!”

“Eşsiz ve benzersiz Ekrem! Bu kitabı lütfen sen inceliyeceksin, mensur ve manzum yönlerinden hangisi daha beğenilir ve üstündür, sen ayırt edeceksin! Derin ve keskin görüşlerini bilirim. Fikir ve hayal tabakalarından duyguların derinliklerine kadar edebiyat evreninin hiç bir noktası yoktur ki dehanın mavi renkte ışın yuvalarıyla kaplanmış olmasın! Zeynep dediğim bu ölü vücudu sen açılmayıp ruhunun nerede olduğunu sen bildireceksin!”

“Yüce Sezai! Bu kitap sana kardeşçe andaçım olsun ki, sonsuzluk adından yardım dilenmeğı gereksinir. Korkarım bendeki edebiyat sanatı yönünden gerilemeyi sen de onaylayacaksın, herkesin başladığı bir yaşta Hâmid'in bitirdiğini göreceksin!”

Abdülhak Hâmid

“Sevgili Hemşirem Mihrünnisa'ya,
Kardeşim,

Yedi sekiz yıl önce yazdığım bu Zeynep'i o zaman görmüş te olsan, şimdi tanıyamazsın. Tanrı yaratıkları gibi geçen zamanla o da değişti. Ancak adını değiştirmedim. Çünkü öncedenberi o ad ile ilân olunuyordu. Herneyse, kitabı gördün, okudun. Zeynep gibi bir yaratık düşünebilir misin? Olamayacak sanma ki, hayal ise de gerçekten pek uzak değildir. Ben öyle bir yaratık bilirim, ne ölüdür, ne diri.

Demek ki şairler sevdikleri bir hayali canlandırırılar. Ben sevdiğimi ne kadar düşünsem o kadar anlatamam.

— Evet ben Zeynep gibi bir yaratım bilirim, ne donmuştur, ne hayal gibidir.

Zeynep şairliğimin değildir. Şairliğim Zeyneb'indir. Kendime bu ünvanı veriyorsam sakın inanma! O haksız ve asılsız ündür. Başkalarının verdiği bir rütbedir. Ben kendimi şair bilmem, biraz şairane bulurum, işte o kadar!

Şimdi bu hitap hissi bir eser midir, fikri midir, hayali midir, onu anlamak isterim. Onun için Ekrem'e baş vurdum. Baki uhuvvet!

1885
Kardeşin
Abdülhak Hâmid
(Mardin, 1976:323-333)

Hâmid'in ümitleri bir kez daha boşa çıkmıştır. Çünkü 28 Haziran 1908 tarihinde Londra Büyükelçiliği'ne Ahmet Tevfik Paşa'nın atandığı haberini alır.

Hâmid'in evladı gibi gördüğü bir isim de Ali Ekrem'dir. Namık Kemal'e duyduğu sevgi ve saygıdan ötürü Ali Ekrem'i çok sevmekte onunla haberleşmekten zevk almaktadır. Eserde birkaç mektuplaşma örneğine yer verilmiştir.

1910 yılı Hâmid için sıkıntılı başlar. Nelly'nin hastalığı yeniden nükseder ve kendisini İsviçre'de bir hastaneye yatırır. Oğlu Hüseyin ise Londra'dadır. Onları görebilmek için görev mahallinden sık sık ayrılması kendi kulağına kadar gelen dedikodulara sebep olur.

Bu arada İngiltere Kralı Yedinci Edward hayata gözlerini yumar. Eser bir müddet Hâmid'in Yedinci Edward ve dönemine ilişkin görüşleriyle devam eder. Onun yerine Beşinci George kral ilan edilir (Mardin, 1976: 334-336).

1910 yılında ailesinde de bir acı yaşanır. Damadından aldığı bir telgrafta ablası Fahrünnisa Hanım'ın eşi çok sevdiği eniştesi Sahip Molla'nın öldüğü yazılıdır. Çok üzülür ve hemen ablasına ve yeğenlerine teselli mektupları yazar.

Yazın sonunda Hâmid Nelly'i Brüksel'e getirir ancak Brüksel'in havası Nelly'e yaramaz ve Nelly yeniden öksürük nöbetlerine başlar. Artık Fatıma Hanım'ın hayalini Nelly'de görmekte ve Nelly'i bekleyen hazin sonu hissetmektedir. Sürekli *Makber*'i okumaktadır (Mardin, 1976: 343-345).

Nelly ağırlaşınca Hâmid onu İskoçya'daki senatoryuma yatırır. Nelly'nin rahatsızlığı iyice ilerleyince Hâmid onu Isleworth Hastanesi'nin veremliler koğuşuna yatırır. Kendisi de Thames kıyısındaki Savoy Oteli'ne yerleşir.

Nelly bir yandan hastalığına bir yandan da çok sevdiği eşinin onu aldatmasına üzülmemektedir. Çünkü Hâmid'in Mrs. Achilles ile olan ilişkisinin devam etmekte olduğu kulağına gelmiştir. Hâmid ise eşine karşı işlediği bu büyük günahın da etkisiyle sürekli devam ettiği doktoru ile görüşmüş ve Nelly için başka ne yapabileceğini sormuştur. Ancak artık çok geçtir. Hastalık ciğerlerini kemirmiş olan Nelly için yapılabilecek hiçbir şey yoktur.

Hâmid Fatıma Hanım'a yazdığı Makber'e benzeyen bir eser ortaya koymaya kalkar ve adını da *Medfen* koymak ister. Oteline gidip şiiri yazmaya başlayınca aklına durmadan *Makber*'den beyitler gelmektedir.

8 Şubat 1911 günü Nelly'i ebedi âleme uğurlar. Son nefesinde yanında bulunduğu Nelly'nin kendisini affettiğini belirten bakışlarla kendisine bakması Hâmid'in içini rahatlatmıştır (Mardin, 1976: 345-350).

Nelly'nin ölüm haberi hemen duyulur ve Hâmid'e taziye telgrafları gelmeye başlar. Hâmid her birine cevap yazmaya çalışır. Ancak Hemşire Zâdesi İbrahim Bey'den taziye alamamak kendisini çok üzer ve ona şu satırları yazar:

“...Benim o kadar sevdiğim bir Hemşire Zâdem nasıl olur da, bana böyle muhakkir ve barid bir muamelede bulunur diye müteessir olmamak mümkün mü? Nelly Hanım bir köpek yavrusu muydu? Onu kaybeden, musap olan ben de hatru hayale alınmaz, kaleme alınmaz bir mahlûk muyum? Öyleyse bana dünyanın her tarafından ve büyük küçük her sınıftaki vatandaşlarımızdan niye bir takım taziyetnameler geliyor? Şimdi siz de insaf edin ve partizanlık etmeyin! İnsanca hareket etmiyen bir adama insaniyetsiz denilmez de ne denilir? Eğer bu son inkılâp, akraba ve taallukatı birbirinden ayırmak için geldiyse pek yazık! Nelly'ciğimin taşını rekzettirdikten sonra Allah'ın izniyle İstanbul'a geleceğim...” (Mardin, 1976: 351)

Bunun üzerine beklediği cevap fazla gecikmeden eline ulaşır. Hâmid kendisine gönderilen taziye mektuplarıyla teselli bulmaya çalışmaktadır. Kendisini bunların içinde en çok sevindiren *Recaizâde Ekrem Bey*'den aldığı mektuptur. Kendisine yazdığı cevapta yaşadığı enteresan bir olaya da yer verir.

Nelly'nin mezarına çiçek götürdüğü zaman yanlarına on yedi on sekiz yaşlarında bir kız gelir. İki üç saat süreyle yanlarından hiç ayrılmaz. Daha sonra yanlarından ayrılır. Hâmid kızı Fatıma Hanım'a benzetmiştir. Yanındaki arkadaşı da aynı şeyi fark etmiştir.

Bunun üzerine Hâmid, Nelly'nin bir gece gördüğü rüyayı hatırlar. Rüyasında Fatıma Hanım Nelly'nin ciğerlerini koparmak istercesine üzerine yürümüştür. Hâmid kendisine Nelly'nin mezarını bulmasında yardımcı olan, Fatma Hanım'a benzeyen bu kızın onun ruhunda öç aldığını hissetmiştir. Ancak Hâmid bu duyguları açıklayamaz ve yazmaya karar verdiği *Medfen*'i yazmaktan vazgeçer. Daha sonra Nelly'nin mezar taşını yazdırarak Brüksel'e döner. Ancak Nelly için bir dördlük hatta bir beyit bile yazamaz (Mardin, 1976: 352-357).

Brüksel'e döndüğünde İngiltere Kralı Beşinci George'un taç giyme törenine katılmak üzere Londra'ya gitmekte olan Veliâht Yusuf İzzettin Efendi'ye refakat etmesi emredilmiştir. 22 Haziran 1911'de Hâmid bu törene iştirak etmiştir. Daha sonra da Veliâht Yusuf İzzettin Efendi'yle birlikte İstanbul'a dönmüştür. İstanbul'da ağabeyi Nasuhi Bey'in Nelly'i unutmak için tavsiyesine uyarak üçüncü evliliğini gerçekleştirir. Ancak eşi *Cemile Hanım*'la anlaşması mümkün olmaz ve evlendikten yirmi gün sonra Brüksel'e dönen Hâmid bu evliliği bitirir (Mardin, 1976: 357-360).

Brüksel'e bir türlü ısınamayan Hâmid Londra'ya gidip gelmeye devam eder. Bu arada ağabeyi Abdülhalik Nasuhi Bey'in ölüm haberini alarak bir kez daha sarsılır. Nasuhi Bey'i babası gibi bilmektedir. Bu acı haberi alan Hâmid'in imdadına yine Recaizâde Ekrem Bey'in mektubu yetişir.

Hâmid bir sabah gazetede *Titanic* transatlantiğin ilk seferinde bir buzula çarparak battığını beraberinde 1635 kişiyi de ölüme sürüklediği haberini okuyunca sarsılır. Bunu Türklere karşı haksız bir şekilde savaş açan İtalyanların tutumuna ve bu duruma kayıtsız kalan diğer Batı devletlerine Tanrı'nın bir cezası olarak yorumlar (Mardin, 1976: 364).

Yine o günlerde Hâmid, yavaş yavaş Nelly'nin mateminden çıkmaya başladığını hissetmektedir ki müsteşarın özel bir davetinde tanıştığı Belçikalı *Lucienne* adlı bir kız ilgisini çekmeye başlar. Lucienne Sacare, Hâmid'in son eşi (Mardin, 1976: 365).

Hâmid 1913 yılında Kamil Paşa'nın son başbakanlığı sırasında Brüksel Elçiliğinden azledilir. Ancak aslında Kamil Paşa hükümeti kurduğu zaman kendisine Milli Eğitim Bakanlığını önermiş, Hâmid Nelly'nin hastalığından dolayı bu görevi kabul edememiştir. Tevfik Paşa'nın Tahran Büyükelçiliği teklifini de reddeden Hâmid tamamen işsiz bırakılmıştır. Bu sıralarda tek dayanağı sevgilisi Lucienne'nin sevgisi olmuştur.

Sevdiklerini bir bir kaybeden, eserleri sansür heyetince sakıncalı görülen Hâmid ömrünün kalan kısmını Lucienne ile gezip tozmaya karar vererek 6 Mayıs 1912'de onunla evlenir. Lucienne ise onun için ailesini ve nişanlısını terk etmiştir. Aralık 1912 de Londra'dan ayrılır (Mardin, 1976: 366-369).

Ülkesine döndükten sonra Ayan Meclisi Üyesi ve İkinci Başkanı ve Cumhuriyet döneminde İstanbul milletvekilliği görevlerinde bulunan Hâmid 1937 yılında Fatma Hanım'ı yitirdiği ve Makber'i yazdığı 13 Nisan Salı günü hayata veda eder.

Eser Yusuf Sıtkı Mardin tarafından 1975 yılında Londra'da ortaya konmuştur. Eserin sonunda 65 maddelik bir bibliyografya yer almakta ve İngiltere'ye ait çeşitli fotoğraflar bulunmaktadır. Eserin sonunu ise Nelly'nin doğum ve ölüm belgeleri oluşturmaktadır.

4. 2. 2. 3. Kocataş Yalısı Anılarım

Eser 1988 yılında İstanbul'da basılmıştır. Eserin giriş kısmında Yusuf Sıtkı Mardin'in basılmış eserleri, basım yılı ve eserin türü belirtilerek sıralanmıştır.

Yusuf Sıtkı Mardin bu eserini başta büyükbabası Necmeddin Molla Kocataş olmak üzere Kocataş Yalısı'ndan gelip geçen herkesin aziz hatıralarına ithaf etmiştir. Ardından sanatçının bu eserin hazırlanmasında emeği geçen akrabalarına teşekkürleri yer almaktadır. Yusuf Sıtkı Mardin'in kuzeni Sabiha Mardin'in yardımıyla hazırladığı Kocataş Yalısı'nda oturanların şeceresi de eserin giriş kısmında bulunmaktadır.

İçindekiler bölümünün ardından eski yapılarla ilgili *Ruskin*'den, maziye verilmesi gereken önemle ilgili *Yahya Kemal*'den alınmış birer paragraf bulunmaktadır. Hemen ardından gelen bir düzeltme bölümüyle eser başlamaktadır.

Giriş bölümünde böyle bir eser hazırlamaya onu iten sebeplere yer vermiştir. 67. yaş gününü kutlamıştır ve yılların böylesine hızlı bir şekilde akıp gitmesine kendisi de inanmamaktadır. Yıllar geçtikçe hassaslaşmış ve hislerini ifade etmede güçlük çekmeye başlamıştır.

Esere öncelikle dedesi *Necmeddin Molla Karataş*'ın tasviri ile başlar. Fiziksel özellikleri, kişiliği, saygınlığı, yaptığı vazifeler, eşine ve çocuklarına olan düşkünlüğü, hayvanlara olan sevgisi detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Bu bölümde daha çok Muhittin eniştesinin anlattıklarından ve kendi gözlemlerinden yararlanmıştır (Mardin, 1988: 3-6).

Daha sonra yalının ve yalının bulunduğu bölgenin tarihçesiyle ilgili bilgi verilmiştir. Yalının fiziksel özelliklerine değindikten sonra Yusuf Sıtkı Mardin'in yalıya kadarki hayatı ve okul günleri özetlenmiştir. Aile, Kocataş Yalısı'na taşınmadan önce Sultanahmet'te oturmaktadır ve kendisi de eğitimine Beyazıt'taki Fevziye Okulu'nda başlamıştır. Daha sonra aile Rumeli Hisarı'na taşınmış ve Yusuf Sıtkı Mardin'in okulu da oradaki Kayalar İlkokulu olmuştur. Ancak daha sonra Şişli'ye taşınmışlar ve kendisi de Şişli Terakki Lisesine gönderilmiştir. Sık sık okul değiştirmiş olması derslerini olumsuz yönde etkileyince büyükbabasının kararıyla Robert Kolejine yatılı olarak gönderilmiştir. Edebiyata olan ilgisi burada başlamıştır (Mardin, 1988: 15-19).

Eser babaanne *Behice Mardin*'le devam eder. Tıpkı dedesinde olduğu gibi babaannesini de fiziksel ve ruhsal özellikleriyle detaylı bir şekilde kaleme almıştır. Babaannesinin soyu, edebiyata ve özellikle Acemce şiire olan ilgisine yer vermiş, kendisinin şiire yönelmesi üzerindeki etkisini anlatmıştır. Yusuf Sıtkı Mardin ismini babaannesinin babasından almıştır. Bu bölümde de yalı ile ilgili tasvirlerle de yer verilmiştir (Mardin, 1988: 21-23).

Dedesi Yusuf Sıtkı Efendi'nin mezarı Fatih Camii avlusundadır. Mezar taşı kendisinin kardeşi Yusuf Sıtkı Mardin'nin büyük amcası Arif Bey tarafından yazılmıştır.

«Sadrı yektâyı cihân, Müftü Mardini şehîr
Seyyidi pâk nesep, Hazreti Yûsuf Sıtkı
Ceddi Sultânı Resûl rûhunu şâd etmiş idi
Zühdü takvâ verai ile mahâsin hulki
Hüsnü ahlâkına meftûn idi erbâbı kemâl
İlmü irfanına hayran idi dünyâ halkı
Sıyıtı fazlu hüneri tutmuş idi âfâkı
Müstefid etmiş idi ilm ile garbu şarkı
Hizmeti şer'a edip ömrünü altmış sene hasır
Fıkhu tefsîrû hadîsdendi ibaret nutku
Neşrû telife dahi eyledi hayli himmet
Şerhi İhyâül Ulûmun unutulmaz hakkı
Hele Mecmuai Fetvâsı Nevâbiğ Şerhi
Fukaha viridi zebânı bülâga sermeşkı
Dar gelip himmeti ulyâsma nisbetle cihân
Cennetâlâyı makarreyledi Yûsuf Sıtkı»
Sene 1320 (Mardin, 1988: 149)

Ebül'ulâ Mardin başlıklı bölüm adından da anlaşılacağı üzere babasına ayrılan bölümdür. Babası 1903 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni birincilikle bitirmiştir. Pek çok önemli vazifeler de bulunmuş, Niğde ve Mardin milletvekilliği yapmıştır. Bunun yanı sıra pek çok vazifeyi aynı anda üstlenecek kadar yetenekli ve sorumluluk sahibidir. İsviçre Medeni Kanunu'nu ülkemize adapte etmek üzere kurulan komisyonda da görev almıştır.

Necmettin Molla Kocataş'ın kızı Bedriye Hanım'la evlenmiş, biri Yusuf Mardin olmak üzere üç çocuk sahibi olmuştur. Ebül'ulâ Mardin dinine, vatanına ve ailesine son derece bağlı bir hayat sürmüştür. Yusuf Sıtkı Mardin tıpkı, dedesi ve babaannesiyle ilgili bölümlerde olduğu gibi babasını da tüm detayları ile anlatmıştır (Mardin, 1988: 27-30).

Bedriye Mardin isimli bölümde annesini anlatmıştır. Bedriye Mardin 4 Haziran 1915'te henüz 16 yaşındayken 34 yaşında olan Ebül'ulâ Mardin'le evlendirilmiştir. 16 Mart 1916 tarihinde Yusuf Sıtkı Mardin'i dünyaya getirmiştir.

Balkonlu Bölümün Ziyaretçileri adını taşıyan bölümde evlerine gelen misafirlere yer vermiştir. Gelen misafirlerin tarihe tanıklık eden anılarını anlatmıştır.

Falih Rıfıkı Atay, 'Çankaya' adlı eserinde Hacı Adil Eniştemden şöyle söz eder: «Bir konuşma sırasında Atatürk'e hitaben: 'Paşam, izin verirseniz sizi ilk defa nerede ve nasıl tanıdığımı anlatayım!' dedim. Tanımam da uzaktan uzağa idi. - Evet, efendim, dedi. (Alaylı) Müsaade buyurunuz da ben anlatayım. Hacı Adil Beyle beraber Edirne'den Dimetoka'ya gelmiştiniz. Biz de Valiyi karşılamağa çıkmıştık. Siz bir gazeteciydiniz. Arabasından beraber indiniz. Tekrar binileceği sırada hiç olmazsa Fethi'yi yanına alacağını ummuştuk. Enver'in korkusundan arabasına tekrar sizi çağırmişti.» Oysa ki, Hacı Adil Eniştem, Edirne Valisi olarak İttihadı Terakki'nin sayılı üyelerinden bulunması hasebiyle kendisine verilen görevi yerine getirmek amacıyla bu yolculuğu yapıyormuş: Enver, Mustafa Kemal ve Fethi Beyler arasında meydana gelen dargınlığın derinleşmesini önlemesi kendisinden istenilmiş, böyle bir durumda aralarını bulmağa çalıştığı üç kişiden birini arabasına alması taraf tutma anlamına geleceği için, beraberinde yolculuğu yapmış olan gazeteci Falih Rıfıkı Atay'ı tekrar arabasına alması kadar tabî ve maslahata uygun bir çare bulunamazdı.

Bu dargınlığın neden ileri geldiği konusunda edindiğim izlenim şuydu: Müttefikleriyle savaşa tutuşan Bulgarların Edirne'de dayanma olanağı yokmuş. Yürüyüşe karar verdikten sonra durum öyleymiş ki Fahri Paşa kuvvetleri şehre girmeliymiş; oysa ki Enver süvarilerini koşturarak Edirne'ye daha önce varmış ve gazetelerin gündelik kahramanı oluvermiş. Fahri Paşanın yanında Enver'in iki rakibi: Fethi Beyle Mustafa Kemalmiş, biri Kurmay Başkanı, öbürü Harekât Şubesi Müdürü. Bunlar Enver'in bu açığözlülüğüne karşı haklı olarak kızmışlar. İşte, Hacı Adil Eniştemin görevi durumu yatıştırmak, bir kardeş kavgasını önlemek olduğu için tarafsız kalması gerekiyormuş.

Yıllar sonra Atatürk'ün bu olayı Fethi Beye karşı bir nezaketsizlik olarak nitelmesi olayların içyüzüne ve Hacı Adil Enişteme verilen göreve karşı tam bilgisi bulunmamasından ileri gelmiş olsa gerektir. Yoksa Hacı Adil eniştem Kocataş Yalısındayken gerek Fethi Beyden, gerek Atatürk'ten sitayişle bahsetmiş; Enver'in maceracı tutumunu açıkça yermişti (Mardin, 1988: 39-40).

Daha sonra amcası *Cemal Mardin*'i anlattığı bir bölüm bulunmaktadır. Amcası 17 yaşlarında Çanakkale Savaşı'na katılmış bir gazidir ve Yusuf Sıtkı Mardin'in gözünde hep bir kahraman olarak yaşamıştır.

Orta Bölüm başlığını taşıyan bölümde yalının detaylı olarak tasvirine yer verilmiştir.

Taşlıktan iki tarafa açılır kapanır buzlu cam kapılardan geçilerek yukarı kata, yayvan ve geniş, parke döşenmiş çift merdivenlerle çıkılırdı. Çift merdivenler, mermer döşeli Solarium kısmında birleşir ve yukarı kata tek olarak yükselirdi. Merdivenlerin trabzanları işlemeli fer forjeyle yapılmış, üzerleri maundandı. Duvarlarıysa, bir ser içersini canlandıran bitkilerle yağlı boya boyanmıştı. Öyle ki, Solarium'un cam çerçeveleriyle yağlı boya resimdeki çerçeveler aynıydı ve insana Solarium'un devamı hissini veriyordu. Solarium'da

çeşitli saksılar, nadir çiçekler ve özellikle ninemin pek düşkün olduğu kaktüsler vardı.

Yukarı çıkılınca, karşınıza, aşağıdaki mermer salonun parke döşenmiş eşi, fakat duvarları son derece süslü, duvarla tavanın birleştiği kordonda yağlı boya, mevsimleri gösteren resimler yumurtamsı birer madalyon içersinde canlandırılmıştı. Salonun kapısı açık bırakıldığı zaman arka bahçenin yeşili ve renk renk açan çiçekleri ile önden akan denizin lâciverdi birleşirdi. Salonun iki yana çekilerek yana kaymak suretiyle açılan orta penceresinde üç takım perde görülürdü. Biri mahremiyeti sağlamak için ince tül, ikincisi güneşin soldurueu ışınlarına karşı yazlık diyebileceğimiz orta ağırlıkta pamuklu, üçüncüsü ise, odadaki döşeme renkleriyle uyuşan Osmanlı devri sultanlarının uzun giysilerini anımsatan kıvrımları ve işlemeleriyle brokatel bir perde (Mardin, 1988: 46).

Bu bölümde yazar zatürree ve zatülcenp hastalığı geçirdiğine de değinmiştir.

Büyükbabasının annesi *Hafıza Şerife Hanım* ve ninesi *Saliha Ratibe Kocataş*'a yer verdiği bir bölüm de yer almaktadır. Şair burada kendileriyle yaşadığı anılara yer vermiştir. *Saliha Ratibe Kocataş*'ın dedesiyle evlenmelerinin ellinci yıldönümünde dargınlaşmaları üzerine Nedim'in "*Yeniden eski muhabbetleri tecdit edelim*" mısrasını alarak onlar için bir gazel yazmış sonra da tarih düşürmüştür.

«Yeniden eski muhabbetleri tecdît edelim,
Yine birlikte güzel, neş'eli bir iyd edelim,
Kime kalmış ki bu dünya üzülp ağlamalı
Yine birlikte Cihangire barışmış gidelim.
Deme bıktım bu hayattan, bu adamsızlıktan
Seni mes'ut edebilmektir, emin ol, emelim,
Yeter artık, ne Nişantaş, ne kiradan bahset,
O kira bil ki senindir, sana ait güzelim.
İtizar eyliyor oğlum tarafımdan dinle,
Yine birlikte güzel, neş'eli bir iydedelim,
Yeniden eski muhabbetleri tecdit edelim.»

Bu münasebetle bir de tarih düşürmüştüm:

«Elli yıl önce bugün Tanrı nasîp etti eşi,
Vurdu müşfik ve temiz kalbe zekânın güneşi;
Daim olsun bu saadetle yanan aşk ateşi,
'Zer'i dökmekle bu tarihi yaz altın düğüne
Böyle bir akde duadır bütün evlâdın işi!»
Hicri 1362 (Mardin, 1988: 52)

Kendisine şiir sevgisini aşıladığını söylediği teyzesi *Refia Hanım* ve eniştesi *Kemal Tanır* için de bir bölüm ayırmıştır. Teyzesi Hıdrellez münasebetiyle küçük kâğıtlara maniler ve dörtlükler yazıp, bükerek şekerdanlığa koyup herkese niyet çektirmiş. Yusuf Sıtkı Mardin'in de şiire olan merakı bu dönemde başlamıştır.

Daha sonra *Fethi Okyar* (1880-1943) ve ailesinin yalıya yaptıkları ziyarete tüm detaylarıyla yer vermiştir. Fethi Okyar dedesinin çok yakın dostudur. Hatta evliliği esnasında şahitliğini yapmıştır. Fethi Okyar ve eşi ile ilgili fiziksel olarak detaylı bilgi verdikten sonra onlarla geçirdikleri zamanı tüm ayrıntıları ile anlatmıştır. Onların yalıda misafirlikler devam ederken, 31 Temmuz 1930 Perşembe akşamı Atatürk de yalıya kısa bir ziyarette bulunmuş birlikte bir akşam yemeği yemişlerdir. Atatürk'le ilgili olarak şu satırlara yer vermiştir:

Şimdi hâlâ o gece, kapı aralığından kendisini nasıl gözetlediğimi ve bende bıraktığı etkiyi düşünüyorum. O zamana kadar gazete ve kitap resimlerinde görüp başkalarının ağzından dinlediğim bu masal insanını nasıl tarif edebilirim. Orta boylu, dinç ve enerjik bir insan. Kasları sıkı, göbek diye birşey yok, sıırım gibi. Sarı saçlarının göz kamaştıran parlaklığı, gözlerinin mavi denizindeki çekicilikte sanki eriyor. O gözlerin ne kadar derinlere inebildiğini, insanı bütün sırlarından soyabilen bir teleskop gücünde olduğunu belirtmem gerek. Elmacık kemikleri çıkık, çene kemikleri güçlü ve sert alında çektiklerinin gâh uzun gâh kısa çizgileri uzanıyor. Sesi gövdesine göre ince ve kısık; fakat insanı sürükleyici ve coşturucu bir niteliği var. Hareketleri cana yakın, ama haşın ve çevik. İnsan yüzüne yakından bakamıyor. O bakışlarındaki derinliğe inme nüfuzu, iradeyi eriten bir güçte. Yıkılan bir İmparatorluğun enkazından Türkiyemizi yaratan bu büyük insana uzaktan doyusuya bakıyorum. Sofra başında ışıklarla gölgelerin dalgalandığı yüzünde azim ve irade, alçak gönüllülük ve ağırbaşlılık, yumuşaklık ve sertlik ve nihayet vatani en aziz varlık olarak tanıyan ve tanımak istiyen bir heyecan okunuyor (Mardin, 1988: 70).

Yusuf Sıtkı Mardin'in eseri yazarken geçmişe yönelmekten çok büyük bir zevk aldığı eserin her paragrafından anlaşılmaktadır. Yazarken adeta yaşamaktadır. Yazarın maziye olan sevgisini aktardığı şu satırlardaki ifadeleri ilgi çekicidir:

Acaba çocukluğunun ve gençlik yıllarının etkilerinden kaçabilen bir insan var mıdır? Hele bu kimse eli kalem tutan biriye, çocukluğunun ve gençlik yıllarının üzerinde bıraktığı izlenimleri bir vesileyle dile getirmekten kendini alakıyomıyacaktır. Kocataş yalısında öyle günler olurdu ki, Bayramlar, Sünnet Düğünleri, evlenme törenleri gibi, bu mutlu günde hazır bulunmak amacıyla gelen en uzak akrabalar, akrabaların yakınları, hiç görmediğimiz dostlar ya da bir zamanların komşuları insana Dinosurlar gibi garip görünürdü. Takma dişleriyle (S) harflerini bir kaz tıslaması halinde söyleyen, hatta Konya ya da Karadeniz şivesiyle konuşan kimseler olurdu. Kendilerine ikramda bulunulduğu

zaman, görücüye çıkmış gibi, insanı derinden süzerler ve 'Maşallah!' Ne kadar büyümüş!' gibi sözler ederlerdi. O zamanlar kendimi başka bir evrenin kenarında oturmuş ayak sallıyor hisseder, içimi kaplıyan sıkıntı beni salondan kaçmağa sürüklerdi (Mardin, 1988: 79).

Kocataş Yalısında Mutluluğu Seziş başlığı altında şiire duyduğu ilginin temellerini, duygusal bir şair kimliği ile gözler önüne sermiştir. Zamanla divanlar ve çeviriler okumaya başlamıştır. Bu dönemde Milli Eğitim Bakanlığınca kendisine ünlü İngiliz şairi Shakespeare'in *Romeo ve Jülyet* çevirisi görevi verilmiştir. Şiire ve edebiyata olan ilgisi ailesi tarafından pek destek görmemiş, kendisi babası gibi hukuk okumaya teşvik edilmiştir.

Hatta büyükbabam da beni daima eski divanları okumağa ve o yolda yazmağa teşvik ettiydi. Ama şiir ve edebiyat alanında beni teşvik ettikleri halde, yüksek öğrenim yapmak için İngiltere ya da Amerikaya gitmeme izin vermedikleri gibi edebiyat tahsili yapmama da karşı çıkmışlardı. «İşte Mithat Cemal, işte Orhan Seyfi Orhon» demişlerdi. «Bu şairler de hukuk tahsili yaptı. Hukuk tahsili insanın kolunda bir altın bilezikti. Şiir yazmakla para kazanılmaz, ama bir davayı kazanmakla insan hayatında refaha kavuşurdu». Bu konuda belki annemin beni destekliyeceğini ummuştum. Ama annem -ki en kolay kendisine açılabilir, kalbimi dökebilirdim- o da şiir istidadıma bigâne kaldı (Mardin, 1988: 90).

Bu dönemde ilk şiir kitabı olan *Bir Ad Bulamadım*'ı 1934 yılının sonbaharında yayınlamıştır.

Kocataş'ın Hanımları başlıklı bölümde büyük babaannesine, babaannesine, teyzeleri, halaları ve annesine yer vermiştir. Yaşamlarını, giyim tarzlarını, birbirleriyle olan yakınlıklarını ve yardımlaşmalarını detaylı bir şekilde anlatmıştır.

1933 yılı aile için aksiliklerin yaşanmaya başladığı bir yıl olmuş, şairimiz de bu olaylardan çok fazla etkilenmiştir. Yaşanan kötü olaylar ilk önce Hayreddin dayısının teşhis edilemeyen tifo hastalığından vefatıyla başlamıştır. Sonrasında Avrupa öğretiminden dönen Hasancan dayısı ve teyzeleriyle birlikte bir aile gazetesi çıkartarak, aileyi eski neşesine kavuşturmak istemişlerdir. Bu sebeple 22 Haziran 1933'te *İğne* isimli dergiyi ilk sayısı Necmettin Kocataş'a ithafen çıkarmışlardır. Bu dergide yalıya gidip gelen misafirlere ve yaşanan komik diyaloglara yer vermişlerdir.

Dedesi Necmettin Kocataş Şirketihayriye'de göreve başlar. Şirketihayriye ilk Türk anonim şirkettir. Boğaziçi Vapurları İşletmesi İdaresinin yönetim kurulu başkanlığını yapar.

Boğaziçi'nin kalkınması ve ulaşımın geliştirilmesi için çalışmalarda bulunur. Boğaziçi'ni tanıtır sevdirmek amacıyla *Boğaziçi* adlı aylık dergi çıkarılmasına karar verilmiş, gazeteciliğe olan merakından dolayı yazı işleri müdürlüğüne yönetim kurulu tarafından Yusuf Sıtkı Mardin getirilmiştir. 1 Ekim 1936'da ilk sayısı çıkarılan derginin, başyazısı bizzat büyükbabası tarafından kendisine dikte ettirilmiştir. Burada dedesinin Boğaziçi'ni kalkındırmak ve güzelleştirmek için yaptığı çalışmalara, kendisinin de bu dönemde dedesiyle yaşadıklarına yer vermiştir.

Hayrettin dayısının eşi Nigar, onun ölümünden on ay sonra bir lokantacının oğluyula evlenmeye karar vermiş, ailenin buna karşı çıkmasına rağmen evlenmiştir. İki çocuğu olan Muhtar ve Babür'ü almak istemiş, ancak ailenin velayet için mahkemeye başvurmasıyla karşılaşmıştır. Mahkeme sonucunu beklemeden oğlu Babür'ü okuldan alıp kaçırmış böylelikle iki kardeş birbirinden ayrılmıştır. Bu, aileyi üzen ikinci olay olmuştur. Bu olay aslında yalının görüldüğü gibi olmadığını ortaya çıkarmıştır.

Hayreddin dayımın ölümünden sonra 1930'lu yılların acılarıyla dolu süresince kader filmi bir sinema operatörünün filmi hızlı döndüren bir düğmeye basmışçasına normal sür'atinin sanki üç misli bir hızla akıp gitti... Uzaktan yalıyı hasetle seyredenler, içersinde yaşıyanların sevgi, erdem, olgunluk, zarafet gibi fazilet ve meziyetlerle dolu, ferahlık ve servet içersinde yüzer kişiler olduğunu sanırlar. Oysa ki, Muhtarla Babür olayı göstermişti ki, yalı da, bütün insanların yaşadığı gibi, bencillik, çekememezlik, kıskançlık, hırçınlık, kızgınlık ve hastalık yatağıdır. İnsan içtiği özel bir ilâçla göze görünmez bir hayalet olup ta Kocataş yalısını gezecek olsa, burada yaşıyanların odalarında gerçekleşmemiş emellerin kabirleriyle, sönmüş sevgilerin türbelerini, çocukluk günlerinin artık masal olmuş körebelerini bulabilirdi (Mardin, 1988: 110).

Hayreddin dayısının ölümünün ardından büyükbabası kendisini tamamen Kocataş Suyu Fabrikasının kurulmasına adar. Türkiye'de ilk kez modern anlamında bir su tesisi kurulmuştur. Burada Yusuf Sıtkı Mardin suyun özelliklerine ve işlenmesiyle ilgili bilgilere yer vermiştir. Fabrikada suyun yanı sıra gazoz ve soda da imal edilmektedir.

Bu dönemde Avrupa'ya tarım tahsili için gitmiş olan Hasancan dayısı, ülkesine dönüşte gönlünü kaptırdığı Polonyalı bir kızla birlikte gelir. Eğitimi henüz bitmemiştir ancak Hayreddin dayısının ölümü üzerine büyükbabası tarafından hemen çağırılır. Ancak aile bu Polonyalı kıza şiddetle karşı çıkar ve kız ülkesine geri gönderilir. Yusuf Sıtkı Mardin bu bunalımlı döneminde Hasancan dayısının hep yanında olmuş, onun kimseye açamadığı

duygularını, dertlerini dinlemiştir. Bu dönemde dayısı, ailenin ısrarı ile Nesime isminde bir bayanla evlendirilir.

Aynı zamanda kuzeni Mihrimah teyzesinin eşi, Sadık Ağabeyi Fransa'ya kimya tahsili görmek üzere gitmiş, tahsilini başarıyla bitirmiş ancak yalıya hasta olarak dönmüştür. Sadık Ağabeyi Paris'te kimya mühendisliği için çalıştığı sırada laboratuvarında, kokladığı takdirde insanı zehirleyebilecek bir kimyasal maddeyi koklamış bunun üzerine hastalanmıştır. Hastalığına üre ve albümin teşhisi koyulur. Zaten ilerlemiş olan hastalığı zamanla şiddetli diyareye dönüşür. Sonunda 22 Temmuz 1935 tarihinde vefat eder. Aile için bir yıkım da bu olur.

Sıkıntılı günler Nesime ile Hasancan'ın evliliğiyle unutulmaya çalışılırken bir çocukları olan çift, hayatlarına mutlu bir şekilde devam eder. Ancak Polonyalı kız bir gün çıkagelir ve Hasancan dayısına şantajlar yapmaya başlar. Bu olayların ardından Hasancan dayısı bir otelde intihar etmiş vaziyette bulunur. Dayısının eşine olan sadakati ile şantajcı kadın arasında bir hayli bocaladıktan sonra intihar ettiği anlaşılmaktadır.

Tüm bu olayların ardından yalı eski günlere bir daha geri dönmek üzere neşesini kaybeder. Yalıda yaşayanların hepsi geçmişi düşünerek acı çekmeye başladıklarını hissederek.

Daha sonra Nesime yengesinin ağabeyi, çok kıymet verdikleri ve Yusuf Sıtkı Mardin'in çok sevdiği Muhtar Ertan'ı kaybederler. Onun ölümü de Yusuf Sıtkı Mardin'i çok üzmüş, kendisi için tarih düşürmüştür.

«Başı dik, kalbi temiz, gözleri pek
İçli, halk âşığı, sağlam, gerçek
Yoktu azmetti mi hiç bir engel
Öyle merd öyle civanmerd insan
O kadar ince ve sohbetten güzel
Oku tarihi mübarek Ramazan
Beni Mevlûduna 'Bekler' diyerek
Uçtu Müjgânına Muhtar Ertan.» (Mardin, 1988: 120)

Dayısının ölümü onu çok sarsmıştır. İlk defa kendisinin de ölebileceğini o zaman düşünmüştür. Eşinin ölümüyle yıkılan Mihrimah teyzesini de teselli etmek Yusuf Sıtkı

Mardin'e düşmüştür. Yaşadığı zor günleri metanetle atabilmesi için hep yanında olmuş, her konuda kendisini desteklemeye çalışmıştır.

Ülkemizde yabancı dille ilk kadın roman yazarı, teyzesinin eşi Muhiddin eniştesinin annesi *Leyla Yenge*'dir. Osmanlı Paris Büyükelçilerinden birinin kızı olarak Paris'te dünyaya gelmiştir. Başına gelen talihsizlikler sonucu istediği ve layık olduğu hayatı bir türlü yaşayamamıştır. Yusuf Sıtkı Mardin çok soylu bir aileye mensup olan Muhiddin eniştesinin hayatına ve anlarına geniş yer vermiştir.

Muhiddin eniştesi ve Fahire teyzesinin biricik kızları Leyla'yı on dokuz yaşında verem hastalığından kaybederler. Yusuf Sıtkı Mardin'de bir büyük yara da bu ölüm açar. Onun için iki şiir yazar.

Onların oğulları *Arif Mardin* için de uzun bir bölüm ayırmıştır. Kendisi başarılı bir müzisyendir. Diğer kızları ise bugün herkesçe tanınan ve bilinen *Betül Mardin*'dir.

Aşağıdakiler başlıklı bölümde ise yalının işlerini gören yardımcıları ile ilgili kısa bilgi verilmiştir. Daha sonra Fethi Okyar'ın Londra Büyükelçiliğinden ülkemize dönüşüne, eşi ve çocuklarına yer verilmiştir. O dönemde yaşanan siyasi gelişmeler hakkında bilgi verilmiştir.

Kocataş Çeşmesi başlıklı bölümde evlerindeki su kaynağına Sarıyer'de oturanların su doldurmaya gelişinden bahsedilmiş, büyükbabasının insanların yararına yalının bir duvarına çeşme yaptırmaya karar verişine değinilmiştir. Büyükbabası çeşmelerin kitabesini güzel bir tarih düşürmesi şartıyla Yusuf Sıtkı Mardin'in yazmasını istemiştir. Çeşme 1946 yılında kullanılmaya başlanmıştır. Yusuf Sıtkı Mardin de ebcet hesabıyla 1946 olacak şekilde, dedesinin çok beğendiği şu dörtlüğü ortaya koymuştur:

«Böyle bir âbı-hayatın koşar insan sesine
Nice ma'lûle şifa sundu bu mermer sîne
'Su'ya tarihi düşürdüm getirip 'bin dereden'
Nûş eden hayrı dua eyliye Necmeddîn'e...»

1946

(Mardin, 1988: 171)

Mevsim Sonu ismini taşıyan bölümde yalıya veda etme zamanını ve bu dönemde yaşadıklarını detaylı bir şekilde anlatmıştır. Her paragrafında tasvirlerle rastlanan bu bölüm Yusuf Sıtkı Mardin'in duygusal kimliğini ortaya koymaktadır.

Her sesin bir sonu fisıldadığı bu günlerde, ince kabuklu, beyaz teni âdetâ çatlamış ve içindeki kırmızılığı gösterir olmuş, bal ile karışık şarap tadı veren kavak incirleri, sivri ucundan tutulup soyulmadan ağza atılırken, insan Hazreti Havva'nın elma yeyişini hatırlıyarak Kocataş cennetinden kentin ağır, dumanlı havasına döneceği için derin bir hüzün duyar. Yaşı ne olursa olsun, insan, ruhunun derinliğine akşamın perde perde dökülüşünü hisseder. Boğaziçi yamaçları artık akşamın mor kadife örtüsüne bürünmüş, rıhtımda birer ikişer yanan lüks lâmbaları, pırlantalı birer gümüş iğne gibi suya, ışıklarıyla beraber Boğaziçinin sonsuz şiirinin acılığını damlatır; ömründen bir yılın daha sökülüp götürüldüğü duygusu insan ruhunda büyük bir çöküntü yaratır. Zaten yazdan kalma son kelebeğe birlikte ufuktan sevgilisinin uçuşunu seyretmiş olan insan 'kader karşısında ne kadar âciz - ne kadar hiçbir!' diye dövünür. Eylül ayında ellerin boşluğu, gönüllerin loşluğuna neden olur, dilin hoşluğu mayhoş bir burukluğa dönüşürdü (Mardin, 1988: 172-173).

Gerçek Sevgi isimli bölümde ise eşi Seniha Mardin ile tanışmalarını ve arkadaşlıklarını anlatmıştır. Ailesi bu arkadaşlığı, Mardin'in hukuk tahsiline engel olacağı düşüncesiyle engellemek istemiş; Mardin Almanya'ya gönderilmiştir. Ertesi yaz yine aynı düşünceyle aile Mardin'i Almanya'ya göndermiştir. Ancak bu ayrılıklar sonundaki buluşmaları, sevgilerinin daha da perçinlenmesini sağlamıştır. Bu bölümde Mardin ayrılık günlerinde eşi için yazdığı beş ayrı şiire *Sevgiliye Mektuplar* başlığı altında yer vermiştir.

Eşiyle 27 Temmuz 1940 tarihinde Kocataş Yalısı'nda nişanlanmışlar, 8 Mayıs 1941 tarihinde Beyoğlu Evlenme Dairesi'nde nikâhları kıyılmıştır. 19 Mayıs 1941'de ise Taksim Gazinosu'nda düğünleri yapılmıştır. Bu dönemde Yusuf Sıtkı Mardin Şirketihayriye'de, işletme müdürü muavini olarak çalışmıştır. Aynı zamanda mezun olduğu Robert Koleji'nde tarih, yurt bilgisi ve tercüme öğretmenliğine atanmıştır. Daha sonra kolejin genel sekreterliğini ve hukuk müşavirliğini yapmıştır. 1942 yılında Şirketihayriye ile ilişkisini kesmiştir. 1943 yılında yerel seçimlerde Sarıyer ilçesinden şehir meclisi üyeliğine seçilmiştir.

Eşinin, oğlu Muti'ye hamile olduğu dönemde Yusuf Sıtkı Mardin tifo hastalığı geçirmiş sonrasında da askere gitmiştir. Askerliğini Yedek Subay Okulu'nda başçavuşluk yaparak tamamlamıştır. Bu bölüm eşi için yazdığı iki şiirle son bulmaktadır.

«916 rakımlı tepede
Ruhların tunçlaştığı bir sabah
Kapatarak gözlerimi
Hissediyorum göz kapaklarımda

Boğaz sularının serin serpintilerini..
Yüzümde bir nefes var
Dalgaların parçalanışından
Martıların rüzgârlı çılgınlıklarından...
Hayalimdeki köpüklerin beyazı,
Suların lâciverdi,
Unutturamıyor yası - gideremiyor derdi...
Bir kere daha anlıyorum - sevgilim, ruhum,
Aramızda deniz var;
Yunus balıkları gibi dağlar
Birbirini kovalıyor,
Sen İstanbulda
Ben 916'da..» (Mardin, 1988: 184)

Hatice ile Türkân başlıklı bölümde kız kardeşlerine yer vermiş ve onların eğitimleri, kişilikleri, evlilikleri, yaşam tarzları hakkında bilgi vermiştir. Hatice kendisinden iki yaş küçüktür ve astım hastasıdır. Astım spreyini sürekli olarak kullanıyor olması ciğerlerini hasta etmiştir. Yusuf Sıtkı Mardin, kız kardeşi tedavi için yurtdışına gittiğinde ona doğum gününde şu gazeli göndermiştir:

«Dillerde gezen bir içli destan
Bir yıldönümünde tatlı ismin
Gurbetteyken bütün teselli
Ardında kalan Cemalli resmin
'Mâsûme'ye bir nasihat olsun
Bir çırpıda yazdığım bu nazmın
Tekrar edecek midir düşünme
Mont D'or gibi yerde kalmaz astmın
Tarihine 'kan' verince cevher
Mağlûp olacak inan ki hasmın.»

Hicri 1366 (Mardin, 1988: 187)

Yusuf Sıtkı Mardin, Bonn Büyükelçiliğinde Basın Müşavirliği yaptığı sırada 1 Temmuz 1973 tarihinde kız kardeşini kaybetmiş ve bu duruma çok üzülmüştür. Bu bölümde kardeşinin ardından yazdığı iki şiir de yer almaktadır.

HATİCE'NİN ARDINDAN
(1918-1973)

I

Hatice'm böyle apansız neden uçtun gittin!
Güller üstündeki şebnem gibi narin, şeffâf;
Güneşin şebnemi canlandıran en genç ışını!
Sanki ismiyle müsemma; katışıksız, sapsâf;

Tatlı bir sözle çevirten yaza ömrün kışını!
Ne desem-Hey gidi hâin ve hayırsız dünya!
Onu sen böyle kemirdin, ciğerinden dittin;
Söküp aldın yüreğinden aşk umut yüklü düşü,
Siliverdin bakışından ne yazık her gülüşü,
Kaptıran sendin o sâkin gölü bir fırtınaya...
Sendin ilmik geçirip sonra soluksuz bırakan,
Kuş kadar nazlı, ipekten canı yaktıkça yakan,
Döndürüp böyle bölük pörçüğe dost uykusunu,
Ummadık günde yaşam filmine yazdın ha sonu?

II

Nice geçmiş çağın eşsiz yüce sultânı gibi
Oksijenden çadır altında yatan nurlu melek;
İri gözlerde tutuşmuş yanan ürkek ürkek
Sâde sevmek ve sevimliğin onun tek dileği...
Yaşayanlarca esirgenmiş olan sevgiyi bak
Bekliyor sabrederek merd ölümlerden şimdi;
Belli bin türlü küfür yıpratıvermiş kalbi;
Hep üzüntüyle donanmış başı yaprak yaprak...
Yaşamın neşe veren zevkine artık perhiz
Uykusuzlukla nefes darlığı yetmiş canına:
Kimsenin bulmadı suç kendine yaptıklarına
Affeden bir söze benzerdi dudaklardaki iz...
Söyle dünya! Neler ettin ki dikensiz gülüme,
Açtı —sevginle doluyken— kucak iğrenç ölüme?”

1973 (Mardin, 1988: 188-189)

Yücel dergisinde de yayınlanmış olan *Açılmayan Kapı* şiirine 193. sayfada yer vermiştir. Bu şiiri ilk kez kuzeni Muhtar’la paylaşmış, bundan dolayı kuzenleri Muhtar’la Babür’ü anlattığı bölümde bu şiire yer vermiştir.

İbnülemin Mahmut Kemal İnal Kocataş Yalısında başlıklı bölümde ailenin Mısır’a seyahatlerinden ve İbnülemin Mahmut Kemal İnal’la yaptıkları seyahatten bahsedilmiştir.

Eski Mısır Hidivi İsmail Paşa’nın kızı Prenses Emine Fatma’nın İstanbul Üniversitesine yapmış olduğu vakıf gelirlerinin yıllar boyu ödenmemesi üzerine açılan dava ile ilgili olarak babası Ebül’ulâ Mardin görevlendirilmiştir. Alelacele Mısır’a gitmeye karar veren aile, 16 Şubat 1936 tarihli Toros Ekspresi’nden bir yataklı, üç birinci mevki bilet alarak yola çıkar.

Yücel dergisini birlikte çıkardıkları *Muhtar Fehmi Enata* onları geçirmeye geldiğinde meşhur edip ve tarih yazarı İbnülemin Mahmut Kemal’in de aynı trende olduğunu söyler.

Trene bindikten sonra babasından öncelikle Mısır yönetimi ve yaşanan tarihi süreçlerle ilgili bilgi alan Yusuf Sıtkı Mardin, kompartımana gittiğinde oda arkadaşının İbnülemin Mahmut Kemal İnal olduğunu görünce çok şaşırır ve sevinir. Kendisi Mısır Prensesi Hatice Abbas Halim'in davetiyle Hacca gitmektedir.

İbnülemin Mahmut Kemal İnal ile tanıştıktan sonra yolculuklarına birlikte devam ederler. Yolculuk süresince yemeklerini birlikte yiyip, uzun uzun konuşurlar. Bazı meselelerle ve kişilerle ilgili değerlendirmelerde bulunurlar. Anılarını anlatırlar. Bunlardan bazıları şunlardır:

Konuşma sırasında babam, 'Sıratı Müstakim' mecmuasını yayınlarken birlikte çalıştığı Mehmet Akiften söz ettiği zaman, üstad: «Baytarlık tahsil etti, şairliği meslek ittihaz eyledi» diye Mehmed Akifin diplomasına, âdetâ takılmak ister bir tutum göstermiş, sonra, «Yarım asır mermere su damlasa, mermeri oyar, o da yarım asır zihnine aruzu damlattı» diye Akif'in aruz veznindeki ustalığını küçümsediğini ifade etmişti (Mardin, 1988: 201).

Daha sonra kendisinden Recai Efendi diye bahsettiği Recai Efendi Mahmut Ekrem'in bir anısına yer vermiştir:

“Boğaziçinin en parlak devrinde, bir gece halk kayıklar ve sandallarla mehtâb âlemi yaparken, Recai Efendi de gecelik kürkünü giyip kayığa biner, Kanlıca körfezi dolayında halkın eğlencesine katılır. Bir yandan, da rakı içerek balık avlar. Kanlıcada oturmakta olan ve Sultan Abdülazizin mabeyincisi bulunan Nevres Paşa, mehtâb âlemlerinin güzelliğinden sözederek, denize çıkıp eğlenmeği Sultana arz eder. Bunun üzerine kayıkla çıkıp eğlenceye katılırlar. Sultan bir kayıkta yaşlı bir adamın bir yandan rakı çekerek bir yandan balık avladığını görünce, manzara hoşuna gider ve Nevres Paşaya ihtiyara sataşmasını söyler. Nevres Paşa da, balıkçı ağzıyla, 'Baba efendi, nasıl balık baş vuruyor mu?' der. Recai Efendi, 'Vuruyor!' diyerek sözü kısa keser, fakat Nevres Paşa sorusunu bir daha tekrarlayınca, başı tütsülü olan Recai Efendi, yüksek sesle, 'Be herif! Baş vuruyor mu diye tekrar tekrar söylenerek başımı şişirdin. Vuruyor dedik, haydi işine git! Anlaşıldı ki sen gevezenin birisin, ama yanındaki şu kara sakallı adama ne diyelim? Senin saçmalarını dinliyor da ses çıkarmıyor!' der. Sultan Aziz gülmek için kendisini zor tutar, 'Haydi renk vermeden gidelim!' der. Recai Efendinin kayıkçısı, kayıkçıların düğmelerinden saraya mensup olduklarını söyleyince, efendinin neşesi kaçır. Nitekim ertesi gün saray kayığıyla yaver geldiği zaman musibete uğradığım sanarak fena halde bozulur. Ama, padişahın emriyle saraya götürülen Recai Efendi iltifat ve ihsan görür.” (Mardin, 1988: 202)

Babası bu arada üstat için bir şiir yazmıştır. Bunu bir ara kendisine okur.

«Arâyişi bezmi edep
Ol fâzılı ilmü nesep
Hiç hiddet etmez bisebep
İbnülemin Mahmut Kemal.
Erbabı dil hep yâridir
Ehli suhan mîmarıdır
İstanbulun bekâridir
İbnülemin Mahmut Kemal.
Azminde şiddet gösterir
Bahsinde hiddet gösterir
Her işte kıymet gösterir
İbnülemin Mahmut Kemal.
Sencîdedir her bir sözü
Makbulü âlemdir özü
Asla haram görmez gözü
İbnülemin Mahmut Kemal.
Uslûbu hastır kendine
Muhtaç değildir pendine
Bir çare bulsa derdine
İbnülemin Mahmut Kemal.
Taklit edilmez bir zaman
Bu şairi âteş zebân
Yoktur onunçin imtinan.
İbnülemin Mahmut Kemal.
Şiirü nesirde kudreti
İcap eder her fikreti
Âlîdir âlî himmeti
İbnülemin Mahmut Kemal.
Lâyik değil mi bir kerre
Tebrik için bu tezkere
Geldi müdiri meşhere
İbnülemin Mahmut Kemal.»
9 Temmuz 1927 (Mardin, 1988: 204)

Bir başka öğünde yine bir araya gelmişlerdir. Bu sefer de üstat Süleyman Nazif ile ilgili bir anısını anlatır:

“...Süleyman Nazif’le birlikte dostları mülga Sadaret Müsteşarı Ali Fuad Bey merhumu ziyaret ettikleri günü hatırlıyarak anlatmağa başladı: 'Bayazıtta Yahni Kapan sokağının ağzında üstüne kaim yazıyla 'Umumî Helâ' yazılmış olan apteshaneye doğru giden Süleyman Nazif’in içeri girmeyip açıkta idrarını yapması üzerine, kendisinin şöyle bağırdığım söyledi: «Be adam, işin gibi çişin de tersine! Helâyı bırakıp melâyâya işemenin mânâsı var mı?»”

Bizler gülmekten katılırken, o da Nazif in gülmekten pantolonunun ısladığını sözlerine ekliyordu (Mardin, 1988: 206).

Bunun gibi, İbnülemin Mahmut Kemal'e ait birçok anıyı dinlemişler ve birlikte çok zevkli bir yolculuk geçirmişlerdir. Üstadın nüktedan bir kişi olması, yolculuk boyunca ilginç anılar yaşamalarını da sağlamıştır.

Uzun bir yolculuğun ardından Kahire'ye vardıklarında üstattan ayrılırlar. Yusuf Sıtkı Mardin daha sonra yüz yüze görüştüğü önemli şahsiyetleri sıralamış ama bunlar içinde en önemlisinin İbnülemin Mahmut Kemal İnal olduğunu söylemiştir. Daha sonra üstat Kocataş Yalısı'na gelmiş birkaç kez aileye konuk olmuştur.

Yıllar sonra Yusuf Sıtkı Mardin üstadın 1953 yılında yapılan jübilesi için Ankara'dan kendisine yazdığı şu şiiri gönderir:

«İlmü irfânü fazilet sendedir,
Nâmus, iffet, istikâmet sendedir,
Hem asâlet, hem necâbet sendedir,
Bir güneşsin benzerin bulmak muhâl,
Hazreti İbnülemin Mahmut Kemal!
En küçük noksana dikkat sendedir,
Lütfü istidlâlde sür'at sendedir,
Merhamet, şefkat ve rikkat sendedir,
Bir güneşsin benzerin bulmak muhâl
Hazreti İbnülemin Mahmut Kemal!

Sendedir ilmü edep, şiiri hayâl
Sende mâzî, sende istikbâl ü hâl,
Lâyemuttur varlığın bulmaz zevâl
Bir güneşsin benzerin bulmak muhâl
Hazreti İbnülemin Mahmut Kemal!» (Mardin, 1988: 230)

Daha sonra da üstattan, şiirini çok enfes bulduğunu ifade eden bir mektup alır.

«Nûru aynım muhibbi muhterem efendim,
Her vesile ile hakkımda ibraz ettiğiniz muhabbete zamimeü cemile olan vefanamenizi meserretle aldım. Kemali ihlâs ile dua ve teşekkür ettim.
Lütfettiğiniz muhammes, hakikaten enfestir. Envai meşagil nazmen mukabeleye haîl oldu. Hüsnü tab'mız, hüsnü hulkınız gibi müselleme olduğundan böyle güzel sözler söylemeniz tabîdir. Cenabı Hak, zâtı necibânenizi pederi mükerrerminiz ve ceddü ekreminiz gibi âlemi kemalde müşarübilbenân ve daima şâdân buyursun! Bâki bekayı muhabbet nuru aynım. 8 Mart 1953. » (Mardin, 1988: 231)

Yücelciler Kocataş'ta Toplanıyor başlıklı bölümde ise *Yücel* dergisinin kurucularının özel bir sayı oluşturmak amacıyla yalıda bir araya gelerek yaptıkları toplantıya yer vermiştir. Sonrasında yakın dostu *Halûk Şehsûvaroğlu* ile ilgili anılarına yer vermiştir.

Yalıda misafir ettikleri önemli konukları sıralamış, onlarla ilgili bilgi verdikten sonra anılarını anlatmıştır. Bunlar arasında Süheyl Ünver, Mithat Cemal Kuntay, Ruşen Eşref Üneydin, Suat Hayri Ürgüplü, Yahya Kemal Beyatlı, Orhan Burian, Faruk Nafiz Çamlıbel, Celal Bayar, Mümtaz Tarhan gibi devrin çeşitli alanlarda önemli isimleri yer almaktadır. Bunlar içinde, Yusuf Sıtkı Mardin için en önemli olanı *Yahya Kemal*'in ziyareti ve onunla tanışmış olmasıdır.

Yahya Kemal, Kocataş ailesini ziyarete gittiğinde İstanbul Boğazı'nı geçerek yalıya ulaşmış ve ulaşır ulaşmaz İstanbul'un o gün içindeki kötü durumuna dikkat çekmiştir.

“Bizanslılar zamanında Boğaziçi yoktu. Boğaziçi Türktür. Çamlıca ve Üsküdar Türktür. Üsküdar vardı ama küçük bir köydü. İstanbulu İstanbul yapan Türkler olmuştur. Beşyüz sene kendi sanayimizle giyinmişiz. Kendi mimarımız, kendi ustalarımız, kendi işçilerimiz Türk medeniyetinin başyapıt denilebilecek mimarlık eserlerini ortaya koymuşlardır. Biz Boğaziçinde 1352 den ve İstanbulda 1453 den beri bulunuyoruz. Şimdi bakıyorum da, Boğaziçinin Türklüğünü bile koruyamamışız. Neşâdâbâd yeri Lido, Reşit Paşa yalısı yeri Beau Rivage olmuş; utanılacak şey. Singapur Gazinosu, Çin Lokantası daha neler var. İşte yol boyu böyle daldım düşüncelere.” (Mardin, 1988: 251)

Gece boyu sohbet etmişler ancak Yusuf Sıtkı Mardin bir toplantısından dolayı yanlarından erken ayrılmıştır. Babasının kendisi için aldığı randevuyla Yahya Kemal Park Otel'de kalırken kendisine *İki Damla Yaş* isimli şiir kitabını götürmüştür. Kitabını baskıya vermeden önce onun görüşlerini almak istemiştir.

Gayet nazikâne bir şekilde beni kabul etti. Büyükbabamı, Kocataş Yalısını ve babamın sağlık durumunu sordu. Şiirle uğraşmamdan duyduğu memnunluğu bildirdi. Bir kaç uzun parçamı okuduktan sonra : «Niçin kısa yazmıyorsunuz? Az ve öz yazmalı!» deyince, bu sefer aruz vezniyle yazmış olduğum kısa parçalardan kendisine okudum. «Mademki aruza bu kadar hâkimsiniz. Bence buna devam ediniz. Aruz vezniyle yazdığımız şiirlerde daha muvaffak oluyorsunuz!» dedi. Bu arada, 'Her hüznümü bir sükût örter' mısramına takılarak 'Her hüznümü bir sükûnet örter' dersiniz daha iyi olur.» dedi.

Bu düzeltmesinden cesaret alarak, şu beytimi kendisine okudum:

«Dallarda hışırdayan bu yaprak
Bir gün beni öldürür muhakkak!»

bu beyitte kakafoni bulunup bulunmadığını sordum.

Üstad, sigarasından bir nefes çektikten sonra: «Bakın!» dedi, «Benim 'O şafak vaktinin cihangiri' mısraıma İbrahim Alâeddin tenafür var diye dokunmuştu. Tenafür konuşulan dilde vardır. Fransızcada bunu şairlerin özellikle kullandıkları görülür. Bilmem İngilizcede de öyle mi?»

«Evet efendim! Assonance ve consonance diye özel terimleri var. Böylece aynı sesli ve aynı sessiz harfleri tekrarlamakla şiire bir başka güzellik katılacağı kanısındadırlar.» dedim.

Üstad, yine kendi şiirine takılanlara kızgınlığını sürdürerek: «Benim 'o şafak vaktinin cihangiri' mısraını dillerine dolayarak ördeklerin vakvak etmesini hatırlatan bir mısra diyenler, acaba Valery'nin 'Le Cimetière Marin'nini okumuşlar mıdır?»

«Ce Lien me plâit, dominé de flambeaux
Composé d'or, de pierre et d'arbres sombres
Ou tant de marbre est tremblant sur tant d'ombres»

Bu mısralardaki 'd'arbres, sombres, marbre, tremblant, d'ombres' kelimelerinin tekrarlanmasını da bir köpeğin havlamasına benzetebilirlerdi. Oysa ki Valery şiirin iç ahengini assonance ve consonance kullanarak zenginleştirmiştir (Mardin, 1988: 253).

Daha sonra Yusuf Sıtkı Mardin Yahya Kemal'e sembolist şairlerle ilgili görüşleri sormuştur. Yahya Kemal ise Valery, Mallerme gibi şiir üstatlarının şiirlerindeki unsurlardan, sembollerden örnekler vererek sözcükleri ahenkli bir şekilde sıralayan bu şahsiyetlerin şiirlerini neden beğendiğini açıklamıştır.

Yusuf Sıtkı Mardin'in Abdülhak Hamid'in "Makber"i konusunda sorduğu bir soru üzerine de Yahya Kemal, Hamid'in söylemek istediklerinin çok güzel olduğunu ancak Namık Kemal hayranlığı dolayısıyla duygularını ifade ederken sakat ifadelere yer verdiğini söylemiştir. Türkçe kelimeler yerine eski kelimeleri şiirinde kullanıyor olması, söz tekrarlarının şiirimizde sıkça karşımıza çıkması onun üslubunu bozmuştur. Onun dilimize ve edebiyatımıza olan hizmetlerinin yadsınamayacağını ancak falsolarının kabahat olduğunu ifade etmiştir.

Yusuf Sıtkı Mardin'in bazı şiirlerinden mısralar söylemiş, bu mısraların daha güzel ifade edilebileceğine dair örnekler vermiştir. Örneğin;

“Zannetme ki güldür ne lale” mısrasında hem olumsuz fiil, hem de olumsuzluk bildiren bağlaç kullanılmasını eleştirmiş; bu dizeyi “*Karşında ne güldür ne de lâle*” şeklinde ifade etmesinin daha güzel olacağını söylemiştir.

Daha sonra Yusuf Sıtkı Mardin, Yahya Kemal'e kendi şiirleri içinde beğenmediklerinin olup olmadığını sormuştur. Yahya Kemal kendi mısraları üzerinde titizlikle çalıştığı halde beğenmediği kelimelerin olduğunu söylemiştir.

“*En sahih aynadan aksettiriyor Üsküdar*” mısrasında sahih yerine dürüst kelimesinin kullanmayışının kulağını tırmaladığını söylemiştir.

Görüşlerinin sonunda kendisine vereceği tavsiyeleri sormuştur. Yahya Kemal, Yusuf Sıtkı Mardin'e:

“Az ve öz yazmalısınız! Kullandığınız kelimelerden hiç bir zaman emin olmamalı, daima sözlüğe baş vurmalsınız! Söz gelişi, şiirlerinizden birinde geçen 'tılsım' kelimesinin asıl doğrusu 'tılsım'dır. Hani 'Yol Düşüncesi' başlıklı şiirimde:

«Bu def'a farkına vardım ki ihtiyarlamışım,

Hayatı bir camın ardından gösteren tılsım»

demiştim. Buna özellikle dikkat etmek, bir mısraı duyuş halinden deyiş haline getirmek için tıpkı bir kuyumcu gibi onun üzerinde işlemek lâzımdır. Ben aruz veznini tercih ettim, çünkü aruzla şiir daha ahenkli oluyor.

«Velhasıl o rüya duruyor yerli yerinde»

mısraını, parmak hesabının 7x7 li veznine sokarak:

«Sözün kıyası o düş, durur yerli yerinde»

deseydim, şiiri öldürmüş olmaz mıydım? Aruz vezni hakkında Cenabın sözlerine katılmak bana daha mülâyim geliyor: 'Vezin sorunu bir edebî sorun değil, bir mûsikî sorunudur. Ahenk hakkında kesin bir fikri olmıyan ve hiç olmazsa notada beyaz ile siyahı ayırt edemiyen yazar, olanağı yoktur ki aruz vezninin değerini ve parmak hesabının müzik aleti olmak bakımından zavallılığını anlayabilsin. Hece vezninin hararetli destekleyicileri müzik duygusundan nasibi olmayanlardır'. Bu bakımdan size de tavsiyem güzel kullandığımız aruzda sebat etmenizdir. Ama, Cenap gibi imâleye kaçmak yok. Sonra aklınızdan çıkarmayınız ki, bir mısra üzerine lâyiki veçhile durmamış bir şair payidar olacak bir eser yaratamaz. Şairin duyduklarını çok insan kalbi duyar, ama ancak onu şair söyleyebilir. Hayatta en çok şahsî olan şiire bile böyle merhalelerden sonra varılabilir. Sonra, dikkat ettim. Kafiyelerinize gereken dikkat ve özeni göstermiyorsunuz. 'Damla' ile 'sema' tam kafiye değildir. Buna mukabil (inmiş - silinmiş) zengin kafiye'dir. Abdülhak Hâmid bilirsiniz, Frenklerin çok zengin deyip özendikleri, bizim esiklerin ise mukayyet deyip kullanmadıkları o iki üç boğumlu kafiyelere bir tiryaki gibi tutulmuştur: (Saltanat - kalkan at), (parlar - toparlar), (berdar - haberdar), (apansız - yapan siz) gibi kafiyeler insana şiirin zevkini kaçirtır; çirkindir. Bunlardan kaçınmak lâzımdır. Fikret ile Cenap Türk kafiyesini çekici bir güzellikle değiştirdiler. Cenabın aruz veznini ustalıklı kullandığı ve akıcı bir Türkçe ile kaleme aldığı bazı mısraları bilmem hatırlar mısınız:

«Kulaklarımda kalan sözlerinle aldanırım. Kolunda bir gecelik bir misafirim sanırım.»

«Gözden çok kulağa hitap eden kafiyeler, eğer üç ya da iki heceli kelimelere gelen bir heceli kafiye ise kulağı çok okşar. En güzel kafiyeler mısra ile samimî olarak kaynaşmış kafiyelerdir.» (Mardin, 1988: 258).

Yusuf Sıtkı Mardin sonrasında kendisinden müsaade isteyerek Yahya Kemal'in yanında ayrılmıştır. Ancak 1972 yılında yayınlanan *Bir Semtimi Sevmek* isimli kitabındaki şiirleri Yahya Kemal'in tavsiyeleri üzerine yazmıştır.

Faruk Nafiz Çamlıbel başlıklı bölüm ise Faruk Nafiz'le Yusuf Sıtkı Mardin'in vapurda karşılaşmalarıyla başlar. Bu iki şiir âşığı vapurda karşılaşmış ve şiirle ilgili derin bir sohbe dalmışlardır. Faruk Nafiz kendisine *Münzevi* başlıklı şiirini okur. Yusuf Sıtkı Mardin de *Kandillinin Issız Korusunda* başlıklı şiirini okumuştur. Faruk Nafiz'in, şiiri ile ilgili görüşlerini alır. Faruk Nafiz, Ahmet Haşim'in küçük manzumeler için kullandığı kalıpla Yusuf Sıtkı Mardin'in otuz sekiz mısradan oluşan bir şiir yazmış olmasını çok beğenir.

Vapur sonrası yalıya kahve içmeye giderler. Faruk Nafiz'e her gün yayınlanmakta olan Türkçe kelimelerle ilgili görüşünü sorar. Faruk Nafiz bir kıtayla sorusunu cevaplamıştır:

«Hangi sözlerle ninem gönlünü açmışsa bana,
Ben o sözlerle gönül vermedeyim sevgilime,
Sözlerim ninni kadar duygulu olmak yaraşır
Bağlıdır çünkü dilim gönlüme, gönlüm dilime..» (Mardin, 1988: 268)

Daha sonra aralarındaki sohbet aruz mu, hece mi sorusuyla devam eder. Faruk Nafiz şu cevabı verir:

“Son zamanlarda aruzu kullanmağa başladım. Bunu bir az da şiir enflasyonu yaratan şairlere bir nebze olsun sorumluluk yüklemek için yapıyorum. Eline her kalem alan hevesli kullandığı dilin inceliklerini bilmeden, vezin ve nazımdan haberi bile olmadan yazdığı satırları şiir diye ortaya sürüyor. Mısraları bazan çiğnediği çiklet gibi uzatıyor. Bazan iki kelime mısra, bazan on sekiz heceli mısra görüyorsunuz. Edebiyatı bu başı boşluktan kurtarmak için, onlara yol göstermek gayesiyle doğrusu aruzu tercih ediyorum.” (Mardin, 1988: 268)

Faruk Nafiz milletvekilliğinin ardından Yassıada'ya gönderilmiştir. Yusuf Sıtkı Mardin bu haberi alınca çok üzölmüş ve kendisine şu satırların bulunduğu bir mektup yazmıştır.

«Nereden esti bu rüzgâr, bu satırlar kimden?
Bunca yıl sonra hatır sormağa gelmiş kim var?
Gönlü hasret dolu, hürmet dolu Üstada derin
Arzı endam ediyor karşıda Yûsuf Mardin.
'Dinle Neyden' demiş, açmış ta 'Çoban Çeşme'sini
'Suda Halka'yla yüzen gönlü tutuşmuş, yanmış,
Özlemiş vermeği bir ses o 'Gönülden Gönüle',
Bir 'Akarsu'yla 'Ömür Böyle Geçer'miş sanmış,
İçli yaprakları şiirin sıralanmış duruyor,
Buna şair geçinen her yiğidin girmesi güç,
Nice şairlerin ilhamı olan kavmimize
Çamlıbel sonrası bir kıt'a beğendirmesi güç» (Mardin, 1988: 272)

Üstat da kendisine cevaben şu satırları yazmıştır:

«Seneler var ki haber yoktu vefa semtinden
Müjdeler geldi neden sonra Yusuf Mardin'den! » (Mardin, 1988: 272)

Yusuf Sıtkı Mardin 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimde Cumhuriyet Halk Partisi'nden milletvekili adayı olmuş ancak seçimi kaybetmiştir. Daha sonra Türk Eğitim Derneği Yönetim Kuruluna seçilmiş, Mümtaz Turhan'la birlikte bu görevi ifa etme olanağı bulmuştur. Onun ölümünün ardından da şu satırları yazmıştır:

«Bir yanardağ gibi heybetli, vakur, gökte başı
Çağlayanlar gibi sonsuz bir enerjiyle coşar,
Hiç bir engel tanımaz, mâniolar, dağlar aşar
Hak sözün bâtılı imha eden eşsiz savaşı.

Öyle mümtaz, mütevazı, öyle üstün bir Türk
Daima yardıma bir neş'eli çehreyle hazır;
Derneğin dalgalanan sancağı, tek başkanıdır
Okyanostan daha engin, daha uçsuz ve büyük...

Merhamet kaynağı, öksüz çocuk aşkıyla dolu;
Neme lâzımcılığın düşmanı, azmin sesidir;
Şerefın şan ile bir sîne de birleşmesidir,
O şimal yıldızıdır gösteriyor doğru yolu...»
(Mardin, 1988: 279-280)

Dağılış başlığı altında da Kocataş Yalısı'nda yaşanan yaprak dökümüne yer vermiştir. Yalının fertleri bir bir ya ölmüş ya da yalıdan ayrılarak başka yerlerde yaşamlarını sürdürmüştür.

Yusuf Sıtkı Mardin yalının en önemli gününün, Atatürk'ün yalıyı ziyaret ettiği günün olduğu değerlendirmesinde bulunmuştur. Kendisi de sonraki seçimlerde milletvekili seçilmiş, Ankara'ya yerleştikten sonra yalıya gidemez olmuştur.

Büyükbabasının ölümünün ardından hepsi yalıyı ve anıları canlı tutmak istemişlerse de bunu başaramamışlardır. Şair en son 1978 yılında yalıya gitmiştir. Eserin sonunda kuzeni Mediş'e ithafen yazdığı ve *Sonelerle Seneler* kitabında yayınlanan *Kocataş Yalısı* isimli şiir yer almaktadır.

Son olarak yalıyı kişileştirmiş ve yalının, yaşamış olsaydı, duygularını şöyle ifade edeceğini söyleyerek eseri sonlandırmıştır:

“İyi bir hayat sürdürdüm. Bağrımda birbirini seven altın kalpli insanlara yer verdim. Düşünlerine, ziyâfetlerine renk, neş'elerine, sevinçlerine şevk kattım. Tasalı günlerinde onları oyaladım. Şu yıkınlık eşğinde şikâyet edecek hiç bir şeyim yok. Şöminelerimi, mermer abdesthânelerimi, musluklarımı, halılarımı, parkelerimi, kapılarımın saplarına varıncaya kadar herşeyimi alıp götürdüler. İskelemi bir vapur çarparak sulara gömdü. Evet, yine de hâlîme şükrediyorum. Yanmış bir sigara beni kül edebilirdi. Bir deprem çatımı başıma indirebilirdi. Allaha binlerce şükürler olsun ki, yine hâlâ ayaktayım. Mûcizelere inancım yok. Eski hâlîme dönebileceğime de kesinlikle inanmıyorum. Ama, iyi bir ömür sürdürdüm. Büyük, ünlü kişilere konutluk ettim. Tanrının bana verdiği görevi güler yüzle, seve seve yerine getirdim. Ölümünden korkmuyorum!” (Mardin, 1988: 290).

Eserin son kısmında Mardin ailesinin şeceresine yer vermiştir. Şecerenin başındaki isim El Seyid El İmam Ali Ebutalip Hazretleri yani Peygamber Efendimiz'in amcasının oğludur. Sonrasında büyük dedesi bu kuşağın 28. ismi olarak yer almakta onun ayak ölçüsüne ve el yazısına yer veren bir metin bulunmaktadır.

Esere ek olarak Yusuf Sıtkı Mardin'in yalıda yazmış olduğu, muhtelif eserlerinde yayınlanan 36 şiire yer verilmiştir. Kocataş Yalısı albümünden alınan fotoğraflarla eser son bulmuştur.

4. 2. 2. 4. Şair Şeref Hanım

Eser 1994 yılında ortaya konmuştur. Kültür Bakanlığı Yayınları arasında 1994 yılında Ankara'da neşredilmiştir. 238 sayfadan oluşmaktadır. Eserde Şair Şeref Hanım'ın hayatı, çağdaşı şairlerle karşılaştırılması, o devirdeki kadına bakış açısı sanatı, eserlerindeki içerik ve üslup ortaya konmuş; eserlerinden örnekler verilerek eser sonlandırılmıştır.

Yusuf Sıtkı Mardin eserin ön sözünde kendisini Şair Şeref Hanım'ın hayatını araştırmaya iten sebepleri ve kendisi ile ilgili bilgileri nereden derlediği ile ilgili bilgi vermiştir.

Şiir, okuyucudan daha çok ve daha eylemli bir işbirliği ister. Şiir yarım okuryazarlığın cezasını çekmektedir. Yarım okuryazarlık şiiri değerlendirmek yeteneğini işe yaramaz duruma getirir. Hatta yok eder. Dilin en kaba örnekleri dışında başka büyüün inceliklerine karşı bir duygusuzluk üretir. Yarım okuryazarlık parola, ya da klişeye karşı bir tansıma uyandırır ve değişikliği, başkılığı sabırsızlıkla karşılar. Bu durumu düzeltmek, içimizde gömülü bulunan şiir duygusunu geliştirmek, çağdaş öğretimin büyük sorunlarından biridir. Şiirin artık yitirilmiş bir sanat dalı durumuna gelmemesi için şiir zevkini aşılama, eski ve yeni nemiz varsa bulup, gerekirse dilini sadeleştirerek genç kuşaklarımıza sunmak kutsal görevimiz olmalıdır. Unutmamalıyız ki, büyük şairler yetiştirebilmek için büyük okuyucu yığınlarına gerek vardır (Mardin, 1994: X-XI).

Yusuf Sıtkı Mardin eserin giriş kısmında Şeref Hanım'ın hayatını detaylarıyla ifade etmiş ve onun şairliğinde diğer sanatçıların etkisine yer vermiştir.

Mollalık rütbesine ulaşmış bilim adamlarından Mehmet Nebil Bey'in kızı Şair Şeref Hanım (1808) 1224 Hicrî yılında, babasının Mısır mevleviyetinde görevli bulunduğu Kahire'de doğdu. Babası da, dedesi şair ve tarihçi Halil Nuri Bey gibi şiirle uğraşmıştı. Şeref Hanım özel olarak öğrenimini sürdürürken, ailesinden tevarüs ettiği çeşitli divanlardan esinleniyor, Fuzulî, Nef'i, Ruhi-î Bağdadî, Şeyhülislam Yahya, Nâbi Divanları'ndaki gazellerin etkisi altında özbenliğini yoğuruyordu. Babasını on yaşında kaybeden Şeref Hanım'ın Divanı'ndaki tarihlerden anlaşıldığına göre, ilk düşürdüğü tarih 1241 (1825) yılını göstermektedir. Buna göre, Şeref Hanım 17 yaşında şiirlerini basılabilecek derecede olgunlaştırmış bulunuyordu. Çok okuduğu ve daima şiirlerini başkalarınınkiyle karşılaştırdığı için, kendini ve yazdıklarını beğenmeme gibi güzel ve olgun bir hasleti vardı (Mardin, 1994: 1).

Yusuf Sıtkı Mardin daha sonra Şeref Hanım'ın şairlik yönüyle ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur. Sonrasında Nihat Sami Banarlı'nın Şeref Hanım'la ilgili yazdıklarına yer vermiştir. Nihat Sami Banarlı Şeref Hanım'ın şairliğini yetersiz bulmuş, özgün bir şair olmadığını söylemiştir. Oysaki Mardin, Banarlı'nın bu görüşüne katılmamaktadır.

Gönül ve sevgi şiirlerini bir kadın kalbinin ince tellerindeki titreşimlerle ortaya seren ve hata Fıtnat Hanım'ın yapmacık hakimane sözlerinden daha etkili mısralar dile getiren gerçek kadın şairlerimizden biri olarak düşünmek Şeref Hanım'a karşı vefalık ve kadırbilirlik olur. Bu bakımdan rahmetli dostum Nihat Sami Banarlı'nın "Türk Edebiyat Tarihi" adlı ölmez eserinde Şeref Hanım hakkında ileri sürdüğü şu hükme katılamıyorum:

'Divan şiiri söyleşisini iyi bilen Şeref Hanım, bu söyleyişi kolaylıkla tekrarlayan fakat yeni bir şey söylemek kudretini gösteremeyen bir şairdir. Esasen bu çağların yetiştirdiği daha birkaç kadın imza, kendilerini devrin erkek şairleri gibi şiirler söylemek; meyhaneden, meyden, mahubdan, muğbeçeden dem vurmak yoluyla harcıyarak şiiri kadın ruhunun samimi terennümlerine vasıta olabilmek kazancından mahrum bırakmışlardır.' (Mardin, 1994: 2)

Biyografik tarzda ele alınmış olan eserde Şair Şeref Hanım'ı etkileyen olaylar, hayata bakış açısı, yaşadıkları, umutları anlatılmış ve hemen ardından divanından örnekler verilerek sanatçının düşünceleri pekiştirilmiştir.

Yusuf Sıtkı Mardin, Şair Şeref Hanım'ın tarih düşürdüğü eserlerden de örneklere yer vermiştir. Şair Şeref Hanım saray çevresine yakın olduğundan dolayı pek çok şehzadenin doğum ve ölüm törenleri, evlilik, sünnet törenleri, tahta geçişleri vb. olaylarda bizzat bulunmuş ve bunları eserlerinde dile getirmiştir.

Yusuf Sıtkı Mardin, Şeref Hanım'ın kendisinden önce edebiyatımızda yerini almış ve Şeref Hanım'a da öncülük etmiş kadın şairlere de yer vermiştir. *Zeynep Hatun, Mihri Hatun, Hubbi Ayşe Kadın, Anî Fatma Hanım, Fıtnat Hanım, Leyla Hanım* gibi devrin sanatçılarının hayat hikâyelerine kısaca değinmiş; eserlerinden örneklere yer vermiştir.

Eserin *Batı Avrupa Toplumunda Kadınlık* adlı bölümünde ise kadının erkek dünyasındaki durumunu ve şiir yazma konusunda içinde bulunduğu şartları değerlendirmiştir. Özellikle 18. yüzyılda, kadının toplumdaki yerini ifade ettikten sonra 19. yüzyılda kazandığı önemi anlatmıştır.

Osmanlı Türklerinin Kadın Konusundaki Tutumu ismini verdiği bölümde ise o dönemdeki kadın erkek ilişkilerini ele almış, din ve namus ilkeleri çerçevesinde kadının kazandığı değer Avrupalı'dakinden daha üstün olduğunu belirtmiştir.

Erkek ve kadın arasında evlilik dışı herhangi bir ilişki düşünülemezdi. Avrupa'da olağan görülen metres tutma Osmanlılarda yoktu. Türk kadınları hukuk, özlük ve mülkiyet hakları yönünden Avrupa kadınlarından aşağı değil, tersine daha üstündü (Mardin, 1994: 47).

19. yüzyılda kadın sosyal hayata daha çok müdahil olmaya başlar. Bu zamandan önceki durumu ifade etmek için Namık Kemal'in, Ziya Paşa'yla çıkardıkları *Hürriyet* gazetesindeki makalesinden alıntı yapmıştır.

Çağdaş Kadın Şairlerle Karşılaştırma isimli bölümde ise Şair Şeref Hanım'ın hayatı hakkında kısaca bilgi verdikten sonra çağdaşı İngiliz Elizabeth Barrett (1806-1861)'le onu karşılaştırmıştır.

O da Şeref Hanım gibi yaşamağı yazmakla bir görmüş: 'Yaşamak Nedir? Yemek, içmek, tenneffüs etmek değil varlığının en kuytu köşelerine kadar sevinçle ihtirasla yaşadığını hissetmektir. Ben yazdıkça yaşadığımı duyuyorum' diyerek şiirlerine kendini vermiştir.

Ne var ki, Elizabeth Barrett on beş yıl süreyle ömrünün en mutlu günlerini sevdiği erkekle paylaşırken Şeref Hanım ayrılığın türküsünü, sevdiği erkeğe kavuşamamanın acısını dile getirmekte ve umutsuz bir sevgi için yanıp tükenişini seyretmekteydi (Mardin, 1994: 52).

Elizabeth Barrett'in *Portekizce'den Soneler* başlıklı şiirinde ifade ettiği erkek sevgisi ile Şeref Hanım'ın gazellerinde aynı konuyu aynı şekilde dile getirdiğini belirtmiştir.

Şeref Hanım'la aynı yıllarda yazan Charlotte, Emily ve Anne Bronte kardeşler (1816-1855, 1818-1848, 1820-1849)'den de bahsedilmektedir. Dünya görüşleri, yetiştirildikleri çevre, şiir anlayışları birbirlerinden çok farklı olmasına rağmen şairimiz bu üç kardeşin aşk ve doğaya bakış açılarını göstererek örneklere yer vermiştir.

Daha sonra ünlü İngiliz şair Christina Georgina Rossetti (1830-1894)'den bahseden Yusuf Sıtkı Mardin, Rossetti'nin İngiliz kadın şairleri içerisinde Şair Şeref Hanım'a en yakın ismin özellikle duygu ve dine bağlılık yönünden o olduğunu söyler.

Şeref Hanım'ın çağdaşları arasında Adelaide Anne Procter (1825-1864) ve Jean Ingelow (1820-1897) da zikredilmiştir. Margaret Veley (1843-1887) bu şairler de tıpkı Şeref Hanım gibi sevgiliye duyulan hasretten dolayı melankolik eserler ortaya koymuşlardır. Amerikan şairi Emily Dickinson (? -1886) ayrılık, acı, elem, yalnızlık gibi muhtevalarda şiir yazması yönüyle eserde Şair Şeref Hanım'la karşılaştırılmıştır.

Yusuf Sıtkı Mardin bu dönemde altın çağını yaşayan Fransız Edebiyatında bir kadın şaire rastlanmadığını ifade ettikten sonra İspanyol Edebiyatında bir kadın şaire dikkat çeker: Rosalia de Castro (1837-1885). O da tıpkı Şeref Hanım gibi duygu yüklü şiirlerini ahenkli bir şekilde yazmış, ölüm ve güzellik konularını işlemiştir.

Mısır'da ilk Arap kadın şairi de Şeref Hanım'ın çağdaşıdır. Ayshe el-Taimuriyye'nin (Taimurriyeli Ayşe) (1840-1902), erken yaşta dul kalmasının yanı sıra küçük yaşta kızını ve erkek kardeşlerini kaybetmiş olması, onu sofî tarzda gazel ve mersiye yazmaya itmiştir. Duygusal yönden şiirleri karşılaştırılmış ve Şeref Hanım'ın şiirleri daha başarılı bulunmuştur.

Şeref Hanım'ın Alman Edebiyatındaki çağdaşları Marie Van Ebher-Eschenbach (1830-1916), Anette Von Droste Hülshoff (1797-1848), Amalie von Helvig-Imhof (1776-1831), Bettina von Arnim (1785-1859) hakkında da çok kısa bilgi verilmiştir. Şair Şeref Hanım'la kıyaslamaya gidilmemiştir.

Avusturya Edebiyatında Elizabeth Glück (1814-1894) ve Heinrich Heine (1800-1856) karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Heinrich Heine ile ilgili olarak Yusuf Sıtkı Mardin “*Şeref Hanım'ın şiirlerindeki çağrışı sanki duymuş da kendisine cevap veriyormuş gibi yazmış, bir erkek çağdaşı şair*” ifadesini kullanmıştır (Mardin, 1994: 67). Mardin'e göre bu şairler farklı coğrafyalarda aynı duyguları aynı üslupla sadece farklı dilde ifade etmişlerdir.

Şeref Hanım bu şiirleri okuyabilseydi, gerçek sevgilisinin İstanbul'dan uzaklarda Berlin'de ya da Batı Avrupa'nın bir başka kentinde olduğunu anlardı. Aynı ses dalgası üzerinde gönülleri aynı titreşimle ürperiyordu.

Şeref Hanım'ın şiirlerinde adını bile duymamış olduğu Elizabeth Barrett Browning, Christina Georgina Rossetti ve de Heinrich Heine'yi hatırlatan bir sevgi titreşimi; gönle kanış vermemiş bir sevginin kanat çırpışları hissedilmektedir (Mardin, 1994: 68).

İfadeleriyle son değerlendirmesini de ortaya koyup, bu bölümü noktalamıştır.

Sanatı başlıklı bölümde ise Şair Şeref Hanım'ın sanatında önce şiir eleştirisi hakkındaki görüşlerine yer vermiştir. Eleştirmenin görevlerini ve dikkat etmesi gereken noktaları belirtmiştir.

Eleştirici ne bir Tanrı elçisidir; ne bir kahramandır, ne bir din adamı. Hele sert bir yargıç asla. O sadece işinin ehlidir. Tıpkı bir feylesof gibi okuyucunun zevkini oluşturup derinleştirmeğe çalışmak amacını güder. Her şeyden önce şairin yaratıcı mizacına sempati göstermesini bilecektir. Zira yaratmanın kaynaklarını oluşturan ya çocukluk anıları, ya ilk aşk, ya insanı büyüleyen bir keman, bir piyano sesi, yediği bir şeyin tadı, duyduğu bir sesin büyüdür. Eleştirici şiire güzel ya da kötü damgasını vurmadan önce şiirin kapsamını, şairin emeklerine sempati göstererek, tekrar yaratmak durumundadır (Mardin, 1994: 70).

Bu noktada kendi görüşlerini destekleyecek şekilde James Reeves, Paul Valery, A.E. Housman ve W.H. Auden gibi şiir ve eleştiri üstatlarının görüşlerinden alıntılar yapmıştır.

Şeref Hanım'ın Şiiri adlı bölümde ise şairin şiirlerinin içerik ve biçimleri hakkında bilgi vermiştir. Divanında bulunan şiirleri tahlil etmiş, şairin ne demek istediğini hangi konuları işlediğini açıklamış, anlamı bilinmeyen kelimeleri dipnot olarak vermiştir.

Şeref Hanım 125 tarih düşürmesi yapmıştır. Yusuf Sıtkı Mardin bu düşürmelerden bazı örneklere ve Şeref Hanım'ın yazmış olduğu mersiyelere kıt'alara, beyitlere yer vermiştir. Kullandığı nazım şekilleri hakkında kısaca bilgi vermeyi de ihmal etmemiştir. Kullandığı vezinler, kafiyeler, redifler ve deyimler ile ilgili sınıflandırmalar yapmış; bunlardan örnekler vererek eserini zenginleştirmiştir.

Şeref Hanım'ın etkilendiği şairler isimli kısımda ise yazdığı tahmis ve gazellerden alınan örneklerle Şeref Hanım'ın Mihrî Hatun, Fuzulî, Nâbî, Nef'î, Yahyâ, Bağdatlı Ruhî, Nedîm, İzzet Molla, Fıtnat Hanım, Sümbülzâde Vehbî, Şeyh Gâlip gibi devrinin zirve isimlerinden etkilendiği ortaya konulmuştur.

Eser, *Şeref Hanım'ın Divanından Seçmeler* bölümüyle son bulmaktadır.

4. 3. Kitaplarına Girmemiş Şiir ve Yazılar

4. 3. 1. Yücel Dergisinde Yayımlanan Yazıları

Yücel'deki yazılarının büyük çoğunluğunu şiirleri oluşturmuştur. Şiirlerin yaklaşık olarak elli tanesi Mardin'e ait şiir kitaplarında basılmıştır.

Şiir kitaplarında yayımlanmayan şiirlerinden biri *Antakya* adını taşımaktadır. Şiirin konusu bugünkü Hatay'ın o dönemde topraklarımıza katılmamış olmasından dolayı Mardin'in duyduğu üzüntüdür. Şiirin başına *Behçet Kemal Çağlar*'a notu düşürülmüştür.

*“Su üstünden çizgiyle nasıl ayrılır deniz?”
Nasıl kalır Antakya yurdumuzun dışında..
Onunla bir kat daha şenlenecek ülkemiz,
Bizimle o bahara kavuşacak kışında... (Mardin, 1936: 111)*

Yayımlanmayan bir şiir olarak karşımıza çıkan bir diğer eseri de *Antakya'dan Gelen Mektup* adını taşımaktadır. Milli duyguları son derece yoğun olarak yaşamakta olan Mardin, Hatay'ın bizim topraklarımızdan ayrı düşünülemeyeceğini, dağlarında İstiklal Marşı'nın çınladığını belirtmiştir (Mardin, 1937: 171).

Atatürk için yazmış olduğu *Atatürk Yolunda* şiiri de herhangi bir kitabında yayımlanmamış, Atatürk sevgisini anlattığı bir şiirdir.

*Her Türkün O kalbindeki haktır,
Emrettiği Her şey olacaktır.
Türküz ! Yücelen alnımız aktır!
Ölmek olacak belki de bir gün,
Dönmekse yolundan bu ne mümkün!
İlhamımızın kaynağıdır: O !
Dünyada zaferler çağıdır: O !
Türkün tapılan Bayrağıdır: O !
Ölmek olacak belki de bir gün,
Dönmekse yolundan bu ne mümkün!
Yoktur bize durmak, yürürüz biz;
Her harbi kadar sulhu da eşsiz*

*Türküz ! Onu sevmekte hürüz biz!
Ölmek olacak belki de bir gün,
Dönmekse yolundan bu ne mümkün!* (Mardin, 1939: 2)

Haluk Şehsuvaroğlu'na ithaf etmiş olduğu *Yalnızlık* ismini taşıyan şiirinde Çamlıca Tepesi'ne birlikte çıkarken duyduğu hisleri ifade etmiştir.

Yücel'de ünlü Amerikan lirik şiir şairi *Sara Teasdale* (1884-1933)'den yaptığı çeviri bir şiir kendi ismi altında yayımlanmıştır. Şiirde sevgilisinden ayrılmak üzere olan bir aşkın duyguları anlatılmaktadır (Mardin, 1937: 233).

Gençlik dönemine denk gelen bu dönemde yazdığı düz yazıları daha çok bireysel konuları işlediği denemelerinden oluşmaktadır. Bu denemelerin konusunu ise aşk temi oluşturmuştur.

Küçük sandalımın içinde gene tatlı vuruşlarıyla bana ninni söylemeye başlayan yağmur damlalarını dinliyorum. Damlalar sıcaktan kavrulmuş vücuduma döküldükçe serinliyorum... Kara camlı gözlüğümün üzerinde alkımlar() var.*

Damlalar! Denizde gömüldüğünüz değreler() içinde ben de gömülmek istiyorum... Damlalar Bana da yanınızda bir yer verin!...*

Sahildeki manolya ağacına yağmur yağıyor... Beyaz kadife yapraklı manolyalar yağmur damlalarıyla doluyorlar... Şimdi; dolan manolyalardan, beyaz bir tüle bürünmüş bir güzel çıktı; yerdeki küçük gölcükler üzerinde yatan, kuru yapraklar üstünde dansediyor. Uzaktan üç gül ona bakıyor. Güllerden biri kızıl, biri beyaz, biri sarı...

(“Sandalım... Damlalar... Hayalin”, Yücel, C. I, S. 3, Nisan 1935, s. 23)

Bir Deli Anlatıyor (Mardin, 1935: 27) adını taşıyan yazısında ise aşk derdine tutulmuş bir gazetecinin yaşadıklarına yer vermiştir.

Bir dönem Uzakdoğu Edebiyatına merak salan Mardin, Amerikalı yazar *Eunice Tietjens* (1884-1944)'in *Uzak Şarkta Şiir* adını taşıyan eseri ile ilgili değerlendirmeye yer vermiştir. *Tietjens*, Çin şiirlerini incelemiş ve Çin Edebiyatını sınıflandırmıştır. Konfüçyüs'ten o güne kadar ortaya konan ürünlerde işlenen tema ve şekil özellikleri hakkında bilgi vermiştir. Çin'de şiir hâkimiyetinin sülaleden sülaleye geçişi olduğu, hangi sülale baskınsa o dönemde onun şiirlerinin okunduğu gibi ilginç değerlendirmelerde bulunmuştur.

Ardından da bazı meşhur sülalelere ait şiirlerden örneklere yer vermiştir (Mardin, 1937: 19-21). Başka bir yazısında da Çin'in en meşhur şairlerinden biri olan *Li Po*'yu tanıtmış, hayat hikâyesine ve şiirlerinden örneklere yer vermiştir.

4. 3. 2. Boğaziçi Dergisinde Yayımlanan Yazıları

Boğaziçi dergisi Yusuf Sıtkı Mardin'in dedesi Necmeddin Kocataş'ın Şirket-i Hayriye'de genel müdür olmasıyla Boğaziçi'ni tanıtmak ve sevdirmek amacıyla kurulan bir dergidir. Dergi kurulduktan sonra şirketin işletme müdür muavini görevini üstlenen Mardin'e derginin yazı işleri müdürlüğü görevi verilmiştir. Ancak bu göreve başladıktan kısa bir süre sonra Robert Kolejinde göreve başlayan Mardin'in yalnızca dört sayıda şiirleri çıkmıştır. Bu şiirler daha sonra çıkan şiir kitaplarında da aynen basılmıştır.

4. 3. 3. Hisar Dergisinde Yayımlanan Yazıları

Hisar dergisinde 1969-1980 yılları arasında yazıları yayımlanan Mardin'in yaklaşık yirmi yedi şiiri çıkmıştır. Bunun dışında sosyal ve tarih içerikli pek çok düz yazısı yer almıştır. Çok ilginç konulara temas eden Mardin son derece açık bir üslupla düşüncelerini ifade etmiştir.

Bir Batılının Batı Mantığına Aykırı Görüşlerinin Düşündürdükleri başlıklı yazısında Richard C. Clark isimli bir araştırmacının Osmanlı Edebiyatının Türk Edebiyatı olmadığını, Osmanlı şairlerinin İran ve Arap şairlerinin birer kopyası olduğuyla ilgili söyleminin yanlışlığına dikkat çekmiştir. Shakespeare ne kadar İngilizse; Baki, Nedim, Fuzuli gibi sanatçıları o kadar Türk olduklarını söylemiştir. Bu sanatçıların Türk kültürünün gelişmesinde büyük bir yere sahip olduklarını, onların inkârı durumunda tarihimizin inkâr edilmiş olacağını vurgulamıştır (Mardin, 1974: 8-9).

Bir Bulut Geçti isimli yazısı İlhan Geçer'in aynı adlı eserinin değerlendirmesi niteliğindedir. İlhan Geçer'i oldukça özgün ve mütevazı bulan Mardin, şiirlerinde son derece başarılı bir üslubu olmasına rağmen ölçü kullanmayışından dolayı şairi eleştirmiştir. Ölçü kullanmayışının şiirini ahenksiz hale getirdiğini, şiirini zayıflattığını söylemiştir (Mardin, 1974: 26-28).

Dile Dair adını taşıyan makalesinde Türk dilinin çok özel bir dil olduğunu, konuşulurken ve yazarken en iyi şekilde kullanılması gerektiğini ifade etmiştir. Söz dizimi yanlışlığı, yabancı sözcüklerin kullanımı gibi hataların yapılmaması gerektiğini belirtmiştir. Özellikle ortaya konan eserler, radyoda yapılan konuşmalar gibi halk tarafından yararlanılan sanatsal etkinliklerin dilinin son derece düzgün olması gerektiğini söylemiştir (Mardin, 1974: 12-13).

İngiliz Şairiyle Konuşma -Şairlik Mesleği- yazısında Londra'da bir kafede İngiliz şair Stowers Johnson ile şiir ve şair konulu mülakatına yer vermiştir. Bir şairin hangi vasıflara sahip olması gerektiğini içeren sorular sormuş, Johnson'un verdiği cevaplara kendi yorumlarını da eklemiştir.

Şairlik mesleğinin bilgi gerektirdiğini ancak sadece bilmenin yeterli olmadığını, bilgiyi yerli yerinde kullanmak gerektiğini düşünmekte olan Mardin, yeni yetişen şairlerin kendilerinden önceki şairleri örnek alarak belli kurallar dâhilinde eser ortaya koymaları gerektiğini belirtmiştir (Mardin, 1976: 13-15).

Lord Byron Türk Düşmanı mıydı? adını taşıyan, iki bölümden oluşan yazısında ise romantik bir İngiliz şairi olan Lord Byron'un aslında Türkleri ve Müslümanları çok sevdiğini hatta bir ara Müslüman olmayı düşündüğünü ancak Yunanistan'ın bağımsız bir devlet olmasını istemesinden dolayı böyle algılandığını söylemiştir. Eserlerinde kullandığı İslamî ifadelerden ve yararlandığı Türk kültüründen örneklere yer vermiştir (Mardin, 1976: 5-7).

Hazreti Muhammed Hakkında Çevrilen İlk Film "The Message" isimli yazısında böyle bir filmin çekilmesinden duyduğu heyecanı ve İslam dünyasında böyle bir yapıta duyulan ihtiyacı dile getirmiştir. Ancak Hazreti Muhammed'in, Dört Halife'nin yanı sıra Hz. Hatice, Hz. Ayşe, Hz. Fatma gibi İslamiyet'in öncü isimlerinin filmde bir oyuncu tarafından oynanmayışını tenkit etmiştir. Ayrıca Mardin, yine filmde İslam Tarihinde bilinen bazı

olayların orijinaline sadık kalınmayışına da dikkat çekmiş, bu durumdan duyduğu rahatsızlığı ifade etmiştir (Mardin, 1976: 14-16).

Bir İngiliz Sufisinin Seferi isimli yazısı Reshad Field isimli bir yazarın aynı isimli kitabına yönelik tenkitlerinden oluşmaktadır. Reshad Field şeyhini bulmak üzere Londra'ya bir yolculuk yapmış, bu yolculukta başına gelen olayları kitabında anlatmıştır. Bu yolculuk hem maddi hem manevi içeriğe sahip bir yolculuktur. Tarikat uğruna yola çıkmış, metafizikî bir takım olaylar yaşamıştır. Kitaptan yapılan birtakım alıntılarla eser devam etmiştir.

SONUÇ

Yusuf Sıtkı Mardin, hukuk eğitimi almış; inceleme, araştırma yazıları ve makaleler yazan ve aruz ölçüsüyle şiir ortaya koyan Cumhuriyet dönemi sanatçılarından.

Yusuf Sıtkı Mardin eski tarihle 3 Mart 1916, yeni tarihle 16 Mart 1916 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Anne ve baba tarafından soylu bir aileye mensuptur. Babası ünlü Mardinizadelerin oğlu, hukuk profesörü Ebül'ula Mardin'dir. Annesi ise devrin ileri gelen zenginlerinden Necmeddin Kocataş'ın büyük kızı Bedriye Mardin'dir. Dedesi Necmettin Kocataş Sadrazam Vekilliği, Adliye Nazırlığı gibi görevlerde bulunmuş; Talat Paşa, Fethi Okyar gibi dönemin ünlü isimleriyle yakın dostluk kurmuştur. Aynı zamanda İstanbul'da ilk defa su ve gazoz fabrikasını kurmuş, meşhur Kocataş suyunu İstanbul'da satışa sunmuştur. Çocukluğunun ilk yıllarını Sultanahmet'te geçiren Mardin, dedesinin Sarıyer'de büyük bir yalı almasından sonra bu yalıya yerleşmiş, çocukluk ve gençlik yıllarını burada geçirmiştir. Necmeddin Bey'in beş çocuğunu da alarak bu yalıya yerleşmesiyle birlikte Mardin, akrabalık ilişkilerinin yoğun olarak yaşandığı ve kalabalık bir evde olmanın verdiği hareketliliği özümsemiştir.

Eğitimine Beyazıt'taki Fevziye Okulu'nda başlamış ancak ailenin Rumelihisarı'na taşınmasıyla birlikte Kayalar İlkokulu'na devam etmiştir. Ailenin Şişli'ye taşınmasıyla Şişli Terakki Lisesi'ne devam eden Mardin, bu değişikliklerin etkisiyle eğitimine kötü bir başlangıç yapmıştır. On yaşındayken dördüncü sınıfa geçtiği sırada büyük babasının kararıyla 1926-1927 eğitim yılında Robert Koleji'ne yatılı olarak gönderilmiştir. Edebiyata olan ilgisi Robert yıllarında başlamış, pek çok dünya ve Türk klasiğini o dönemde okumuştur.

Baba dedesi Yusuf Sıtkı Efendi Mardinlidir ve soylu bir ailenin mensubudur. Hem dedesi hem de babaannesi şiire meraklıdır. Küçüklüğünden itibaren babaannesi Behice Hanım'ın okuduğu Farsça şiirleri ve onların yorumlarını dinleyen Mardin'deki şiir tohumları bu dönemde atılmış, Robert'te ise bu tohumlar filizlenmeye başlamıştır.

Babası Ebül'ula Mardin ise Hukuk Profesörüdür. Hukuk fakültesini bitirmiş adliyede çeşitli vazifeler almıştır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde ve Siyasal Bilgiler

Fakültesinde öğretim üyeliği yapmıştır. 1914-1919 yılları arasında Niğde, 1920’de Mardin milletvekili seçilmiştir. 1915 yılında ise Yusuf Sıtkı Mardin’in annesi Bedriye Hanım ile evlenmiş üç çocuk sahibi olmuştur.

Aynı zamanda edebiyata ilgisi olan Ebül’ula Mardin, 1908 yılında Eşref Edip’le birlikte *Sırat-ı Müstakim* isimli dergiyi çıkarmıştır. Daha sonra bu isimle bir yayınevi kurmuşlardır. 1912 yılında ise *Kelime-i Tayyibe* isimli on beş günde bir yayınlanan bir dergi kurmuştur. Türkiye’de ilk kez *İlmiye Salnamesi* adlı bir eser ortaya çıkartıp, 124 tane Şeyhülislamın hayat öykülerine ve kendi el yazılarıyla fetvalarına yer vermiştir. İsviçre Medeni Kanunu’nu bünyemize ve ihtiyaçlarımıza göre adapte etmek üzere kurulan ilmî komisyonların tümünde yer almıştır.

Yusuf Sıtkı Mardin, ilk şiir kitabını 1934 yılı sonbaharında, on sekiz yaşındayken *Bir Ad Bulamadım* ismiyle çıkartmıştır. Dedesi Necmettin Kocataş ilk Türk anonim şirketi olan “Şirketihayriye”ye (Boğaziçi Vapurları İşletmesi İdaresi) yönetim kurulu başkanı olunca Boğaziçi’ni tanıtmak ve sevdirmek amacıyla Boğaziçi isimli aylık turistik bir dergi çıkartma kararı alınmış, yazı işleri müdürlüğüne de Yusuf Sıtkı Mardin getirilmiştir. İlk sayısı 1 Ekim 1936’da çıkarılan derginin başyazarı Mardin’e dedesi tarafından dikte ettirilmiştir. 1940 yılında ise İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur.

Şirket-i Hayriye’de İşletme Müdür Muavinliği yapmış aynı zamanda Robert Koleji’nde tarih, yurt bilgisi ve tercüme öğretmenliğine atanmıştır. 1942 yılında İstanbul Amerikan Koleji (Robert Koleji)’nde Genel Sekreterlik ve Hukuk Müşavirliğine atanmıştır. 1943 yerel seçimlerinde Sarıyer ilçesinden şehir meclis üyeliğine seçilmiştir. 1969 yılı Haziran’ında Washington Büyükelçiliği Basın Müşavirliğine atanmıştır. 1949 yılında Mardin Milletvekilliği ardından da Londra Basın Ataşeliği yapmıştır. Bir süre Ankara Turizm Müdürlüğüne atanmış, 1969’ta Washington müşavirliği yapmış, 1975 yılında ise emekli olmuştur. Şair 1994 yılında Londra’da bir üniversitede Türkçe dersi verirken geçirdiği kalp krizi sonrası vefat etmiştir.

1941 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Klasikleri serisinde Romeo ve Julyet çevirisini yapma görevi kendisine verilmiş, eseri üç yıl uğraşarak dilimize manzum olarak çevirmiştir.

İlk sayısı 1935'te çıkan *Yücel* dergisi kurucularındandır. Bu dergiyi Muhtar Fehmi Enata (1913-1966), Behçet Kemal Çağlar (1908-1969), Cemal Nadir Güler (1902-1947), Halûk Şehsuvaroğlu (1912-1963) gibi sanatçılarla birlikte çıkartmışlardır (Mardin, 1988: 232). Bu dergide pek çok şiiri yayımlanan Mardin, Uzakdoğu edebiyatına merak salmış, araştırmalar yapmış ve yazıları derginin muhtelif sayılarında yayımlanmıştır. Bir süre *Boğaziçi* dergisinde görev alan, günümüz aruz şairlerinden Yusuf Sıtkı Mardin'in şiirleri *Dolunay* isimli dergide de kısa bir süre yayımlanmıştır. *Hisar* dergisinde de şiirleri ve araştırma yazıları ile makaleleri basılmıştır.

Sürelî yayınlar dışında ayrıca biyografik tarzda basılmış iki düz yazısı daha vardır. Namık Kemal ve Abdülhak Hamid'in yaşamlarından önemli kesitlerin yer aldığı biyografik tarzda yazılmış 1974 yılında yazılmış *Namık Kemal'in Londra Yılları* ve 1976 yılında yazılmış *Abdülhak Hamid'in Londra'sı* isimli eserleri oldukça edebiyatımızda önemli bir yere sahiptir.

Bunlar dışında 1946 yılında yazdığı *Mezar Taşları*, 1948 yılında yazdığı *Üç Yaprak*, 1972 yılında yazdığı *Bir Semtini Sevmek*, 1982 yılında yazdığı *Sonelerle Seneler* isimli şiir kitapları bulunmaktadır.

Gelenekçi bir şair olan Mardin, şiirlerinde genellikle aruz ölçüsünü kullanmış; nadiren de olsa hece ölçüsüne ve serbest ölçüye de yer vermiştir. Konu olarak da genellikle aşk, ayrılık, mazi, ölüm, doğa gibi klasik konuları işlemiştir.

Sonuç olarak Yusuf Sıtkı Mardin, kendine özgü üslubuyla duygularını ve yaşadıklarını eserlerinde ifade etmiş, Cumhuriyet dönemi aruz şairlerindedir. Edebiyatımızın iki öncüsü Namık Kemal ve Abdülhak Hâmid'le ilgili yazmış olduğu eserlerinde onları her yönleriyle tanımamızı sağlamıştır. Şiirlerinde kendine özgü üslubuyla söz sanatlarını kullanan şairin şiirleri ses ve ahenk bakımından oldukça güzeldir. Hayatının her döneminde eser yazmamış ancak yazdığı dönemlerde eserlerini büyük bir titizlikle ortaya koymuştur. Aruz ölçüsü dışında Divan Edebiyatından çok fazla etkilenmediğini gördüğümüz şair, son derece sade bir dil ile eserlerini yazmış, yabancı sözcükleri çok fazla kullanmamaya özen göstermiştir.

Son derece hassas ve romantik bir yapıya sahip olan şair, şiirlerinde genellikle bireysel konuları işlemiş; sosyal ve toplumsal konulara çeşitli dergilerde yayımlanan düz yazılarında

yer vermiştir. Yeniliklere açık ama eskiyi asla terk etmeyen sanatçının farklı kùltürlere ve dillere olan ilgisi de çok fazladır. Eserlerinde tüm insanlığı kucaklayan üslubu gözden kaçırılmaması gereken bir noktadır.

KAYNAKÇA

Akyüz, Kenan. (1995). **Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi**. İstanbul: İnkılap Yayınları.

Aydın, Gündüz. (2005). **Sevgi Yolu Şairler Antolojisi**. Manisa: Ay Yayınları.

Bakırcıoğlu, N. Ziya. (1996). **Güldeste Yirminci Yüzyıl Türk Şiirinden Seçmeler**.

İstanbul: Ötüken Yayınları.

Bayraktar, Turhan. (1991). **Antoloji 91**. İstanbul: Bay Ajans Yayınları.

Behramoğlu, Ataol. (2001). **Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi**. İstanbul: Sosyal Yayınları.

Beyatlı, Yahya Kemal. (1974). **Kendi Gök Kubbemiz**. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.

Beyatlı, Yahya Kemal. (1976). **Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hâtıralarım**. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.

Birinci, Necat. (1990). **Kahramanlık Şiirleri Antolojisi**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Canatan, Tayyib. (1997). **Gönül Şiirleri Antolojisi**. Ankara: Ocak Yayınları.

Celal, Metin. (1998). **Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi**. İstanbul: Papirüs Yayınları.

Celal, Metin. (2001). **Türk Edebiyatından Aşk Şiirleri Antolojisi**. İstanbul: Alfa Yayınları.

Ceylan, Ömür. (Ekim 2004). **Sûfi Diliyle Aşk**. *Keşkul*, Sayı: 2, 17.

Çetin, Mehmet. (2002). **Tanzimattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi**. Ankara: Akçağ Yayınları.

Ertaylan, İsmail Hikmet. (2011). **Türk Edebiyatı Tarihi**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Fuat, Memet. (1993). **Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi**. İstanbul: Adam Yayıncılık.

Geçgel, Hulusi. (2006). **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı**. Ankara: Anı Yayıncılık.

Gürbilek, Nurdan. (Haziran- Eylül 1988). **Tanpınar'da Görünmeyen**. *Defter*, Sayı: 5, 97-105.

Hisar, Abdülhak Şinasi. (1967). **Boğaziçi Mektupları**. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

İnal, İbnülemin Mahmut Kemal. (1988). **Son Asır Türk Şairleri III**. İstanbul: Dergâh Yayınları.

İsen, Mustafa. (Editör). (2011). **Şair Tezkireleri**. Ankara: Grafiker Yayınları.

Kabacalı, Alpay. (2004). **Aşk Şiirleri Antolojisi**. İstanbul: Özgür Yayınları.

Kabaklı, Ahmet. (2004). **Türk Edebiyatı**. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Karataş, Ahmet. (1998). **Adanmış Şiirler Antolojisi**. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları.

Kasır, Hasan Ali. (1998). **Şiir Defteri Antolojisi**. İstanbul: Denge Yayınları.

Kılıç, Filiz. (2011). **Klasik Türk Edebiyatının Peşinden**. Ankara: Grafiker Yayınları.

Korkmaz, Ramazan. (1997). **Sabahattin Ali-İnsan ve Eser**. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

Kurdakul, Şükran. (1999). **Şairler ve Yazarlar Sözlüğü**. İstanbul: İnkılâp Yayınları.

Mardin, Betül -Yusuf Sıtkı Mardin'in Kuzeni- Telefon Görüşmesi, 25.05.2011.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (1934). **Bir Ad Bulamadım**. İstanbul: Şirket-i Mürettibiye Matbaası.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (1946). **Mezar Taşları**. İstanbul: Nebioğlu Yayınevi.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (1947). **İki Damla Yaş**. İstanbul: Yücel Yayınevi.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (1948). **Üç Yaprak**. İstanbul: (Yayınevi yok).

Mardin, Yusuf Sıtkı. (1972). **Bir Semtini Sevmek**. Ankara: Ajans-Türk Yayınları.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (1974). **Namık Kemal'in Londra Yılları**. Milliyet Yayınları.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (1976). **Abdülhak Hamid'in Londra'sı**. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (1981). **Sonelerle Seneler**. Ankara: Ajans-Türk Yayınları.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (1988). **Kocataş Yalısı Anılarım**. İstanbul: Güryay Matbaası.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (1994). **Şair Şeref Hanım**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (Nisan 1935). **Sandalım... Damlalar... Hayalin**. *Yücel*, C. I, Sayı: 3, 23.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (Nisan 1935). **Bir Deli Anlatıyor**. *Yücel*, C. I, Sayı: 3, 27.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (İkinci Teşrin 1936). **Antakya**. *Yücel*, C. III, Sayı: 21, 111.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (Şubat 1937). **Son Günümde...** *Yücel*, C. IV, Sayı: 24, 233.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (Mart 1937). **Çin Şiirleri**. *Yücel*, C. V, Sayı: 25, 19-21.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (Nisan 1937). **Uzak Şark Edebiyatından Numuneler: Li Po. C. V**, Sayı: 26, 61-63.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (İkinci Kanun 1937). **Antakya'dan Gelen Mektup. Yücel**, C. IV, Sayı: 23, 171.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (Mart 1939). **Atatürk'ün Yolunda. Yücel**, C. IX, Sayı: 49, 2.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (Şubat 1941). **Yalnızlık. Yücel**, C. XII, Sayı: 61, 110.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (Mayıs 1974). **Dile Dair. Hisar**, Sayı: 125, 12-13.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (Ocak 1974). **Bir Batılının Batı Mantığına Aykırı Görüşlerinin Düşündürdükleri. Hisar**, Sayı: 121, 8-9.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (Nisan 1974). **Bir Bulut Geçti. Hisar**, Sayı: 124, 26-28.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (Haziran 1976). **İngiliz Şairiyle Konuşma "Şairlik Mesleği". Hisar**, Sayı: 150, 13-15.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (Temmuz 1976). **Lord Byron Türk Düşmanı mıydı? I. Hisar**, Sayı: 151, 5-7.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (Ağustos 1976). **Lord Byron Türk Düşmanı mıydı? II. Hisar**, Sayı: 152, 20- 22.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (Ekim 1976). **Hazreti Muhammed Hakkında Çevrilen İlk Film "The Message". Hisar**, Sayı: 154, 14-16.

Mardin, Yusuf Sıtkı. (Ocak 1977). **Bir İngiliz Sufisinin Seferi. Hisar**, Sayı: 157, 25 -29.

Mardin, Yusuf Sıtkı. Bahattin Karakoç'a gönderdiği mektup. Londra: 29.12.1983.

Mardin, Yusuf Sıtkı. Bahattin Karakoç'a gönderdiği mektup. Londra: 19.04.1993.

Necatigil, Behçet. (1999). **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**. İstanbul: Varlık Yayınları.

Özgül, M. Kayahan. (2000). **Arayışlar Devri Türk Şiiri Antolojisi**. Ankara: TDV Yayınları.

Özkan, Abdullah. (1999). **Cumhuriyetten Günümüze Türk Şiiri Antolojisi**. İstanbul: Boyut Yayınları.

Özkırmızı, Atilla. (1990). **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**. İstanbul: Cem Yayınevi.

Söyümez, Erdoğan. (1992). **Çağdaş Türk Şairlerinden Aşk ve Sevda Şiirleri Antolojisi**. İstanbul: Yön Yayıncılık.

Tanpınar, Ahmet Hamdi. (1997). **19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul: Çağlayan Kitabevi.

Tutar, Emine. (2002). **Çağdaş Türk Edebiyatında Unutulmayan Aşk ve Sevda Şiirleri Antolojisi**, Antalya: Akdeniz Kitabevi.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi /Devirler/ İsimler/ Eserler/ Terimler. (1986). İstanbul: Dergâh Yayınları.

Türk Diyanet Vakfı. (1991). **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.

Uçman, Abdullah-İnci, Handan. (2008). **Bir Gül Bu Karanlıklarda**. İstanbul: 3F Yayınevi.

Uraz, Murad. (1982). **Türk Edip ve Şairleri**. İstanbul: Tefeyyüz Kitaphanesi.

Yeşilyurt, Süleyman. (1990). **Resimli Büyük Şiir Antolojisi**. Ankara: Antoloji Yayınları.

Yusuf Mardin. (Ocak 1972). *Hisar*, Sayı: 97, s.18.

EK -1 YUSUF SITKI MARDİN'İN ESERLERİNİN KRONOLOJİK LİSTESİ

1. Basılmış Kitapları

1 . 1. Şiir Kitapları

BİR AD BULAMADIM, Şirket-i Mürettibiye Matbaası, İstanbul, 1934.

MEZAR TAŞLARI, Nebioğlu Yayınevi, İstanbul, 1946.

İKİ DAMLA YAŞ, Yücel Yayınevi, İstanbul, 1947.

ÜÇ YAPRAK, İstanbul, 1948.

BİR SEMTİNİ SEVMEK, Ajans-Türk Yayınları, Ankara, 1972.

SONELERLE SENELER, Ajans-Türk Yayınları, Ankara, 1981.

1. 2. Hatırât ve Biyografileri

NAMIK KEMAL'İN LONDRA YILLARI, Milliyet Yayınları,1974.

ABDÜLHAK HAMİD'İN LONDRA'SI, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1976.

KOCATAŞ YALISI ANILARIM, Güryay Matbaası, İstanbul, 1988.

_____, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2012.

ŞAİR ŞEREF HANIM, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994.

_____, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995.

1. 3. Çeviri ve İnceleme Yazıları

ROMEO VE JÜLYET, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1943.

_____, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1945.

_____, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997.

COLLOQUIAL TURKISH, Routledge And Kegan Paul, London, 1961.

_____, Routledge And Kegan Paul, London, 1968.

_____, Routledge And Kegan Paul, London, 1996.

TURKISH PHRASE BOOK, Routledge And Kegan Paul, London, 1970.

_____, Routledge And Kegan Paul, London, 1984.

BOSPHORUS THROUGH THE AGES, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.

_____, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995.

THE POCKET BOOK OF TWENTIETH CENTRY TURKISH POETRY, Ministry Of
Cultre, Ankara, 1990.

2. Çeşitli Dergilerde Basılmış Şiir Ve Düz Yazıları

1935

“İki Yastık... Ben... Sen...” , **Yücel**, C. I, S. 2, Mart 1935, s. 22. (Deneme)

“Bir Aşkın Harabesinde”, **Yücel**, C. I, S. 2, Mart 1935, s. 28. (Şiir)

“Sandalım... Damllalar... Hayalin”, **Yücel**, C. I, S. 3, Nisan 1935, s. 23.(Deneme)

“Bir Deli Anlatıyor”, **Yücel**, C. I, S. 3, Nisan 1935, s. 27. (Deneme)

“Beş Satır”, **Yücel**, C. I, S. 4, Mayıs 1935, s. 18. (Şiir)

“Yaşlar”, **Yücel**, C. I, S. 5, Haziran 1935, s. 16. (Şiir)

“Tamamlanan Sevgi”, **Yücel**, C. II, S. 7, Eylül 1935, s. 23. (Şiir)

“Göksu’da”, **Yücel**, C. II, S. 9, İkinci Teşrin 1935, s. 104. (Şiir)

“Bir Şiir”, **Yücel**, C. II, S. 11, İkinci Kanun 1935, s. 182. (Şiir)

1936

“Yoksun...” , **Yücel**, C. II, S. 12, Şubat 1936, s. 241. (Şiir)

“Bir Kız”, **Yücel**, C. II, S. 13, Mart 1936, s. 39. (Şiir)

“Nil Kıyılarımda”, **Yücel**, C. III, S. 14, Nisan 1936, s. 79. (Şiir)

“Bir Gül”, **Yücel**, C. III, S. 15, Mayıs 1936, s. 123. (Şiir)

“Gönlüm Gene Rüyalara Dalmış”, **Yücel**, C. III, S. 16, Haziran 1936, s. 154. (Şiir)

“Aşk Bir Kuru Yaprak Gibi”, **Yücel**, C. III, S. 18, Ağustos 1936, s. 252. (Şiir)

“Açılmıyan Kapı”, **Yücel**, C. III, S. 19, Eylül 1936, s. 21. (Şiir)

“Bir Genç Uyuyor On Dokuzunda”, **Yücel**, C. III, S. 20, Birinci Teşrin 1936, s. 57. (Şiir)

“Kandilli’nin Issız Korusunda”, **Boğaziçi**, C. I, S. 1, İlk Teşrin 1936, s. 13. (Şiir)

“Beykoz’da”, **Boğaziçi**, C. I, S. 2, İlk Teşrin 1936, s.12. (Şiir)

“Antakya”, **Yücel**, C. III, S. 21, İkinci Teşrin 1936, s. 111. (Şiir)

“Öyle Sessiz ve Titrek”, **Yücel**, C. III, S. 22, Birinci Kanun 1936, s. 128. (Şiir)

“Sarıyer Seni Bekler”, **Boğaziçi**, C. I, S. 3, İlk Kanun 1936, s. 17. (Şiir)

1937

“Antakya’dan Gelen Mektup”, **Yücel**, C. IV, S. 23, İkinci Kanun 1937, s. 171. (Şiir)

“Yûşa’da”, **Boğaziçi**, C. I, S. 5, Şubat 1937, s.17. (Şiir)

“Son Günümde...” , **Yücel**, C. IV, S. 24, Şubat 1937, s. 233. (Şiir)

“Çin Şiirleri”, **Yücel**, C. V, S. 25, Mart 1937, s. 19-21. (Makale)

“Uzak Şark Edebiyatından Numuneler: Li Po”, C. V, S. 26, Nisan 1937, s. 61-63. (Makale)

“Unutulmak”, **Yücel**, C. V, S. 27, Mayıs 1937, s. 106. (Şiir)

“Kelebekler”, **Yücel**, C. V, S. 28, Haziran 1937, s. 153. (Şiir)

“Bir Şiir”, **Yücel**, C. VI, S. 32, İlk Teşrin 1937, s. 63. (Şiir)

“Bir Şiir”, **Yücel**, C. VI, S. 33, Son Teşrin 1937, s. 145. (Şiir)

“Böyle Akşam...” , C. VI, S. 34, İlk Kanun 1937, s. 183. (Şiir)

1938

“Çıkmak Gecelerden”, **Yücel**, C. VI, S. 35, Son Kanun 1938, s. 214. (Şiir)

“Pervane...” , **Yücel**, C. VI, S. 36, Şubat 1938, s. 251. (Şiir)

“Yollar”, **Yücel**, C. VIII, S. 45, Son Teşrin 1938, s. 154. (Şiir)

1939

“Sonbahar”, **Yücel**, C. VIII, S. 47, Son Kanun 1939, s. 265. (Şiir)

“Yaprak”, **Yücel**, C. VIII, S. 48, Şubat 1939, s. 287. (Şiir)

“Atatürk’ün Yolunda”, **Yücel**, C. IX, S. 49, Mart 1939, s. 2. (Şiir)

“Kumru ve Serçe”, **Yücel**, C. IX, S. 50, Nisan 1939, s. 50. (Şiir)

“İnkâr”, **Yücel**, C. IX, S. 51, Mayıs 1939, s. 103. (Şiir)

“Gene Akşam Olacak”, **Yücel**, C. IX, S. 52, Haziran 1939, s. 147. (Şiir)

“Sevgiliye Mektuplar-I”, **Yücel**, C. X, S. 55, Eylül 1939, s. 5. (Şiir)

“Sevgiliye Mektuplar-II”, **Yücel**, C. X, S. 56, İlk Teşrin 1939, s. 60. (Şiir)

“Sevgiliye Mektuplar-IV”, **Yücel**, C. X, S. 57, Son Teşrin 1939, s. 118. (Şiir)

Sevgiliye Mektuplar-VI”, **Yücel**, C. X, S. 58-59, İlk ve Son Kanun 1939-1940, s. 165. (Şiir)

1940

“Hatıran”, **Yücel**, C. X, S. 60, Şubat 1940, s. 207. (Şiir)

“Kış”, **Yücel**, C. XI, S. 61, Mart 1940, s. 43. (Şiir)

“Yolculuk Hasreti”, **Yücel**, C. XI, S. 62, Nisan 1940, s. 109. (Şiir)

“Düşünceler”, **Yücel**, C. XI, S. 64, Haziran 1940, s. 208. (Şiir)

“Geceler”, **Yücel**, C. XI, S. 66, Ağustos 1940, s. 277. (Şiir)

“Bir Küçük Evimiz Vardı...” , **Yücel**, C. XII, S. 67, Eylül 1940, s. 17. (Şiir)

1941

“Görmek İstiyorum”, **Yücel**, C. XII, S. 61, Şubat 1941, s. 72. (Şiir)

“Yalnızlık”, **Yücel**, C. XII, S. 61, Şubat 1941, s. 110. (Şiir)

“Seccade”, **Yücel**, C. XIV, s. 79, Eylül 1941, s. 7. (Şiir)

1942

“Sonbahar Yaprakları”, **Yücel**, C. XVI, S. 91-92-93, Eylül-I. Teşrin, II. Teşrin 1942, s. 51.
(Şiir)

1943

“Akşam Garipliği”, **Yücel**, C. XVII, S. 97, Mart 1943, s. 17. (Şiir)

1944

“Güzellik”, **Yücel**, C. XVII, s. 98, Haziran 1944, s. 43. (Şiir)

“Kızıma Şiirler’den”, **Yücel**, C. XVII, S. 99, Temmuz 1944, s. 85. (Şiir)

“Sarıyer’de Akşam”, **Yücel**, C. XVII, S.100, Ağustos 1944, s. 121. (Şiir)

“Gece Geçen Gemiler”, **Yücel**, C. XVIII, S. 101, Eylül 1944, s. 11. (Şiir)

1945

“Bir Şiir”, **Yücel**, C. XVIII, S. 103, Mayıs 1945, s. 78. (Şiir)

“Seher Vakti”, **Yücel**, C. XVIII, S. 104, Haziran 1945, s. 134. (Şiir)

“Rüya mıdır Onlar”, **Yücel**, C. XVIII, S. 105, Temmuz 1945, s. 153. (Şiir)

“Şeyler”, **Yücel**, C. XVIII, S. 106, Ağustos 1945, s. 193. (Şiir)

“Bir Şiir”, **Yücel**, C. XVIII, S. 107, Eylül 1945, s. 34. (Şiir)

1946

“Mezardan Gelen Ses”, **Yücel**, C. XX, S. 115, Mayıs 1946, s. 96. (Şiir)

“Işıktan Küre”, **Yücel**, C. XX, S. 118, Ağustos 1946, s. 206. (Şiir)

“Mucize”, **Yücel**, C. XXI, S. 121-122, Kasım-Aralık 1946, s. 98. (Şiir)

1947

“Hakikat Yolu”, **Yücel**, C. XXI, S. 124, Şubat 1947, s. 138. (Şiir)

“Bekleyenler”, **Yücel**, C. XXI, S. 125, Mart 1947, s. 43. (Şiir)

“Mezar Taşına”, **Yücel**, C. XXI, S. 126, Nisan 1947, s. 70. (Şiir)

“Sinema”, **Yücel**, C. XXI, S. 128, Haziran 1947, s. 203. (Şiir)

“Ahmet Cevdet Paşa”, **Yücel**, C. XXI, S. 128, Haziran 1947, s. 205. (Makale)

1948

“Requiescat in Pace”, C. XXI, S. 135, Ocak 1948, s. 473. (Şiir)

“Yolcu”, **Yücel**, C. XXI, S. 136, Şubat 1948, s. 515. (Şiir)

“Eugene O’neill”, **Yücel**, C. XXI, S. 140, Haziran 1948, s. 199. (Makale)

1956

“Kanuna Saygı Yuavadan Başlar”, **Yücel**, C. XXII, S. 4, Şubat 1956, s. 224. (Makale)

1969

“Yurt Özlemi”, **Hisar**, S. 63, Mart 1969, s. 9. (Şiir)

“Sessizlik”, **Hisar**, S. 65, Mayıs 1969, s. 16. (Şiir)

1971

“Çınar Altında”, **Hisar**, S. 94, Ekim 1971, s. 10. (Şiir)

“Akçakocada Geçmiş Anı”, **Hisar**, S. 96, Aralık 1971, s. 13. (Şiir)

1972

“Kış Geldi”, **Hisar**, S. 98, Şubat 1972, s. 23. (Şiir)

“Uçurtma”, **Hisar**, S. 99, Mart 1972, s. 22. (Şiir)

“Kuşlar Çimen ve Fıskıye”, **Hisar**, S. 101, Mayıs 1972, s. 15. (Şiir)

1973

“Gözyaşı”, **Hisar**, S. 110, Şubat 1973, s. 13. (Şiir)

“Yurd Özlemi”, **Hisar**, S. 114, Haziran 1973, s.13. (Şiir)

“Ellinci Yılı Kutlarken”, **Hisar**, S. 119, Kasım 1973, s. 11. (Şiir)

1974

“Bir Batılının Batı Mantığına Aykırı Görüşlerinin Düşündürdükleri”, **Hisar**, S. 121, Ocak 1974, s. 8-9. (Makale)

“Ayyıldız Özlemi”, **Hisar**, S. 123, Mart 1974, s.18. (Şiir)

“Bir Bulut Geçti”, **Hisar**, S. 124, Nisan 1974, s. 26-28. (Makale)

“Dile Dair”, S. 125, **Hisar**, Mayıs 1974, s. 12-13. (Makale)

“Tutkunluğum”, **Hisar**, S. 130, Ekim 1974, s. 4. (Şiir)

“Muratağa’da”, **Hisar**, S. 132, Aralık 1974, s. 9. (Şiir)

1975

“Düşündükçe”, **Hisar**, S. 134, Şubat 1975, s. 10. (Şiir)

“Zaman”, **Hisar**, S. 136, Nisan 1975, s. 18. (Şiir)

“Camide Yakarış”, **Hisar**, S. 137, Mayıs 1975, s. 13. (Şiir)

“Bognor Regis’de Boğazı Anarken”, **Hisar**, S. 140, Ağustos 1975, s. 9. (Şiir)

“Kaygu ve Sevinç”, **Hisar**, S. 144, Aralık 1975, s. 20. (Şiir)

1976

“Tanrıya Yakarış”, **Hisar**, S. 146, Şubat 1976, s. 14. (Şiir)

“Sabrın Acı Suları”, **Hisar**, S. 148, Nisan 1976, s. 22-23. (Makale)

“Karasevda”, **Hisar**, S. 149, Mayıs 1976, s. 14. (Şiir)

“İngiliz Şairiyle Konuşma -Şairlik Mesleği”, **Hisar**, S. 150, Haziran 1976, s. 13-15. (Makale)

“Lord Byron Türk Düşmanı mıydı?”, **Hisar**, S. 151, Temmuz 1976, s. 5-7. (Makale)

“Lord Byron Türk Düşmanı mıydı? II”, **Hisar**, S. 152, Ağustos 1976, s. 20- 22. (Makale)

“Hazreti Muhammed Hakkında Çevrilen İlk Film “The Message”, **Hisar**, S. 154, Ekim 1976, s. 14-16. (Makale)

1977

“Bir İngiliz Sufisinin Seferi”, **Hisar**, S. 157, Ocak 1977, s.25 -29. (Makale)

“Nostnadamus ve Kehanetleri”, **Hisar**, S. 161, Mayıs 1977, s. 12-14. (Makale)

“Sultanlar Adlı Eserdeki Yanlışlar”, **Hisar**, S. 164, Ağustos 1977, s. 28-31. (Eleştiri)

“Ses ve Söz Üzerine”, **Hisar**, S. 165, Eylül 1977, s. 9-1. (Makale)

“Ağaç”, **Hisar**, S. 167, Kasım 1977, s. 14. (Şiir)

1978

“Türkü Kötü Gösterme Çabası”, **Hisar**, S. 171, Mart 1978, s. 7-9. (Makale)

“Türkü Kötü Gösterme Çabası II”, **Hisar**, S. 172, Nisan 1978, s. 14-16. (Makale)

“Çağdaş İngiliz Şiirinde Otomobil”, **Hisar**, S. 173, Mayıs 1978, s. 17-19. (Makale)

“İyi Şiir Kötü Şiir”, **Hisar**, S. 174, Haziran 1978, s. 25-27. (Makale)

“Hepsi Masal”, **Hisar**, S. 251, Ağustos 1978, s. 9. (Şiir)

“Kocataş Yalısı”, **Hisar**, S. 253, Ekim 1978, s. 15. (Şiir)

1979

“Şair Sultanlar ve Şehzadeler”, **Hisar**, S. 257, Mart 1979, s. 13-15. (Makale)

“Şair Sultanlar ve Şehzadeler II”, **Hisar**, S. 258, Nisan 1979, s. 12-15. (Makale)

“Basil Bunting ve Şiirleri”, **Hisar**, S. 261, Temmuz 1979, s. 24-26. (Biyografi)

“Uyanmıyor”, **Hisar**, S. 262, Ağustos-Eylül 1979, s. 5. (Şiir)

“Ölüm ve Ölürken Söylenenler”, **Hisar**, S. 263, Ekim 1979, s. 12-15. (Makale)

“Beşinci Mevsim’de Yaşarken”, **Hisar**, S. 274, Eylül 1980, s. 25-26. (Makale)

“Gönülle Dertleşme”, **Hisar**, S. 265, Aralık 1979, s. 9. (Şiir)

1980

“Sokak Kapıma”, **Hisar**, S. 268, Mart 1980, s. 11. (Şiir)

“Elif, Lâm, Mim”, **Hisar**, S. 270, Mayıs 1980, s. 22. (Şiir)

“Zaman Nehri”, **Hisar**, S. 273, Ağustos 1980, s. 18. (Şiir)

“Söyleşi”, **Hisar**, S. 277, Aralık 1980, s. 21. (Şiir)

1986

“Meltemle Rüzgâr”, **Dolunay**, S. 1, Ocak 1986, s.32. (Şiir)

“Uzaktan Anış”, **Dolunay**, S. 2, Şubat 1986, s. 4. (Şiir)

“Ünlü İngiliz Yazarlarının Düşkün Oldukları Sapık İlişkiler”, **Dolunay**, S. 3, Mart 1986, s. 18-20. (Makale)

“Ankara Ekspresi”, **Dolunay**, S. 4, Nisan 1986, s. 14. (Şiir)

“Tarihe Doğru”, **Dolunay**, S. 7, Temmuz 1986, s. 20. (Şiir)

“Boğaz Sefası”, **Dolunay**, S. 9, Eylül 1986, s. 5. (Şiir)

1987

“Ayrılık Hüznü”, **Dolunay**, S. 15, Mart 1987, s.15. (Şiir)

“Yakarış”, **Dolunay**, S. 16, Nisan 1987, s. 22. (Şiir)

EK-2 BAHATTİN KARAKOÇ'LA 22.12.2011 TARİHİNDE YAPILAN “YUSUF SITKI MARDİN KONULU” ROPÖRTAJ

_ Yusuf Mardin çok iyi bir insandı. Değerli bir insandı. Çok kültürlü bir insandı. Beyefendiliğine hiç kimse toz konduramaz. Ben sana mektuplarını vereceğim onun ama bana aynen teslim edeceksin. Mektuplarda göreceksin. Şiirlerini gönderirdi, yazılarını gönderirdi.

_ Nasıl tanışmıştınız üstat? İlk defa nerede görüştünüz?

_ Ben Dolunay dergisini çıkarıyordum ve bu bana şiir gönderdi.

_ O zaman kadar yüz yüze hiç görüşmemiş miydiniz?

_ Görüşmedik. Sevinç Çokum'un hikâye kitabıyla ilgili bir yazı göndermiş. Eğik Ağaçlarla ilgili. Onu yazarken “lokum gibi bir kız” tabirini kullanmış. Ondan sonra sürekli gönderdi. Ben de yayınladım. O geldiğinde ya da ben İstanbul'a geldiğimde –kendi buradaysa-muhakkak görüşürdük. Lokantaya götürürdü. O kadar beyefendi o. Ben utanırdım onun bana şey yapmasından. Ben de Allah'a şükür onu utandıracak hiçbir şey yapmadım. Onu daima memnun edecek şekilde davrandım, yayınladım. Ailesiyle diğer Mardinlerle – bir müzisyen var, Arif Mardin- onlarla falan pek konuşmazdı. Bir de onlardan meşhur kadın var, Betül Mardin.

_ Ben onunla telefonla görüştüm yalnızca. Aslında yüz yüze görüşmek istediğimi söyledim. Fotoğrafları vardır muhakkak. Bana yardımcı olamayacağını söyledi.

_ Bağları yok, aralarında bağları yok. O son bir kitabı çıktı. Kocataş Yalısı... Babası, dedelerinden, evlerine gelen gidenden bahseder.

_ Hayatını zaten oradan öğrenebildim. Bir kız kardeşi var. O da rahatsız. Onunla da görüşemedim. Şiirleri hakkında biraz yorum yapabilir misiniz?

_ Şiir... Yahya Kemal kuşağının üslubu, şekili... Ona hayrandı. Yahya Kemal hakkında çalışmaları vardı. Ben hangi çalışmasını gönderse yayınlardım. Gelenekçidir o, öbürleriyle -ailesini kastediyor- anlaşamama sebeplerinden biri de bu. Bu kökenine bağlı, Türk, Osmanlı hepsini bir bütün olarak şey yapardı. Öbürleri hep dışarıda yaşadı. İstedikleri gibi, bohem hayat yaşadılar. Benim altı yedi tane şiirimi İngilizceye çevirdi. Talat Sait Halman'ın da hocasıdır. Talat Sait Halman masondur. O mason değil.

_ Aile olarak? Aile sanki öyle bir intiba uyandırdı bende de...

_ (Başını iki yana sallıyor.) Hanımının hasta olduğu için Londra'da başını beklerdi hep. Öyle fedakârdı ki anlatamam.

_ Ben biraz şiiri hakkında yorumlarınızı almak istiyorum. Dili, üslubu, aruz ölçüsünü fazla kullanıyor olması...

_ Dilini ben anlıyorum çünkü benim için bir zorluk yok ama başkaları nasıl düşünür bilemem. Biçim olarak, format olarak farklılık var. O uzun mısralar halinde, beyitler halinde yazar genellikle. Mesnevi tarzı yazar, gazel tarzı yazar. Yani şu mısraları kırmak gibi bir huyu yoktu. Eski, klasik şekli devam ettirir ama mükemmel başarırdı. Bir şanssızlığı vardı. Türkiye'den çok hep yurtdışlarında kalmıştır. Burada mecra bulamamıştır.

_ Ben araştırmalarım esnasında Abdülhak Hamid'in Londra'sı ve Namık Kemal'in Londra Yıllarıyla alakalı yazmış olduğu eserler var, biliyorsunuz. Çok detaylı şekilde hazırlanmış. Orada kaynakça olarak nereden yararlanmış. Bu konuda bilgi sahibi misiniz?

_ Yok, o kadar bilgim yok. O okuyan bir adamdı. Gerçekten çok okuyan bir adamdı. Yahya Kemal'i birebir yakından tanıyan bir adamdı. Şimdi ben bilmiyorum, kaynaklara da gerek görmüyorum ama Namık Kemal bir zaman hürriyet kahramanıydı ve ben buna inanmıyorum. Sultan Abdülhamit Han'a "Kızıl Sultan" diyenlerin içinde... Yani Tevfik Fikret bile... Servet-i Fünûncuların tek bir amaçları vardı: Fransız diliyle şiirler yazmak, şiirimizi Fransa etkisine koymak. Bir -yani ne bileyim- milli kimliği olan, söylemi olan, kültürlü olan insanlar bunu yapmaz. Her milletin edebiyatından yararlan ama "Onun gibi yazayım, onun gibi olayım." dersen sen zaten sömürge kültürünü çoktan kabul etmişsin demektir.

_ Eserde sanki Namık Kemal'in yanında yaşıyormuş gibi ya da Abdülhak Hamid'le oturmuş dertleşmişler gibi o kadar detaylı şekilde etrafi gözlemlemiş, tasvirlerde bulunmuş. Onların hissiyatlarını da yanlarını da yanlarında yaşamış gibi anlatmış. Çok ilginç buldum bu yönünü de. Size hiç bahsetmiş miydi şu kaynaklardan yararlandım diye?

_ Zaten senede bir defa gelirdi. O zaman da lokantada görüşürdük, kalkıp da uzun uzun konuşmazdık. Bana uzun bir yazısı geldi. İngiltere kamaralarının, istersen senatör olsun istersen başka bir şey... Onların hepsinin pisliklerini deşifre eden bir yazı... Yani nasıl onların birbiriyle düşüp kalktığını erkek erkeğe... Onu da yayınladım ben. O kadar çirkin bir şey ki... Yani herkes oraya koşar, onlar gibi olalım diye. Bunları bile deşifre etmeye tenezzül ettiğine göre bu kendi davasını daha sağlam görmesindendi. Gerçekten de öyleydi. İyi bir milliyetçiydi, slogancı değildi. İyi bir Müslüman'dı. Fakat sakal, tespih, kirli takke bilmem ne, temsilcisi değildi.

_ Siyasete de bir ara girmiş, milletvekilliği yapmış bir ara. Biraz pişmanlık belirtmiş "Kocataş Yalısı Anılarım" da.

_ O kadar pişman oluyor. Ahmet Hamdi Tanpınar CHP, tek parti döneminde genel sekretere mektup yazıyor. Hikâyeci... Memduh Şevket Esenal'dı herhalde. "Bana şey yap" diyor. "İnönü'ye söyle beni milletvekili şey yapsın." Bir ilim adamı bunu diyorsa, araya birini koyarak bir yere gelmek istiyorsa bu ilim adamı olsa ne olmasa ne... Ben hiçbir zaman kavgaları sevmedim, sevemiyorum. Böyle bir şey duydum. Sonra bizim bir medeniyetimiz var. Bir zamanlar üç dört kıtaya birden egemendik. Üç dört kıtaya hitap eden bir dil oluşturmuşuz: Osmanlıca. Bu dilin, bu medeniyetin varisleri kalkıyor: Fransızca. Şiirlerine bakıyorsun. Türkçe de yazmış ama ne yazmış? "Balat" yazmış. Sonra ismini de koymuş: Fransızca Şiir Teknikleri. Zevk de estetik de ondan. Bu nasıl bir milli kültürün temsilcisi olur? Namık Kemal de öyle... Bir sürü kahramanlığından bahsedilir hep. Öyle bilirdik, çocukluğumda öyle anlatılırdı. Kızıl Sultan'a karşı mücadele yapmış. Oradan Kıbrıs'a sürülmüş. Kıbrıs'a gitti. Sürgün mü kaldı? Zindan dediği yer bir saray... Buna rağmen Abdülhamid ona ayrıca maaş da bağlamış. Zaten bu Tanzimat'ı ben inkıraz döneminin yani çöküş döneminin bir belirtisi olarak görüyorum. Tanzimat bir anlamda tamamen Batı'ya açılma... Kimler tarafından? Jön Türkler, şunlar, bunlar...

_ İttihat ve Terakkiyle başlıyor değil mi? Ben de çalışmalarım esnasında Namık Kemal'le ilgili hep bunu görmüştüm.

_ O dönemde İttihat ve Terakkiyle başlayan çöküş, iyi bir şey gibi gösterilmeye çalışılarak, kurtuluş gibi gösterilmeye çalışılarak, dejenere aslında. Yusuf Mardin böyle pisliklere batmadı. Ailesi tarafından yabancılaştırılması o yüzden... Kimi Amerika'da kimi Kanada'da kimi musikide...

_ Kızı Kanada'da, eşi Londra'da... O kendi kültürüne sadık kaldığından çok belki de fazla kabullenmediler. En son ne zaman görüştünüz kendisiyle?

_ Ölümünü geç fark ettim. Öldüğünü basından ben duymadım. Biz de galiba basının namussuzluğunun en güzel örneklerinden birisi de budur. Bir Mason olsaydı, yurduna ihanet eden biri olsaydı göklere çıkarırlardı. Bu lekesiz geçirmişti ömrünü.

_ Ben o tarihlerdeki gazetelere baktım. Hiçbir şey bulamadım.

_ Bulamazsın hiçbir şey. Yok... Ben bir gün duydum, ölmüş. Allah rahmet eylesin. Bildiklerime dayanarak hiç olmazsa bir şeyler yazardım. Bir saygı gösterirdim.

_ Derginizde bir kısım ayırabilirdiniz.

_ Seve seve...

_ Mektuplaşmalardan sonra bir görüşmeniz olmadı yani?

_ Yok, yok... Türkiye’de olmadığı için. Öürken gözü açık gitmiştir de diyebilirim. Ailesine çok sadıktı. Ailesinin -anası babası gibi, en yakını gibi- pıslığını bile kendisi temizleyen bir adamdı.

_ Çocuklarıyla bir türlü irtibata geçemedim. Eşinin de yardımcısıyla bir kez telefonla görüştüm. Kendisinin rahatsız olduğunu, bir akrabasının yanına gittiğini söyledi. Sonra bir daha Londra’daki telefonu defaatle aramama rağmen kendisiyle görüşemedim.

_ O zaman da ilk ölecek eşi diyordum ben rahatsız olduğum için. Türkçede de günümüzün politikasına, politikacılarına uygun olarak uydurukça falan kesinlikle kullanmazdı, kesinlikle. Kelimeleri aslına uygun olarak, ses yapısına uygun olarak fevkalade güzel kullanırdı, çok güzel kullanırdı.

_ Belki de şiirlerini sizin şiirlerinizle özdeşleştirmiş olabilir mi diye düşünüyorum.

_ Benim şiirlerimle ilgisi çoktur hatta benim şiirlerimde beğendiği mısraları seçmiş. Benim başından beri iddiam şudur: Türkçe benim öz varlığımdır. İslamî dönemden önce de öyleleydi, İslami dönemde de... Cumhuriyet Döneminde de böyledir.

EK 3 BAHATTİN KARAKOÇ'A MEKTUPLARI

MEKTUP 1

11 Şubat 1984-

Aziz, vefalı Dost, Şair Bahattin Karakoç,

9 Şubat günlü mektubunuzu sevinçle aldım. Verdiğiniz bilgilere memnun oldum. Bir yılda dört eser bastırabilmek gibi bir mazhariyete nail olmak insanı imrendiriyor. O kadar ki, ben de bu sözünüzden cesaret alarak, bir konuyu size açmağa karar verdim. Doğumunun 100 cü yıldönümü 1984 Aralık ayında kutlanacak olan Büyük Üstad YAHYA KEMAL'in aziz hatırasını anmak maksadiyle, uzun ve titiz araştırmalardan sonra 'Yahya Kemal Londra'da' başlıklı bir eser hazırlamış bulunuyorum. Bu eser Üstadın Paristen 1906 yılı Temmuz ayı içersinde Londra'ya gezmeğe gelişini, burada gezip gördüğü yerleri, gördükleri hakkında düşündüklerini, Londrada tanıştıklarını, konuştuğu kimseleri, üzerinde çalışmakta olduğu konuları, tek başına yaptığı gezilerinde geçmiş günleri hatırlayışını ve sevdiklerini anışını dile getirdiği gibi Fransız şairlerinden beğendiklerini bir değerlendirme süzgecinden geçiren görüşlerini ayrıntılı bir şekilde yansıtmaktadır. Ayrıca Üstad ile 1946 yılında Park Otelinde yapmış olduğum ve şimdiye kadar yayınlanmamış bir interview da eserde yer almaktadır. Edebi ve tarihi bir değer taşıdığına inandığım bu eserin basılmasında memleketimiz kültürü için bir yarar olacağı kanısındayım. Acaba sizin dost delâletinizle bu eser günışığına kavuşabilir mi? Bu konuda vereceğiniz cevabı dört gözle bekliyeceğim.

Doğuş Edebiyat Dergisinin geçirdiği bunalıma üzüldüm. İnşallah işler tekrar yoluna girer ve özlemine çektiğimiz bu dergiye yakında kavuşuruz.

Size son mektubumla bir İngiliz şairiyle birlikte çevirdiğimiz iki şiiri sunmuştum. Bu sefer de iki şiir daha sunuyorum. Bunları burada bakalım bastırabilmek olanağı gerçekleşecek mi? Siz elinizdeki nushaları iyi saklayın, ilerde belki bastırmak sizin omuzlarınıza düşebilir. Buralarda kitap bastırmak bir ev satın almak kadar külfetli bir hal almış durumda.

İşlerinizde daima başarılar diler, aziz kardeşinize ve size en içten dileklerimi sevgi ve saygılarımla birlikte sunarım vefalı kardeşim Bahattin Bey.

Yusuf Mardin,
'Helo', Pilgrims Close,
Westhumble, Dorking,
Surrey RH5 6AR,
E N G L A N D.

26 Kasım 1983

Sayın Bahattin Karakoç,
Doğuş Dergisi eliyle,
P.K. 329,
Kızılay,
A n k a r a.

Aziz Dostum,

'Yeminsiz ifademdir' yazınızı yazmış olması ne kadar isterdim. Uzun zamandanberi 'Abdürrahim' imzasını taşıma tarzında halk ağzıyla yazdığınız şiirlere attığınız takma ad olarak düşünüyordum. Meğerse, sizden iki yaş küçük kardeşinizin yarattığı eserlermiş. Seçilen parçaların güzelliği, kardeşinizin dile, vezin ve kafiye hâkimiyetini belirtiyor. Kendisini tarafımdan kutlamanızı ve övünçle kucaklamanızı rica ederim.

'Doğuş' Dergisinin böyle özel bir sayı hazırlamış olması ne kadar isabetli bir hareket. Yaşıyan değerlerimizi tanımak, onların şiirleriyle övmek ve Türk Şiir nehrinin âvâre akışının dedelerimizin açtığı yatağa dönüşünü görmek insanda gelecek için umutlar uyandırıyor.

En beğendiği şiirleri kapsıyan kitabından elimde bir nüsha bulunsaydı, İngilizceye tercüme girişirdim. Zira, artık Nobel Ödülünün Türkiyemiz tarafından kazanılması zamanı çoktan gelip geçti. Buna, Karakoç ailesinin namzetliğini koymuş olduğu kanısındayım.

Her ikinizi de tebrik eder, üstün başarı dileklerini sevgi ve saygılarımla sunarım.

Yusuf Mardin

Hamis: Geçende, 23 Ağustos 1983 de, Doğuş'ta yayınlanmak üzere sunduğum 'Ömür Katarı' adlı şiirimin basılmayışına üzül-düm. Herhalde sıra bekliyor olmalı. Bu sefer Bağdatlı Ruhi hakkında yapmış olduğum bir inceleme yazısını aracılığınızla takdim ediyorum. Alper Aksoy Beye lütfen sevgi ve saygılarımla sunmanızı dilerim.

Yusuî Mardin,
'Hole', Pilgrims Close,
Westhumble, Dorking,
Surrey RH5 6AR,
E n g l a n d.

29 Aralık 1983

Sayın Karakoç Kardeşler,

'Suları İslatamadım' ve 'Kan Yazısı' adlı kıymetli eserlerinizi şahsıma ithaf ederek göndermiş olmanız beni son derece duygulandırdı. Eserleri ayrı ayrı ve sindire sindire okuyorum. İlk izlenimim Abdürrahim (ki bu ad çok hoşuma gidiyor) kardeşimin uzunca koşmalarında sağlamış olduğu başarıdır. Kıvrak bir dili, düzgün bir nazım tekniği ve lüzumsuz kelime kullanmamak taktığı başarısının âmillerindedir. Buna karşıt kısa şiirlerde - dörtlüklerde - bu güzelliği boşun arıyoruz. Şiir büyüğünden yoksun, kuru fikir kırıntılarından öteye geçemiyen bu dörtlüklerden, hakkım ve Haddim olmayarak, vazgeçmesini tavsiye edeceğim.

Şiirleri İngilizceye çevirmek açısından gözden geçirdiğim zaman, aslındaki ahenk ve güzelliğın yabancı dilde kaybolacağını üzülerek anladım. Kaldı ki, iç tüketim için kaleme alınmış olmaları bakımından yurt dışında ters düşecek yorumlara sebep olabileceklerini de düşünmemiz gerekir kanısındayım. Türkçedeki redifli mısralar yabancı dilde sıratıyor - anlamsız bir durum yaratıyor. Abdürrahimin güzel kafiyelerinin de İngilizcede benzerini bulmak imkânsız. Buna rağmen, bir kaç çeviri yapıp edebî dergilere göndereceğim - bakalım nasıl karşılanacak? Tal'at Sait Halman dostuma Amerikaya gönderip onun aracılığı ile de bir girişimde bulunacağım.

Bu mektubumu, düşünülmiş olmaktan duyduğum şükranı belirtmek için acele yazıyorum. Her ikinize de Yeni Yıl'ın uğur, esenlik ve mut getirmesini diler, sevgi ve saygılarımı teşekkürlerimle birlikte sunarım.

Yusuî Mardin

Hamiş* 'Doğuş' için gönderdiğim 'Ömür Katarı' adlı şiirle Bağdatlı Rûhi hakkındaki yazının âkıbetine dair bir kaç satır lütfetmez miydiniz?

Yusuf Margın,
London, England, Cross,
Wesvumbie, Darting,
Surrey R15 6AH.

4 Şubat 1984

Aziz, vefalı dostum Karakoç,

Cevap vermekte gecikmiş olmanın üzüntüsünü duyuyorum. Ne var ki, tercihime ettiğim şiirlerin kusursuz olmasını sağlamak azmiyle bir İngiliz şairi bulmam ve onunla üzerlerinden geçmem gerekiyordu. İnsan, ne de olsa, bir yabancı dilde kendi dilindeki gücüyle kalem oynatamıyor. İşte, nihayet, bin reca ve niyazdan sonra genç bir şair arkadaşla dostluk kurarak ortaklaşa kaleme aldığımız şiirlerin birer örneğini alışikte sunabiliyorum. İnşallah hoşunuza gider ve lâyik olan ilgiyi görürler. Ben için arkasını bırakmıyacağım ve daha başka şiirlerin de tercümesini yaparak, yaptırtarak size yardımlarımı seve seve sunacağım.

Yazım ve şiirim konusunda verdiğiniz bilgidən bu yana ne Doğuş Dergisi geldi, ne de kendilerinden bir mektup. Demek ki Kasım 1983 den bu yana Dergi yayınlanmamış, ya da bana göndermek lütfünde bulunmamışlar.

Sizden, biraz da mahcubiyet içersinde, bir recada bulunabilir miydim? Doğumunun yüzüncü yıldönümü 1984 yılı Aralık ayında kutlanacak olan Büyük Üstad Yahya Kemal'in aziz anısını yaşatmak amacıyla uzun ve titiz araştırmalardan sonra 'Yahya Kemal Londra'da' başlıklı bir eser hazırlamış bulunuyorum. Edebi ve tarihî bir değer taşıdığına inandığım bu eserin basılması konusunda lütfikâr yardımlarınızı bekliyebilir miyim? Yurtta Kitapevleri ve basınla yaygın bir ilişkiniz olduğunu biliyorum. Makedam, para kazanmaktan ziyade eserin genişliğine kavuşması ve yurda kültür yönünden bir hizmette bulunmaktır. İş Bankası Kültür Yayınlarına ve Dergâh Kitabevine yapmış olduğum yazılı müracaatlardan bir sonuç alamadım. Şimdiden zahmetleriniz için teşekkürlerimi sunarım.

Size ve Abdurrahim Kardeşime en iyi dileklerle sevgi ve saygılarımı tazelerim.

Yusuf Margın

100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000

25 Şubat 1984

Aziz, vefalı Dostum, Şair Bahattin Karakoç,

15 Şubat tarihli mektubunuzu bu sabah sevinçle aldım. Bahis buyurduğunuz bir mektubun postada kaybolduğu anlaşılıyor. Neyse ki, irtibatı sekteye uğratmadık. Yazıyoruz. 'Doğuş' Dergisini henüz almış değilim. Bir nüsha kütfederseniz, beni ihya edersiniz.

Gelelim lütfkâr ve nazik sözlerinize: 'Yahya Kemal' ile ilgili kitabımın bastırılması konusunda aydınlanmak istediğim bir iki nokta var: 1) Kitabı basacak yayınevi eserin telif hakkını satın mı alıyor? 2) Böyle bir durum yoksa, bir forması için baskı masrafı ne kadar tutacaktır? 3) Dağıtım işini, paranın toplanışını kim üzerine alacak? 4) Yazarın bundan hissesine bir şey düşer mi? Ve bu yazara ödenir mi? Doğrusunu isterseniz, altından kalkamayacağım bir mali külfetten korkuyorum. Bana ışıl tutmak zahmetinde bulunursanız minnettar olurum. Baskı hususunda iki ayağınızı bir pabuça sokmak istemem. Eserin baskısı gecikse de bir ziyarı yok, yeter ki hayata gözlerimi yummadan basılsın! Bu bakımdan biraz tembel davrandım ve eseri henüz makinede temize çekmedim. Daktiloda yazmak bir hayli zamanımı alacak. Bu itibarla sizden kesin bir emir almadan işe başlamayı göze alamıyorum.

'Sesler' adlı sanat ve edebiyat dergisi çıkarma hazırlığı içerisinde oluşunuza pek memnun oldum. 'Gençler için' demekle benim gibi yaşlıları kadro dışı mı bırakmak istiyorsunuz? Oysa ki ben de karınca kararınca bir şeyler yazmak ve yardım etmek isterdim. Bu konuda bütün dualarım sizinle beraberdir. Bütün ele aldığınız işler gibi bunu da başarıya ulaştıracağınıza inanıyorum tamdır.

Size bu mektubumla bir şiirinizin daha İngilizcesini sunuyorum. Hem de aslındaki kafiye düzenini de ihmal etmiyerek. Bunları bir dosyada saklamanızı özellikle tavsiye ederim. Zira, bende kopyaları yok. Kaybolursa emeklere yazık olur.

Sabırsızlıkla cevabınızı bekler, en iyi dileklerimin kabulünü reca ederken KARAKOÇ ailesine esenlikler, mutluluklar ve başarılar temenni ederim, aziz kardeşim.

Yusuf Mardin,
'Beşik', Pilgrims Close,
Westhumble, Dorking,
Surrey RH5 6AR.

7 Temmuz 1984

Aziz Üstadım, değerli Kardeşim Mahattin Karakoç,

Bayram vesilesiyle lütfettiğiniz kartı ve 'DOĞUŞ' Dergisinin yedi aylık bir süreyi kapsıyan üç sayısını büyük bir sevinçle aldım. Düşünülmüş olmanın verdiği mutluluk bir yana, Yazılarınızı doya doya okudum. 'Şiirin Dinü ve Bugünü' röportajı ne kadar canlıydı. Elinize ve dilinize sağlık! Bu arada zihnimde beliren soru işaretlerini tahmin edersiniz tabii. Bunları da ilerde bana da bildirmek zahmetinde bulunursanız sevinirim. Söz konusu ettiğim 'Bir Açıklama' da yer alan kimselerdir.

Geçen mektubumda sormuş olduğum, kitabımın basılması ile ilgili sorulara, lütfedeceğiniz karşılığı sabırsızlıkla beklerken, yeni çıkarmakta olduğunuz Dergi için iki şiir sunmağ bir görev bildim. Bunları mektubumla birlikte takdim ediyorum.

Abdürrahim Karakoç'un 'Gölge Oyunu' başlıklı şiiri gerçekten nefisti. Kendisini tarafımdan kutlar mısınız?

Yazışmalarımız çok aralıklı oluyor - bazen aylar geçiyor sizden haber çıkmıyor. Ya verdiğiniz adreste bulunmuyor sunuz, ya da başınızda öyle gaileler var ki, mektup yazmağa bir türlü vakit bulamıyorsunuz. Oysa ki, gurbet ilde bulunan bir kimse için her kelimeniz bir mutluluk kaynağı. Göstermiş olduğunuz yakınlığa ve içtenliğe canı gönülden teşekkür eder, en iyi dileklerimi sevgi ve saygılarımla sunarım, aziz Kardeşim

Yusuf Mardin

İSTANBUL'A

(Yüksel Söylemez'e)

Olmaması var mı bu evrende senin sihrine kul?
Yirmi yaş düşlerimin şehri güzel İstanbul :
Kit'alar köprüsü, camiyle gadirvan kenti;
Sende surlar, müze, Çarşıyla Hamam, eğlenti..
Parlıyorken güneğin kubbeler üstünde tacı,
Erguvanlarla morarmış Boğaz'ın her yamacı;
Lâle devrinde Nedim'in bünerek sandalına
Süzülüp vardığı yer 'Cenneti âlâ' yanına...
Özleninden sana estikçe Lodoslar ağılar;
Bir civanmerd amel oldum da fetihten bu yana
Nice şan devri yaşattın bize yaprak yaprak;
Göz yumarsam bu yakınlarda, uzaklarda sana
Arnavut kaldırımından bozuk asfalta kadar
Kalacak görmediğim belki de yüzlerce sokak...

Yusuf Mardin

SON BEŞİR

Gölgeleklerde serilmiş te gülmüşten kınağı
Yaprak üstünde gülümser bana boncuk boncuk,
Güneşin vurduğu çiğ damlası elmas yatağı
Andırır türbede hicranla yakılmış adağı;
Her ağaç gövdesi bir tırşe yosun kaplı gocuk...
Sonra işveyle eser nazlı, hafif bir rüzgâr,
Bu güzellikle doluyken niye gönlüm darda?
Doğa örten sisi deldikçe ışık mızraklar
Yitirilmiş tüm umutlar gibi yapraklar da
Gönle ildemliğin ençin sesi birden geliyor,
Düşlerim çiğle beraber uçup yükseliyor.
Kimseler yok bu saatlerde - gelen karşıma kim?
Atabilsem demeden ahrete artık kapağı
Bu ağaç gövdesi, heyhat, olacak son beşiğim..

Yusuf Mardin

GEORGE MACDONALD (1824-1905) DAN

BİR ÇEVİRİ

Kötüden kaçtığın zaman
Tanrıdır arkandan bakan.
İyi'ye yüceldiğin gün
Tanrı eder Bayram düğün.
Kalbin derse 'Gel!Bağışla!'
Tanrı kalpte kurar kışla.
Ödev çağırdığı zaman
Tanrı gözetler arkandan.
Umut doğunca içinde,
Tanrı demek ki bahçende...
Sevsen de,kıskanmasan da
Tanrı oturur masanda.
Meri olunca dayanak
Tanrı rubundadır bir bak!

Yusuf Mardin

Yusuf Mardin,
Uludağ, Bolu, 1984
Westminster, London,
Surrey RH9 6AR.

4 Eylül 1984

Aziz, vefalı Kardeşim Bahattin Karakoç,

20 Ağustos günlü nazik mektubunuzu ve ameliyat geçirmek üzere olan eşime acil şifalar dileklerinizi sevinçle aldım. Ama, beni üzüntüye sürükleyen mektubunuza ek resmî yazı oldu. Kahramanmaraş'ın Sıkı Yönetim Bölgesinde bulunması nedeniyle bu iznin verilmediği anlaşılıyor. Şüphesiz bir sana ve edebiyat dergisinin çıkarılmasına izin esirgenmesi mantığa kolayca hazmedemeyeceği bir husustur. Ne var ki, 'SESLER' in sıkı yönetim bölgesine girmiyen illerden birinde yayınlanması düşünülemez mi? İnşallah bunun çözüm yolunu bulmakta gecikmezsiniz, Tanrı başarınızı tamam etsin!

Eşimin ameliyatı başarıyla geçti. Bugün hastahaneden kendisini çıkardım. Dizkapağındaki dikişler 11 Eylül'de alınacak. Ondan sonra fizyoterapi başlayacak. İnşallah koltuk değnekleri kullanmadan yürüyebilir.

Ne yalan söylüyeyim, henüz 'Yahya Kemal'le ilgili eseri makinede yazmağa bağliyanadım. Eşim ayağa kalkmadan da bu iş olamayacak. Çünkü kendisine bakmak insanın tüm zamanını alıyor. Şu anda yatağında uyurken bu satırları yazabiliyorum. Size bu mektubumla bir şiirinizin tercümesini daha takd ediyorum. 'Bir Hasret Yılı Daha'. Bunu da ştekilerin yanında saklamanızı rica ederim.

Eylül ayında yurt çapında bir okuma seferberliği, bir yayım yayımı başladığına göre, bizim kitap konusunda da tatmin edici bir anlaşmanın müjdesini sizden beklemek bilmem fazla iyimserlik olur mu? SESLER için gönderilen şiirleri akıbetini sizin tensibinize bırakıyorum.

Eşimle birlikte eşinize ve size en içten sağlık ve esenlik dileklerinizi sunar, başarılarınızın devamını Tanrıdan niyaz eder, Abdurrahman Kardeşimize de sevgi ve selamlarımızı iletiriz.

Yusuf Mardin

100, 100, 100,
"Hair", "Higgins Önce,
Westminster, London,
Surrey SW5 6AR.
ENGLAND.

7 Kasım 1984

Aziz, vefalı Dostum Bahattin Karakoç,

Lütfetmek nezaketini gösterdiğiniz yeni eserinizi büyük bir sevinçle aldım. 'Zaman' kelimesi beni şimdiye kadar okuduğum şiirlerdeki 'zaman' sözcüğüne sürükledi. İngilizlerin 'zaman' konusunda bir hayli atasözleri vardır. Bunlar arasında en çok kullanıldığını işittiklerimiz şunlardır:

1. Zaman ve talih bütün sırları açıklar.
2. Zaman ve düşünce en vahşi kederi ehlileştirir.
3. Zaman ve gelgit hiç kimseyi beklemez.
4. Zaman aşındıran bir törpüdür, işini ses çıkarmadan görür.
5. Vakit nakittir.
6. Zaman gençliği yıpratır sürücüdür.
7. Yitirilen zaman bir daha ele geçmez.

Bunlardan başka ünlü İngiliz yazarları tarafından nitelendirilen zaman kapsamı şu kıyafetlerle karşımıza çıkar:

- "Zaman değişiklik kişilerle değişiklik adamlarla ilerler" Shakespeare
"Zaman altın buklelerini gümüşe çeviren sihirbaz - Hızlı mı hızlı duraksamadan akmaz!" George Peele
"Zaman, yağlı çingene! Kalıyacak mısın?
Kuruver çadırını bir gece için!" Ralph Hodgson.
"Ve bu dünyadan ayrılırken zamanın kumları üzerinde ayakizleri bırakabiliriz." Longfellow.
"Zaman hiç durmadan akan bir nehir gibi çocuklarını ötelere sürükliyor." Isaac Watts
"Zaman senin mavî alına hiç bir gizli çekememiş eşsiz mavî gök!
Lord Byron.

Siz ise, "Zaman Bir Beyaz Köprüdür" diyorsunuz; yani bu âlemi üzüne bağlayan bir köprü - beyaz kelimesindeki masûmiyet safiyet, ne yazık ki, bir çoklarına kızıl bir köprü olarak görünüyor yurdumuzda.

Değişik tempo ve temaları şimdiye kadar gizli kalmış bir yönünüzü ortaya varması açısından ilgi çekici eseriniz. Tarihsel yönünüzü şiirleştiriyor.

Üç gün sonra postalanan 'İLK YAZDA' ise Bahattin Karakoç'u bütün i tığamıyla buluyoruz. Ahenk ve renk dolu nasraların zengin ve engin atmosferinde insan kendisini bir göksel uduya benzetiyor. Hâşiz kanaatimce 'İlk Yazda', 'Mar Sesini' eriten bir sıcaklık - yepyeni bir atılış var. Sizi özellikle kutlamak isterim. Esef olunur ki, eleştiri yapmak (eleştiri sadece yermek demek değil tam tersine övmektir de) düşüncelerimi daha belirgin bir hale getirecek bir makaleyi basacak ne bir sanat dergisi ne de bir sanat meraklısı var. Necdet Evliyagil'in dediği gibi lirizm yerini bezilizm'e bırakmış.

Ama, yine sizin dediğiniz gibi zaman, sizi hakkınız olan mertebeye yükseltecek ve size Türk şiirinin seksen yıllarında yazayan Baki'si ünvanını verecektir.

Daha nice böyle üstün eserler vermenizi Tanrıdan dilerim.

Sağ gözümden ameliyat olmak üzere yanıma gelen hazretçeyle meğretli olmak durumunda bulunduğumdan kendi eserini makineye çekmek konusunda tembellik ediyorum. Daha doğrusu onun hatırı için makineye yaklaşıyorum. Bu bakımdan vaidinizi reddetmiş oladığuma bilakis nazik lütfünüzden dolayı şükranlarımı ifade etmek isterim.

CÖNK yayınları sahibi olan Rifat İzzet Çokum'un göndermel lütfünde bulunduğu (herhalde kıza ya da bir yakını olacak) Türk Küçük Hikayeciliğinin Ömer Seyfeddin'den sonra belki en güzel, en kıvrak uslupli yazarı Sevinç Çokum'un 'Hilal Görününce' adlı romanıyla 'Derin Yara' adlı hikaye kitaplarını postadan sevinçle aldım. Düşünülmeğ olmak beni ziyadesiyle me'tenasis etti. 'Derin Yara' dan okuduğum üç hikaye bende derin izlenimler bıraktı. Kendisini tarafımdan tebrik etmeniz: reca etsen, bilmem zahmet olurmu?

Rifat İzzet Beye ve Sevinç Hanıma resmi bir teşekkür mektubu yazmak yerine, sizin nazik aracılığınızı istirham etmeğ daha minasip buldum. Herhalde beni hoş görürler sanır: Ama, kitapları okuduktan sonra düşüncelerimi takdim etmekten zevk duyacağım.

Uzayıp giden satırlarımla sizi meğgul ettiğimin farkındayım. Bunlara okumaktansa oturup ilham perinizi dinlemenin daha çok hoşunuza gideceğ muhakkak. Bu bakımdan en iyi dileklerimi sonsuz teşekkürlerimle birlikte sunar, gözlerinizden öperim, aziz, vefalı şair dostum Bahattin Karakoç!

Yusuf Mardin

17 August 1987
Surrey BPE GAP,
England

17 August 1987

Aziz dost Karakoç,

Eskiden 'beşibirlik' altınlarından söz edildiği zaman çocukluk gözlerimizde büyük bir servet simgesi canlanırdı. Bir süre önce, lütfedilip gönderilen 'Üçü bir yerde' Dolunaylar bende bu duyguyu uyandırdı. Okudukça fikir zenginliğine, ruh enginliğine hayran oldum. Hele Embiya Çavuş'un kapaklarda yer alan tabloları beni büyüledi. Osmanlı Tarihinin zaferlerle çınlayan altın yapraklarını kaç sanatçımız eserlerine konu yaptı? zengin tarihimiz dururken biz niçin Batı dünyasının natür mort'larına taklit ediyoruz? Osmanlı Tarihi diyelim çok eski; peki, İstiklâl savaşımızı canlandıran tablolar nerde? Türk san'atına Embiya Çavuşu kazandırma şerefi Dolunay'a aittir. Bahattin Karakoç dostumuzun Tuna Boylarında atlatırcasına at koşturan akıncı elindeki kılıçtan hiç te aşağı kalmıyan keskin kalemi var olsun, sağ olsun! Şiirlerinde uysal bir sevgi mahmurluğu büküm süren, her aitesi yüreğinde bir veda busesi olan Karakoç, nesirlerinde, selâmi insanın yüreğini avuçlayan fakat sesi demir parmaklıklar arkasından atılan çığlıklar gibi, zulme, haksızlığa meydan okuyan, İslâm ruhunun ve kültürünün güçlü bir mümessilidir. Aziz dost, seni candan kutlarım - yolunda üstün başarılar dilerim.

Verilecek havadislerim arasında, nihayet, 'Kocataş Yalısı Anıları' adlı kitabın basılmakta olduğu başta geliyor. Bir nüshasını takdim etmekten şeref duyacağım. İkinci havadisim, 1988 yılında son şiirlerimi yeni bir kitapta toplamak kararımıdır. "enüz adını koymuş değilim, düşünüyorum."

Dolunay'ın bir köşesinde yayınlanmak üzere ~~mu~~ bir şiir daha göndermekteyim. Bunlar, 'Sevginin İsbatı' başlıklı mensur şiir niteliği taşıyan hikâyenizdeki Âlık ile Nağûk arasındaki sözler kadar şiir değil belki de. Ama, ne de olsa, gönülden kopma hicirler, içecekiler.. Herkes kepez tepesinde oturan çifte kumrular gibi inandırıcı olamıyor.

En iyi dileklerle gözlerinizden öperim.

Neden?

Demek ki sevgiyi hiç tatmamışsın, öyle mi sen?
Küçük bir iz bile yolummuş eski günlerden?
Beraber eğlenip oynasaydık mı - söylesene!
Nasil inanmalıyım ben bu söylediklerine?
Zaman olur, ne demekmiş bu sözler anların!
Zaman olur yeni baştan yaşar, hatırlarsın!
Çocukluğunda pürüzsüz güzelliğin vardı;
Nasil bilirdi ki insan şu günlerin ardı
Değiştirip seni bir başka rûhe aktaracak?
Çocukluğundaki hâlin düşümedir ancak...
Neden çatıldı bu keşifler, bakışların hircin?
Neden gözündeki yaşlar, bu hicirlik niçin?

Yusuf MARDİN

Yusuf Nardir
Nola,
Pilgrims Close,
Westhumble,
Dorking,
Surrey RH5 6AR.

19 Nisan 1993

Vefalı dost, aziz şair Bahaattin Karakoç,

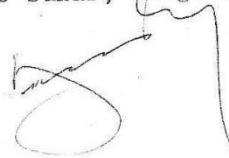
Uzun bir sessizlikten sonra özlediğim sesinize kavuşmak beni son derece sevindirdi. 'Güneşe Uçmak istiyorum' başlığını verdiğiniz şiirlerinizi okurken, pervanelerin mum ışığına koşarak benliklerini titreşen alevlerde yitimeleri benzetmesini insanlara da teşmil etmek istediğiniz zehabına kapıldım. Sebep: Toprağa, suya, ve havaya olan küskünlüğünüz - dünyaya küsmüşsünüz. Belki 20 Ekim 1992 günü saat 12 yi çeyrek geçerken, böyle bir duygu içinizde kanat çırpı. Ama, benim bildiğim Karakoç, öyle dünyaya küsecek yaratılıştaki bir insan değildir O, cerbezeli, tuttuğunu koparır, hak bellediği yolda imanla ve tereddüt etmeden ilerliyen bir kimsedir. Nitekim, göndermek inceliğinde ve lütfünde bulunduğunuz bu eser bu düşüncemi kanıtlamaktadır. Eserde "bazı fazlalıklar elbette olacaktır" diyorsunuz ve bunlardan hiç şikayetiniz bulunmadığını ifade ediyorsunuz. Bu içten söylenilmiş sözler eleştiricilerin ağızını mühürliyecektir.

Henüz şiirlerin hepsini içime sindirmiş değilim. Fakat okuduklarım arasında Bahaattin Karakoç'un güçlü kaleminin büyüyle gönül ürperten mısralar bir hayli bol.
"Bugünüm, yarınım, gündüzüm, gecem
Hep aynı potada ezilip gelir.
Devletim, bayrağım, ülkemdir Türkçem
Türkçem gök katında yazılıp gelir"

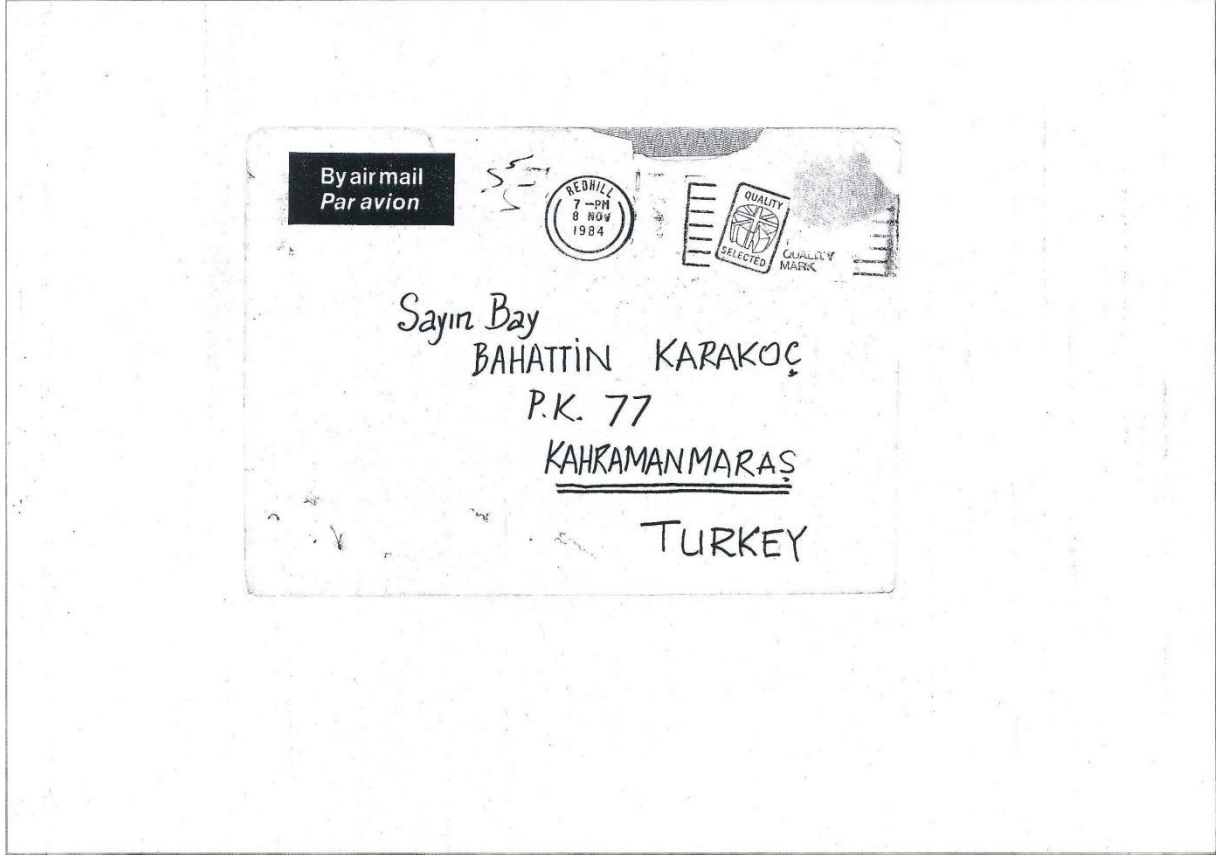
Dilimizin bugünkü haline bakıp ta bu mısralardan ders almayacak züppelerin aklına şaşarım. "Yaşamak her zaman güzel - Ölüm olsa da ucunda" beyti dilime dolandı; bana yeni bir yaşama şevki verdi. 'Ne zaman seninle bir Kapı açılrsa' başlıklı şiiri de pek sevdim. Okuduklarım içerisinde beni duygulandıran 25 ve 26 Ağustos 1992 tarihlerini taşıyan ve kalbi yaralı bir babanın, evinden ayrılıp giden yavrusu hakkında dile getirdiği ülvi hisleri dokuyan şiirlerdir. Karakoç'un eski şiir kitaplarında bu konu işlenmemi olduğu için bana değişik ve etkili göründü. Sonra Bosna-Hersek'te türlü mezalime göğüs geren dindaşlarımızın, ırktaşlarımızın acıklı akıbetini yansıtan mısralar - Müslüman Yüreğim Kan Ağlıyor - hangi kalp bunları okur da sızlamaz! Velhasıl dostum, şiir alanında yeni bir kademe aşmışsınız. Sizi candan tebrik ederim.

Darılmazsanız, bir şey söylemekten kendimi alamıyorum. O da şu : Sizin gibi Türkçenin güzelliğine inanmış bir kimsenin bazı yabancı sözlere mısralarında yer vermiş olması beni üzüyor : (Şantiye, polen, metro, sinyal, kulvar, galaksi, tablet) gibi.

Aziz dostum beni düşünmüş olmanızdan dolayı tekrar şükranlarımı en iyi dileklerle sunar, sevgi ve saygılarımı iletirim.

EK 4 YUSUF MARDİN'İN EL YAZISI

Posty Service

1984
S.W.

POST OFFICE
S.W.

Sayın Bay

BAHATTIN KARAKOÇ

P.K. 77

KAHRAMANMARAŞ

TURKEY

By air mail
Paravion

EK 5 YUSUF MARDİN

